

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντί

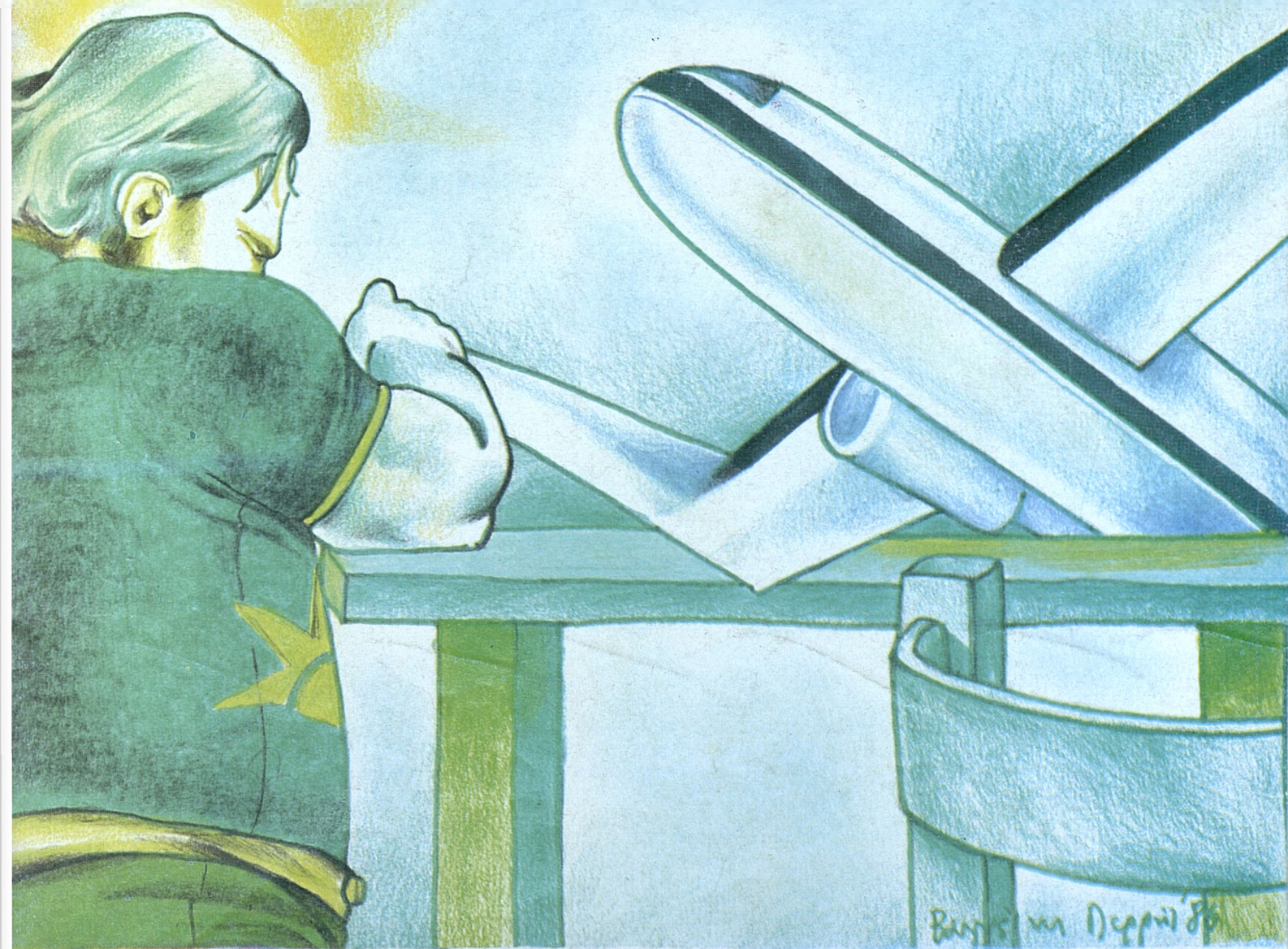
Περίοδος Β', τεύχος 319, Παρασκευή 20 Ιουνίου 1986

Δρχ. 100

- ΕΞΑΡΧΕΙΑ και ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ
- Οικονομικό μπουτιλιάρισμα
- «Λέοπαρντ» ή τανκς;
- ΓΚΜΟΧ: αντί για Παγκόσμιο Πόλεμο, Παγκόσμιο Κύπελλο

ΓΟΥΩΤΕΡΓΚΑΙΗΤ
Η ελληνική πτυχή:
Βαρδινόγιάννηδες,
Τομ Πάππας και ΚΥΠ:
Πετρέλαιο για τον
Έκτο Στόλο

ΠΑΣΟΚ-ΠΙΛΟΤΟΙ: Νοκ-άουτ με μπρα-ντε-φερ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

Michel
TOURNIER

ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣ
Ή ΣΤΙΣ ΜΟΝΕΣ
ΤΟΥ ΕΙΡΗΝΙΚΟΥ

Μετάφραση
ΧΡΗΣΤΟΣ Γ. ΛΑΖΟΣ

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΛΑΣΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΞΑΝΤΑΣ

Κώστας
ΑΞΕΛΟΣ

Ο ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ
ΚΑΙ Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Μετάφραση
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΛΑΣΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΞΑΝΤΑΣ

Ernesto
SABATO

ΠΕΡΙ ΗΡΩΩΝ
ΚΑΙ ΤΑΦΩΝ

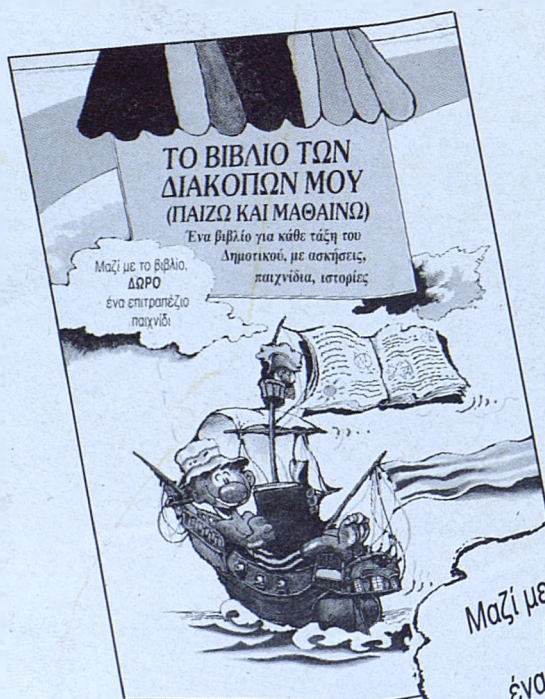
Εισαγωγή - Μετάφραση
ΜΑΝΩΛΗΣ ΠΑΠΑΔΟΛΑΜΙΑΚΗΣ

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΛΑΣΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΞΑΝΤΑΣ

ΣΤΗ ΣΕΙΡΑ
«ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΛΑΣΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ»

για χαρούμενες και δημιουργικές διακοπές

Μαζί με το βιβλίο,
ΔΩΡΟ
ένα επιτραπέζιο
παιχνίδι

Δώστε την ευκαιρία στο παιδί σας να παίξει αλλά και να μην ξεχάσει αυτά που με τόσο κόπο έμαθε. Σε κάθε βιβλίο θα βρει λογοτεχνικά κείμενα, παιχνίδια, πειράματα, ασκήσεις γραμματικής και αριθμητικής πάνω στην ύλη των σχολικών του βιβλίων.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΩΝ ΔΙΑΚΟΠΩΝ ΜΟΥ
ΠΑΙΖΩ ΚΑΙ ΜΑΘΑΙΝΩ

Μάνος Κοντολέων - Άννα Αγγουρά-Βλογιαννίτη

Εικονογράφηση
ΣΤΑΘΗΣ - ΑΝΘΗ ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Τα πιο σύγχρονα βιβλία για τις διακοπές
με τη φροντίδα των Εκδόσεων Καστανιώτη

ΟΙ ΟΥΡΑΝΟΙ ΕΙΝΑΙ ΔΙΚΟΙ ΜΑΣ

Περίοδος Β'
• Τεύχος 319
Παρασκευή 20 Ιουνίου 1986
δρχ. 100

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 72.32.713 - 72.32.819

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΦΛΩΡΟΣ	
Η κρίση στην Ο.Α.	9
Α. ΦΩΚΑΣ	
Η Τουρκία βρυχάται	12
Ν. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΑΚΗΣ	
Φταίνει λοιπόν οι εργαζόμενοι;	14
Θ. ΜΑΡΑΓΚΟΣ	
Αδιέξοδα της «σταθεροποίησης»	16
ΑΛ. ΜΟΡΝΟΣ	
Η ελληνική πτυχή του Γουατεργκαίτη	20
Β. ΖΗΣΗΣ	
«Λέοπαρντ» ή τανκς;	23
ΑΝΝΑ ΦΡΑΓΚΟΥΔΑΚΗ	
Όταν οι κομμουνιστές κάνουν κομμουνιστική κριτική	26
ΣΠ. ΚΑΒΟΥΝΙΔΗΣ	
Ο «νέος φορέας» θα αυτοκτονήσει	28
Δ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ	
Ο Πλαστήρας, ο Παπάγος και η άλωση της Πόλης	29
ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ	
Το εκλογικό σύστημα των Δημοτικών	30
ΣΤ. ΠΕΣΜΑΤΖΟΓΛΟΥ	
Το ημίχρονο του θανάτου	34
ΓΙΑΤΣΕΚ ΓΚΜΟΧ	
ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ: περί ποδοσφαίρου	36
Γ. ΓΕΡΟΝΤΗΣ	
Στρατιωτικές Σχολές	38
Δ.Κ.Ψ.	
Εξάρχεια: φωτόριο υπουργών	39
ΡΕΠΟΡΤΕΡ	
Ο ρόλος της ηρωικής	40
ΡΑΝΙΑ ΚΛΟΥΤΣΙΝΙΩΤΗ	
Η Καρχηδόνα πρέπει να καταστραφεί	42
ΟΤΤΟ ΒΟΛΦ	
Εγκληματικό που σας άφησαν να περάσετε το Πάσχα στην εξοχή	44
ΑΔΙΚΗ ΤΕΙΛΙΧΡΗΣΤΟΥ	
Εν λύπαις τέξη τέκνα...	46
ΓΙΩΡΓΟΣ ΒΕΛΤΟΣ	
Διανοούμενοι πάσης Ελλάδος ενωθείτε	51

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

ΑΝΤΗΝΩΡ

Οι πιλότοι, οι δημοτικές και η συνάντηση της Χάγης

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ

Γ. ΙΩΑΝΝΟΥ

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

ΔΙΑΛΟΓΟΣ

ΕΞΩΦΥΛΛΟ: ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΠΕΡΡΗΣ

Η ΥΠΟΘΕΣΗ της «Ολυμπιακής» μπήκε σε μια νέα φάση με τη δήλωση που έκανε ο πρωθυπουργός από τον τόπο της σχετικά πρώιμης έναρξης των διακοπών του, ότι «το κράτος θα χτυπήσει αμείλικτα συντεχνίες», όπως αυτή των πιλότων, «μέχρι που η εθνική συνείδηση μπει στην καρδιά τους». Στη νέα αυτή φάση, η σύγκρουση δεν ορίζεται πια από κάποιους υψηλόμισθους με «παράλογα αιτήματα» εναντίον μιας προβληματικής δημόσιας επιχείρησης.

Ο ΚΟΡΥΦΑΙΟΣ της κυβέρνησης όρισε μείζονα τον τόπο της σύγκρουσης: ανάμεσα στο «έθνος», αφ' ενός, και τις στερούμενες εθνικής συνείδησης «συντεχνίες», αφ' ετέρου. Και βεβαίως ο κ. Παπανδρέου γνωρίζει ότι έχει διαφορετική βαρύτητα το να επικαλεσθεί το «γενικό συμφέρον», από ότι το «συμφέρον του Έθνους», ή το να πει ότι κάποιες κοινωνικές κατηγορίες έχουν απλώς συνείδηση «προνομιούχων», από το να πει ότι αυτές οι κατηγορίες δεν έχουν «εθνική συνείδηση».

ΕΧΕΙ ΒΕΒΑΙΩΣ παρέλθει οριστικά η περίοδος εκείνη όπου οι συντεχνίες ήσαν ακριβώς οι φορείς της εθνικής συνείδησης και της οικοδόμησης του εθνικού κράτους. Και αυτός είναι ένας από τους λόγους που κρίνεται αδόκιμος για σήμερα ο όρος συντεχνία που επιβιώνει όμως ως αυτόχρημα επικριτική κατηγορία, χάρη σε μια σειρά ιδεοληψίες, όλου σχεδόν του πολιτικού φάσματος, που κοινό τους γνώρισμα έχουν το ότι εκείνο που «μετράει» δεν είναι τι λέγεται αλλά από ποιο εκφέρεται. Αυτό το υποκειμενιστικό γνώρισμα των ιδεοληψιών μας, όμως, λειτουργεί και σαν πούμεραγκ: ο κ. Παπανδρέου μιλάει σήμερα για «συντεχνίες», όπως ακριβώς ο κ. Καραμανλής, πριν χρόνια, μιλούσε για τις ίδιες σχεδόν κοινωνικές κατηγορίες, που συνέβαινε όμως, τότε, να αποτελούσαν την αιχμή του δόρατος στο συνδικαλιστικό ιστό του αντιπολιτευτικού ΠΑΣΟΚ.

Ο κ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ όχι μόνον ντουμπλάρει μια ιδεοληπτική επιχειρηματολογία του αστισμού, αλλά και την υπερπολιτικοποιεί, προσθέτοντάς της «εθνικόφρονα» στοιχεία που τον γυρίζουν πολύ πίσω στη μεταπολεμική μας ιστορία. Και δεν είναι η πρώτη φορά, βέβαια, που ο πρωθυπουργός προσφεύγει στην πολιτική του «φρονηματισμού»: λίγο καιρό μετά τα μέτρα του περσινού Οκτωβρίου, μιλώντας στο υπουργικό συμβούλιο της 1ης Νοεμβρίου, έβαλε πλάι πλάι τις απεργίες με την αποσταθεροποίηση, και τελείωσε λέγοντας ότι ο κίνδυνος της δικτατορίας είναι υπαρκτός — «άσχετα από τη συνταγματική πίστη των ενόπλων δυνάμεων» — αν δεν προταχθούν «σαφείς εθνικές προτεραιότητες».

ΓΙΑ ΜΙΑ ριζοσπαστική — έστω μόνον αυτό — κοινωνική ιδεολογία, όμως, το «έθνος» και οι όποιες «προτεραιότητες» του δεν είναι υποστασιοποιημένες, εκτός ιστορίας και κοινωνίας οντότητες: είναι τέτοιες μόνο σε ορισμένες οργανικιστικές συντεχνιακές θεωρίες περί κράτους που την εποχή του μεσοπολέμου οδήγησαν σε φασισμούς και καθεστώτα έκτακτης ανάγκης. Και ο κ. Παπανδρέου γνωρίζει πολύ καλά ότι το «όλον» αποτελείται σαφώς από τα αντιτιθέμενα και συγκρουόμενα μέρη του.

ΥΠΑΡΧΕΙ, όμως, μια εμφανής αδυναμία του να το επαναλάβει αυτό — όπως έκανε τόσες φορές στο παρελθόν — αδυναμία ιδιαίτερη έκδηλη μετά τον Οκτώβριο του '85. Υπάρχει, πάνω σ' αυτή την αδυναμία, μια στρατηγική μεταστροφή, του ίδιου και της κυβέρνησής του, στην αντιμετώπιση των κοινωνικών συγκρούσεων. Υπάρχει μια πολιτική αφασία του κυβερνώντος κόμματος που συνεπάγεται ακριβώς αυτή τη μεταστροφή: η «πρόταση» των ιθυνόντων συρρικνώνεται πλέον, ολοένα και περισσότερο στην παλινδρομική διαχείριση του υπάρχοντος. Και αυτή η παλινδρόμηση επισωρεύει αντιφάσεις, που δεν επιλύονται ρητορικά με την επίκληση του ενοποιητικού «έθνους», αλλά οξύνονται.

ΙΣΩΣ ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ δεν είναι η «Ολυμπιακή»: αυτή υπηρέτησε τις επιταγές της «κοινωνικής πολιτικής» του ΠΑΣΟΚ: 7.000 νέες θέσεις και άσκηση κοινωνικού ρόλου στις πτήσεις εσωτερικού. Το πρόβλημα βρίσκεται σε μια νέα φάση της διαχείρισης των εργασιακών και κοινωνικών συγκρούσεων.

ΤΟ «ΝΟΙΚΟΚΥΡΕΜΑ» των Εξαρχείων συμβαδίζει κάπου με τη δήμευση περιουσιών των «συντεχνιών»...

anti

Οι πιλότοι, οι δημοτικές και η συνάντηση της Χάγης

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ επισπευσε την επάνοδό του από την Ελβιντ, κατά 24 ώρες. Ίσως γιατί έκρινε πως έπρεπε να βρίσκεται στην Αθήνα Τετάρτη βράδυ, λίγο πριν από την κρίσιμη συνεδρίαση του διοικητικού συμβουλίου της «Ολυμπιακής». Φρόντισε, πάντως, λίγο προτού αναχωρήσει από το Ηράκλειο (με οχηματαγωγό και όχι με λιβανέζικο αεροπλάνο —όπως σημείωσαν ορισμένες αντιπολιτευόμενες εφημερίδες...) να προειδοποιήσει τους απεργούς πιλότους και ιπτάμενους μηχανικούς της Ο.Α. ότι «θα αντιμετωπίσουν μια κυβέρνηση αποφασισμένη να χτυπήσει». Μέχρι, τουλάχιστον, την ώρα που «η εθνική συνειδηση θα μπει μέσα στην καρδιά τους».

Ο ΟΠΟΙΟΣ λυρικός τόνος των πρωθυπουργικών δηλώσεων δεν αναιρεί, βέβαια, τη γραμμή των «σκληρών» του υπουργικού συμβουλίου και που φόρτισε την όλη, μέχρι σήμερα, κυβερνητική αδιαλλαξία. Σύμφωνα με τη γραμμή αυτή, «δεν υπάρχει απεργία», «δεν υπάρχουν απεργοί χειριστές», αλλά μόνον «πολίτες που παραβιάζουν τους νόμους του κράτους»... Συνεπώς, δεν υπάρχει «θέμα διαλόγου» με τους χειριστές (εφόσον «δεν είναι απεργοί»...), αλλά μόνον θέμα «άνευ όρων παράδοσής τους»!

ΤΗΝ ΩΡΑ που γράφονται οι γραμμές αυτές (Τετάρτη μεσημέρι), δεν έχει συνεδριάσει ακόμα το Δ.Σ. της «Ολυμπιακής» και οι σχετικές αποφάσεις δεν έχουν κοινοποιηθεί. Όμως, η «περιρρέουσα ατμόσφαιρα» το κλίμα, η κρατούσα τάση είναι ότι «οι υψηλόμισθοι πιλότοι και ιπτάμενοι μηχανικοί πρέπει να συντρίβουν!» Η κυβέρνηση —τονίζεται— πρέπει να δώσει ένα «σκληρό μάθημα» προς όλους όσους «υπονομεύουν την εισοδηματική της πολιτική». Συνεπώς, όσοι πιλότοι δεν επιστρέψουν αυθαρεί στην εργασία τους, θα απολυθούν. Και επειδή, βέβαια, η «Ολυμπιακή» δεν μπορεί να λειτουργήσει με «μισθοφόρους» από το Λίβανο ή την Ουζουμπούρα, «οι απολυθέντες χειριστές θα μπορούν να επαναπροσληθούν στην εταιρεία, με συμβάσεις περιορισμένου χρόνου» (τριών μηνών λ.χ.). Πρώτος στόχος: Να ανατραπεί το σημερινό εργασιακό καθεστώς που ισχύει μεταξύ Ο.Α. και χειριστών. Δεύτερος στόχος: Να επεκταθεί, επιλεκτικά, η «ρύθμιση» αυτή και σε άλλους κλάδους του δημόσιου τομέα, μια και υπάρχουν «υψηλόμισθοι τραπεζικοί», «υψηλόμισθοι τεχνικοί» (στη ΔΕΗ, στον ΟΤΕ, στην ΕΡΤ...) αλλά και «υψηλόμισθοι κλητήρες», «υψηλόμισθοι φορτοεκφορτωτές», κτλ.

ΠΑΡΑΜΕΝΕΙ ΓΕΓΟΝΟΣ ότι δεν είναι όλοι οι υπουργοί που συμφωνούν με αυτή την ακραία έκφραση του κυβερνητικού αυταρχισμού. Ο υφυπουργός Μεταφορών Στ. Τζουμάκας, μάλιστα, έφθασε να δηλώνει δημόσια (με επιστολή που απηύθυνε στο «Έθνος») ότι κακώς του αποδίδεται η φράση «Έσπασαν οι πιλότοι», γιατί η νοοτροπία του ρεβανσισμού είναι έξω από τις πεποιθήσεις του. Η πάλη των τάξεων —λέει— δεν έχει καταργηθεί... Έμαθα να σέβομαι ανθρώπους που έχουν αντίθετες αντιλήψεις με τις δικές μου, κτλ. Από την πλευρά του ο υπουργός Μεταφορών Γ. Παπαδημητρίου φέρεται να έθεσε την πα-

ραίτησή του στη διάθεση του πρωθυπουργού Α. Παπανδρέου. Παρόλα αυτά, ούτε ο υπουργός, ούτε ο υφυπουργός Μεταφορών —και, φυσικά, ούτε ο υπουργός Εργασίας Ευ. Γιαννόπουλος— μπόρεσαν να συμβάλουν πρακτικά (αν υποθεθεί ότι είχαν μια τέτοια πρόθεση) στην έναρξη ουσιαστικού διαλόγου, για την αντιμετώπιση της κρίσης στην «Ολυμπιακή». Και φυσικά, δεν έκαναν το παραμικρό για ν' αποτρέψουν το στήσιμο (μέσω Λιβάνου) ενός επαίσχυντου απεργοσπαστικού μηχανισμού, παρά το γεγονός ότι οι πιλότοι και οι ιπτάμενοι μηχανικοί διαδήλωσαν την ετοιμότητά τους ν' αναλάβουν υπηρεσία, αν η κυβέρνηση άρει την πολιτική επιστράτευσή τους και σταματήσει τις εναντίον τους διώξεις (φυλακές, απολύσεις, κτλ.). Αντίθετα, ο υφυπουργός Στ. Τζουμάκας φέρεται να δηλώνει: «Δεν συζητώ με παράνομους» (!) και ο υπουργός Γ. Παπαδημητρίου να επιμένει ότι «δεν υπάρχουν απεργοί (!). Αποτέλεσμα: Η κρίση στην Ο.Α. να έχει πάρει εκρηκτικές διαστάσεις και να διακυβεύεται σήμερα, αυτή καθ' εαυτή η ύπαρξη και το μέλλον του εθνικού μας αερομεταφορέα.

Ο Μπέης δεν τραβά... Ούτε ο Παπασπύρου

Η ΑΠΕΡΓΙΑ των πιλότων και ιπτάμενων μηχανικών της Ο.Α., δεν ανέστειλε, βέβαια, τις ζυμώσεις και διεργασίες, στο χώρο των πολιτικών κομμάτων, ενόψει των δημοτικών εκλογών. Και ο μεν πρωθυπουργός Α. Παπανδρέου επανέλαβε (στην Κρήτη) ότι «οι δημοτικές εκλογές δεν έχουν, για μας, κομματικό χαρακτήρα». «Είμαστε» —είπε— «ανοιχτοί σε κάθε διάλογο, σε κάθε συνεργασία. Στόχος μας: να στεριώσει ο θεσμός της τοπικής αυτοδιοίκησης, με τις νέες δυνατότητες που τους παρέχει το νέο νομικό καθεστώς». Φυσικά, ο πρωθυπουργός απέφυγε κάθε αναφορά στις δυνατότητες που θ' ανοίγονταν από την υιοθέτηση της απλής αναλογικής, στην αναγκαιότητα της οποίας επέμενε —όσο και αν ηχεί παράξενα— ο υφυπουργός Εσωτερικών Μ. Κουτσόγιωργας: Πρόεδρε —του είπε— ο Μπέης δεν τραβά... Ούτε ο Παπασπύρου... Ούτε ο Μανβής... Ας τους δώσουμε, τουλάχιστον (στο ΚΚΕ και στο ΚΚΕ Εσωτερικού) την απλή αναλογική για τις προσεχείς βουλευτικές εκλογές, οπότε κάτι μπορεί να γίνει. Αλλά ο Πρόεδρος ήταν, στο θέμα αυτό, άτεγκτος: Καλύτερα να ξεχάσεις την κουβέντα αυτή —του είπε. Και ο μεν υπουργός Εσωτερικών «ξέχασε την κουβέντα». Αλλά η «βαβούρα» στις κομματικές οργανώσεις του ΠΑΣΟΚ, για τις επιλογές της ηγεσίας (στις τρεις μεγάλες πόλεις) δεν εκόπασε. Ο «αχός», ειδικότερα, κατά Μπέη, πήρε τέτοιες διαστάσεις, ώστε να υποχρεωθεί η ηγεσία να ορίσει ειδικούς «διαφωτιστές», με μοναδική αποστολή πως να καταλαγιάσουν τα πνεύματα.

ΑΛΛΑ ΚΑΙ ο σημερινός δήμαρχος Αθηναίων δεν έχει λόγους να αισθάνεται ιδιαίτερα ευτυχής. Πρώτο, γιατί του διαμήνυσαν ότι το «πάνω χέρι» στην επικείμενη εκλογική μάχη, θα

**Κυκλοφορεί ο 22ος τόμος του ANTI
που περιλαμβάνει τα τεύχη του Α' εξαμήνου 1985 (278-293).**

έχει ο «εκλογικός μηχανισμός του κινήματος» και όχι ο δικός του, προσωπικός μηχανισμός. (Αυτό στην απλοελληνική σημαίνει ότι ποιοι θα περιληφθούν και ποιοι όχι στο ψηφοδέλτιο Μπέη, θα αποφασίζεται όχι από τον... Μπέη, «αλλά από την ηγεσία του κινήματος»). Δεύτερο, γιατί οι λογής συνεννοήσεις με «αδελφά κόμματα», τύπου ΕΔΗΚ, έγιναν από την «ηγεσία του κινήματος», εν αγνοία του υποψήφιου δημάρχου. (Βλέπε και ειδική συνεργασία Ι. Ζιγδή με Τζένη Καραβέλη). Τρίτο... Τεταρτο...

ΚΙ ΕΝΩ ΑΥΤΑ συμβαίνουν στο χώρο του ΠΑΣΟΚ, ο υποψήφιος δήμαρχος Αθήνας της Νέας Δημοκρατίας Μ. Έβερτ —που άρχισε ήδη να αποστασιοποιείται από τον αρχηγό του Κ. Μητσοτάκη— είχε την περασμένη Τρίτη, στο γκολφ της Γλυφάδας, ιδιαίτερη συνεργασία με τον υποψήφιο δήμαρχο της ΔΗΑΝΑ, Γιάννη Αβέρωφ. Το αποτέλεσμα της συνάντησης αυτής, δεν είναι ακόμα επακριβώς γνωστό. Όμως, το μεσημέρι της Τετάρτης ο αρχηγός της ΔΗΑΝΑ Κ. Στεφανόπουλος, μιλώντας γενικά στους δημοσιογράφους (και χωρίς ν' αναφερθεί, ειδικά, στη συνάντηση της Γλυφάδας...) άφησε να νοηθεί ότι το ενδεχόμενο στήριξης του Μ. Έβερτ από τη ΔΗΑΝΑ, μάλλον θα πρέπει ν' αποκλεισθεί: Τα πράγματα —είπε— μπορούσαν να βγάλουν κάτι, αν δεν υπήρχαν οι παρεμβάσεις της ηγεσίας της Νέας Δημοκρατίας... Συμπέρασμα: Λόγω των παρεμβάσεων Κ. Μητσοτάκη, το ενδεχόμενο συνεργασίας ΝΔ - ΔΗΑΝΑ, τουλάχιστο στην Αθήνα («ο Κ. Στεφανόπουλος —λέγεται— συμπαθεί, ιδιαίτερα, τον Μ. Έβερτ»...) φαίνεται να μην έχει πλέον πρακτικό αντίκρισμα.

ΚΚΕ - ΚΚΕ Εσωτερικού: Τα «συν» και τα «πλην»

ΟΣΟ ΓΙΑ το ενδεχόμενο συμπαράταξης των δύο ΚΚ στους τρεις μεγάλους δήμους, οι σχετικές προοπτικές διαγράφονται μάλλον αδύνατες, μετά την απόφαση του ΚΚΕ Εσωτερικού για αυτόνομη κάθοδο στην Αθήνα. Η απόφαση αυτή ικανοποίησε, ως ένα βαθμό, την ηγεσία του ΠΑΣΟΚ, δυσαρέστησε εκείνους τους οπαδούς του ΚΚΕ Εσωτερικού που ήθελαν συμπαράταξη με το ΚΚΕ (παρόλο που διαφωνούν με τις γενικότερες επιλογές του ΚΚΕ) και, φυσικά, ενόχλησε τη συντηρητική παράταξη. Η «Καθημερινή» λ.χ. στέγασε τη σχετική ειδησεογραφία κάτω από ένα τίτλο που έλεγε: «Μεθοδεύεται η συνεργασία ΠΑΣΟΚ - ΚΚΕ Εσωτερικού στον Β' γύρο», με την εξήγηση ότι έναντι της αυτόνομης καθόδου του ΚΚΕ Εσωτερικού στην Αθήνα, το ΠΑΣΟΚ παραχώρησε στο κόμμα αυτό επτά μεγάλους δήμους. (Μέχρι στιγμής, το ΚΚΕ Εσωτερικού μίλησε για στήριξη δικών του υποψηφίων δημάρχων, από το ΠΑΣΟΚ, στο Πέραμα, στην Δραπετσώνα, στη Νέα Σμύρνη στη Δάφνη, στα Χανιά, στα Ιωάννινα και στον Πύργο).

ΠΙΟ ΣΥΓΚΡΑΤΗΜΕΝΟΣ (από την «Καθημερινή») ο «Ριζοσπάστης», αρκέστηκε να σημειώσει ότι η ηγεσία του ΠΑΣΟΚ «προσφέρει ανταλλάγματα σε αριστερές δυνάμεις, για να τορπιλλίσουν την προώθηση ενωτικών συνδυασμών της Αριστεράς». Το ΠΑΣΟΚ —γράφει— επιδιώκει τη χωριστή παρουσία του «εσωτερικού» τουλάχιστο στην Αθήνα, με αντάλλαγμα την υποστήριξη δημάρχων του ΚΚΕ Εσωτερικού σε μερικούς δήμους της χώρας.

ΑΠΕΝΑΝΤΙ στην «καλλιέργεια» αυτή, ο Λεωνίδας Κύρκος, μιλώντας την περασμένη Κυριακή στη Λάρισα επέμενε ότι η συγκρότηση «μετώπου της Αριστεράς», όπως προτείνεται από το ΚΚΕ, όχι μόνο θα οξύνει τις αντιθέσεις μέσα στους κόλπους των ιδίων των προοδευτικών και αριστερών δυνάμεων, αλλά και θα τροφοδοτήσει την απατηλή επιχειρηματολογία του ΠΑΣΟΚ για «παραδοσιακή Αριστερά», και για το γνωστό ψευδοδίλημμα: «ΠΑΣΟΚ ή Δεξιά». Εμείς —συνέχισε— προτείνουμε

ΘΕΕ ΜΟΥ...
ΕΔΩ ΜΕΣΑ
ΓΙΝΕΤΑΙ ΤΗΣ...

ΠΡΑΓΜΑΤΙ!!
ΓΙΝΕΤΑΙ ΤΗΣ...ΕΛΛΑΔΑΣ

στο λαό κάτι το πολύ πιο γόνιμο: Να δούμε τις αλλαγές που γίνονται και μέσα στο ΠΑΣΟΚ, και μέσα στο ΚΚΕ. Και να δοκιμάσουμε συγκλίσεις, προγραμματικές συμπράξεις σε όλη την Ελλάδα, χωρίς συμφωνίες «πακέτο».

ΠΑΝΤΩΣ, με βάση την «Αυγή» της περασμένης Τρίτης, φαίνεται ότι δεν υπάρχουν «συμφωνίες πακέτο». Το ΚΚΕ Εσωτερικού λ.χ. θα υποστηρίξει τους υποψηφίους του ΚΚΕ στη Μυτιλήνη, στην Ιεράπετρα, στη Χαλκιδική, στον Ταύρο, στην Πετρούπολη, ενώ το ΚΚΕ θα υποστηρίξει τους υποψηφίους του ΚΚΕ Εσωτερικού στο Χολαργό, στα Μουδανιά, κ.ά. Άλλο τόσο, το ΚΚΕ Εσωτερικού θα υποστηρίξει τις επιλογές του ΠΑΣΟΚ στον Άλιμο, στην Αργυρούπολη, στο Γαλάτσι, στην Αλεξανδρούπολη και στη Βέροια, ενώ, παράλληλα, θα υποστηρίξει εν ενεργεία δημάρχους της πανδημοκρατικής συνεργασίας, όπως π.χ. στην Καλαμάτα (Σ. Μπένος), στο Βόλο (Μ. Κουντούρης), στη Θήβα (Κ. Κουρκούτης), κ.ά.

ΚΑΤΑ ΤΑ ΑΛΛΑ, αποφασιστική θεωρείται η συνεδρίαση (σήμερα Παρασκευή) της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΕ Εσωτερικού, η οποία θα γίνει με ανοιχτές θύρες (παρουσία των δημοσιογράφων) και στην οποία αναμένεται να τεθεί, κατά τρόπο διεξοδικό, το όλο θέμα της συνεργασίας με το ΚΚΕ, όχι μόνο σε επαρχιακούς δήμους, αλλά και στη Θεσσαλονίκη και στον Πειραιά.

ΚΑΙ Η ΜΑΧΗ των δημοτικών εκλογών προχωρεί, ενώ ο πρωθυπουργός ετοιμάζεται να φέρει στη σύνοδο κορυφής των «12», στη Χάγη, το όλο «θέμα Τουρκία», τόσο από πλευράς εσωτερικού καθεστώτος (σε συνάρτηση με το βιασμό εκεί των ανθρωπίνων δικαιωμάτων), όσο και από πλευράς τουρκικών απειλών, στην Κύπρο και στο Αιγαίο. Είναι δυνατόν —θα ερωτήσει ο πρωθυπουργός— η Ευρωπαϊκή Κοινότητα να προχωρήσει στην αναθέρμανση των σχέσεών της με την Τουρκία, όταν αυτά συμβαίνουν εντός των τειχών της χώρας αυτής και ο τουρκικός επεκτατισμός συγκροτεί απτή απειλή στη γύρω περιοχή; Η απάντηση των «12» αναμένεται...

ΑΝΤΗΝΩΡ

ΑΝΤΙ-ΘΕΣΕΙΣ

«Πόθεν έσχες; Πανταχόθεν»

Αυτή η ιστορία με το «πόθεν έσχες» των δημοσίων προσώπων —βουλευτών και υπουργών— καταντά ακατανόητη. Με μια θαυμαστή περιοδικότητα επανέρχεται με μεγαλύτερη ή μικρότερη επιτυχία στη δημοσιότητα, για να ξεχασθεί επίσης πολύ γρήγορα. Βασισμένη σε μια εδραιωμένη πίστη του λαού ότι οι κατέχοντες την εξουσία «τρώνε με χρυσά κουτάλια» —ανεξαρτήτως κόμματος και ιδεολογίας— αυτή η αρθρογρα-

φία προσφέρει τροφή στη σκανδαλοθηρική περιέργεια των αναγνώστων. Ωστόσο, μάλλον σπάνια φτάνουν οι αναγνώστες στον κορεσμό. Συνήθως κάτι μένει ανικανοποίητο, ενώ παράλληλα οι πολιτικοί μάλλον ξεπερνούν τη δοκιμασία με επιτυχία. Αν εξαιρέσει κανείς την αντεπίθεση της προδικτατορικής ΕΡΕ, που κάποια στιγμή επιχείρησε να αντιρροπήσει την κατακραυγή για τα σκάνδαλα των βαρώνων της, προβαίνοντας στην «φοβερή αποκάλυψη» ότι ο Θεοδωράκης διαθέτει εξοχική κατοικία και μεγάλη βάρκα για ψάρεμα και βαρκάδα, δύσκολα μπορεί να βρει κανείς κάποια περίπτωση βουλευτή ή υπουργού που να χρειάστηκε να εξηγήσει την προέλευση της περιουσίας του. Γιατί λοιπόν να συζητούμε το «πόθεν έσχες»; Μήπως πρόκειται έτσι να ανακαλύψουμε τον ακριβή ρόλο του κυρίου Αβέρωφ στις προμήθειες για τα «Λέοπαρντ I»;

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 27/6 = ΕΥΤΑΚΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΤΟΥ ΑΝΤΙ

ΤΗΝ ΕΡΧΟΜΕΝΗ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ
27 Ιουνίου
ζητείστε και πάλι το «ΑΝΤΙ»
ΕΙΔΙΚΟ ΤΕΥΧΟΣ
Για τον Τύπο, τη Ραδιοφωνία και
την Τηλεόραση

Την ερχόμενη Παρασκευή (27 Ιουνίου) κυκλοφορεί ένα ειδικό ΕΚΤΑΚΤΟ τεύχος του «ΑΝΤΙ» που θα περιλαμβάνει τα πρακτικά με τις εισηγήσεις και τη συζήτηση που έγιναν στη διήμερη συνάντηση με θέμα: «Τύπος • Ραδιόφωνο • Τηλεόραση» που οργάνωσε το ΑΝΤΙ στα μέσα του περασμένου Δεκέμβρη στην Πάντειο.

Μια γόνιμη συζήτηση για ένα καίριο θέμα.

Το τεύχος θα παραμείνει στα περίπτερα μέχρι την Πέμπτη 19 Ιουλίου.

ΟΤΑΝ ΟΙ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΙ ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΟΥΝ...

Οι ένοπλες δυνάμεις δεν αναμιγνύονται στην πολιτική: αυτό συμβαίνει τουλάχιστον όταν ισχύει μια από τις βασικές αρχές της δημοκρατικής νομιμότητας, η διάκριση των εξουσιών, και ο λαός εκλέγει αυτούς που θέλει, μεταξύ αυτών δε κάποιοι, κάπως, επιλέγονται για το εκτελεστικόν.

Αυτά ισχύουν, χονδρικά, και για εμάς, τουλάχιστον μια δεκαετία τώρα. Μεταξύ άλλων, η απαγόρευση της ανάμιξης του Στρατού στην πολιτική περιλαμβάνει και την υποχρέωση των βαθμοφόρων να ζητάνε «αρμοδίως» την άδεια όταν θέλουν να εμφανισθούν ως... πολίτες, αρθρογραφώντας σε εφημερίδες, περιοδικά κτλ.

Κάποιος σμηνναγός, χωρίς να πάρει την «αρμόδια» άδεια, αρθρογράφησε, τιμωρήθηκε από την «υπηρεσία», και μετά κέρδισε την προσφυγή του στο Συμβούλιο της Επικρατείας. Αποτέλεσμα: ο νυν υπουργός Εθνικής Άμυνας κ. Χαραλαμπίδης βάλθηκε να ψάχνει μήπως η απόφαση του ΣΤΕ που κηρύσσει αντισυνταγματική τη «στρατιωτική άδεια δημοσιογραφίας», μπορεί να αξιολογηθεί θετικά, έτσι ώστε «να προστατευθεί και η δημοκρατική έκφραση» των αξιωματικών. Γιατί, βέβαια, πολίτες είναι και αυτοί.

Και μια και υπάρχουν και αξιωματικοί που πρώτα είναι πολίτες και μετά «υπερασπιστές των πατρίων εδαφών», μια δηλαδή και η στρατιωτική ηγεσία είναι πολύ σοβαρή ομάδα πίεσης και ενεργεί de facto πολιτικά καλό θα είναι να αναγνωρισθούν και οι «κατώτεροι» ως πολίτες: για να υπηρετηθεί και μια άλλη αρχή της δημοκρατικής νομιμότητας που επιτάσσει εξισορρόπηση ισχύος μεταξύ των στρωμάτων που συναποτελούν ένα ισχυρό κέντρο επιρροής, όπως ο Στρατός.

Τα όπλα και η κριτική τους

Τις τελευταίες εβδομάδες, όσοι συνεχίζουν να αντικρίζουν και να σκέφτονται τα κοινά με κάποια συστηματικότητα και συνέχεια —με κάποια διαλείμματα, ίσως, στο ιδιωτικό τους μέσω του, κάθε άλλο παρά ιδιωτικού, «Μουντιάλ»— δεν μπορούν παρά να ανησυχούν: από δύο διαφορετικές ισχύος και αφετηρίας μέρη πυκνώνουν οι ενέργειες εκείνες, που οδηγούν σε ένα σπειροειδή ιστό βίας, ανεργάτιστης εφαρμογής πολιτικών σχεδίων, ή ανενδοίαστης απόπειρας «έμπρακτης» ανατροπής αρχουσών αξιών, προτύπων εξουσίας και μοντέλων κοινωνικής συνοχής.

Η πολιτική του ενός από τα δύο μέρη, του κρατικού ας πούμε, άρχισε να εφαρμόζεται λίγες ημέρες μετά την εξαγγελία των σχεδίων του νέου υπουργού κ. Δροσογιάννη περί «νοικοκυρέματος» (π.χ. των Εξαρχείων). Πρώτοι καρποί αυτής της πολιτικής, η απαγόρευση κάποιας πορείας ή δημόσιας συνάθροισης, οι συλλήψεις τύπου «για να 'χουμε το κεφάλι μας ήσυχο» (οι γνωστές ως προληπτικές συγκεντρώσεις), οι σωματικές έρευνες ή οι συλλήψεις «προς εξακρίβωση στοιχείων» από μων που έπιναν, ας πούμε τον καφέ τους ως άτομα μεν αλλά σε δημόσιο χώρο δε (έμαθαν, θέλαν δεν θέλαν, ότι ο δημόσιος χώρος θα ορίζεται εφεξής από την εξουσία) κτλ. Οι πρώτες αντιδράσεις στους πρώτους αυτούς καρπούς «νοικοκυρέματος»

(όταν δεν έχεις πρόταση αλλαγής, το μόνο που σου μένει είναι να νοικοκυρεύσεις μαζί με τους άλλους... νοικοκυραίους) ήταν το κάψιμο της «Εξόρμησης», εμπρησμοί και επιθέσεις σε γραφεία του ΠΑΣΟΚ κτλ. Μετά, οι αρμόδιες αρχές αντέδρασαν, με τη σειρά τους, και τα 'καναν λιμπα σε μια συναυλία ροκ στην πλατεία Αριστοτέλους στη Θεσσαλονίκη (λέγεται μάλιστα ότι η πολιτική του νέου υπουργού μπόρεσε να εφαρμοσθεί γιατί, μεταξύ άλλων, «άφησε ελεύθερα τα χέρια της Αστυνομίας» κι έτσι σταμάτησαν οι δυστροπίες των οργάνων της, γνωστές ως «λευκές απεργίες» μέχρι τώρα). Μετά, η άλλη πλευρά ανταπάντησε κι έκαψε ένα περιπολικό, στη συμπρωτεύουσα αυτή τη φορά, μαζί με δύο αστυνομικούς, όμως. Και το κράτος απάντησε πάλι. Έπιασε τους ένοχους (θυμόσαστε την υπόθεση Κρυστάλλης...) κι έτσι, αισίως, κοντά στους άλλους ήδη προφυλακισμένους, προστέθηκε άλλη μια δεκάδα (κατά τα άλλα, ο κ. Παπανδρέου όλο λέει πως δεν θέλει «ιταλοποίηση»).

Και έπεται συνέχεια. Καθότι, κίνητρα και αντικίνητρα σε κρατικές ενέργειες τέτοιας λογικής και στόχευσης αλληλοεξουδετερώνονται, με αποτέλεσμα εκείνο που μένει να είναι το αρχικό σχέδιο του εμπνευστή: τα αντικίνητρα θα προέρχονται από μια αρθρωμένη συλλογική αντίδραση στο μονόδρομο του κρατικού, βίαιου, κατασταλτικού νοικοκυρέματος. Τέτοια δεν υπήρξε, ενώ η μόνη ανταπάντηση επέλεξε και πάλι το δρόμο της, περίπου κατά μόναν απελπισίας, αυτής που δεν εννοεί ότι η «κρίση των όπλων» δεν γίνεται πια με ένα «μολότοφ», όταν μάλιστα το νοικοκύρεμα έχει βρει έδαφος σε μια προϊούσα παχυδερμική μακαριότητα.

Ράβε - ξήλωνε

Η Ολυμπιακή θα σπάσει, λέγεται, σε επιμέρους εταιρείες για να γίνουν αποδοτικότερες οι εναέριες συγκοινωνίες. Αντίθετα ΕΑΣ, ΗΛΠΑΠ και ΗΣΑΠ ίσως ενοποιηθούν σε ενιαίο φορέα για να γίνουν αποδοτικότερες οι χερσαίες αστικές συγκοινωνίες. Η ΕΡΤ-1 και η ΕΡΤ-2 επρόκειτο να συγχωνευθούν αλλά τελικά μάλλον θα κατατηθούν για να γίνουν αποδοτικότερες οι χερτζιανές επικοινωνίες.

Το ποια είναι η βαθύτερη τεχνοκρατική λογική που υπαγορεύει αυτές τις ανακατατάξεις δεν είναι φανερό στον κοινό θνητό, που θα κατέληγε άδικα στο συμπέρασμα ότι εφαρμόζεται η αρχή «ράβε - ξήλωνε δουλειά να μη σου λείπει». Αυτό που στην πραγματικότητα εφαρμόζεται είναι το «ξήλωνε - ράβε δουλειά να μη σου λείπει».

Αφιερώνεται εξαιρετικά

● Φίλος αναγνώστης, μας έστειλε μαζί με το σημείωμα που ακολουθεί, το εμβριθές κείμενο καθηγητή σε τεχνικό - επαγγελματικό Λύκειο της Αττικής και που αποτελεί το θέμα γραπτών εξετάσεων στην έκθεση.

Έχουν δει το φως της δημοσιότητας, άπειρα τέτοια «πονήματα» ανοησίας και αγραμματοσύνης των διδασκόντων.

Ας μείνει κι αυτό να καταχωρηθεί...

«Αφιερώνεται εξαιρετικά», σημειώνει ο φίλος μας: εμείς θα το αφιερώνουμε και στο υπουργείο Παιδείας. Ας μην το αδικούμε, κομμάτι. Του αρμόζει.

● Το γράμμα του φίλου Γ.Α.:

Σε όσους αγωνίστηκαν για την καθιέρωση της δημοτικής γλώσσας, τον τελευταίο αιώνα ζώντας και νεκρούς, λόγιους και μη λόγιους, Ακαδημαϊκούς, καθηγητές πόλεων και κομποπόλεων, δημοδιδάσκालους και ιεροδιδάσκαλους μακρινών χωριών, διανοούμενους, πολιτικούς αριστερούς και δεξιούς, κεντρώους και αποκεντρωμένους εις πλείστα όσα πολιτικά σχήματα, συλλόγους γονέων και κηδεμόνων και συλλόγους εκπολιτιστικούς.

Αφιερώνεται τέλος στον υπουργό Παιδείας για να δει πώς γράφεται η ιστορία στα σημερινά τεχνικά λύκεια. (Εννοώ πώς γράφεται από πλευράς ήθους και γλώσσας).

Το τι θα γράψει η ιστορία για μας και τους «καθηγητές μας» θα το διαπιστώσουν αξιολογικά βάσει εμβριθούς πυρήνος αντικειμενικότητας οι ιστορικοί του μέλλοντος.

«Απόγονοι ελέγχετε καλά τα λεξικά σας μέσ' από τη λήθη θ' αναδυθούν φάσματα λέξεις σαν κι αυτές:»

«Λεξιλαγνεία», «λεξιπενία», «τελμάτωση» όχι άλλες.

«Όσο μακραίνει των χρόνων η ουρά τόσο θα μοιάζω με τ' απολιθωμένα εκείνα τέρατα» έγραφε ο Μαγιακόφσκι στο «Μ' όλη μου τη φωνή».

Αλλά ο περί ου ο λόγος εισηγητής του θέματος πριν μακρύνει των χρόνων του η ουρά μοιάζει μ' εκείνα τ' απολιθωμένα τέρατα.

Γ.Α.

● Και τώρα, απολαύστε το θέμα που συνέταξε καθηγητής Λυκείου:

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΤΕΧΝΙΚΟ — ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ
ΜΑΘΗΜΑ: ΕΚΘΕΣΗ

ΓΡΑΠΤΕΣ ΠΡΟΑΓΩΓΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ ΜΑΪΟΥ 1986

Θέμα: «Εάν θέλουμε να διαπιστώσουμε αξιολογικά βάσει εμβριθούς πυρήνος αντικειμενικότητας την εποχή μας πρέπει να στρέψουμε τη σκέψη μας αλβώρητη από κάθε δυσανεξία στη γλωσσική έκφραση, στο ποσόν και το ποιόν των χρησιμοποιούμενων λέξεων» η ποιοτική και ποσοτική σύνθεση της ομιλουμένης σήμερα γλώσσας μαρτυρεί μια καχεξία, λεξιλαγνεία, λεξιπενία, τελμάτωση, παραχάραξη, παραποίηση και διαβρωτική σαθρότητα εις τον τομέα των κοινωνικών και διαπροσωπικών σχέσεων» αντίθετως όμως και προπάντων δυσαρμονικώς στον βιομηχανικό πολιτισμό ή τεχνικό παρατηρούμε μια συνεχή διόγκωση και αύξηση χωρίς αυτό να σημαίνει πως είναι αρνητική ή ανεξελίσιμη αλλ' απαραίτητη και άφευκτη των λέξεων, με αποτέλεσμα να διαπιστώνουμε απεριφράστως τον αναμφίλεκτο χαρακτηρισμό της εποχής μας ως εποχής κατά την οποίαν κτο χαρακτηρισμό της εποχής μας ως εποχής κατά την οποίαν κανόνας ζωής είναι η ασύμμετρος δυσαρμονία ανθρωπισμού ως έκφραση αγάπης, ομορφιάς, ηθικών φραγμών, πνευματικού

υποβάθρου και τεχνικού πολιτισμού ως έκφραση υλοποίησης των υλικών αναγκών. Διατυπώστε τις απόψεις σας και προτείνετε λύσεις για το πώς θα ξαναβρεί ο άνθρωπος την ξεχασμένη ανθρωπιά του μέσα κι όχι έξω από τα αγαθά του τεχνικού πολιτισμού».

Ο Διευθυντής

Ο Εισηγητής

ΤΟ ΠΡΟΦΙΛ ΕΝΟΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ (;)

Είναι εκπληκτικό πράγματι το πολιτικό προφίλ που αναδεικνύει ο κ. Δροσογιάννης μέρα με τη μέρα. Με πλήρη ειλικρίνεια και χωρίς καμιά ενοχή παρουσίασε στους δημοσιογράφους τον *κατοχικό* κανονισμό της αστυνομίας που εξακολουθεί να ισχύει 40 χρόνια μετά την απελευθέρωση και 5 χρόνια μετά την εγκαθίδρυση του σοσιαλισμού για να δικαιολογήσει την κυριολεκτικά δολοφονική συμπεριφορά των φρουρών της έρημης πρωθυπουργικής κατοικίας.

Όχι μόνο αυτό: ο κ. Δροσογιάννης κυριολεκτικά μας *απειλεί* αφού μαθαίνουμε ότι, με βάση τον κανονισμό αυτό, οι αστυνομικοί μπορούν να πυροβολούν «άνευ ουδεμίας ευθύνης» ακόμη και στην περίπτωση που διαδηλωτές «καίπερ δεν εξετρέποντο εις έκτροπα εν τούτοις εις πρόσκλησιν όπως διαλυθώσι αρνούνται να πράξωσι τούτο».

Τα άρθρα αυτού του κανονισμού δεν είχαν τολμήσει να επικαλεσθούν ούτε οι συνάδελφοί του στρατηγοί και υπουργοί της ΝΔ Γκίκας και Μπάλκος. Και πρέπει να σημειώσουμε ότι όταν ο κ. Δροσογιάννης ερωτήθηκε αν βρίσκει δικαιολογημένη τη συμπεριφορά των αστυνομικών απάντησε ότι «βρίσκω αδικαιολόγητη τη συμπεριφορά των *επιβατών*», οι οποίοι αποδεδειγμένα απείλησαν τη ζωή των αστυνομικών».

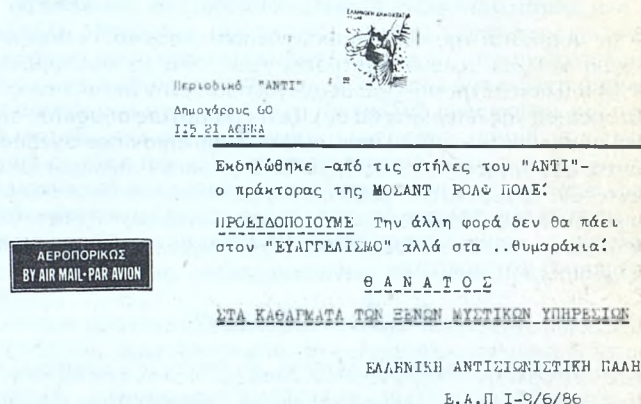
Είναι φανερό ότι ο κ. Δροσογιάννης δεν αισθάνεται πολιτικός ηγέτης της αστυνομίας αλλά *εκπρόσωπός της*, προστάτης των αστυνομικών που αδειάζουν τα αυτόματα τους πάνω σε

πανικόβλητους μεθυσμένους πολίτες— ίσως και επειδή αυτοί οι αστυνομικοί θα είναι προφανώς οι πρασινότεροι των πρασινοφρουρών αφού τους ανατέθηκε η φύλαξη της πρωθυπουργικής κατοικίας.

Η συμπεριφορά του κ. Δροσογιάννη αφ' ότου ανέλαβε υπουργός Δημοσίας Τάξεως δείχνει ότι μας επιφυλάσσει άσχημες εκπλήξεις για το μέλλον. Και επειδή δεν μπορεί να του συνέβη αυτό τους τελευταίους μήνες, φτάνει να αναρωτηθεί κανείς πως πολιτεύθηκε όλα αυτά τα χρόνια στα άδυτα του στρατού όπου ο κοινωνικός έλεγχος είναι πολύ πιο ελλιπής σε σχέση με τα σώματα ασφαλείας.

ΕΠΙΣΚΕΠΤΗΡΙΟ ΠΡΟΒΟΚΑΤΟΡΩΝ

Με το ταχυδρομείο πήραμε το παρακάτω γράμμα:

Στο επόμενο τεύχος, πάντως ο Ρολφ Πόλε θα συνεχίσει τη συνεργασία του μαζί μας.

Ο «ΠΑΝ» των οικοδοποιημένων δασών

Φαίνεται ότι μερικοί βάλθηκαν να καταστρέψουν ό,τι περίσσεψε από τις πυρκαγιές. Και μάλιστα χωρίς κανείς να τους ενοχλεί. Και επιπλέον με τη «συμπάρασταση» του υπουργείου Γεωργίας. Ο λόγος για μια πευκόφυτη έκταση 5.000 στρεμμάτων στην καρδιά της Πεντέλης. Εκεί ο **συνεταιρισμός υπαλλήλων του υπουργείου Γεωργίας ο «ΠΑΝ»** έχει στην κατοχή του την περιοχή. Θέλουν λοιπόν να κάνουν την περιοχή μια «νέα πολιτεία» και μ' αυτό το όνειρο φροντίζουν να κτίζουν ιδιόμορφες «μονο - πολυκατοικίες» 4 ορόφων και με δώμα, ενώ ο συντελεστής δόμησης επιτρέπει μόνο 2 ορόφους. Χωρίς καμία πρόνοια για το δάσος, χωρίς καμία απολύτως

ευαισθησία για την περιοχή, ανενόχλητοι και από αυτήν ακόμη τη Δασική Υπηρεσία που πρέπει να έχουν την άδεια της για να κόψουν ένα δένδρο, προχωρούν στα οικοπεδοκτηματομεσιτικά τους όνειρα για «πολιτείες», «κηφισιές» και ποιος ξέρει τι άλλα...

Έτσι, γίνονται έργα, μπουλντόζες σκάβουν και ανοίγουν δρόμους ξεριζώνοντας δένδρα, οργανισμός εργολαβικός σε δράση και οι τιμές των οικοπέδων παίρνουν τα ύψη για να εκπληρωθούν «εδώ και τώρα» τα όνειρα. Και καλά η Δασική δεν βλέπει —οι του «ΠΑΝ» του υπουργείου της Γεωργίας και των Δασών ρυμοτομούν τα «δικά τους» δάση— κανένας ό-

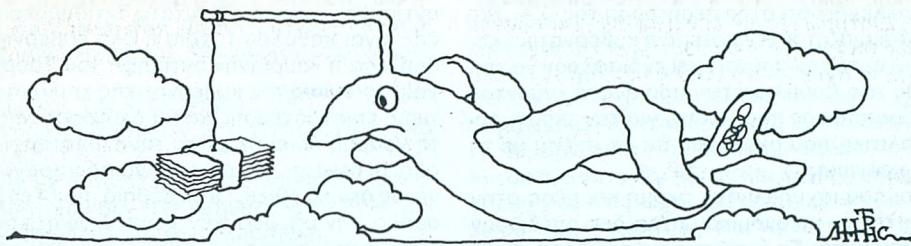
μως δεν ενδιαφέρθηκε ούτε για τη ρεματιά, που δεν ανήκει στο συνεταιρισμό, και την μπαζώνουν;

Δεν φτάνουν όμως όλα αυτά. Η παραβίαση, δηλαδή, των νόμων —συντελεστής δόμησης, κόψιμο δένδρων χωρίς άδεια, στραβά μάτια των απανταχού ανευθυνούπτευστων αρμοδίων για την περιοχή. Εμφανίστηκε και άλλος συνεταιρισμός στην απέναντι πλευρά της ρεματιάς που είναι εκτός σχεδίου. Και «τυχαία» εκδηλώθηκε το Πάσχα, μια φωτιά που ευτυχώς σβήσθηκε έγκαιρα.

Μέλη του συνεταιρισμού

«ΠΑΝ» διαμαρτύρονται για όλα αυτά. Όμως η περιοχή θεωρείται με «μέλλον» και δυστυχώς καμία ουσιαστική αντίδραση δεν έχει εκδηλωθεί. Χρειάζεται μήπως να ρωτήσουμε γιατί το υπουργείο Γεωργίας, η Δασική Υπηρεσία, το Χωροταξίας Οικισμού και Περιβάλλοντος, κάθε αρμόδιος κρατικός φορέας δεν ενδιαφέρεται επί της ουσίας για το θέμα; Γιατί βέβαια ο έλεγχος «τηρήσεως των κειμένων νόμων» είναι δική τους αρμοδιότητα; επικινδύνει ή όχι εκλογές βουλευτικές, ευρωκοινοβουλευτικές ή δημοτικές...

Γαία πυρί μυχθήτω...

του Γιάννη Φλώρου

Όταν οι πιλότοι της «Ολυμπιακής Αεροπορίας» και οι ιπτάμενοι μηχανικοί είχαν εξαγγείλει το απεργιακό τους «πρόγραμμα» για τις 14 Ιουνίου μέχρι τις 4 Ιουλίου λίγιοι περίμεναν ότι με την πραγματοποίηση της απεργίας θα άρχιζε η «τεράστια σημασία πολιτική σύγκρουση» κυβέρνησης - πιλότων που επισκίασε σχεδόν τα πάντα: συνεργασίες για τις δημοτικές, μέτωπα, καθημερινές συναντήσεις κομμάτων, κινήσεων, αντιπροσώπων Ε.Γ. και Π.Γ. Ακόμα και οι συγκρούσεις των «γιγάντων» στο μακρινό Μεξικό ήρθαν σε δεύτερη μοίρα. Ο Μαραντόνα ξεχάστηκε και μόνο ορισμένοι θερμόαιμοι επιμένουν να φωνάζουν μαζί με τους βραζιλιάνους «Ζίκο-Ζίκο». Κάποιοι που άρχισαν να μετράνε τη συχνότητα των συναντήσεων των κομμάτων, τις ενότητες και τις συνεργασίες για τις δημοτικές εκλογές, μπερδεύτηκαν για το πόσους δημάρχους θα βγάλουν το καθένα. Πάνω από 50 υπολόγιζαν για το ΚΚΕ Εσ. — μπορεί και 10 κοινοτάρχες αν μετρούσαν και τις συναντήσεις με την ΕΣΠΕ— πέρασε τους 100 το ΚΚΕ πίστευαν άλλοι, αλλά οι φίλοι του ΠΑΣΟΚ επέμεναν ότι οι δικές τους συναντήσεις είχαν μεγαλύτερη συχνότητα και εύρος και συνεπώς κάπου οι υπολογιστές κάνουν λάθη, αν και ηλεκτρονικοί, για τους σίγουρους δημάρχους και κοινοτάρχες των δύο ΚΚ.

Οι πιλότοι τους προσγείωσαν. Και φυσικά θα πρέπει τώρα να μετράμε τους υψηλόμισθους, να υπολογίζουμε πόσους θα πρέπει να «κλείσουμε μέσα» απ' αυτούς, αλλά και άλλους «χαρμαφώνες και τεμπέληδες» για να «ξεβρωμίσει επιτέλους ο τόπος». Τώρα που γνωρίζουμε ποιοι «καταστρέφουν τον τουρισμό», ποιοι «βουλιάζουν την οικονομία», ποιοι «ταλαιπωρούν το λαό», τώρα που «όλος ο κόσμος τους βρίζει» και τους «απειλεί με λιντσάρισμα», τώρα είναι η ευκαιρία. «Νοκ άουτ», λοιπόν «οι πιλότοι» όπως μας πληροφορούσε και πρωτοσέλιδο απογευματινής «οσσιαλιστικής» εφημερίδας: μάθαμε λοιπόν προς τα πού γέρνει και η πλάστιγγα...

Οι υψηλόμισθοι πιλότοι και η κρίση της Ο.Α.

Αν τα παραπάνω αποτελούν μια λογική αντιμετώπισης της κρίσης στην Ο.Α. — και είδαμε με πόσο πάθος την υποστήριξε το δίδυμο του Ταύρου — αυτή η λογική φαίνεται να μην διαφοροποιείται από τη συλλογιστική της κυβέρνησης. Το κλίμα που καλλιεργήθηκε, παρά τις κάποιες διαφοροποιήσεις, επέμενε στο ότι οι πιλότοι που είναι υψηλόμισθοι υπονομεύουν την εισοδηματική πολιτική και η απεργία τους είναι «πολιτική επίθεση ενάντια στον εθνικό αερομεταφορέα, τον τουρισμό και την εθνική οικονομία». Συνεπώς η κυβέρνηση δεν μπορούσε παρά να επιλέξει την πολιτική αναμέτρηση καταφεύγοντας στην πολιτική επιστράτευση.

Η «ηγετική ομάδα», που προώθησε και την απεργία, λέγεται από κυβερνητικούς κύκλους, ήθελε την «πολιτική αναμέτρηση» ενόψει και των δημοτικών εκλογών. Επέλεξε μάλιστα το χρόνο αυτό εξαιτίας της αυξημένης κίνησης του καλοκαιριού, στην Ο.Α. αλλά και επειδή θα μπορούσε η απεργία να επιφέρει ακόμα πιο δυσμενείς επιπτώσεις σε ένα ήδη βαρυνμένο, για τον τουρισμό, κλίμα (γεγονότα Λιβύης, περσινή ταξιδιωτική οδηγία του Ρήγκαν). Τα αιτήματα άλλωστε, υποστηρίζεται από την ίδια πλευρά, δεν δικαιολογούν απεργία ενός μηνός. Δεύτερος λόγος, για

τον οποίο ήθελαν οι πιλότοι τη σύγκρουση, θεωρείται ότι είναι η αντίθεσή τους στο πρόγραμμα εκσυγχρονισμού της Ο.Α. που προωθεί η κυβέρνηση. Συνεπώς, τονίζεται, η κυβέρνηση δεν είχε άλλη επιλογή. Στόχος της κυβέρνησης σύμφωνα με αυτή την εκδοχή είναι η εξυγίανση και ο εκσυγχρονισμός της εταιρείας. Αυτή ακριβώς την «εξυγίανση» αντιστρατεύονταν οι πιλότοι, οι οποίοι μετά τον Ωνάση είχαν δημιουργήσει ένα ιδιόμορφο πλέγμα εξουσίας και σχέσεων στην Ολυμπιακή με αποτέλεσμα να μην μπορεί να παρέμβει η κυβέρνηση και να περάσει ουσιαστικά η Ο.Α. στον Δημόσιο Τομέα. «Τέλος στην αυτοκρατορία των πιλότων και νέο ξεκίνημα» τιτλοφορούσε η «Εξόρμηση» (15-6) την κρίση στην Ο.Α. υπονοώντας προφανώς ότι τη «μία αυτοκρατορία», τη διαδέχτηκε «μία άλλη».

Οι εργαζόμενοι στην Ο.Α. είναι από τους πιο υψηλόμισθους. Και πιο ευνοημένοι οι πιλότοι και οι ιπτάμενοι μηχανικοί. Και βέβαια όπως λέγεται μερικοί παίρνουν εκτός από τις αποδοχές τους από την εταιρεία και σύνταξη από το Δημόσιο, επειδή προέρχονται από την Πολεμική Αεροπορία. Όπως επίσης και άλλοι, συνταξιούχοι χωροφύλακες, αξιωματικοί, υπάλληλοι κτλ., που εργάζονται και βέβαια συνταξιοδοτούνται ταυτόχρονα. Όμως η κυβέρνηση απέκρυψε το γεγονός ότι οι αποδοχές τους αυξηθηκαν λιγότερο από όσο για το μέσο εργαζόμενο και πάντως δεν ξεπέρασαν τον τιμάρημο. Κανείς δεν είπε λέξη για τις συνθήκες εργασίας και τις επιπτώσεις στην υγεία των ιπτάμενων και ουδείς βέβαια ασχολήθηκε γιατί και πώς διαπραγματεύθηκε η κυβέρνηση την περιφημη φορολογική τους εξαίρεση. Ο «χειρισμός» άρχισε και τελείωσε στο πώς, διαμέσου της ρύθμισης της φορολογικής τους απαλλαγής δεν θα έμπαινε θέμα υψηλότερων αποδοχών ή και απεργίας. Τώρα πώς αυτή η κυβερνητική πολιτική δεν είναι συντεχνιακή μόνο όσοι βάλθηκαν να εξοντώσουν της «συντεχνίες» μπορούν να το εξηγήσουν. Αλλά και κανείς δεν μπορεί να υποστηρίξει σοβαρά ότι υπεύθυνοι για τα ελλείμματα της Ο.Α. (13 δις δρχ. μόνο το 1985) είναι οι υψηλόμισθοι πιλότοι και ιπτάμενοι μηχανικοί.

Υπάρχει όμως και μία άλλη πλευρά της αντιμετώπισης των πιλότων που επιμελώς αποσιωπάται. Πώς αντιμετωπίζονται μέσα από την όλη οικονομική πολιτική της κυβέρνησης ύστερα από τα μέτρα του περασμένου Οκτωβρίου οι μισθωτοί. Ενώ, δηλαδή, ο τομέας των μισθωτών καλείται να πληρώσει μέχρι κεραίας τις συνέπειες της οικονομικής κρίσης. ένας άλλος τομέας, εκείνος των μικρομεσαίων κυρίως, περνάει την κρίση «αβρόχους ποσά». Κανείς π.χ. από όσους ξιφουλκούν «αυριανιστί» για τους υψηλόμισθους στη Δημόσιο, υπαλλήλους, καθηγητές, δασκάλους κτλ., μιλάει για το τι γίνεται στον τομέα π.χ. των εισαγωγών, τι γίνεται με ορισμένους τομείς της δραστηριότητας των μικρομεσαίων στο εμπόριο ή την κατανάλωση. Και το κυριότερο: μέσα από το καλλιεργούμενο κλίμα, ότι για την κακοδαιμονία της Ο.Α. και του ΔΕΚΟ, (Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών), οι μόνοι που φταίει είναι οι μισθωτοί, χάνεται και σκόπιμα υποβαθμίζεται μια γενικότερη τάση παραπέρα σκλήρυνσης. Σήμερα οι «κακοί» και αιτίοι όλων των δεινών είναι οι «τεμπέληδες» των 200 ή 300.000 δρχ. Τα σκληρά μέτρα, θα αφορούν αύριο τους «τεμπέληδες» των 100 με 200.000 δρχ. και σε μια άλλη φάση τους «χαρμαφώνες» των 50-100.000 δρχ. που η «κυβέρνηση τους διόρισε και τώρα την προδίδουν». Και πάει λέγοντας...

Αντιφάσεις και αδιέξοδα

Δεν είναι υπερβολή να λεχθεί ότι στην περίπτωση της Ο.Α., παρά την ιδιομορφία της, δοκιμάζεται γενικότερα η κυβερνητική πολιτική για τις ΔΕΚΟ. Από αυτή την άποψη έχει ενδιαφέρον να επισημανθούν δύο πλευρές των προβλημάτων που αναδεικνύονται:

Ο χαρακτήρας της προσπάθειας που γίνεται για τον εκσυγχρονισμό της Ο.Α. και η πολιτική που ακολουθείται σε σχέση με τη γενικότερη οικονομική πολιτική.

Δεν είναι λίγοι εκείνοι που ισχυρίζονται, ακόμη και μέσα στην κυβερνητική παράταξη, ότι τα οικονομικά μέτρα δεν απέδωσαν και χρειάζεται να παρθούν νέα. Το οικονομικό υπόβαθρο συνεπώς ευνοεί μια πολιτική σκληρύνσης. Τούτο σημαίνει ότι παρόμοια πολιτική θα ακολουθηθεί στη συνέχεια και σε άλλους κλάδους και εκτός από τις ΔΕΚΟ είναι γνωστό ότι υπάρχουν και οι προβληματικές που... προβληματίζουν εδώ και μία τετραετία την κυβέρνηση χωρίς να γνωρίζει κανείς πού πατά και πού πηγαίνει.

Στο βαθμό που επιλεγούν μέτρα εκσυγχρονισμού, επειδή ο κόμπος έφτασε στο χτένι, δεν μπορεί παρά να στηριχθούν στην αύξηση της παραγωγικότητας. Και σωστά. Όμως ένας εκσυγχρονισμός, που θα έχει την απαίτηση να τροποποιήσει ριζικά τη σημερινή κατάσταση, θα πρέπει να στηριχθεί σε επενδύσεις που εξαιτίας της ταμειακής στενότητας είναι δύσκολο, αν όχι αδύνατο, να γίνουν.

Η άλλη λύση είναι η ισοπέδωση των μισθών, η ελαχιστοποίηση του κόστους και η αύξηση των κερδών. Αν όμως —και έτσι φαίνεται— επενδύσεις δεν φαίνονται στον ορίζοντα δεν μπορούμε να μιλάμε σοβαρά για εκσυγχρονισμό, αλλά για προσπάθειες οργανωτικής αναδιάρθρωσης.

Αλλά εκσυγχρονισμός δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί ούτε και στην δεύτερη περίπτωση. Εκείνο που μπορεί να γίνει είναι πάλι μια οργανωτική αναδιάρθρωση με πιο σκληρά όμως οικονομικά μέτρα και σε βάρος πάλι των μισθωτών. Εκτός και αγοραστών οι ΔΕΚΟ από ιδιώτες ή απολυθούν εργαζόμενοι. Στην περίπτωση της Ο.Α. η κυβέρνηση απέκλεισε κατηγορηματικά το «ξεπούλημα». Πολλά ωστόσο έχουν γραφεί για το ενδιαφέρον που δείχνουν ιδιώτες να αναλάβουν «μήμα» της εταιρείας. «Όσο υπάρχει αυτή η κυβέρνηση», δήλωσαν όμως οι αρμόδιοι, «η Ο.Α. θα παραμείνει δημόσια επιχείρηση». Η κυβέρνηση αντιμετωπίζοντας ήδη σοβαρά προβλήματα ανεργίας και μπροστά στο ενδεχόμενο να αυξηθεί στο επόμενο έτος είναι δύσκολο να προχωρήσει σε απολύσεις, στις ΔΕΚΟ. Συνεπώς αυτό που φαίνεται ως το πλέον πιθανό είναι να παρθούν μέτρα εξυγίανσης στα πλαίσια πάντα των οργανωτικών αναδιορθώσεων. Το κόστος καλούνται να το πληρώσουν οι μισθωτοί.

Και εδώ επιστρατεύεται ο αυταρχισμός και ο λαϊκισμός. Δεν είναι καθόλου τυχαίο ότι επιλέχθηκε αυτή η μεθόδευση της «πολι-

τικής σύγκρουσης» με αιχμή την πολιτική επιστράτευση, μέτρο αντισυνταγματικό, βαθύτατα αντιδημοκρατικό και αυταρχικό. Και δεν είναι καθόλου τυχαία η όλη κυβερνητική προπαγάνδα και ιδιαίτερα η «αυριανή» αντίληψη του Ταύρου. Όπως δεν είναι τυχαίο το **ενιαίο** της κυβερνητικής επιλογής για το μέτρο της πολιτικής επιστράτευσης και οι διαφοροποιήσεις —ελάχιστες— από τη γραμμή «*κλείστε μέσα τους πιλότους*». Και ναι, είναι υψηλόμισθοι οι πιλότοι, αλλά ποιο είναι το παραγωγικό τμήμα της Ο.Α. κανένας δεν το έβριξε. Ούτε βέβαια, ποιοι ευθύνονται για τους διορισμούς, την υπερσυγκέντρωση διοικητικού προσωπικού, τις εσωτερικές αντιφάσεις της διοικητικής λειτουργίας της Ο.Α. και άλλα πολλά, που δυστυχώς δεν αφορούν μόνο αυτή την εταιρεία, αλλά το σύνολο της δημόσιας διοίκησης. Υπάρχει μήπως κανείς στην κυβέρνηση που να υποστηρίζει σοβαρά ότι αν «καθαρίσουμε» με τους πιλότους θα λειτουργήσει καλύτερα το Χ τμήμα της εταιρείας ή θα παράγει περισσότερες μερίδες φαγητού ο Ψ εργαζόμενος της «Ολύμπικ Κάτεριν»; Μάλλον όχι. Συνεπώς η «πολιτική» που επιλέχθηκε ακόμα και όταν «καθαρίσει» η κυβέρνηση με τους πιλότους θα έχει ήδη από τη δημιουργία της όλες τις αντιφάσεις και τα αδιέξοδα μιας πολιτικής, που δεν έχει βάση να στήσει το δήθεν «φανταχτερό» άγαλμα, που πάει να δημιουργήσει.

Πολλοί και δικαιολογημένα θα αντιτάξουν ότι δεν είναι δυνατό να καθορίζεται η πολιτική μιας κυβέρνησης για την Ο.Α. μόνο και μόνο από τους πιλότους και τους ιπτάμενους μηχανικούς. Και επιπλέον, δεν μπορεί να λειτουργεί η Ο.Α. με βάση σχέσεις εξουσίας που διαμορφώθηκαν και φέρουν σήμερα τους πιλότους αντίθετους —εμπόδιο— στην προσπάθεια εξυγίανσης της εταιρείας, σύμφωνα με το πρόγραμμα του ΚΥΣΥΜ. Ορθό. Ποιος όμως θεωρεί πολιτικά σωστό ότι αυτή η αναπροσαρμογή των υπαρχουσών σχέσεων μπορεί να επιτευχθεί με κατασταλτικά μέτρα; Και ποιος μπορεί να εξασφαλίσει ότι η αναδιάρθρωση και οι νέες σχέσεις μπορούν να διαμορφώσουν τους όρους επιτυχίας του προγράμματος εξυγίανσης που σχεδίασε το ΚΥΣΥΜ;

Φαίνεται ότι αρκετοί στην κυβέρνηση, όπως ακριβώς οι διώκτες πάσης «συντεχνίας», πιστεύουν ότι με την πολιτική που ακολουθείται εξασφαλίζεται η άσογη λειτουργία της Ο.Α., εντός ολίγου τα πάντα θα είναι μέλι - γάλα και η εταιρεία θα ορθοποδίσει. Αν όμως π.χ. η διοίκηση της εταιρείας αλλάξει σε ένα εξάμηνο τότε ποιοι θα ευθύνονται για την ανυπαρξία πολιτικής; Αλήθεια έχει μετρήσει κανείς πόσες διοικήσεις στις ΔΕΚΟ έχουν αλλάξει την τελευταία πενταετία και με ποια συχνότητα; Και έχει εξηγήσει κανείς, από αυτούς που διαμορφώνουν την πολιτική, γιατί;

Αυτά τα τελευταία είναι που έχουν βάλει «*ψύλλους στα αυτιά*» πολλών που παρακολουθούν πιο συστηματικά την πορεία της Ο.Α. Δεν αναφερόμαστε εδώ σ' όσους κάθε φορά βλέπουν από το παραμικρό την εισβολή των ιδιωτών στις ΔΕΚΟ και αναγορεύουν

Η ΕΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ Ο.Α.

Σύμφωνα με την έκθεση της επιτροπής που συγκροτήθηκε για τη διερεύνηση των προβλημάτων της Ο.Α. και των θυγατρικών της εταιριών, της οποίας αποσπάσματα δημοσιεύθηκαν στον «Οικονομικό Ταχυδρόμο» (12/6), η οικονομική κατάσταση της Ο.Α. χαρακτηρίζεται από «*ένα σωρευτικό έλλειμμα πάνω από 40 δις δρχ. τα τελευταία 7 χρόνια και από τοκαχρεολύσια (πληρωτέα μέχρι το 2.000) εσωτερικού - εξωτερικού ύψους της τάξης των 150 δις δρχ. που οφείλονται κύρια στην τιμολογιακή πολιτική και την κακή οργανωτική και λειτουργική της κατάσταση*». Η έκθεση αυτής της επιτροπής —συγκροτήθηκε με απόφαση του κ. Κ. Σημίτη και είχε πρόεδρο τον κ. Δ. Παπούλια, γενικό γραμματέα ΔΕΚΟ— η οποία σχολιάστηκε θετικά επισημαίνει ότι «*πρωταγωνιστικά αίτια της κακοδιαμονίας της Ο.Α. είναι τα μέχρι σήμερα τιμολόγια η κακή οργάνωση και λειτουργία*» και σε δεύτερο επίπεδο τοποθετεί

αίτια «*που πιθανόν να οφείλονται στο εταιρικό σχήμα και τις εργασιακές σχέσεις*».

Η έκθεση προτείνει την αύξηση των ναύλων, το σταμάτημα αγοράς αεροσκαφών, το χωρισμό της Ο.Α. σε δύο εταιρείες (δρομολόγια εξωτερικού μαζί με δέκα κύρια του εσωτερικού, όλα τα υπόλοιπα του εσωτερικού), την ανάπτυξη νέων δραστηριοτήτων και εισαγωγή νέων μεθόδων και τεχνολογίας. Στην έκθεση τίγονται μια σειρά προβλήματα όπως η κακή διαχείριση της Olympic Catering, η μετατροπή της «Ολυμπιακής Τουριστικής» —θυγατρικής της Ο.Α.— σε «εταιρεία - φάντασμα», η εμπορική πολιτική της Ο.Α. οι «υπερπρομήθειες» των ταξιδιωτικών πρακτόρων και η αύξηση του προσωπικού «*χωρίς σκοπό κάλυψης συγκεκριμένων αναγκών και πολλές φορές μαζικά μετά από κυβερνητική προτροπή*».

Τέλος σύμφωνα με τις αποφάσεις του ΚΥΣΥΜ (Μάιος), η κυβέρνηση προσανα-

τολίζεται σ' ένα πρόγραμμα εξυγίανσης της Ο.Α. που θα στηρίζεται σε βασικές διαπιστώσεις της έκθεσης που περιλαμβάνει αναπροσαρμογές τιμολογίων μέτρα βελτίωσης της αποτελεσματικότητας, αύξηση των εσόδων, ανάπτυξη νέων δραστηριοτήτων της εταιρείας και προσδιορίζει τις κατευθύνσεις για την ανανέωση του στόλου. Μέσα στα πλαίσια αυτά και από όσα είναι γνωστά μέχρι σήμερα, θα πρέπει να αναμένεται να ξεκαθαριστούν οι σχέσεις μητρικής - θυγατρικών να παρθούν μέτρα βελτίωσης εμπορευματικές μεταφορές, ναυλωμένες πτήσεις (charters), —για τις οποίες, σύμφωνα με την έκθεση που αναφέραμε, μόλις πρόσφατα κατέθεσε η Ο.Α. μία μελέτη— και να προωθηθεί ένα πρόγραμμα αναδιάρθρωσης της εταιρείας.

Ποια σχέση όμως έχουν όλα αυτά, όπως και η δήλωση του κ. Τζουμάκα ότι στόχος της κυβέρνησης είναι η εξυγίανση της Ο.Α. με τη σύγκρουση που αναπτύχθηκε;

την κρατικοποίηση και τον κρατισμό σε πανάκεια. Αναφερόμαστε σε εκείνους που δεν ερμηνεύουν την κρίση στην Ο.Α. σαν μια απλή εργασιακή διαφορά, ούτε μόνο σαν μία «σύγκρουση» κυβέρνησης και συντεχνιακού συνδικαλισμού. Χρειάζεται εδώ να επισημανθούν:

- Οι εσωτερικές αντιθέσεις της κυβέρνησης, και
- Τα συμφέροντα —κυρίως ιδιωτικά— που θίγονται από ένα πρόγραμμα εξυγίανσης της Ο.Α.

Η κρίση διαπλέκεται και με αυτά. Ο αρμόδιος υπουργός Μεταφορών π.χ. κ. Γ. Παπαδημητρίου δεν είχε κληθεί στο ΚΥΣΥΜ που συζητήσε και αποφάσισε τα μέτρα για την Ολυμπιακή.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ανεξάρτητα από τα τωρινά γεγονότα στην Ο.Α. οι εσωτερικές αντιθέσεις που αναπτύσσονται στην κυβέρνηση δεν είναι καθόλου άσχετες και με την αντιμετώπιση σειράς θεμάτων, αλλά και το κλίμα λαϊκισμού, που σηματοδοτεί συνολικά την κυβέρνηση. Πολλοί π.χ. καταλογίζουν στον κ. Παπαδημητρίου «παλαιοκομματική συμπεριφορά και νοοτροπία» που δεν αρμόζει σε ένα σοσιαλιστικό κόμμα. Λέγεται μάλιστα ότι του έχει ζητηθεί και να παραιτηθεί γιατί εξαιτίας του «παλαιοκομματισμού» δεν διευκολύνεται η κυβέρνηση σε μια σειρά ζητήματα και επιπρόσθετα αναπαράγεται αυτή η «νοοτροπία» και ο λαϊκισμός πράγμα που αναγνωρίζεται από μια σειρά στελέχη του κόμματος και της κυβέρνησης σαν αρνητικό στοιχείο.

Είναι βέβαια αρκετά δύσκολο να διακρίνει κανείς μια διαφορετική αντίληψη και νοοτροπία —πλην εξαιρέσεων— στην κυβέρνηση που να συνιστά και να μπορεί να προωθήσει διαφορετική πολιτική και να διαμορφώνει διαφορετικούς συσχετισμούς. Κάθε άλλο π.χ. παρά εκφράστηκαν «διαφωνίες» στη στάση της απέναντι στην κρίση της Ο.Α. και την αντιμετώπιση της απεργίας των πιλότων.

Επικίνδυνες προεκτάσεις

Από αρκετές πλευρές διατυπώθηκε η άποψη ότι η συνδικαλιστική ηγεσία των πιλότων πρόσκειται στη ΝΔ και αυτός είναι ο λόγος που την οδηγεί σε μια υπονομευτική πολιτική. Είναι πάντως το λιγότερο τραγικό να υποστηρίζεται ότι όποιος είναι οπαδός της ΝΔ δεν δικαιούται να απεργεί. Το πρόβλημα είναι στην πολιτική εκμετάλλευση της απεργίας. Αυτή είναι φυσικό να υπάρχει. Και είναι υποκριτική αν όχι ιησουίτικη η στάση του κ. Μητσotάκης, στο βαθμό που γνωρίζει καλύτερα από τη σημερινή ηγεσία, τουλάχιστο της Ο.Α., τα ουσιαστικά προβλήματα της εταιρείας και να ασκεί κριτική σε μια πολιτική που η ΝΔ εφάρμοζε περίπου πανομοιότυπα στο παρελθόν. Ιδιαίτερα μάλιστα στο πλέον κρίσιμο πολιτικό θέμα, εκείνο της πολιτικής επιστράτευσης.

Αυτό το τελευταίο είναι που δημιουργεί προηγούμενο και εγκυμονεί μεγάλους κινδύνους. Μέτρο αναμφισβήτητα αντισυνταγματικό, τώρα που χρησιμοποιείται παράλληλα με απολύσεις και αγωγές για κατάσχεση της περιουσίας όσων απεργούν, δημιουργεί μια επιπλέον επικίνδυνη κατάσταση, για το συνδικαλιστικό κίνημα και το διάλογο κυβέρνησης - απεργών. Ανακαινίζει νέες πο-

λιτικές πρακτικές, που παραβιάζουν το Σύνταγμα και τις βασικές δημοκρατικές ελευθερίες. Τι θα γίνει αν τα ίδια μέτρα χρησιμοποιηθούν σε επόμενες «πολιτικές συγκρούσεις» όπως τις ορίζει η κυβέρνηση, εναντίον άλλων «υψηλόμισθων»: στη ΔΕΗ, τον ΟΣΕ, τον ΟΤΕ, την ΕΡΤ κτλ. ή στους καθηγητές ή στους εργάτες στις προβληματικές; Ιδιαίτερα όταν οι «συντεχνίες» δεν υπάρχουν αλλά κατασκευάζονται σύμφωνα με τις επιθυμίες και τα συμφέροντα της εξουσίας; Να θυμίσουμε άραγε σε όσους ανακάλυψαν την Αμερική, πόσες και πόσες και ποιες συντεχνίες οι ίδιοι ως αντιπολίτευση δεν τις είχαν μετατρέψει, ως μη προνομιούχοι μικρομεσαίοι, πρωταγωνιστές του «κινήματος της αλλαγής»; Να θυμίσουμε ποιων μη προνομιούχων αυτοί οι ίδιοι εθώπευαν τα αιτήματα μόνο και μόνο γιατί προσθέταν ψήφους; Να θυμίσουμε ποιοι διόρισαν αναρίθμητο προσωπικό στην Ο.Α. μετά τη ΝΔ και γιατί; Το παράδοξο —μάλλον τραγικό— είναι ότι απ' όλη την ιστορία φαίνεται ότι ορισμένοι στο ΠΑΣΟΚ και την κυβέρνηση ανακάλυψαν ότι πολλοί είναι προνομιούχοι και περισσότεροι ανήκουν σε κάποια «συντεχνία». Όσοι περισσεύουν, ας μην ανησυχούν: είναι το λιγότερο «τεμπέληδες», «χαραμοφάδες» ή «κατεργαρέοι»...

Και όταν φύγουν οι «κακοί»...

Ο κ. Παπαδημητρίου ζήτησε «άνευ όρων» παράδοση των πιλότων. Ορισμένοι «κακοί» απολύθηκαν. Και βέβαια κάποια διευθέτηση θα υπάρχει είτε με πληρώματα που προέρχονται από το Λίβανο, είτε με Ευρωπαίους «πολιτισμένους», που μπορεί να τους συμπαθήσει και η ΝΔ. Ο κ. Αρκουδίας θα έχει εκτελέσει το καθήκον του για μια ακόμη φορά. Οι εκδότες του Ταύρου θα μπορούν να αισθάνονται περήφανοι που επιτέλους «γκρέμισαν το σάπιο καθεστώς της αυτοκρατορίας των πιλότων». Η κυβέρνηση σίγουρα θα είναι ευχαριστημένη από τη σπουδαία «πολιτική νίκη», πρώτη στο χώρο των ΔΕΚΟ. Βέβαια, θα υπάρξουν αναλύσεις για το αν τα νέα οικονομικά μέτρα συμφέρει να παρθούν πριν ή μετά τις δημοτικές εκλογές. Άγνωστο θα είναι, ακόμη, ποια θα είναι «τα καλύτερα μυαλά της χώρας» που θα εξηγήσουν γιατί τα μέτρα σταθεροποίησης δεν πήγαν και τόσο καλά. Μερικοί θα εύχονται να ξανακάνουν ακριβώς τότε απεργία οι πιλότοι, γιατί οι προβληματικές παρατραβήξαν το σκοινί...

Ας ελπίσουμε ότι οι δημοτικές θα επιτρέψουν να ξεχαστούν για λίγο οι «υψηλόμισθοι χαραμοφάδες» πασών των ΔΕΚΟ μπας και προωθηθούν τότε, έστω στην αναμπουμπούλα, όταν άλλοι θα είναι οι «εχθροί», ορισμένες λύσεις στην Ο.Α. τουλάχιστον εκείνες που θα επιτρέψουν να μιλά σοβαρά η κυβέρνηση για μια αξιολογη οργανωτική αναδιάρθρωση, που θα μπορεί να οδηγήσει και σε κάποιες ριζικές τομές. Μέχρι τότε —όπως όλοι θα θέλουμε όσοι χρησιμοποιούμε τα μέσα μαζικής μεταφοράς— ας φροντίσουμε να διορθωθούν οι υπάρχουσες σιδηροδρομικές γραμμές για να μην εκτροχιαστεί και άλλο τρένο, να γίνουν βελτιώσεις του οδικού δικτύου, της προκοπής και να ασχοληθούν και κάποιοι σοβαρά με την ΕΑΣ. Το μετρό πάντως καλό θα 'ναι να το κουβεντιάζουμε με μέτρο. Η Ολυμπιακή βεβαίως και θα πετάει...

ΑΝΕΜΟΜΥΛΟΣ

Ο καθηγητής Κ. Μπέης, σε μια γνωμάτευση του στην «Επιθεώρηση Εργατικού Δικαίου» (1-1-1980), πριν τον Οκτώβρη του 1981, θεωρούσε αντισυνταγματική την πολιτική επιστράτευση. Δεν απέκλειε μάλιστα να είναι αυτοδικαίως άκυρες οι αντισυνταγματικές κυβερνητικές αποφάσεις για επιστράτευση απεργών. Την αντισυνταγματικότητα αυτού του αντιαπεργιακού όπλου τη θεμελίωσαν και άλλοι.

Τώρα αξίζει να μάθουμε, ως κακοί μαθητές του κ. καθηγητή, πως το αντισυνταγματικό μέτρο γίνεται «τολμηρό» και οδηγεί στην εξυγίανση:

«Η πολιτεία αναγνώρισε το δικαίωμα της απεργίας γιατί ήταν διαφορετικές άλλοτε οι οικονομικές δομές. Έπρεπε να βρεθεί δρα-

στικό μέτρο για να παταχθεί η εκμετάλλευση που αδιάτακτα ασκούσε η εργοδοτική ολιγαρχία, σε βάρος των εργαζομένων.

Τώρα οι οικονομικές δομές έχουν αλλάξει ριζικά. Ο κορμός των εργαζομένων έχει αποδοχές που δεν διαφέρουν αξιολογικά από τις αποδοχές εκείνων που κατέχουν διευθυντικές θέσεις μέσα στον ίδιο κλάδο.

Όμως βρισκόμαστε μπροστά σε κίνδυνο να γίνουμε θύματα αδιάτακτης εκμετάλλευσης ορισμένων επαγγελματικών κλάδων του ευρύτερου δημόσιου τομέα... Παράλυοντας με τις απεργίες ένα νευραλγικό χώρο του δημόσιου τομέα κατορθώνουν να απομυζούν ανταλλάγματα τόσο εξωφρενικά, ώστε να έχουν μεταβληθεί ήδη στη σύγχρονη κεφαλαιοκρατία των υψηλόμισθων εκμεταλλευτών.

Μη γελιόμαστε. Εκεί που συγκεντρώνεται αλόγιστη οικονομική δύναμη, με αναπό-

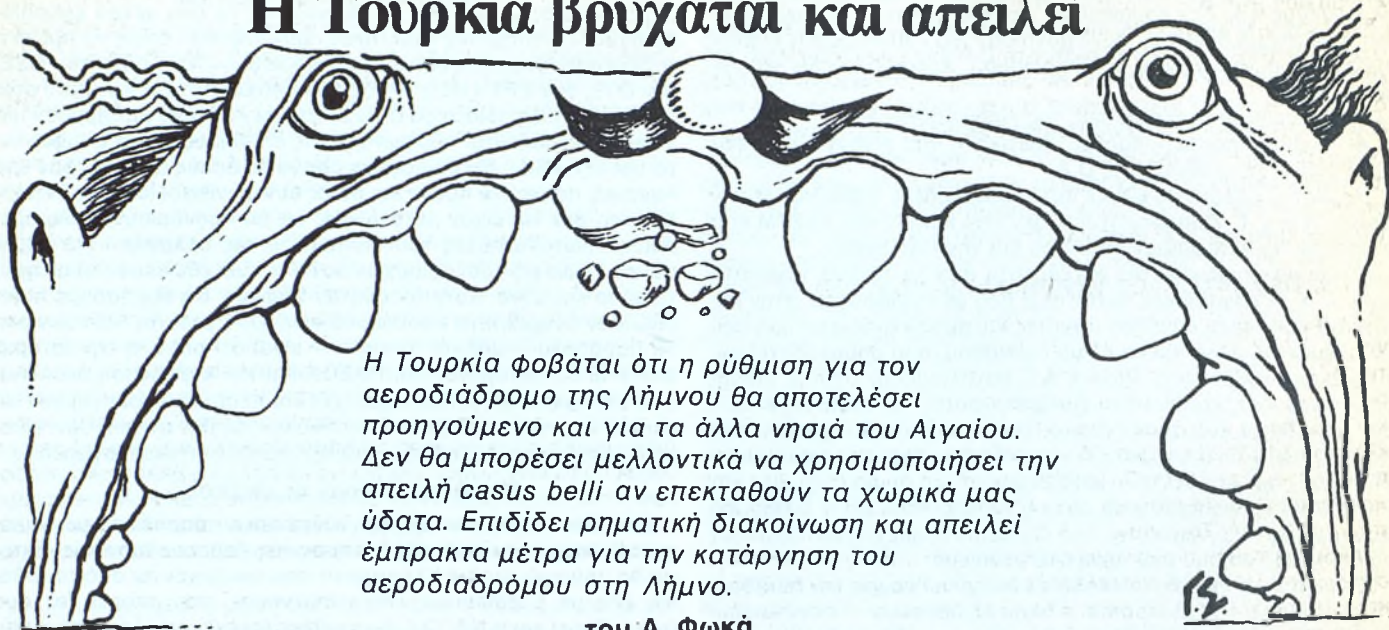
δραστη νομοτέλεια συντελείται και μετάθεση πολιτικής εξουσίας. Κάθε καταχρηστική ανατροπή της οικονομικής ισορροπίας μέσα στην κοινωνική συμβίωση συνεπάγεται αντίστοιχη ανατροπή και της πολιτικής ισορροπίας. Το κέντρο βάρους της εξουσίας μετατίθεται από την ολότητα στους λίγους που μπορούν να επιβάλουν τη δική τους διαμόρφωση των τιμών.

Είναι καιρός να προβληματιστούμε, που μπορεί να οδηγήσει η ατολμία από το φόβο του πολιτικού κόστους που προκαλούν οι απεργιακές κινητοποιήσεις που έχουν ως δέκτη πίεσης το κοινωνικό σύνολο. Η κοινή γνώμη ασφαλώς στηρίζει κάθε τολμηρό μέτρο που θα οδηγήσει στην εξυγίανση.»*

* Από άρθρο του Κ. Μπέη γραμματέα της Βουλής και καθηγητή στο πανεπιστήμιο Αθηνών «Δημοκρατικός Λόγος» 17-6-86

ΚΡΙΣΗ ΣΤΟ ΑΙΓΑΙΟ

Η Τουρκία βρυχάται και απειλεί

Η Τουρκία φοβάται ότι η ρύθμιση για τον αεροδιάδρομο της Λήμνου θα αποτελέσει προηγούμενο και για τα άλλα νησιά του Αιγαίου. Δεν θα μπορέσει μελλοντικά να χρησιμοποιήσει την απειλή casus belli αν επεκταθούν τα χωρικά μας ύδατα. Επιδίδει ρηματική διακοίνωση και απειλεί έμπρακτα μέτρα για την κατάργηση του αεροδιαδρόμου στη Λήμνο.

του Α. Φωκά

Οι αλληπάλληλες προκλητικές δηλώσεις της τουρκικής ηγεσίας και οι απροκάλυπτες απειλές ότι τα τουρκικά πολεμικά αεροπλάνα θα παραβιάσουν το νέο ελληνικό αεροδιάδρομο J-60 για τη διεθνή αεροπλοΐα πάνω από το Αιγαίο έχουν τελευταία αναθερμάνει επικίνδυνα την ελληνοτουρκική κρίση. Η προκλητική στάση της 'Αγκυρας ενισχύει τις εκτιμήσεις στην Αθήνα και Λευκωσία ότι οι Τούρκοι, για να αμβλύνουν την αποφασιστικότητα της ελληνικής πλευράς στο Αιγαίο και την Κύπρο, δεν θα δίσταζαν ακόμη και να προβούν σε κάποια κεραυνοβόλα πολεμική επιχείρηση είτε στην Μεγαλόνησο είτε σε βάρος κάποιου ελληνικού νησιού στο Ανατολικό Αιγαίο. Την άποψη αυτή υποστηρίζουν και οι κύκλοι του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ σαν μέσο βέβαια εκφοβισμού για να εξαναγκάσουν την ελληνοκυπριακή πλευρά να αποδεχθεί το σχέδιο Κουεγιάρ. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η τουρκική πλευρά επιδιώκει να διαπραγματευτεί τη δύναμή της και ειδικά το ενδεχόμενο κάποιας περιορισμένης έκτασης στρατιωτικής επιχείρησης εναντίον είτε της πράσινης γραμμής είτε των διυλιστηρίων της Λάρνακας. Αυτός είναι άλλωστε και ο λόγος που για τόσα χρόνια η Τουρκία αρνείται με πείσμα να υπογράψει ένα ελληνοτουρκικό σύμφωνο μη επίθεσης. Σύμφωνα με έγκυρες πληροφορίες ο φόβος της ελληνικής αεροπορίας και του ναυτικού παραμένει ο κύριος αποτρεπτικός παράγοντας μιας νέας τέτοιας τουρκικής περιπέτειας στην περιοχή. Ακριβώς γι' αυτό το λόγο ο εκσυγχρονισμός των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων και η διατήρηση της στρατιωτικής ισορροπίας στο Αιγαίο αποτελεί εθνική επιταγή. Μόνο τότε οι απειλές των Τούρκων θα παραμείνουν στο επίπεδο λέξεων και εντυπώσεων.

Σε αυτή τη φάση τουλάχιστον οι συνεχείς απειλές της 'Αγκυρας και του Ντενκτάς αντικατοπτρίζουν απλά τη δυσάρεσκεια της Τουρκίας για την ελληνική αντίδραση στις προσπάθειες ενσωμάτωσης της Τουρκίας στη Δύση και αναθέρμανσης των σχέσεων ΕΟΚ - Τουρκίας. Τα σκληρά σχόλια του Οζάλ για τις ζημιές που μπορεί να πάθει η «μικρή» Ελλάδα των 8-9 εκατομμυρίων από τη «μεγάλη» Τουρκία των 52 εκατομμυρίων έχουν σα στόχο την αναθεώρηση της σθεναρής στάσης της Ελλάδας στο θέμα της ένταξης της Τουρκίας στην ΕΟΚ. Η υπόθεση της διακριτικής μεταχείρισης των Ελλήνων πολιτών με βάση τη ρατσιστική τουρκική απόφαση του 1964, που ξανάφερε στην επικαιρότητα τον βάρβαρο ξεριζωμό του ελληνισμού της Κωνσταντινούπολης και τις δεσμευμένες μεγάλες περιουσίες των Ελλήνων στην Τουρκία, φαίνεται ότι προβληματίζει ακόμα και τους κοινοτικούς κύκλους που επιδιώκουν την εξομάλυνση των τουρκοευρωπαϊκών σχέσεων. Η 'Αγκυρα, ωστόσο, θεωρεί την ανάκληση της απόφασης του 1964 σαν μια διπλωματική ήττα και μια έμμεση παραδοχή ότι ήταν, τα αλληπάλληλα ανθελληνικά μέτρα που οδήγησαν στο μαρασμό

του ελληνισμού στην Κωνσταντινούπολη, 'Ιμβρο και Τένεδο. Εξάλλου στη Σύνοδο Κορυφής των ηγετών της ΕΟΚ (Χάγη 26/27 Ιουνίου) ο Έλληνας πρωθυπουργός θα θέσει το θέμα Τουρκίας στους άλλους ευρωπαίους εταίρους και θα επισημάνει την αντίφαση που υπάρχει μεταξύ της προσπάθειας ομαλοποίησης σχέσεων ΕΟΚ - Τουρκίας και της μεγάλης πολιτικής αντιδικίας Αθήνας - 'Αγκυρας εξαιτίας της τουρκικής απειλής εναντίον της εδαφικής ακεραιότητας της Ελλάδος, δηλαδή χώρας - μέλους της Κοινότητας.

Η ΚΥΠΡΟΣ ΤΜΗΜΑ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

Εξίσου ενοχλητική για την 'Αγκυρα είναι η αποφασιστικότητα με την οποία αντιμετωπίζει η ελληνική πλευρά το Κυπριακό. Η στάση της Λευκωσίας, με τη συμπαράταξη της Αθήνας, στην πρωτοβουλία Κουεγιάρ και η πρόταση του Κυπριανού για τη σύγκλιση Διεθνούς συνδιάσκεψης για τη διευθέτηση του Κυπριακού έχουν εκνευρίσει την 'Αγκυρα. Ιδιαίτερα ανησυχητική υπήρξε η θερμή υποδοχή που επέδωσαν οι Σοβιετικοί στον Κύπριο υπουργό Εξωτερικών κατά τη διάρκεια της πρόσφατης επίσκεψής του στη Μόσχα.

Η τουρκική ανυπομονησία αυξήθηκε ακόμα περισσότερο εξαιτίας των διπλωματικών της αποτυχιών τόσο στο ζήτημα της Λήμνου όσο και του νέου ελληνικού αεροδιαδρόμου J-60 στο Αιγαίο. Τον Απρίλιο η τουρκική κυβέρνηση πρωτοπληροφορήθηκε από τα στρατιωτικά κανάλια στις Βρυξέλλες ότι η Λήμνος είχε περιληφθεί στο σχέδιο του NATO, Delta Ensure, για καιρό πολέμου. Σύμφωνα με τουρκικές πληροφορίες, σε σχετική συμφωνία είχε έλθει ο στρατηγός Ρότζερς με την ελληνική κυβέρνηση κατά την τελευταία του επίσκεψη στην Αθήνα. Στη συνέχεια τα σχέδια ετοιμάστηκαν στο Στρατηγείο της Νάπολης με οδηγίες του αμερικανού στρατηγού. Η Τουρκία αντέδρασε ζητώντας εξηγήσεις από τις ΗΠΑ αλλά η διαβεβαίωση του Σουλτς προς τον Τούρκο ομόλογό του για την αμερικανική ουδετερότητα δεν ικανοποίησε την 'Αγκυρα.

Η τουρκική κυβέρνηση άφησε να διαρρεύσει το θέμα στον τουρκικό Τύπο δημιουργώντας ταυτόχρονα μεγάλο θόρυβο για το ανυποχώρητο των θέσεών της. Είναι σαφές ότι η πρωτοφανής διάρκεια και έκταση των δημοσιευμάτων στόχευε στην προβολή της «αντίδρασης» της τουρκικής κοινής γνώμης προκειμένου να αποτρέψει τις ΗΠΑ και το NATO από το να ταχθούν υπέρ των ελληνικών θέσεων. Η ενορχηστρωμένη εκστρατεία του τουρκικού Τύπου εναντίον του στρατηγού Ρότζερς ως υπεύθυνου για τη συμπερίληψη της Λήμνου στα σχέδια του NATO σε καιρό πολέμου αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα της τουρκικής αδιαλλαξίας. Εξίσου σφοδρές και υπερβολικές ήταν οι αντιδράσεις των Τούρκων στο πρόσφατο συμβούλιο υπουργών 'Αμυνας της

Συμμαχίας στις Βρυξέλλες.

Από την άλλη πλευρά η ελληνική κυβέρνηση κατέστησε σαφές στους συμμάχους της ότι τα στρατηγικά της συμφέροντα θα ενισχυθούν ακόμα περισσότερο αν συμπεριληφθεί η Λήμνος και οι δυνάμεις που προσφέρονται μ' αυτήν. Αλλά και οι Αμερικανοί φαίνεται ότι άρχισαν να αντιλαμβάνονται ότι τα στρατηγικά ναυτοικά συμφέροντα θα χωλαίνουν όσο καιρό η Συμμαχία υποκύπτει στην αδιαλλαξία του τουρκικού βέτο και αποφάσισαν να περιλάβουν σταδιακά τη Λήμνο στα σχέδια άμυνας του μετώπου της Θράκης σε περίπτωση αναμέτρησης Ανατολής - Δύσης.

ΑΙΤΙΕΣ ΠΟΛΕΜΟΥ ΚΑΙ ΡΗΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΚΟΙΝΩΣΗ

Στην πραγματικότητα, ο τουρκικός εκνευρισμός πηγάζει αφενός επειδή δικαιώνεται η ελληνική θέση για το νομικό καθεστώς της Λήμνου αλλά αφ' ετέρου επειδή η συμμαχική αυτή αναγνώριση δημιουργεί ένα εμπόδιο για τα επεκτατικά σχέδια της τουρκικής ηγετικής κλάσης. Δεν είναι τυχαία η πρόσφατη δήλωση του εκλεκτού του στρατιωτικο - διπλωματικού κατεστημένου και του πρώην πρωθυπουργού Ουλουσού ότι «αργά ή γρήγορα θα αναγκασθούμε να διασπάσουμε τον κλοιό των νησιών που ασφυκτικά περιβάλλει την Τουρκία».

Ακόμα η Τουρκία ανησυχεί ότι η ενσωμάτωση της Λήμνου στα σχέδια του ΝΑΤΟ θα αποτελέσει προηγούμενο για την περίπτωση και των υπόλοιπων νησιών του Αιγαίου. Σε μια τέτοια περίπτωση η Τουρκία δεν θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει την απειλή *casus belli* έναντι της επέκτασης των ελληνικών χωρικών υδάτων σε 12 μίλια, διότι έτσι θα στρεφόταν πλέον εναντίον του ΝΑΤΟ.

Δυσχερής είναι επίσης η θέση της Τουρκίας στο θέμα του νέου ελληνικού αεροδιαδρόμου J-60 στο Αιγαίο ο οποίος καθιερώθηκε μετά από απόφαση της Διεθνούς Οργάνωσης Πολιτικής Αεροπορίας (ICAO). Αμφισβητώντας για μια ακόμη φορά τον ελληνικό εναέριο χώρο στο Αιγαίο η Τουρκία πιέζει τον ICAO για την ακύρωση της απόφασης σχετικά με το J-60 με τον ισχυρισμό ότι ο αεροδιάδρομος αυτός που περνά πάνω από τη Λήμνο διασχίζει τουρκικό έδαφος και παρεμποδίζει τις τουρκικές στρατιωτικές ασκήσεις. Αφού επέδωσε ρηματική διακοίνωση στην ελληνική κυβέρνηση η Άγκυρα απείλησε ότι θα λάβει έμπρακτα μέτρα για να εξασφαλίσει το ταχύτερο δυνατό την ακύρωση της απόφασης ICAO για τον αεροδιάδρομο J-60. Για μία ακόμα φορά λοιπόν η Τουρκία προκαλεί δυσχέρειες για την Ελλάδα μέσα στα πλαίσια διεθνών οργανισμών (ICAO, ΝΑΤΟ, ΕΟΚ) με απειλές ότι αν δεν ικανοποιηθούν οι αξιώσεις της θα δημιουργήσει ένσταση στο Αιγαίο. Για την επίτευξη του στόχου αυτού η Άγκυρα ερεθίζει κατάλληλα την τουρκική κοινή γνώμη εναντίον της Ελλάδας και των «φίλων» της Ελλάδας στη Δύση.

Μέσα στα πλαίσια της τεταμένης ατμόσφαιρας των ελληνοτουρκικών σχέσεων πρέπει να εξετασθεί και η διεξαγωγή μεγάλης τουρκικής εθνικής αεροπορικής-ναυτικής άσκησης στο Αιγαίο, «Ilk Hedef (Πρώτος Στόχος) 1986». Είναι αξιοπρόσεκτη η ασυνήθιστα μακρά διάρκεια της άσκησης που άρχισε στις 12 Ιουνίου και θα λήξει στις 4 Ιουλίου με μια μεγάλη αποβατική επιχείρηση μεταξύ Χίου και Σάμου. Είναι σαφές ότι η μεγάλη χρονική διάρκεια της άσκησης αφενός αποσκοπεί να δικαιολογήσει την παρατεταμένη τουρκική παρουσία στο Αιγαίο υπό το κάλυμμα τακτικά προγραμματισμένης άσκησης και αφετέρου αποβλέπει στη διεκδίκηση «τουρκικών δικαιωμάτων» στο Αιγαίο.

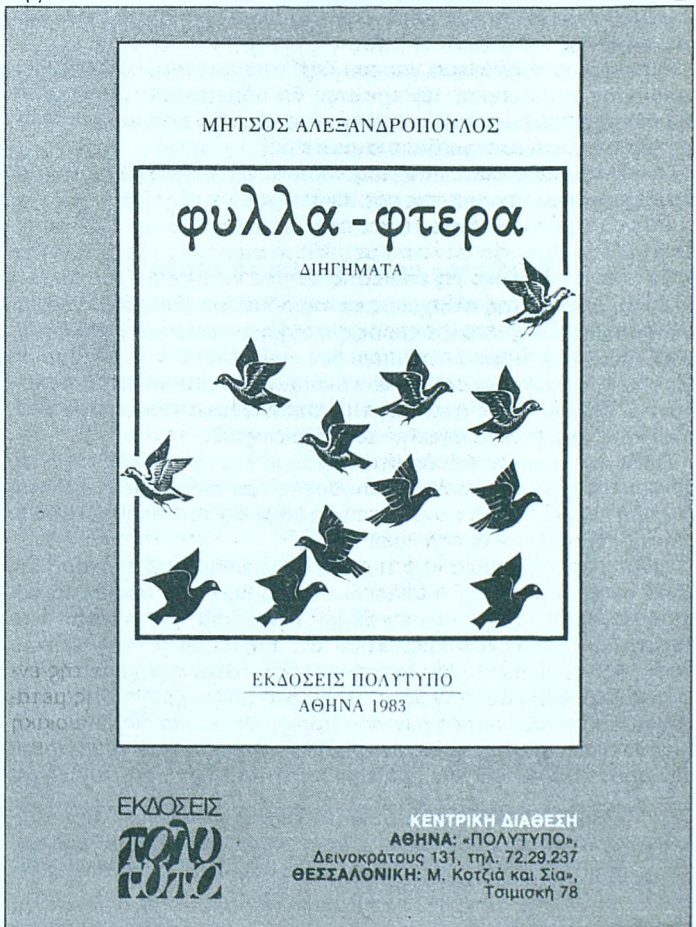
Η αδιαλλαξία και επιθετικότητα της κυβέρνησης Οζάλ έχει ανησυχήσει σοβαρά το δυτικό συνασπισμό, με αποτέλεσμα να έχουν τις τελευταίες βδομάδες αποδυναμωθεί θεαματικά τα διεθνή ερείσματα της Τουρκίας. Αυτό διαπιστώνει και ο δημοσιογράφος Μεχμέτ Αλή Μπιράντ στη Μιλλιέτ (2 και 13/6) όπου κατηνιάζει τους χειρισμούς της κυβέρνησης Οζάλ στην κρίση της Λήμνου και την τουρκική αποδοχή της προσωρινής λειτουργίας του J-60.

Παρά τις αξιοπρόσεκτες αυτές επιτυχίες της ελληνικής πλευράς, η Αθήνα δεν έχει ακόμα κωδικοποιήσει την πολιτική της στα ελληνοτουρκικά προβλήματα. Ούτε έχει εκπονήσει ένα μακροχρόνιο πρόγραμμα το οποίο θα έχει ως στόχο όχι μόνο την πιο αποτελεσματική αντιμετώπιση του εξ ανατολών κινδύνου, αλλά και τη συνεχή βελτίωση των ελληνικών θέσεων μέσα στη διεθνή κοινότητα. Η δραστηριοποίηση της διπλωματικής υπηρεσίας για την αποσαφήνιση σε διεθνές επίπεδο των ελληνικών θέσεων α-

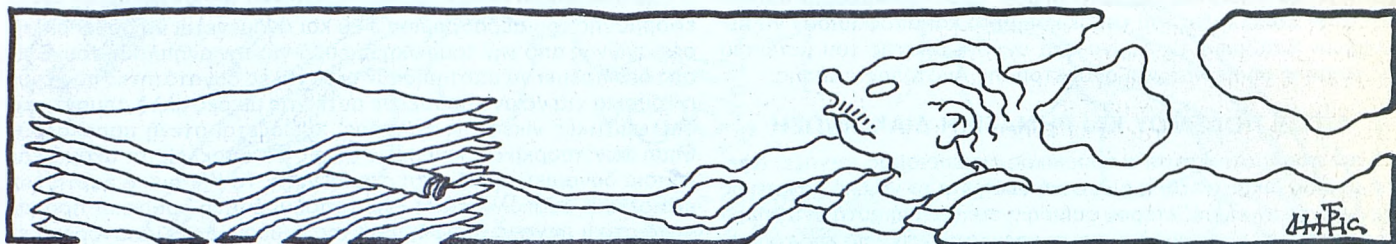
πέναντι στην αδιαλλαξία της Άγκυρας θα είναι αποτελεσματική μόνο αν λειτουργεί συντονισμένα και με βάση ορθολογική στρατηγική. Στους επόμενους μήνες η Αθήνα θα κληθεί να δώσει μεγάλες μάχες στα πλαίσια διεθνών οργανισμών. Έτσι το Σεπτέμβριο / Οκτώβριο θα ξανασυζητηθεί το θέμα της αναθέρμανσης του Συμβουλίου Σύνδεσης ΕΟΚ - Τουρκίας.

Την ίδια εποχή στον ICAO του Μοντρέαλ θα εξετασθεί το θέμα εφαρμογής του αεροδρομίου J-60 και αναμένεται να δοθεί σκληρός αγώνας από την τουρκική πλευρά για την ανάπλάσή του. Επίσης δεν πρέπει να υποτιμηθούν οι μεγάλες δυνατότητες που έχει η Τουρκία για να αντιδράσει σε αυτές τις μικρές αλλά σημαντικές διπλωματικές νίκες της Ελλάδας. Χρειάζεται στενή παρακολούθηση των τουρκικών κινήσεων χωρίς να αποκλείεται ακόμα και κάποια δυναμική αντίδραση στη διένεξη. Το Κυπριακό περνά μια εξαιρετικά δύσκολη φάση ενώ η πολυδάπανη τουρκική προπαγανδιστική μηχανή δυσφήμισης της κυβέρνησης Παπανδρέου επεκτείνεται στο Λονδίνο, στο Παρίσι και τις Βρυξέλλες. Μόλις πριν μερικούς μήνες κυκλοφόρησε στον ευρωπαϊκό χώρο ένα τουρκικό προπαγανδιστικό βιβλίο με τίτλο «η Ελλάδα και η τρομοκρατία» με αντικείμενο την ελληνική «κρατική τρομοκρατία». Ένα άλλο παραπλήσιο προπαγανδιστικό έντυπο αναφέρεται στο «καθεστώς καταπίεσης» της «τουρκικής - μουσουλμανικής» μειονότητας της Δ. Θράκης.

Από την άλλη πλευρά είναι ενθαρρυντικό το γεγονός ότι μετά από χρόνια σιωπής, η ελληνική πλευρά αρχίζει να «ανακαλύπτει» την πραγματικά εξοντωτική πολιτική που ακολούθησε η Τουρκία έναντι της ελληνικής μειονότητας και του Οικουμενικού Πατριαρχείου από το 1923. Έτσι, επιστημονικές μελέτες, άρθρα και φυλλάδια με θέμα τις απαλλοτριώσεις, καταλήψεις, και καταστροφές εκκλησιών και ακινήτων της ελληνικής μειονότητας της Κωνσταντινούπολης, Ίμβρου και Τενέδου βρίσκουν το φως της δημοσιότητας. Επίσης μεγάλης σημασίας ήταν η επερώτηση στη Βουλή του Μανώλη Γλέζου για τον αφανισμό του ελληνισμού της Ίμβρου και Τενέδου. Το ίδιο θέμα έθεσε στα όργανα της ευρωπαϊκής Κοινότητας ο Ευρωβουλευτής της ΕΔΑ Σπύρος Κολοκοτρώνης.

Φταίνει λοιπόν οι εργαζόμενοι για την οικονομική κρίση;

του Νίκου Χριστοδουλάκη

Στην περσινή Έκθεση ο Διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδας λειτούργησε κυρίως σαν μετεωρολόγος που πληροφόρησε τους πλοηγούς της οικονομικής πολιτικής για τις επερχόμενες θύελλες του ισοζυγίου πληρωμών και αυτοί με τη σειρά τους προσάραξαν τα μεγαλεπήβολα αναπτυξιακά οράματα στα ρηχά νερά της υποτίμησης. Η Έκθεση του φετινού Απριλίου φιλοδοξεί επιπλέον να προδιαγράψει και τις συγκεκριμένες κατευθύνσεις που θα πρέπει να πάρει η οικονομική πολιτική εξόδου από την κρίση, και που στη συντριπτική τους πλειοψηφία χαρακτηρίζονται από τη «φιλελεύθερη μόδα»: απελευθέρωση της αγοράς εργασίας, απελευθέρωση τιμών, απελευθέρωση μισθολογικής πολιτικής από τον νάρθηκα της ΑΤΑ, έτσι ώστε να υπάρξει επιτέλους και απελευθέρωση του ελλοχεύοντος επενδυτικού ενστίκτου των επιχειρηματιών.

Το βασικό επιχείρημα που διαπνέει την Έκθεση είναι ότι η υπερβολική διόγκωση του κόστους εργασίας έχει διαβρώσει την ανταγωνιστικότητα των ελληνικών εξαγωγών και έχει οδηγήσει σε ραγδαία υποκατάσταση των εγχώριων προϊόντων από εισαγόμενα που είναι πλέον προσιτά στα αυξημένα εισοδήματα των εργαζομένων.

Ένα τέτοιο επιχείρημα νομιμοποιεί τις προτάσεις φιλελευθροποίησης της αγοράς, αφού αυτές θα οδηγήσουν στη μείωση του εισοδήματος και, μαζί με άλλα κίνητρα, στη βαθμιαία αποκατάσταση της επιχειρηματικής ευρωστίας.

Ας εξετάσουμε όμως πιο προσεκτικά την εγκυρότητα αυτού του θεμελιακού ισχυρισμού της Έκθεσης.

Το κόστος εργασίας και τα κέρδη

Χρησιμοποιώντας στοιχεία από την ίδια την Έκθεση, θα προσπαθήσουμε να αποδείξουμε πως η αύξηση των πραγματικών μισθών των εργαζομένων όχι μόνο δεν συνετέλεσε στην επιβάρυνση του κόστους προϊόντων, αλλά στην πραγματικότητα υπολείπονταν συνήθως της αύξησης της παραγωγικότητας στους αντίστοιχους τομείς οικονομικής δραστηριότητας.

Προς το σκοπό αυτό θα συγκρίνουμε τις μεταβολές που σημειώθηκαν στις πραγματικές αποδοχές των εργαζομένων (όπως δηλαδή διαμορφώνονται μετά την αφαίρεση του πληθωρισμού), μεταξύ των ετών 1985 και 1982¹.

Είναι αλήθεια βέβαια πως το 1982 σημειώθηκε μια απότομη αύξηση ονομαστικών και πραγματικών αμοιβών που ύψωσε το κόστος εργασίας και έθεσε σε σοβαρή δοκιμασία την ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων. Θα πρέπει όμως να ληφθεί υπόψη πως οι αυξήσεις αυτές αποτελούσαν στην πραγματικότητα μια οφειλόμενη επανόρθωση στη διαρκή μακρόχρονη διάβρωση των πραγματικών αποδοχών που προκλήθηκε από τις απανωτές ενεργειακές κρίσεις, τα συνακόλουθα πληθωριστικά κύματα της περιόδου 1979-81 και την πολιτική λιτότητας των προηγούμενων

κυβερνήσεων. Με έτος εκκίνησης το 1982, το σύνολο του αστικού τομέα της οικονομίας παρουσίασε το 1985 αύξηση της παραγωγικότητας ανά μισθωτό κατά 3,9% (Έκθεση, σελ. 76, Πίνακας IV 2). Οι μέσες πραγματικές αποδοχές προ της φορολογίας αυξήθηκαν κατά 2-6% την ίδια περίοδο, ενώ το καθαρό διαθέσιμο εισόδημα ανά μισθωτό αυξήθηκε μόλις κατά 1,2%. Παρατηρείται λοιπόν μια μεταβολή του καθαρού πραγματικού εισοδήματος του μισθωτού που υπολείπεται της αύξησης της παραγωγικότητας κατά 2,7%, και δεν χρειάζεται κανείς να είναι μαρξιστής για να παραδεχτεί πως η υστέρηση αυτή δείχνει εντονότερη εκμετάλλευση του εργατικού παραγωγικού δυναμικού.

Ανάλογες μεταβολές παρατηρούνται και στους διάφορους κλάδους της οικονομικής δραστηριότητας, με ποσοτικές όμως διαφορές για τις διάφορες κατηγορίες εργαζομένων. Τα πραγματικά εισοδήματα των ανειδίκευτων εργατών και υπαλλήλων αυξήθηκαν μόλις κατά 0,9% και 0,6% αντίστοιχα κατά την περίοδο 1985/82. Αν η αύξηση της παραγωγικότητας τους εκτιμηθεί στο μισό (τουλάχιστον) της συνολικής του αστικού τομέα, προκύπτει πάλι μια υστέρηση των αποδοχών έναντι της παραγωγικότητας της τάξης του 1%.

Στη μεταποίηση η παραγωγικότητα αυξήθηκε κατά 4,5% μεταξύ 1982 και '85, ενώ οι πραγματικές ωριαίες αμοιβές των εργατών και των υπαλλήλων εμφανίζονται να αυξάνουν κατά 7,8% και 5,1%, υπερκαλύπτοντας έτσι την αύξηση της απόδοσης. Μια προσεκτικότερη όμως ανάλυση θα πρέπει να λάβει υπόψη της το γεγονός της αύξησης των αμοιβών που προήλθε από την υπερωριακή απασχόληση των εργαζομένων κατά την περίοδο αυτή. Πάλι σύμφωνα με την ίδια την Έκθεση (σελ. 67), οι ώρες εργασίας ανά απασχολούμενο αυξήθηκαν κατά 3,2%, το 1985, επειδή οι εργοδότες θέλησαν να αντιμετωπίσουν την αυξημένη ζήτηση χωρίς τις υποχρεώσεις που θα συνεπάγονταν οι νέες προσλήψεις. Αυτό όμως έχει σαν συνέπεια την αύξηση του ωριαίου εργατικού κόστους, που πολύ συχνά φτάνει μέχρι και το 100% του συνήθους. Αν η επιβάρυνση αυτή, που πιθανό να φτάνει το 3,2%, αφαιρεθεί από τη συνολική αύξηση των αποδοχών κατά 7,8%, προκύπτει μια «διορθωμένη» αύξηση 4,6% που είναι ακριβώς στο ίδιο επίπεδο με τη μεταβολή της παραγωγικότητας². Το γεγονός ότι η υπερωριακή απασχόληση στη μεταποίηση αφορά κυρίως εργάτες και σπανιότερα υπαλλήλους, μπορεί να ερμηνεύσει επίσης και το ότι οι αυξήσεις των υπαλλήλων βρίσκονταν περίπου στο ίδιο επίπεδο με την παραγωγικότητα. Η ανάλυση αυτή μπορεί με όμοιο τρόπο να επεκταθεί και στους άλλους τομείς της παραγωγικής δραστηριότητας. Στην καλύτερη περίπτωση παρατηρεί κανείς μια ισοφάριση των αυξήσεων πραγματικών αποδοχών με την παραγωγικότητα, ενώ για πολλές κατηγορίες εργαζομένων όπως και για το συνολικό μέσο όρο προκύπτει μια σαφής υστέρηση, που φυσικά καρπώνεται από τους διαχειριστές του προϊόντος της εργασίας.

1. Οι υπολογισμοί των μεταβολών για την τριετία 1985/82 έγιναν εφαρμόζοντας την απλή σχέση $a = (1 + a_1)(1 + a_2)(1 + a_3) - 1$ και χρησιμοποιώντας τις ετήσιες μεταβολές του Πίνακα IV 2.

2. Αν 5% είναι η υπερωριακή απασχόληση σαν ποσοστό του κανονικού

χρόνου εργασίας E, και β είναι η επιβάρυνση της κανονικής ωριαίας αμοιβής ω τότε η τελική ωριαία αμοιβή προσδιορίζεται σαν $(E\omega + (1 + \beta)\omega\delta E) / (1 + \delta)E$ ή κατά προσέγγιση $(1 + \beta\delta)$. Έτσι αν οι υπερωρίες προσαυξάνονται κατά 100%, το ωριαίο κόστος εργασίας προσαυξάνεται κατά το ίδιο ποσοστό με την επιπλέον απασχόληση.

Καταρripτεται έτσι, κατά τη γνώμη μου, το επιχείρημα που διατρέχει όλη την Έκθεση ότι δήθεν η υπέρμετρη αύξηση των εργατικών αμοιβών κλόνισε την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας.

Ας εξετάσουμε τώρα το δίδυμο επιχείρημα ότι η συμμετοχή κερδών και επιχειρηματικών προσόδων στο εθνικό εισόδημα μειώθηκε σε επίπεδα που αφήνουν ασυγκίνητους τους δυνητικούς επενδυτές. Πρέπει να τονιστεί κατ' αρχήν ότι η μείωση του μεριδίου σημειώθηκε στην πραγματικότητα το 1982, σαν αποτέλεσμα της αυξημένης συμμετοχής των εργαζομένων στο εθνικό εισόδημα. Το σύνολο των προσόδων και κερδών διατηρήθηκε αμείωτο στο 30% του εθνικού εισοδήματος μεταξύ 1982 και 1985 (Έκθεση σελ. 78, Πίνακας IV 3).

Υπήρξαν βέβαια επιχειρηματικοί κλάδοι που ζημιώθηκαν ή πτώχευσαν, μετατοπίσεις κεφαλαίων από ένα είδος δραστηριότητας σε άλλο κτλ., συνολικά όμως δεν προκύπτει καμιά χειροτέρευση στη σύνθεση του εισοδήματος σε βάρος των μη-μισθωτών. Αντίθετα αυτό που προκύπτει από στοιχεία του ΟΟΣΑ είναι η δραματική πτώση των ιδιωτικών επενδύσεων από 9% του ΑΕΠ το 1982 στο 7% του ΑΕΠ το 1985, (Έκθεση ΟΟΣΑ, σελ. 35, Πίνακας 14). Οι επιχειρηματίες και ιδιοκτήτες κατάφεραν δηλαδή να διατηρήσουν μεταξύ 1982 και '85 το ίδιο ακριβώς μερίδιο στην κατανομή του εθνικού εισοδήματος, και ταυτόχρονα να μειώσουν αισθητά την ποσοστιαία δέσμευση κεφαλαίων σε επενδύσεις. Χρειάζεται πολλή φαντασία για να χαρακτηρίσει κανείς μια τέτοια κατάσταση σαν δυσμενή για τους επιχειρηματίες συνολικά. Μια πιο αισιόδοξη ερμηνεία θα προσπαθούσε να αποδώσει τη δυσαναλογία κερδών και επενδύσεων στο εθνικό εισόδημα, στη μεγαλύτερη αποδοτικότητα κεφαλαίων και στην καλύτερη οργάνωση της παραγωγής. Εκείνη όμως η υστέρηση μεταξύ πραγματικών αποδοχών και παραγωγικότητας χαλάει κάπως αυτή τη συλλογιστική καθώς πολύ απλά αποκαλύπτει την εντατικότερη εκμετάλλευση της εργασίας. Η μείωση των επενδύσεων έχει ελαττώσει επίσης κατά πολύ και τον επιχειρηματικό κίνδυνο, που στο μεγαλύτερο μέρος του έχει ούτως ή άλλως μεταφερθεί μέσω των τραπεζικών πιστώσεων στο κοινωνικό σύνολο, (σελ. 50). Έτσι αν οι επενδύσεις αποτύχουν, τις ζημιές θα επιβαρυνθούν οι φορολογούμενοι. Αν πετύχουν, τα κέρδη θα πάνε στους επιχειρηματίες.

Θα ήταν πολύ πιο κοντά στην πραγματικότητα η Έκθεση, αν έστρεφε την προσοχή της σε μόνιμες, διαρθρωτικές αδυναμίες του κράτους και σε παθολογικές ατροφίες του ελληνικού καπιταλισμού για να εξηγήσει την επενδυτική άπνοια. Υπάρχουν βέβαια κάμποσες αναφορές σε «δυσλειτουργίες», «ατέλειες», «αδράνεις» κτλ. που όμως θεωρείται δυνατόν να βελτιωθούν και να υπερνικηθούν με μια κατάλληλη πολιτική. Καμιά απ' αυτές τις «ατέλειες» του συστήματος δεν βαρύνεται τόσο κατηγορηματικά στην Έκθεση για τη σημερινή κρίση όσο το «κόστος εργασίας» και οι μηχανισμοί που τάχα το επαυξάνουν, δηλαδή οι συλλογικές διαπραγματεύσεις και οι στοιχειώδεις περιορισμοί που ισχύουν στις απολύσεις εργαζομένων.

Ο πληθωρισμός και το ισοζύγιο

Η Έκθεση κάνει εκτεταμένες αναφορές στα περιοριστικά μέτρα του περασμένου Οκτωβρίου και ισχυρίζεται ότι έχουν αρχίσει να επιδρούν ευνοϊκά στο ισοζύγιο πληρωμών, ενώ ταυτόχρονα υποχωρεί το πληθωριστικό κύμα που αρχικά τροφοδότησαν. Επειδή η σταδιακή πτώση του πληθωρισμού στα περσινα επίπεδα θεωρείται και από άλλους κυβερνητικούς παράγοντες σαν «ένδειξη ανάρρωσης» αξίζει να ασχοληθούμε με την πραγματική σημασία αυτής της διαπίστωσης. Κατ' αρχήν είναι αυτονόητο ότι μια περιορισμένη υποτίμηση του νομίσματος προκαλεί πάντα μια επίσης περιορισμένη αύξηση του επιπέδου τιμών που κάποτε ολοκληρώνεται, και έτσι ο *επιπλέον* πληθωρισμός σταματά. Άρα η πληθωριστική ανάσχεση των τελευταίων μηνών προς τα περσινα επίπεδα του 18% δεν αποτελεί ούτε παράδοξο, ούτε κατόρθωμα, πολύ περισσότερο που οι εργατικές αμοιβές παρέμειναν καθηλωμένες όλη αυτή την περίοδο. Αυτό που επιμελώς όμως αποσιωπάται είναι το γεγονός ότι μια ο πληθωρισμός τώρα μειώνεται, οι τιμές όμως παραμένουν στα υψηλά επίπεδα που διαμόρφωσε ο πληθωρισμός του φθινοπώρου. Προκαλείται έτσι μια *μόνιμη* μείωση του πραγματικού εργατικού εισοδήματος, που θα διαρκέσει μέχρι οι ονομαστικές αυξήσεις αποδοχών να αρχίσουν να υ-

περβαίνουν τον πληθωρισμό. Η διαφημιζόμενη μείωση του πληθωρισμού απλώς ελαττώνει κάπως το *ρυθμό* χειροτέρευσης των πραγματικών αποδοχών, που όμως εξακολουθούν να μειώνονται μειώνοντας το επίπεδο κατανάλωσης μεγάλων κατηγοριών εργαζομένων.

Είναι επίσης αυτονόητο πως η μείωση του πραγματικού εισοήματος των μισθωτών κατά 9% το 1986 (Έκθεση, σελ. 77) θα προκαλέσει μια συμμετρική *αύξηση* του εισοδήματος των επιχειρήσεων και των εισοδηματικών τάξεων γενικότερα. Αυτή ακριβώς η *αναδιανομή του εισοδήματος* σε βάρος των εργαζομένων αποτελεί και την ανολογική πεμπουσία των κατ' ευφημισμό αποκαλούμενων «σταθεροποιητικών μέτρων». Η αναδιανομή πλήττει πολύ περισσότερο τους μισθωτούς του ιδιωτικού τομέα, που διαθέτουν μικρή διαπραγματευτική δύναμη, απειλούνται από την ανεργία και που όπως είδαμε αμοιβονται συστηματικά λιγότερο από την αύξηση της παραγωγικότητάς τους. Αντίθετα οι υψηλόμισθοι του δημόσιου τομέα, οι ανώτεροι κρατικοί υπάλληλοι οι ελεύθεροι επαγγελματίες και γενικά οι κατηγορίες υψηλών καταναλωτικών δυνατοτήτων μπορούν συνήθως να αντισταθμίζουν τις προσωρινές απώλειες εισοδήματος είτε με προνομιακές ρυθμίσεις (περίπτωση δικαστικών, στρατιωτικών), είτε με μετακύλιση των πληθωριστικών αυξήσεων στα ευρύτερα καταναλωτικά στρώματα, (περίπτωση Τραπεζών, Ολυμπιακής, ιδιοκτητών κατοικιών κτλ.).

Η μείωση του εισοδήματος των χαμηλόμισθων δεν προκαλεί έτσι καμιά σημαντική μείωση των εισαγόμενων καταναλωτικών προϊόντων, αφού η ζήτησή τους εκδηλώνεται κυρίως από τις ανώτερες εισοδηματικές τάξεις, αλλά συμπίεζει απλώς τη συμμετοχή του πραγματικού εργατικού κόστους στην παραγωγή προϊόντων. Αν λάβει τώρα κανείς υπόψη του πως η συμμετοχή της εργασίας στο συνολικό κόστος παραγωγής δεν ξεπερνά το 30%, θα πρέπει να συμπεράνει πως απαιτείται μια εντονότερη καθίζηση των εργατικών αποδοχών για να προκύψει μια στοιχειώδης μόνο βελτίωση της ανταγωνιστικότητας με αυτή τη διαδικασία.

Ακόμα και σε μια τέτοια όμως περίπτωση οι θετικές επιπτώσεις στις εξαγωγές θα ήταν μικρής έκτασης. Πρώτο, γιατί όπως παραδέχεται και η ίδια η Έκθεση, η ανταγωνιστικότητα των εξαγωγών καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό από την ποιότητα του προϊόντος, στόχος που μάλλον είναι δύσκολο να επιτευχθεί σε συνθήκες επενδυτικής απραξίας.

Δεύτερο, γιατί η προσωρινή βελτίωση εξαγωγών λόγω διαφορών τιμών συνοδεύεται και από μια αύξηση του ποσοστού κέρδους των επιχειρηματιών, που προτιμούν την περιστασιακή αύξηση των εισπράξεων και «ροκανίζουν» έτσι την μακροπρόθεσμη παρουσία τους στην αγορά. Αυτά ίσως εξηγούν καλύτερα και την αδυναμία της υποτίμησης του 1983 να πετύχει μόνιμη διείσδυση ελληνικών προϊόντων στις ξένες αγορές, παρόλη τη διαρκή ύστέρηση του εργατικού εισοδήματος που αναφέραμε. Τόσο η Έκθεση, (σελ. 139), όσο και άλλοι οικονομικοί αναλυτές (π.χ. Οικονομικός 29/5/86), επισημαίνουν την ανύπαρκτη σχεδόν ελαστικότητα του ισοζυγίου σε συναλλαγματικές μεταβολές περιορισμένης κλίμακας. Έτσι όμως η πολιτική συλλογιστική της Έκθεσης που επικαλείται τη συμπίεση εισοδημάτων σαν τη μόνη δυνατή λύση οικονομικής ανόδου (σελ. 25) παραμένει έωλη.

Η Έκθεση Χαλικιά αποτελεί αναμφισβήτητα ένα πολύ καλά προετοιμασμένο ντοκουμέντο για τη σημερινή κατάσταση της ελληνικής οικονομίας. Αν τα συμπεράσματά της απηχούσαν περισσότερο την πραγματικότητα που η ίδια αποκαλύπτει, θα μπορούσε θαυμάσια να αποτελέσει το πλαίσιο αναφοράς για μια επανεξέταση των μέτρων λιτότητας και για τη χάραξη μιας εθνικής βιομηχανικής στρατηγικής με την ενεργό συμμετοχή των εργαζομένων. Δυστυχώς όμως προτιμήθηκε η ανατιολογήτη υποθήτηση βασικών θέσεων οικονομικού φιλελευθερισμού, που στις σημερινές συνθήκες κρίσης και ανεργίας θα έχουν σοβαρό κοινωνικό κόστος, με ισχνά έως ανύπαρκτα μακροοικονομικά πλεονεκτήματα —εκτός φυσικά από την αναδιανομή του εισοδήματος που θα αποτελέσει πλεονέκτημα για τους έχοντες. Οι μη-έχοντες θα έχουν για άλλη μια φορά μπροστά τους τη διπλή υποχρέωση να αποσπαθήσουν να διατυπώσουν μια ρεαλιστική πρόταση οικονομικής ανάπτυξης που θα υπερβαίνει το φιλελευθερισμό όχι μόνο συνθηματολογικά. □

Αδιέξοδα και προοπτικές της «σταθεροποίησης»

του Θ. Μαραγκού

Η πολιτική για τη «σταθεροποίηση» της ελληνικής οικονομίας έκλεισε τους οχτώ πρώτους μήνες εφαρμογής της και ήδη δοκιμάζεται σοβαρά με τη δημοσίευση στοιχείων και εκτιμήσεων που θέτουν υπό αμφισβήτηση τη δυνατότητά της να πετύχει τους στόχους της.

Βέβαια ούτε ο χρόνος που μεσολάβησε ούτε τα στοιχεία που δημοσιεύτηκαν αρκούν για να βγουν τελειωτικά και αναντίρρητα συμπεράσματα, ούτε κάτι τέτοιο είναι ποτέ δυνατό όταν μιλάμε για τις βραχυχρόνιες οικονομικές εξελίξεις και τη συγκυριακή οικονομική πολιτική.

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

Ωστόσο οι ενδείξεις των τελευταίων ημερών είναι αρκετά σαφείς. Η «σταθεροποιητική» πολιτική επεδίωκε να μειώσει δραстικά το έλλειμμα των εξωτερικών συναλλαγών και να το πάει από περίπου 3,2 δισεκατομμύρια δολάρια το 1985 σε μόνον 1,7 για το 1986. Όμως κάτι τέτοιο φαίνεται όλο και λιγότερο πιθανό, μια και το έλλειμμα μόνο για το πρώτο εξάμηνο του 1986 οδεύει σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις προς το 1,5 δισεκατομμύριο. Άσχετα δε με τις εκτιμήσεις αυτές, για να επιτευχθεί ο κυβερνητικός στόχος θα έπρεπε να έχει εξασφαλισθεί η τάση προς μείωση των εισαγωγών, αύξηση των εξαγωγών, αύξηση των άδηλων πόρων μεγαλύτερη από την αύξηση των άδηλων δαπανών (ή και στασιμότητα ή μείωσή τους), ή τέλος αύξηση της «αυτόνομης» ροής κεφαλαίων (για επενδύσεις κτλ. —όχι από δάνεια).

Δεν έχουμε στοιχεία για όλες αυτές τις τάσεις, είναι όμως γνωστό ότι ήδη για το πρώτο τρίμηνο του 1986 οι εισαγωγές αυξάνονται και οι εξαγωγές μειώνονται. Υπάρχουν διαφορετικές εκτιμήσεις ως προς το πόση είναι η αύξηση ή η μείωση, ανάλογα με τις πηγές, τον τρόπο υπολογισμού και τον ορισμό των μεγεθών (συνυπολογίζουμε το πετρέλαιο— του οποίου οι τιμές εξελίσσονται έως τώρα ευνοϊκά για το ισοζύγιο— ή όχι;) το γεγονός όμως παραμένει: δεν ανατράπηκε η πορεία όπως επιδιωκόταν.

Από την άλλη μεριά, τίποτε δεν επιτρέπει μεγάλη αισιοδοξία ως προς τα υπόλοιπα μεγέθη: Οι τουριστικές εισπράξεις ασφαλώς δεν πρόκειται να κάνουν άλματα (λόγω τρομοκρατίας και Τσερνομπίλ), οι εξελίξεις ως προς το ναυτιλιακό συνάλλαγμα δεν προβλέπονται πολύ διαφορετικές από το παρελθόν, τα μετανα-

στευτικά εμβάσματα έχουν από πολύ καιρό χάσει τον παλαιό «δυναμισμό» τους, τέλος τα ξένα κεφάλαια δεν δείχνουν ιδιαίτερη προεμούρα να επενδυθούν ή τοποθετηθούν στην ελληνική οικονομία.

Ας προστεθεί δε εδώ ότι, εν πάση περιπτώσει, αλλαγές στα προαναφερθέντα είναι ίσως δυνατές, αλλά είναι πολύ αμφίβολο αν μπορούν να γίνουν σε χρονικό διάστημα που να προλαβαίνει την τάση επιδείνωσης του ισοζυγίου σε σημείο που να επιβάλλει νέες παρεμβάσεις και μέτρα.

ΥΠΕΡΤΙΜΗΜΕΝΗ ΔΡΑΧΜΗ

Μόνο η σημαντική μείωση των εισαγωγών ή αύξηση των εξαγωγών θα μπορούσε να «προλάβει» κάτι τέτοιο, αλλά είδαμε ότι τα έως τώρα στοιχεία δεν ενισχύουν καθόλου τέτοιες ελπίδες. Και κάτι τέτοιο έπρεπε να αναμένεται από τότε που έγινε η υποτίμηση της δραχμής κατά 15% ο πληθωρισμός στην Ελλάδα συνεχίστηκε, ενώ στις κυριότερες χώρες με τις οποίες συναλλάσσεται η ελληνική οικονομία οι τιμές μένουν σταθερές ή και... μειώνονται (π.χ. στη Γερμανία). Ως εκ τούτου τα «πλεονεκτήματα» της υποτίμησης εξανεμίζεται ταχύτατα και η ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων (αν είχε αποκατασταθεί, πράγμα συζητήσιμο) μειώνεται τόσο στις ξένες αγορές όσο και στην ελληνική (όπου εκτοπίζονται από τα εισαγόμενα). Έτσι κατά το υπουργείο Εθνικής Οικονομίας οι τιμές των εξαγομένων προϊόντων αυξήθηκαν κατά περίπου 14% το πρώτο τρίμηνο το 1986, λιγότερο δηλαδή απ' όσο πέρσι ή πρόπερσι, πολύ περισσότερο όμως από την αύξηση των τιμών στις ευρωπαϊκές χώρες.

Τα ίδια στοιχεία δείχνουν ότι στο ίδιο διάστημα οι τιμές των εισαγόμενων αυξήθηκαν κατά 31% δηλαδή λιγότερο από πέρσι (33%) και πρόπερσι (33,5%), ενώ οι τιμές των ελληνικών προϊόντων για τα εσωτερική αγορά αυξήθηκαν 15% για την «πρωτογενή» και 27% για τα «δευτερογενή» (βιομηχανικά...), όσο δηλαδή περίπου και πέρσι και πρόπερσι. Χονδρικά δηλαδή ο συσχετισμός δεν άλλαξε γιατί λοιπόν να αλλάξει συμπεριφορά η εσωτερική αγορά;

Η ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ

Και ερχόμαστε στον άλλο παράγοντα της αγοράς πάνω στον οποίο υπολόγιζε η «σταθεροποιητική» πολιτική, δηλαδή τις δαπάνες κατανάλωσης. Αν αυτές μειώνονταν πράγμα που επιδιώχθηκε με την «εισοδηματική πολιτική» τότε η ζήτηση προϊόντων θα μειωνόταν επίσης, τόσο για εισαγόμενα όσο και για ντόπια (τα οποία θα έπαιρναν έτσι την άγουσα προς τις εξωτερικές αγορές). Όμως οι καταναλωτικές δαπάνες δεν μειώθηκαν, αντίθετα αυξήθηκαν στην περίοδο που εξετάζουμε (πρώτο τρίμηνο του 1986): +0,6% ενώ πέρσι είχαν στην ίδια περίοδο μειωθεί κατά 4% (σημειωτέον ότι οι κυριότερες δαπάνες κατανάλωσης που αυξήθηκαν ήσαν εκείνες για προϊόντα διατροφής!). Και τίθεται αμέσως το πρόβλημα της ερμηνείας του φαινομένου, να αυξάνονται δηλαδή οι δαπάνες κατανάλωσης ενώ με την περικοπή της ΑΤΑ και με την «πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου» (που απαγόρευσε αυξήσεις πάνω από τους κυβερνητικούς στόχους) τα εισοδήματα των μισθωτών έχασαν ένα αξιόλογο μέρος της αγοραστικής τους αξίας.

Μια πρώτη ερμηνεία θεωρεί ότι οι «καταναλωτές» δεν προσαρμόστηκαν αμέσως στα νέα δεδομένα και ασφαλώς δεν είχαν επιποσύνη στη σταθερότητα και τη διάρκεια τους (π.χ. ως προς το αν η νέα ισοτιμία της δραχμής θα παραμείνει ως έχει). Ως εκ τούτου λοιπόν έσπευσαν να αγοράσουν ό,τι προλάβαιναν, ιδίως μάλιστα εισαγόμενα προϊόντα. Για να διατηρήσουν δε το επίπεδο της κατανάλωσής τους ή και να το αυξήσουν (με αυτές τις «προληπτικές» αγορές) έβαλαν χέρι στις αποταμιεύσεις τους. Έτσι εξηγείται και η αύξηση των καταναλωτικών δαπανών και η επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης των καταθέσεων στις τράπεζες. Πράγματα εύλογα, αν και όχι πλήρως ικανοποιητικά. Δεν «καλύπτουν» π.χ. την ανάκαμψη των οικοδομών, που διαπιστώνει το ίδιο το υπουργείο, μια και θα ήταν παράλογο να υποθέσει κανείς ότι επενδύσεις σε σπίτια κάνουν οι ίδιοι εκείνοι που πρδσπαθούν να διατηρήσουν το καταναλωτικό τους πρότυπο έστω και με μείωση της αποταμιεύσής τους. Κάποιοι άλλοι επενδύουν κηρίως εκεί, κι αυτοί οι άλλοι δεν πρέπει να έχουν πρόβλημα διατήρησης του

καταναλωτικού τους προτύπου.

Εν πάση δε περιπτώσει όλες αυτές οι ερμηνείες αφορούν κυρίως όσους είδαν το πραγματικό τους εισόδημα να μειώνεται. Αυτές όμως είναι, φευ, τμήμα μόνο των οικονομικών ενεργών Ελλήνων, και μάλιστα μειοψηφία τους.

Το «παράδοξο» που προαναφέρθηκε «μείωση των εισοδημάτων — αύξηση των καταναλωτικών δαπανών» μπορεί να πάψει να είναι παράδοξο αν διατυπωθεί ως εξής «μείωση των εισοδημάτων των μεν — αύξηση των καταναλωτικών δαπανών των δε» των όσων δηλαδή τα εισοδήματά δεν έθιξε η «εισοδηματική πολιτική». Σ' αυτή τη δεύτερη κατηγορία βρίσκεται κανείς φύρδην - μίγδην επιχειρηματίες, εμπόρους, «ελεύθερα επαγγέλματα», μικρομεσαίους «εαυτοαπασχολούμενους», αγρότες, κάθε είδους δραστηριότητες της παραοικονομίας που ανθεί όσο ποτέ και επεκτείνονται. Η ανάλυση κάθε κατηγορίας και των διαφορετικών ζητημάτων που θέτει θα μας πήγαινε πολύ μακριά. Το γεγονός παραμένει ότι τα εισοδήματά τους δεν πειράχθηκαν, ούτε επομένως και οι καταναλωτικές τους δαπάνες. Οι οποίες σε απόλυτους αριθμούς είναι ασφαλώς υψηλότερες από εκείνες της μεγάλης μάζας των μισθωτών. Γι' αυτό και συμψηφίζουν σε μεγάλο βαθμό τους περιορισμούς που επιβλήθηκαν στις καταναλωτικές δαπάνες των μισθωτών. Και είναι πιθανότατο ότι θα συνεχίζουν να τις συμψηφίζουν ακόμα κι όταν οι τελευταίοι εξαντλήσουν τα περιθώρια προσφυγής τους στις αποταμιεύσεις τους (αν ποτέ ήταν τόσο σημαντική ειδικά αυτή η προσφυγή).

Ο ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΣ ΔΑΝΕΙΣΜΟΣ

Αυτές οι εξελίξεις επιβεβαιώνουν παλιότερα και γνωστά (;) χαρακτηριστικά της ελληνικής οικονομίας και θέτουν παράλληλα επίφοβα προβλήματα ως προς τις βραχυπρόθεσμες προοπτικές της.

Μιλώντας γι' αυτές τις τελευταίες οι περισσότεροι παρατηρητές θεωρούν ότι το κύριο πρόβλημα είναι ο εξωτερικός δανεισμός. Και πράγματι η «φορά των πραγμάτων» οδηγεί σε αυξημένες ανάγκες δανεισμού, υψηλότερες από όσο υπολογιζόταν πριν από λίγους μήνες. Οι εκτιμήσεις ποικίλλουν αλλά το αγωνιώδες ερώτημα είναι αν θα μπορέσει η κυβέρνηση να βρει πρόσθετα δάνεια και με ανεκτούς όρους.

Θα ήταν όμως κανείς αφελής αν πίστευε ότι αυτές τις (λιγότερο, έστω, ζοφερές απ' όσο μερικοί τις παρουσιάζουν) προοπτικές τις «βλέπει» μόνο ο ίδιος και όχι οι διαχειριστές της οικονομικής πολιτικής. Επομένως το κύριο πρόβλημα είναι με *ποια μέτρα και με ποιους χειρισμούς* η κυβέρνηση πρόκειται να χειριστεί τα επερχόμενα προβλήματα. Είναι αλήθεια πως οι επιλογές είναι υπαρκτές, δηλαδή περισσότερες από μία. Δεν έχουν όμως όλες τις ίδιες πιθανότητες «επιτυχίας» ούτε το ίδιο πολιτικό στίγμα.

ΟΙ ΑΝΤΙΠΟΛΙΤΕΥΣΕΙΣ

Από την άλλη μεριά οι «προτάσεις» ή οι υπαινιγμοί της αντιπολίτευσης ως προς το πρακτέον δεν έχουν και πολύ σχέση με το θέμα.

Έτσι, από τη δεξιά πλευρά τα μέτρα της κυβέρνησης θεωρούνται ότι βρίσκονται χονδρικά στο σωστό δρόμο, αλλά ότι είναι ανεπαρκή γιατί δεν ενισχύουν αποφασιστικά την «ιδιωτική πρωτοβουλία» και γιατί δεν μειώνουν το βάρος του κράτους και των δημόσιων δαπανών.

Το επιχειρήμα όμως περί «ιδιωτικής πρωτοβουλίας» είναι βραχυπρόθεσμο τουλάχιστον, άσχετο, εκτός του ότι είναι ασαφές. Αν εννοεί την ενίσχυση (πώς άραγε;) των ιδιωτικών επενδύσεων δεν απαντά στο άμεσο ζήτημα. Γιατί ακόμη κι αν ιερό μένος επενδύσεων καταλάβει τους Έλληνες επιχειρηματίες, δεν προλαβαίνουν να ολοκληρώσουν τις επενδύσεις τους, να αρχίσουν παραγωγή και (κυρίως) εξαγωγές ώστε να ενισχύσουν το παραπαιón ισοζύγιο. Αν εννοεί την (περαιτέρω) ενθάρρυνση των ήδη υπαρχουσών επιχειρήσεων, θα πρέπει να δώσει συμπληρωματικές διευκρινίσεις: απελευθέρωση των τιμών; Αλλά τότε γιατί αυτές θα είναι πιο ανταγωνιστικές; Διευκόλυνση απολύσεων; Έχουν δηλαδή κάποια περιθώρια παραγωγικότητας ή απλώς θέλουν να προσαρμόσουν προς τα κάτω τη δραστηριότητά τους; Αλλά τότε τι σχέσέχει αυτό με το συζητούμενο θέμα; Περισσότερες επιδοτήσεις και απαλλαγές; Αλλά πόσο συμβιβάζεται κάτι τέτοιο με τις

κοινωνικές υποχρεώσεις της χώρας; Και γιατί αυτή η επιλεκτική τελικά, υποτίμηση του εθνικού νομίσματος, διότι περί αυτού ουσιαστικά πρόκειται, να μην είναι γενική και ανοιχτή; Θα μπορούσε κανείς να πολλαπλασιάσει τα ερωτήματα, λίγες όμως απαντήσεις θα έπαιρνε...

Όσο για τα περί κράτους και δημόσιων δαπανών, εδώ πράγματι η «υπόδειξη» σχετίζεται με το θέμα. Γιατί και βραχυπρόθεσμα είναι δυνατή η μείωσή τους και είναι αναμφισβήτητο ότι σημαντικό τμήμα των εισοδημάτων και των συνακόλουθων καταναλωτικών δαπανών σχετίζεται άμεσα με τις δαπάνες του δημόσιου τομέα. Τι κρίμα όμως που η «δεξιά πλευρά» δεν συγκεκριμενοποιεί τις γενικές υποδείξεις της! Έστω και χονδρικά ποια κεφάλαια και ποια κονδύλια θα έπρεπε να περικοπούν και με ποια κριτήρια; Γιατί βέβαια δεν μιλάμε για το κόστος των υπουργικών αυτοκινήτων ή των επίπλων του τάδε δημόσιου οργανισμού ή για χαρτιά, γόμες και μολύβια το ύψος τέτοιων δαπανών (ακόμα κι αν υπάρχουν ή κι αν είναι ιδιαίτερα προκλητικές ή γελοίες) είναι χωρίς καμιά αναλογία με το θέμα μας. Λοιπόν; Τι δημόσιες επενδύσεις και ποίες; Τις στρατιωτικές δαπάνες; Τις επιχορηγήσεις στον ιδιωτικό τομέα; Τη χρηματοδότηση των ελλειμμάτων των δημοσίων επιχειρήσεων και οργανισμών και ποιων κατά προτεραιότητα; Και πώς, στην τελευταία περίπτωση, θα γίνει η επιχείρηση; Με αύξηση τιμολογίων, με μείωση παροχών, με μείωση προσωπικού ή / και αμοιβών του; Άκρα του τάφου σιωπή...

Αλλά και από την αριστερή (με ή, δυστυχώς, και χωρίς εισαγωγικά) πλευρά αναδύεται η ίδια ασάφεια. Όσα μεν μάλιστα προβάλλονται ή υποστηρίζονται και που σχετίζονται με διαρθρωτικές αλλαγές μεγάλης εμβέλειας, δεν έχουν σχέση με το άμεσο ζήτημα, μια και απαιτούν μακροπρόθεσμη πολιτική. Βέβαια, στα πλαίσια μιας τέτοιας πολιτικής πρέπει να τοποθετείται η κάθε βραχυχρόνια παρέμβαση και να σηματοδοτεί και φωτίζει τη μακροχρόνια προοπτική. Όμως τέτοια διατύπωση, τουλάχιστον ολοκληρωμένη, εξακολουθεί να εκκρεμεί. Κάποια επίθετα, όπως «αντιμονοπωλιακή», «αντιμπεριαλιστική», «άλλη» κτλ., που χαρακτηρίζουν την ακολουθητέα πολιτική πολύ λίγο διευκρινίζουν το πραγματικό της περιεχόμενο (αν υπάρχει στις προθέσεις του όποιου τα εκφέρει). Κάποιοι υπαινιγμοί περί απαγορεύσεως εισαγωγών και ανεξέλεγκτη επιδότηση εξαγωγών που κατά καιρούς διατυπώνονται από το ΚΚΕ ή από παράγοντες προσκείμενους ή προερχόμενους από το «παλιό καλό ΠΑΣΟΚ», και που δεν κατάφεραν ακόμη να αναλύσουν τους λόγους των αδιεξόδων τους αποτελούν όντως κάποια απάντηση στο βραχυπρόθεσμο πρόβλημα της οικονομίας και εγγράφονται μάλιστα και στα πλαίσια μακροπρόθεσμων «διαρθρωτικών» αλλαγών. Οι οποίες ταυτίζονται με την προ δεκαετιών οικονομική πολιτική των χωρών του σημερινού «υπαρκτού σοσιαλισμού». Αυτές μεν την εγκαταλείπουν πλησίστιες, εδώ όμως είναι ακόμη αυτή η πολιτική καλή για «ζύμωση». Κανείς ωστόσο δεν τόλμησε έως τώρα να μεταφράσει έστω και χονδρικά τι θα σήμαινε μια τέτοια πολιτική στη σημερινή Ελλάδα σε όρους βιοτικού επιπέδου, κατανάλωσης, επάρκειας της αγοράς, για να περιοριστούμε σε στενά οικονομικές συνέπειες της αφήνοντας απέξω τις πολιτικές, που ασφαλώς δεν είναι οι λιγότερο αξιοσημείωτες και... επίφοβες.

ΟΙ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΕΣ ΕΠΙΛΟΓΕΣ...

Αναφέρθηκε προηγουμένως ότι η κυβέρνηση έχει κάποιες επιλογές. Εν συντομία, μπορεί να επιμένει στην ίδια πολιτική, επιβάλλοντας κι άλλους περιορισμούς στους μισθωτούς και ίσως και στο τμήμα της οικονομίας που μπορεί να ελεγχθεί. Μπορεί, διαζευκτικώς ή σωρευτικώς, να στραφεί ξανά σε μέτρα που να αφορούν καθαρά τις εξωτερικές σχέσεις (ισοτιμία της δραχμής, περιορισμοί και ενισχύσεις στο χώρο των διεθνών συναλλαγών...). Μπορεί τέλος να αποφασίσει να επεκτείνει τη «σταθεροποίηση» στο τμήμα της οικονομίας που έως τώρα δεν έθιξε, είτε για λόγους σκοπιμότητας είτε γιατί το άφησε στη βολική γκριζάδα της παραοικονομίας. Μπορεί τέλος να αποφασίσει να προωθήσει συστηματικά τη «ρηγκανοποίηση» της οικονομίας και του κράτους. Φυσικά οι επιλογές αυτές δεν αλληλοαποκλείονται. Το θέμα είναι πού θα δοθεί ο εντονότερος τονισμός. Στην πρώτη περίπτωση έχει ήδη αποδειχθεί, νομίζω πόσο περιορισμένες είναι οι προοπτικές.

ΜΑΡΣΕΛ ΑΙΜΕ

Ο δρόμος χωρίς όνομα

Οι άνθρωποι που μένουν στο Δρόμο χωρίς όνομα είναι φτωχοί μεροκαματιάρηδες που ζουν μια άθλια, στερημένη ζωή. Στο σπίτι του Μεούλ, δυο φορές δολοφόνου, έρχεται να κρυφτεί ο Σεργκεμουάν, καταζητούμενος κι αυτός. Μαζί του φέρνει και την πανέμορφη κόρη του. Η παρουσία της βυθίζει το Δρόμο σε έκσταση: όλος ο κόσμος θα ερωτευθεί αυτή την Ομορφιά που στα μάτια της φτωχολογιάς αποκτά μια σχεδόν υπερβατική διάσταση. Τρεις άντρες θα τη διεκδικήσουν με πείσμα... Κι από δω και πέρα τα πράγματα θα οδηγηθούν μοιραία προς την καταστροφή, μέσα από μια γοργή και απροσδόκητη πλοκή όπου ο Αιμέ κατάφερε να κρατήσει σε θαυμαστή ισορροπία το γέλιο και το δάκρυ, μ' αυτή την ιδιαίτερη δεξιότητα που τη συναντάμε μόνο στους μεγάλους κωμικούς του Βωθού.

Το βιβλίο θ' αφήσει μαγεμένο και τον πιο δύσκολο αναγνώστη.

Με το Δρόμο χωρίς όνομα, ο Μαρσέλ Αιμέ κέρδισε το Λαϊκό Βραβείο.

ΑΣΤΑΡΤΗ

ΣΟΛΩΝΟΣ 121 - ΤΗΛ. 3606 597

Πήρες σήμερα
τον ΜΙΚΡΟ ΗΡΩΑ;

ΠΡΟΣΦΟΡΑ:

Αναπαραγωγές

**8 ΑΥΘΕΝΤΙΚΑ
8 ΕΞΩΦΥΛΛΑ**
της πρώτης έκδοσης

Στη δεύτερη πρόκειται απλώς για αναστολή των εξελίξεων, αναστολή όμως που απλώς δίνει μια ανάσα ορισμένων μηνών και τίποτε άλλο. Άσε που και εδώ υπάρχουν όρια που θέτει τόσο η κοινοτική νομοθεσία όσο και η αμοιβαιότητα των σχέσεων με τις άλλες χώρες.

Η τρίτη και η τέταρτη επιλογή εμπεριέχουν πολλά και νέα στοιχεία πολιτικής αντιπαράθεσης. Είναι καταρχήν συζητήσιμο πόσο μια πολιτική που να περιορίζει τις δημόσιες δαπάνες ή που να περιορίζει την ανεξέλεγκτη οικονομία και την παραοικονομία (αυξάνοντας τα δημόσια έσοδα) είναι δυνατόν να διαμορφωθεί και να αποδώσει πλήρως, βραχυπρόθεσμα. Γιατί ήδη έχει χαθεί, και για τις δύο εκδοχές, πολύς χρόνος. Σημαντικά βήματα όμως μπορούν να γίνουν και προς τις δύο κατευθύνσεις σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα.

Το πολιτικό πρόβλημα είναι ποια κατεύθυνση θα επιλεγεί κατά προτεραιότητα και σε ποιους συγκεκριμένους όρους.

..ΚΑΙ Η ΑΡΙΣΤΕΡΑ

Η όποια αριστερή πρόταση έχει καθήκον και συμφέρον, που συμβαδίζει και με τη μακροχρόνια αποτελεσματικότητα της οικονομίας, να διεκδικήσει την προστασία και διατήρηση της αγοραστικής αξίας των εισοδημάτων των μισθωτών. Δεν μπορεί όμως, επί ποινή αναξιοπιστίας και αφερεγγυότητας να κλείνει τα μάτια μπροστά στα προβλήματα της οικονομικής συγκυρίας, που ασφαλώς απαιτεί μείωση της συνολικής ζήτησης και ως εξ αυτής συγκράτηση των εισαγωγών. Τα περιθώρια για μια τέτοια μείωση με οικονομικό και όχι διοικητικό τρόπο είναι μακροπρόθεσμα ευρύτατα και βραχυπρόθεσμα αξιόλογα. Οι ήδη υπάρχουσες φορολογικές διατάξεις εφαρμόζονται πλημμελώς. Η δε γενίκευσή τους στο σύνολο της πραγματικής (πέρα δηλαδή από την «επίσημη») οικονομία θα απαιτούσε σχετικά λίγο χρόνο. Το ίδιο και τα πρώτα μεθοδικά χτυπήματα κατά της παραοικονομίας, στην έκταση που αυτή ξεπερνάει την απλή φοροδιαφυγή και είναι εθιμικά ή βεβηλικά κατοχυρωμένη ανέξοδη δραστηριότητα. Με αυτές τις προτεραιότητες δεδομένες είναι, στην ίδια προοπτική, δυνατό να τεθούν και το πρόβλημα της συγκράτησης ή μείωσης των δημοσίων δαπανών και το πρόβλημα της αύξησης των άλλων (μη-φορολογικών) εισπράξεων του δημόσιου τομέα. Και στις δύο περιπτώσεις, υπάρχουν επίσης σημαντικότερα περιθώρια που μπορούν να αξιοποιηθούν χωρίς να θυγούν σοβαρά οι μακρόχρονες αναπτυξιακές προοπτικές της ελληνικής οικονομίας. Στο κάτω-κάτω αφθονούν τα κονδύλια των δημοσίων επενδύσεων που μόνο επενδύσεις δεν είναι, οι επιχορηγήσεις και επιδοτήσεις που απλώς και μόνο δημιουργούν εισοδήματα που προστίθενται σε ήδη υπάρχοντα (και σεβαστά), οι λειτουργικές δαπάνες που καλύπτουν την απροθυμία να παταχθούν σκανδαλώδεις δυσλειτουργίες του κρατικού μηχανισμού, οι παροχές υπηρεσιών που τιμολογούνται πολύ κάτω από το κόστος τους ενώ έτσι κι αλλιώς περφρονούνται από τους «χρήστες» τους...

Δεν είναι βέβαιο αν οι δυνάμεις της αριστεράς έχουν τη διάθεση και το σθένος να εμπλακούν σε μια τέτοια, τη μόνη ουσιαστική, συζήτηση και αντιπαράθεση με την κυβέρνηση. Και δεν μπορεί κανείς να ξέρει σε ποιες κατευθύνσεις θα αναγκαστεί να στραφεί η κυβερνητική πολιτική κάτω από την πίεση των εξελίξεων των τελευταίων μηνών. Είναι δε ευνόητη η διστακτικότητα και της μεν και της δε. Γιατί μια συνεκτική (ως «πακέτο» που λέει κι ο άλλος...) επιλογή σαν κι αυτή που προαναφέρθηκε συνοπτικά προϋποθέτει αναθεωρήσεις αντιλήψεων και αναπάγεται αναμειγνύσεις κοινωνικών και πολιτικών ισορροπιών που πολύ απέχουν από κάποιες «ρήξεις» ή «τομές», ικανοποιητικές μεν στο επίπεδο της «πλατφόρμας» χωρίς όμως άλλες άμεσες συνέπειες, μια και παραπέμπονται σε ακαθόριστο μέλλον.

Όσο πάντως αυτή η αναμέτρηση θα αναβάλλεται τόσο στη θέση της θα αναπτύσσεται η διαμάχη εμπειρισμού και συνδικαλισμού και η συνολική συγκυρία θα εξελίσσεται με τους δικούς της, εσωτερικούς και διεθνείς, νόμους. Πόσο όμως κάτι τέτοιο ενισχύει τις προσπάθειες για κοινωνικό, πολιτικό και εθνικό μας αυτοπροσδιορισμό;

ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΗ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ κ. ΣΤ. ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΥ ΓΙΑ ΤΗ ΧΡΗΣΗ 1985

Οι προσπάθειες της Τράπεζας μέσα στο 1985, όπως και στα αμέσως προηγούμενα χρόνια, εξακολούθησαν να επικεντρώνονται στη βαθμιαία και συστηματική εξυγίανση των λογαριασμών των αποτελεσμάτων και του χαρτοφυλακίου της, από τις επιπτώσεις της υπερχρέωσης ενός σημαντικού αριθμού μεγάλων επιχειρήσεων.

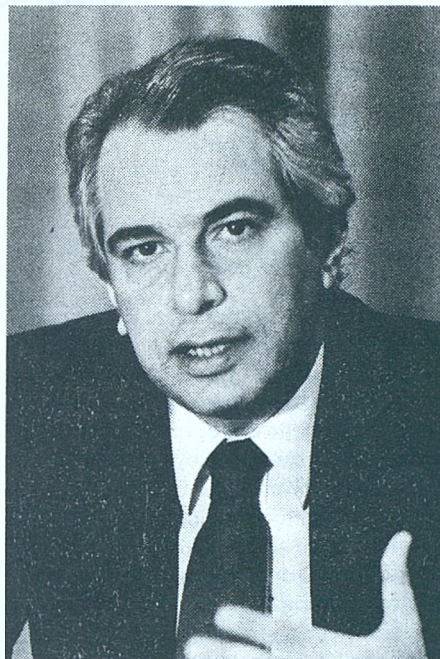
Στα πλαίσια της πολιτικής αυτής, η Τράπεζα αποφάσισε να διακόψει σταδιακά το λογισμό των τόκων στα ληξιπρόθεσμα δάνεια των υπερχρεωμένων επιχειρήσεων, για τα οποία δε διαγράφονταν προοπτικές εξυπηρέτησής τους. Στην απόφαση αυτή κατέληξε η Διοίκηση, ότι ο μη λογισμός τόκων σε δάνεια δεκάδων δισεκατομμυρίων δραχμών θα είχε οπωσδήποτε —βραχυχρόνια τουλάχιστον— αρνητικές επιπτώσεις στη λογιστική αποδοτικότητα της Τράπεζας. Ο χειρισμός όμως αυτός απέτρεψε την εμφάνιση και τη διανομή εικονικών κερδών, γεγονός που θα οδηγούσε αναπόφευκτα στην αφανή διανομή αποθεματικών, με άμεση συνέπεια τη μείωση της πραγματικής καθαρής θέσης της Τράπεζας.

Η πολιτική αυτή ήταν συνειδητή επιλογή της Διοίκησης, και υπήρξε όχι μόνο οικονομικά σωστή, αλλά και η μόνη υπεύθυνη απέναντι στους μετόχους της Τράπεζας και κυρίως απέναντι στα εκατομμύρια των καταθετών της, οι οποίοι εμπιστεύονται στην Εθνική το υστέρημα του μόχθου τους.

Οι επιπτώσεις στα αποτελέσματα της Τράπεζας, από την επίδραση της βαθμιαίας διακοπής λογισμού πλασματικών τόκων, θα ήταν μεγαλύτερη, αν η Διοίκηση δε φρόντιζε έγκαιρα, με επίμονες και συστηματικές προσπάθειες, ν' αναπτύξει τα έσοδα της Τράπεζας από τους άλλους τομείς της δραστηριότητάς της. Έτσι, με την κατάλληλη διαχείριση των διαθεσίμων της και την επέκταση των λοιπών εργασιών, κατόρθωσε μέσα σε τρία χρόνια να διπλασιάσει τα έσοδα από τις πράξεις επί συναλλάγματος και τις προμήθειες από διάφορες μεσολαβητικές εργασίες.

Θετική επίδραση είχαν, εξάλλου, στα κέρδη της Τράπεζας και οι ρυθμίσεις που επιτεύχθηκαν από τις αρχές του 1984, για την ορθολογικότερη διαμόρφωση των επιτοκίων στην αγορά των εντόκων γραμματίων του Δημοσίου, καθώς και για τη διόρθωση της αρνητικής απόδοσης των υψηλότοκων προθεσμιακών καταθέσεων.

Στο 1985, τα κέρδη της Τράπεζας υ-

Ο Διοικητής
της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος
κ. Στέλιος Παναγόπουλος.

πέστησαν και πάλι αρνητική επίδραση και μάλιστα πολύ εντονότερη σε σχέση με το 1984, από τη νέα μεγάλη διεύρυνση των κεφαλαίων της, που παραμένουν δεσμευμένα στην Τράπεζα της Ελλάδος, με χαμηλό επιτόκιο, για τη χρηματοδότηση κυρίως της βιοτεχνίας και των βιομηχανικών επενδύσεων. Η παραπάνω διεύρυνση συνδέεται, όπως και στα προηγούμενα χρόνια, με τη χαλαρή ζήτηση των σχετικών πιστώσεων, αλλά και με την ταχεία αύξηση των καταθέσεων, που αποτελούν τη βάση υπολογισμού των δεσμεύσεων αυτών.

Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο να επαναληφθεί για μια ακόμη φορά ότι ο ασφυκτικός έλεγχος των περιθωρίων κέρδους των τραπεζών, που απορρέει από τον εξωγενή προσδιορισμό της απόδοσης των τοποθετήσεών τους, αλλά και των κυριότερων από τα στοιχεία κόστους, περιορίζει σημαντικά τις δυνατότητές τους για βελτίωση και εκσυγχρονισμό των υπηρεσιών που προσφέρουν.

Η προσπάθεια για την εξυγίανση των αποτελεσμάτων, όπως αναφέρθηκε στην αρχή του παρόντος, δε συνεπάγεται αυτόματα και την πλήρη εξυγίανση του προβληματικού χαρτοφυλακίου της Τράπεζας. Αυτή θα επιτευ-

χθεί με τη μετοχοποίηση των αδρανών δανείων των υπερχρεωμένων επιχειρήσεων, όπως αποφασίστηκε από το Ανώτατο Συμβούλιο Οικονομικής Πολιτικής τον Οκτώβριο του 1985. Στα πλαίσια της απόφασης αυτής, το 50% του αδρανούς χατοφυλακίου, της Τράπεζας εξασφαλίζεται με την εγγύηση του Ελληνικού Δημοσίου και αποκτά ικανοποιητική απόδοση, ενώ ανάλογες προοπτικές δημιουργούνται και για το υπόλοιπο 50%, αφού η ελεγχόμενη πια λειτουργία των προβληματικών επιχειρήσεων, που εξυγιαίνονται, θ' αυξήσει την αποδοτικότητά τους και την πραγματική αξία των περιουσιακών τους στοιχείων. Η λύση αυτή, στην οποία ουσιαστική συμβολή είχαν και οι μακροχρόνιες και επίμονες προσπάθειες της Διοίκησης της Τράπεζας, μπορεί να θεωρηθεί δίκαιη στο πρόβλημα της κατανομής του βάρους της εξυγίανσης των υπερχρεωμένων επιχειρήσεων, ενώ ταυτόχρονα αποτελεί και μια τολμηρή πολιτική για τη διάσωση ενός μεγάλου μέρους του παραγωγικού δυναμικού της χώρας.

Με την εξυγίανση των αποτελεσμάτων και του χαρτοφυλακίου της Τράπεζας εξασφαλίζεται για το άμεσο μέλλον, και μάλιστα σε μόνιμη και σταθερή βάση, η βελτίωση της αποδοτικότητάς της.

Αποκτά έτσι η Τράπεζα τη δυνατότητα να παρουσιάσει αυξημένα καθαρά κέρδη στο άμεσο μέλλον. Η εξέλιξη αυτή θα έχει άμεσο και ευνοϊκό αντίκτυπο στη χρηματιστηριακή τιμή της μετοχής, η οποία και κάτω από τις σημερινές συνθήκες θέλω να επαναλάβω ότι, είναι σημαντικά χαμηλότερη από την πραγματική εσωτερική της αξία.

Οι προσπάθειες της Διοίκησης, για την αναδιάρθρωση των αποτελεσμάτων και του χαρτοφυλακίου της Τράπεζας, δε μείωσαν της φροντίδες της για άρτια εξυπηρέτηση του υγιούς, και με αναπτυξιακές προοπτικές παραγωγικού δυναμικού της ελληνικής οικονομίας, από πλευράς χρηματοδότησης και γενικά παροχής ποιότητας τραπεζικών υπηρεσιών. Προς την κατεύθυνση αυτή συνέβαλε η προώθηση του διοικητικού και λειτουργικού εκσυγχρονισμού της Τράπεζας. Η Εθνική Τράπεζα χρηματοδότησε τις επενδυτικές και παραγωγικές δραστηριότητες των μεταποιητικών επιχειρήσεων και με ιδιαίτερο ενδιαφέρον ανταποκρίθηκε στη ζήτηση δανείων από τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

Αθήνα 5 Ιουνίου 1986

ΔΕΚΑΤΕΣΣΕΡΑ ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑ ΤΟ ΓΟΥΩΤΕΡΓΚΑΙΗΤ

Η άκρη του σκανδάλου ΓΟΥΩΤΕΡΓΚΑΙΗΤ ξεκινούσε από την ελληνική χούντα

● Η CIA χρηματοδοτούσε τη χουντική ΚΥΠ, που έδινε τα λεφτά στον Τομ Πάπας ο οποίος χρηματοδοτούσε τον Νίξον για να πάρουν τελικά οι Βαρδινογιάννηδες τη δουλειά εφοδιασμού καυσίμων για τον Έκτο στόλο...

του Αλέξανδρου Μόρνου

Δεκατέσσερα χρόνια μετά από την αποκάλυψη του Γουώτεργκαϊητ, νέα στοιχεία που έρχονται στη δημοσιότητα αποδεικνύουν πως η διάρρηξη στα γραφεία της εκλογικής επιτροπής του δημοκρατικού κόμματος τον Ιούνιο του 1972 οργανώθηκε από τους επιτελείς του Νίξον όταν η ηγεσία του δημοκρατικού κόμματος απειλήσε να αποκαλύψει στοιχεία για τη χρηματοδότηση της εκστρατείας του Νίξον από την ελληνική ΚΥΠ, τον Τομ Πάπας και το Νίκο Βαρδινογιάννη.

Ένας Έλληνας δημοσιογράφος, ο Ηλίας Δημητρακόπουλος ανέκάλυψε πρόσφατα αδημοσίευτα μέχρι στιγμής στοιχεία από τα αρχεία του ειδικού ανακριτή για το Γουώτεργκαϊητ. Μεταξύ των άλλων τα ντοκουμέντα αυτά αποδεικνύουν πως:

● Ο γνωστός ελληνοαμερικανός επιχειρηματίας και «συνεργάτης της CIA» Τομ Πάπας μεσολάβησε μεταξύ της επιτροπής για την επανεκλογή του προέδρου (committee to reelect the president - CREEP) και της ελληνικής χούντας που χρηματοδότησε το Νίξον με κονδύλια της κεντρικής υπηρεσίας πληροφοριών στη διάρκεια της εκστρατείας του 1968. Στόχος της χούντας, που πιθανότατα εκτελούσε διαταγές της CIA, ήταν η εξασφάλιση της υποστήριξης της κυβέρνησης Νίξον και η μη διακοπή της βοήθειας προς την Ελλάδα από το Κογκρέσο.

Η μεσολάβηση του Πάπας ήταν παράνομη μια και η αμερικανική νομοθεσία απαγορεύει σε υποψήφιους να χρηματοδοτούνται από εταιρείες ή κυβερνήσεις.

● Η έρευνα του ειδικού ανακριτή απεκάλυψε πως ο Νίκος Βαρδινογιάννης αφού έδωσε 15.000 δολάρια στην CREEP και δώρο αξίας 10.000 δολαρίων στον Νίξον ανέλαβε, χωρίς διαγωνισμό τον εφοδιασμό καυσίμων για τον έκτο αμερικανικό στόλο. Τα χρήματα δόθηκαν μέσω του Πάπας στον υφυπουργό Εμπορίου Maurice Stans Ρου το 1972.

Οι αποκάλυψεις αυτές που ρίχνουν για πρώτη φορά ίσως φως στο παρασκήνιο των σχέσεων της ελληνικής χούντας με τις μυστικές υπηρεσίες της Ουάσιγκτον πρωτοδημοσιεύτηκαν σε άρθρο του Christopher Hitchens στο προοδευτικό περιοδικό Nation, (ο Hitchens είναι ο συγγραφέας ενός βιβλίου για την Κύπρο που ασχολείται με την αμερικανική και βρετανική πολιτική στο κυπριακό), καθώς και σε σειρά άρθρων που έχουν δημοσιευτεί στον αμερικανικό Τύπο.

Οι αποκάλυψεις του Δημητρακόπουλου, ανταποκριτή της «Καθημερινής» στις ΗΠΑ πριν την επταετία, βασικού αντιπάλου της χούντας στην περίοδο 1967-74 και στελέχους αμερικανικών επιθεωρήσεων, έχουν προκαλέσει το ενδιαφέρον των αμερικανικών μέσων ενημέρωσης μια και για πρώτη φορά αποκαλύπτονται οι λόγοι που ώθησαν τους επιτελείς του Νίξον να διατάξουν τη μοραία διάρρηξη.

Το ιστορικό του «Greek Connection»

Το 1968 ένας από τους βασικούς παράγοντες που προώθησαν τον Σπύρο Άγκνιου από κυβερνήτη του Maryland σε υποψήφιο αντιπρόεδρο του Νίξον ήταν ο Τομ Πάπας. Τον Οκτώβριο του 1968, ο Lawrence Brien —ηγετικό στέλεχος του Δημοκρατικού Κόμματος— με δήλωσή του καλούσε τον Νίξον και τον Agnew να εξηγήσουν το ρόλο του Πάπας σαν «χρηματοδότη των ρεπουμπλικάνων και ανεπίσημο εκπρόσωπο της ελληνικής χούντας».

Η δήλωση των Δημοκρατικών ανησύχησε σοβαρά το Λευκό Οίκο. Όπως απεκάλυψε το 1976 σε απόρρητη κατάθεσή του στην επιτροπή της Βουλής που ασχολείται με θέματα ασφαλείας και μυστικών υπηρεσιών (House Intelligence Committee), ο τότε προσβευτής της Ουάσιγκτον στην Ελλάδα Henry Taska, η ελληνική χούντα χρηματοδότησε το 1968 την προεκλογική εκστρατεία των Νίξον - Άγκνιου. Σύμφωνα με τον Τάσκα ο άνθρωπος που έδωσε τα χρήματα ήταν ο τότε αρχηγός της ΚΥΠ Μιχάλης Ρουφογάλης και μεσολαβητής ο Τομ Πάπας. Το ακριβές ποσό που δόθηκε από την ΚΥΠ, που στην ίδια περίοδο επιδοτείτο από τη CIA, την CREEP δεν είναι γνωστό αλλά αξίζει να σημειωθεί πως στις 27 Σεπτεμβρίου του 1968 ο Άγκνιου σε συνέντευξη Τύπου άλλαξε τη θέση του έναντι της ελληνικής χούντας από ουδέτερη σε ένθερμα φιλική.

Ο άνθρωπος που έδωσε τα στοιχεία στην ηγεσία του Δημοκρατικού Κόμματος για τις σχέσεις ελληνικής χούντας και Νίξον ήταν ο Δημητρακόπουλος σύμφωνα με το άρθρο του Nation. Ο Δημητρακόπουλος τέθηκε αμέσως κάτω από αυστηρή παρακολούθηση τόσο από τη CIA όσο και το FBI. Ο αρχηγός του FBI William Webster σε γράμμα του στον βουλευτή Don Edwards αποκαλύπτει πως ο Δημητρακόπουλος παρακολουθείτο «αυστηρά» από τις 9 Νοεμβρίου του 1967 έως τις 2 Οκτωβρίου του 1969, τον Αύγουστο το 1971

ΚΙΣΣΙΝΓΚΕΡ - ΚΟΛΜΠΥ:

Να κλείσει ο φάκελος Γουώτεργκαϊητ γιατί θα ζημιωθούν οι σχέσεις της αμερικανικής κυβέρνησης με τη μεταχουντική Ελλάδα...

και τον Μάρτιο του 1973 και από τον Φεβρουάριο του 1974 έως τον Οκτώβριο του ίδιου χρόνου.

Ο Δημητράκοπουλος συνέχισε να ερευνά τις σχέσεις Νίξον και ελληνικής χούντας και το ρόλο του Πάπας ενώ τον Ιούλιο του 1971 κλήθηκε από το γνωστό βουλευτή Ben Rosenthal να καταθέσει για τον Πάπα στην Ευρωπαϊκή Βουλή που ασχολείται με ευρωπαϊκά θέματα εξωτερικής πολιτικής.

Πολλοί στενοί συνεργάτες του Νίξον απείλησαν τον Δημητράκοπουλο ότι θα απελαθεί από τις ΗΠΑ αν συνεχίσει την έρευνα και το θόρυβο γύρω από το ρόλο του Πάπα. Σύμφωνα με επιστολή ρεπουμπλικάνικου στελέχους στο Δημητράκοπουλο, ο υπουργός Δικαιοσύνης του Νίξον, John Mitchell, σε δειπνο στο οποίο παρακάθησε και ο George Bush απείλησε να απελάσει τον Δημητράκοπουλο αν προχωρήσει σε αποκαλύψεις για τον Πάπα.

Στις 17 Σεπτεμβρίου του 1971 ο Δημητράκοπουλος κατέθεσε στην υποεπιτροπή της Βουλής και σύμφωνα με τα πρακτικά της συνεδρίασης, έδωσε στον Rosenthal στοιχεία για τη χρηματοδότηση της καμπάνιας του Νίξον από την ελληνική ΚΥΠ. Το καλοκαίρι του 1972 ο Mitchell διέταξε τη διάρρηξη στα γραφεία των δημοκρατικών στο κτίριο του Γουώτεργκαιτ.

Μετά την αποκάλυψη της διάρρηξης ο Λευκός Οίκος ήταν ιδιαίτερα ανήσυχος για τυχόν αποκαλύψεις γύρω από τον Τομ Πάπα. Σε μια από τις περιφημες μάγνητοφωνημένες συνομιλίες του Νίξον στις 26 Απριλίου του '73 ο αμερικανός πρόεδρος λέγει μεταξύ των άλλων πως ο John Dean (ένας από τους επιτελείς του Λευκού Οίκου που κλήθηκε σε ανάκριση από τη Γερουσία) ίσως απεκάλυπτε πως ο Πάπας πρόσφερε τα χρήματα που ζήτησαν οι συλληφθέντες διαρρηκτές για να κρατήσουν το «στόμα τους κλειστό». Πράγματι ο Dean στην κατάθεσή του αναφέρθηκε στον Πάπα και στις απαιτήσεις που είχε εγείρει για ορισμένες χάρες στα θέματα καυσίμων. Ο Dean αναφερόταν κατά το «Nation», στη μεσολάβηση του Πάπα για την ανάθεση της τροφοδοσίας του έκτου στόλου στο Βαρδινογιάννη.

Τα στοιχεία που διαθέτει το περιοδικό αποδεικνύουν πως ο Mitchell ζήτησε χρήματα από τον Πάπα για να εξασφαλίσει τη σιωπή των επτά «διαρρηκτών» του Γουώτεργκαιτ. Ο Πάπας ήταν η μόνη σίγουρη πηγή για τα χρήματα αυτά μια και γνώριζε, σύμφωνα πάντα με το σενάριο του Nation, πως η διάρρηξη είχε σαν στόχο να μάθουν οι επιτελείς του Νίξον πόσα και ποια στοιχεία διαθέτουν οι δημοκρατικοί για τη χρηματοδότηση της καμπάνιας του Νίξον το 1968 από την ελληνική χούντα.

Οι έρευνες του Κογκρέσου για το ρόλο του Πάπα και η συσκότιση που επέβαλε η CIA

Αμέσως μετά την αποκάλυψη του σκανδάλου του Γουώτεργκαιτ τρεις διαφορετικές έρευνες για το ρόλο του Πάπα και

τις σχέσεις ελληνικής χούντας με την καμπάνια του Νίξον, διεκόπησαν ή κατέληξαν σε αδιέξοδο μετά από παρέμβαση της CIA και του FBI.

Όταν η επιτροπή τραπεζικών υποθέσεων (Banking Committee) ανέλαβε να ερευνήσει το θέμα υπό την προεδρία του βουλευτή Wright Patman ο Λευκός Οίκος άσκησε πιέσεις για να εγκαταλείψει την έρευνα.

Το FBI άφησε να «διαρρεύσουν» στοιχεία, που αργότερα παραδέχτηκε ότι είναι πλαστά, τα οποία απεδείκνυν ότι ο Δημητράκοπουλος —που θα ήταν και ο βασικός μάρτυρας στις έρευνες της επιτροπής—, ήταν «επικίνδυνος κομμουνιστής». Δήλωση του FBI στις 6 Μαΐου του 1968 παραδέχεται πως τα στοιχεία ήταν πλαστά.

Στο μεταξύ από το 1971, όταν ο Δημητράκοπουλος προέβη στην πρώτη του κατάθεση στην υποεπιτροπή του Rosenthal ο Τάσκα με τηλεγράφημά του από την Αθήνα ζητούσε από το Στাইτ Ντηπάρτμεντ και το υπουργείο Δικαιοσύνης (του οποίου ηγείτο ο Mitchell) να εντείνει τις έρευνες για να στοιχειοθετηθούν κάποιες κατηγορίες που θα εξουδετέρωναν το Δημητράκοπουλο.

Η δεύτερη έρευνα στην επιτροπή της Γερουσίας υπό τον Frank Church ματαιώθηκε, σύμφωνα με στελέχη της επιτροπής, μετά από έντονη παρέμβαση του Henry Kissinger.

Την τρίτη έρευνα ζήτησε ο γερουσιαστής George Mac Govern από την Intelligence Committee. Η έρευνα αυτή διεκόπη μετά από προσπάθειες του αντιπροέδρου της Barry Goldwater, που σε συνέντευξή του στην «Athens Daily Post» το 1963 είχε χαρακτηρίσει τον Πάπα —που θα ήταν και το επίκεντρο της έρευνας— «έναν από τους πιο στενούς του φίλους».

Το σενάριο για το «Greek connection»

Γεγονός είναι πως παρά την τεράστια δημοσιότητα που έλαβε το σκάνδαλο του Γουώτεργκαιτ οι προσπάθειες που έχουν καταβληθεί από ακαδημαϊκούς και δημοσιογράφους δεν έχουν παρουσιάσει ένα πιστευτό σενάριο για τους λόγους που ώθησαν τον Mitchell και τους στενούς συνεργάτες του Νίξον να διατάξουν τη διάρρηξη στα γραφεία των δημοκρατικών. Τα νέα στοιχεία από τα αρχεία της ειδικής ανακριτικής επιτροπής που τερμάτισε τις εργασίες της το 1974 αποδεικνύουν

● Αλλά η συνέχεια επιφυλάσσει εκπλήξεις για Έλληνες πολιτικούς και τους οικονομικούς και επιχειρηματικούς παράγοντες της χώρας...

πως οι πιθανές αποκαλύψεις για τη χρηματοδότηση της καμπάνιας του Νίξον από την ΚΥΠ (και κατά συνέπεια την CIA που επιδοτούσε την ΚΥΠ) στην επιτροπή του Rosenthal το 1971 βρισκόταν πίσω από τη διάρρηξη.

Άσχετα πάντως από το γράψιμο της ιστορίας του Γουώτεργκαιτ, τα νέα αυτά στοιχεία αλλά και άλλα που θα ακολουθήσουν, ρίχνουν νέο φως στις σχέσεις του ελληνικού επιχειρηματικού κόσμου και των μυστικών υπηρεσιών στην περίοδο της χούντας:

● Πέρα από το Νίκο Βαρδινογιάννη που η χρηματοδότησή του Reagan του εξασφάλισε την τροφοδοσία του έκτου στόλου το 1972, τα αρχεία των ανακρίσεων για το Γουώτεργκαιτ αναφέρουν και άλλους «γνωστούς κορυφαίους Έλληνες πολίτες». Ποιοι ήταν αυτοί;

● Εκτός από τον Ρουφογάλη ποια άλλα στελέχη της χούντας και αξιωματικοί της ΚΥΠ (που πιθανά ήταν σύνδεσμοι της ΚΥΠ και της CIA) ήταν αναμειγμένοι στη χρηματοδότηση του Νίξον το 1968 και το 1972.

● Εκτός από τις εσωτερικές πολιτικές πιέσεις ποιοι άλλοι λόγοι ώθησαν το Κογκρέσο και τους ανακριτές για το Γουώτεργκαιτ να μην προχωρήσουν τις έρευνές τους για το ρόλο του Πάπα παρά το γεγονός ότι είχαν επισημάνει σημαντικές παρανομίες από την πλευρά του ενώ στην περίπτωση του Βαρδινογιάννη είχαν εντοπίσει εφτά διαφορετικά αδικήματα σύμφωνα με την εκλογική νομοθεσία;

Σημείωμα της επιτροπής ανακρίσεως αναφέρει μεταξύ των άλλων πως δεν κινήθηκε διαδικασία δίωξης εναντίον του Πάπα (και για την περίπτωση Βαρδινογιάννη) λόγω της προχωρημένης ηλικίας τους.

Η απάντηση στο κρίσιμο αυτό ερώτημα βρίσκεται ίσως σε μια παράγραφο επιστολής του γνωστού για τις φιλελεύθερες θέσεις του γερουσιαστή George Mac Govern στον πρόεδρο του Intelligence Committee Daniel Inouye στις 7 Ιουνίου του 1977. Ο Mac Govern ζητούσε από τον Inouye να προχωρήσει σε έρευνες για το «Greek Connection στην υπόθεση του Γουώτεργκαιτ».

Σε ένα σημείο ο Mac Govern αναφέρεται σε στοιχεία που είχε ήδη δώσει στην επιτροπή και αναφέρει πως: «Είναι αξιοσημείωτο πως στο υλικό που έδωσα στις 19 Οκτωβρίου περιλαμβάνονται και υποδείξεις κορυφαίων αξιωματούχων, μεταξύ και των οποίων και του υπουργού Εξωτερικών Henri Kissinger, και του αρχηγού της CIA William Colby, σύμφωνα με τις οποίες οι σχέσεις της CIA με την ελληνική χούντα ήταν τέτοιες που στην περίπτωση που δουν το φως της δημοσιότητας, οι σχέσεις της αμερικανικής κυβέρνησης με την τωρινή δημοκρατική κυβέρνηση θα ζημιωνόνταν σημαντικά».

ΑΒΕΡΩΦ:

«Λέοπαρντ» ή τανκς;
«ΑΧΧΟΝ» ή Τσάκος;

του Βασίλη Ζήση

Αυτό μόνο στην Ελλάδα μπορούσε να συμβεί:

Σε τρία συνεχή τεύχη του, το ΑΝΤΙ απέδειξε με στοιχεία και ντοκουμέντα, αλλά κυρίως με τις ομολογίες των ιδίων των ενεχομένων, ότι η αγορά των 110 «Λέοπαρντ» που στοίχισε στον ελληνικό λαό δισεκατομμύρια, όχι μόνον δεν έγινε με τρόπο που να εξυπηρετεί τα αμυντικά συμφέροντα της χώρας μας αλλά για να καλυφθούν τα συμφέροντα μερικών «ευώνυμων» και κυρίως της γερμανικής «Κράους Μαφάι» και των εδώ αντιπροσώπων της.

Επί τρία συνεχή τεύχη δημοσιεύσαμε και συνεχίζουμε με νέα στοιχεία που διασαφηνίζουν όλα όσα είχαν αποκαλυφθεί πριν από δύο χρόνια αποδεικνύοντας ότι:

- Έλληνες αξιωματικοί εξαγοράστηκαν για να προωθήσουν τα συμφέροντα των εμπόρων όπλων.
  - Υπεξαιρέθησαν από το ΓΕΣ και το ΝΑΤΟ εμπιστευτικά έγγραφα που χρησιμοποιήθηκαν από την «Κράους Μαφάι» (στο προηγούμενο τεύχος δημοσιεύσαμε ένα από αυτά που αποδεικνύει ότι από τις εικασίες, περνάμε στην επιβεβαίωση πραγματικών περιστατικών).
  - Υπογράφηκε μια απαράδεκτη συμφωνία αγοράς, που αποτελεί στην ουσία «σύμβαση προσχώρησης στους όρους των Γερμανών» που όχι μόνον δεν κατοχυρώνει τα συμφέροντα της χώρας μας, αλλά είχε σαν αποτέλεσμα να αγοράσουμε τανκς που παρουσίασαν βλάβες και ατέλειες όταν τα παραλάβαμε ενώ παρουσιάστηκε τότε η αγορά ότι αφορούσε «τεχνολογίες αιχμής».
  - Η διαπραγμάτευση της συμφωνίας αγοράς έγινε με ουσιαστικές παραβιάσεις των νόμων, χωρίς διεθνή διαγωνισμό και ύστερα από μια μεθόδευση η οποία αποσκοπούσε στο να επιβληθεί ένας συγκεκριμένος τύπος άρματος.
- Και όλα αυτά έγιναν μέσα σε ένα κλίμα νοσηρό όπου όπως καταγγέλλεται σε ντοκουμέντο κυριαρχούσε η εξαγορά, η δωροδοκία, ο προσεταιρισμός των αντιπάλων, υπεξαιρέσεις και παραποιήσεις εγγράφων.

«ΣΙΓΗ ΙΧΘΥΟΣ»

Ύστερα από όλα αυτά, το ελάχιστο που θα περίμενε ο καθένας είναι ότι η συνέχεια θα ήταν, πλέον, θέμα του αρμόδιου εισαγγελέα. Όχι μόνον δεν έγινε κάτι τέτοιο, αλλά για μια πτυχή της όλης υπόθεσης —όπως τουλάχιστον διαδίδεται— εκδόθηκε απαλκτικό βούλευμα για τον κ. Λιακουδάκο, ο οποίος όπως γράψαμε στο τχ. 316 κατηγορείται σε εκθέσεις της Τράπεζας Ελλάδος για παράνομες συναλλαγές σε συνάλλαγμα.

Μια πολύ ύποπτη και καθόλου ανεξηγήτη «σιωπή ιχθυος» κυριαρχεί παντού. Αν εξαιρεθούν δύο τρεις καθημερινές εφημερίδες, (Αυγή, Έθνος, Νέα, Πρώτη) κανείς άλλος «δεν ξέρει τίποτα», «δεν άκουσε τίποτα», «δεν ενημερώθηκε ακόμα».

Και καλά για όλα τ' άλλα:

- Αλλά πώς εξακολουθούν να σιωπούν στο Υπ. Άμυνας μετά τη δημοσίευση του απόρρητου εγγράφου που άνθρωποι της «Κράους - Μαφάι» έκλεψαν από το ΓΕΣ με τη συνεργία αξιωματικών του ελληνικού στρατού; Όλα τα άλλα στοιχεία μπορούν να ισχυρισθούν ότι αποτελούν «εικασίες» ή οτιδήποτε άλλο. Αλλά για το έγγραφο; Αυτό υπάρχει και η γνησιότητά του έχει επιβεβαιωθεί. Πώς είναι λοιπόν δυνατή τόσο έλλειψη ευαισθησίας, τόσο αδια-

φορία για μια υπόθεση κλοπής απόρρητου εγγράφου; Πώς είναι δυνατό να μην ενδιαφέρεται κανείς ποιοι, πως και με ποια ανταλλάγματα το πήραν;

Οι αιτίες της σιωπής και της προφανούς συγκάλυψης του σκανδάλου βρίσκονται κατά τη γνώμη μας στα όσα έχουμε ήδη γράψει: στα τεράστια οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα που έχουν όσοι ενέχονται στην υπόθεση. Στη συνειδητή όλων αυτών που ασχολούνται με ολόκληρο το κύκλωμα προμηθειών των ενόπλων δυνάμεων, οι οποίοι γνωρίζουν καλά ότι αν διαταχθεί επίσημη έρευνα για τα «Λέοπαρντ», οι αποκαλύψεις θα τους συμπαρασύρουν και μαζί ολόκληρο το νοσηρό κύκλωμα που λυμαίνεται τις προμήθειες του ελληνικού στρατού.

Πρέπει, ωστόσο, να σημειώσουμε ότι υπήρξε και μια, έμμεση, αντίδραση στα όσα αποκαλύψαμε. Μέσω των στηλών των «Νέων» πληροφορηθήκαμε ότι ο κ. Θωμάς Λιακουδάκος ιδιοκτήτης της ΑΧΧΟΝ που τελικά μεσολάβησε αντί του Βασ. Τσάκου για την προμήθεια των αρμάτων από την Κράους Μαφάι και εκδότης της οικονομικής εφημερίδας «ΚΕΡΔΟΣ», απειλεί να καταθέσει «μήνυση για συκοφαντική δυσφήμιση» εναντίον του περιοδικού μας. Αν η πληροφορία των «Νέων» αληθεύει, σημαίνει ότι ο εκδότης του «Κέρδους» έχει αρχίσει να ανησυχεί, αφού μέχρι τώρα φροντίζει να μην εμφανίζεται στο προσκήνιο της δημοσιότητας και να αποφεύγει τον Τύπο.

ΔΥΟ ΑΚΟΜΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

Αλλά, οι αιτίες της συγκάλυψης και του πέπλου σιωπής που σκεπάζει τις «λεοπαρδάλες» και τα σκάνδαλά τους βρίσκονται, ίσως, και στην αλήθεια που κρύβεται πίσω από δύο σημαντικές πληροφορίες. Εμείς ρωτάμε, μόνο:

«Ποιο είναι το μεγάλο έργο που προωθεί για εκτέλεση στην Ελλάδα η "Κράους-Μαφάι" μέσω των εδώ αντιπροσώπων της και με τη συνδρομή "γνωστής" τράπεζας επενδύσεων»; Δεν είναι βέβαια «κακό πράγμα» οι επενδύσεις. Αλλά τότε γιατί τόσο μυστικότητα;

Ένα δεύτερο ερώτημα, αφορά τη σημερινή αλλά και την προηγούμενη ηγεσία της «Νέας Δημοκρατίας» η οποία θέλει να «αγνοεί» όσα γράφτηκαν επανειλημμένως για την ανάμειξη του κ. Αβέρωφ αλλά και των κ. Μητσotάκη και Έβερετ, οι οποίοι έβαλαν την υπογραφή τους κάτω από την απαράδεκτη σύμβαση για την αγορά των 110 τανκς: «Μήπως η κατεπείγουσα αγορά των τανκς, εν έτει 1981 και λίγους μόνο μήνες πριν από τις ιστορικές εκλογές του Οκτωβρίου του ίδιου έτους, έγινε πέρα από κάθε δεοντολογία και νομότυπη διαδικασία, για να εξασφαλιστεί κάποια χρηματοδότηση του κόμματος της σημερινής αξιωματικής αντιπολίτευσης;». Άλλωστε αυτόν τον ισχυρισμό τον βροντοφώναξε ο Β. Τσάκος πριν ένα χρόνο στα ελληνικά δικαστήρια!.

ΔΥΟ ΝΕΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Πρόσφατα διαβάσαμε στις εφημερίδες ότι η κυβέρνηση μελετά νέες προσφορές για άλλα 100 άρματα μάχης, για ακόμα τέσσερις φρεγάτες και για νέα τεθωρακισμένα οχήματα προσωπικού. Ο νέος υπουργός Άμυνας διαβεβαίωσε τους συντάκτες του στρατιωτικού ρεπορτάζ και μέσω αυτών τον ελληνικό λαό ότι αυτή τη φορά όλα θα γίνουν άμεμπτα και με στόχο τη διαφύλαξη των εθνικών συμφερόντων. Δεν αμφισβητούμε με κανέναν τρόπο τις κα-

λές προθέσεις του κ. Χαραλαμπίδου αλλά η πλήρης «ακίνησια» και ασυγκίνησια για όσα καταγγέλλθηκαν μας καθιστά επιφυλακτικούς για την αποτελεσματικότητα των ενεργειών του.

Θέλουμε μόνον να επισημάνουμε ότι καμιά εγγύηση δεν μπορεί να υπάρξει για τις προμήθειες του στρατού όσο —και εννοούμε όλο το κύκλωμα, από τα τρόφιμα, την ένδυση, τις κατασκευές μέχρι τα βλήματα— δεν εκκαθαρίζεται. Το «σκάνδαλο Λεοπαρντ» προσφέρει μια μοναδική ευκαιρία για να γίνει αυτή η εκκαθάριση. Η κυβέρνηση έχει τώρα την ευκαιρία για να προχωρήσει στην εκκαθάριση που έχει υποσχεθεί.

Όσον αφορά το ίδιο το σκάνδαλο δημοσιεύουμε σήμερα δύο αποκαλύψεις που έκαναν στο ΑΝΤΙ ανώτατοι αξιωματικοί που διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στην υπόθεση των αρμάτων. Οι αξιωματικοί αυτοί γνωρίζουν καλά πρόσωπα και πράγματα και επιβεβαιώνουν επίσης, με στοιχεία που έχουν περιέλθει στη δική τους αντίληψη όσα έγραψε το περιοδικό στα προηγούμενα τεύχη του:

ΤΑ «ΛΕΟΠΑΡΝΤ» ΔΕΝ ΗΤΑΝ ΠΡΩΤΑ

Πρώτον: υποστηρίζουν με στοιχεία ότι τα «Λεοπαρντ» δεν είχαν βγει πρώτα στην αξιολόγηση του 1977, όπως επικαλέσθηκε ο κ. Αβέρωφ και δήλωσε στο ΑΝΤΙ, αλλά και στην κατάθεση του σε συμβολαιογράφο ο πρόεδρος της επιτροπής αγοράς, στρατηγός Τσατσούλης. Εξάλλου, μέχρι σήμερα η προτεραιότητα για τα «Λεοπαρντ» ήταν η γενική «εντύπωση». Λέμε «εντύπωση» γιατί δυστυχώς κάτω από το πέπλο της μυστικοπάθειας που καλύπτει την υπόθεση —και τους ενεχόμενους— συχνά καταφεύγουμε σε «εικασίες» και «εντυπώσεις». Οι ισχυρισμοί ότι τα «Λεοπαρντ» είχαν προκριθεί ως τα καλύτερα, επέτρεψαν στην «Κράους - Μαφάι» να υποβάλει μέσω του κ. Λιακουνάκου τη νέα προσφορά της στα τέλη του 1980 και να επιτύχει τελικά την παραγγελία.

Το στοιχείο αυτό είναι κατά τη γνώμη μας ιδιαίτερα σημαντικό και δημιουργεί νέα δεδομένα στην υπόθεση. Αν τα πράγματα έχουν έτσι, τότε ο κ. Αβέρωφ συλλαμβάνεται ψευδόμενος καλύπτοντας την «Κράους Μαφάι» και την ΑΧΧΟΝ ώστε να δικαιολογήσουν τα κέρδη μιας παραγγελίας πολλών δισεκατομμυρίων. Η σημερινή ηγεσία του ΥΕΘΑ μπορεί να μελετήσει το αποτέλεσμα της δεύτερης αξιολόγησης που έγινε το 1977 —η πρώτη ήταν αυτή που αποκαλύψαμε με το κλεμμένο έγγραφο στο προηγούμενο τεύχος— για να διαπιστώσει την αλήθεια των δηλώσεων που έκαναν στο ΑΝΤΙ οι αξιωματικοί που προαναφέραμε.

Αναφέρεται σχετικά ότι οι λόγοι που τα γερμανικά «Λεοπαρντ» δεν ήρθαν πρώτα ήταν ότι υστερούσαν στους τομείς της θωράκισης και της ισχύος πυρός. Στον πρώτο τομέα η προστασία του Λεοπαρντ-1 δεν θεωρείται επαρκής για να αντέξει στα πυροβόλα που θα αντιμετώπιζε στο πεδίο μάχης. Από την άλλη, το πυροβόλο των 105 χιλιοστών με το οποίο είναι εξοπλισμένα, δεν μπορεί να διαπεράσει τις θωρακίσεις των σύγχρονων αρμάτων μάχης. Έχει σημασία να αναφερθεί εδώ ότι η «Κράους - Μαφάι» δοκιμάζει, αν δεν έχει τοποθετήσει ήδη στα «Λεοπαρντ» ένα πυροβόλο των 120 χιλιοστών της «Ραϊνμέταλ». Στο διεθνή διαγωνισμό που έγινε το 1977 μας πρόσφεραν άρματα με πυροβόλα των 120 χιλ. και μπορούσαμε να απαιτήσουμε να τοποθετήσουν στα «Λεοπαρντ» παρόμοια, ή ακόμα καλύτερα, να αγοράζαμε το «Λεοπαρντ 2». Δεν το έκαναν όμως και σε λίγο το ΓΕΣ θα ζητήσει να αντικατασταθούν τα πυροβόλα των 110 «πάντσερ» ή ακόμα μπορεί και να συζητήσουν καμία νέα προσφορά της ΑΧΧΟΝ για τα «Λεοπαρντ-2».

Να τι γράφει ένας από τους αξιωματικούς σε γραπτή δήλωση του προς το ΑΝΤΙ: «Η προμήθεια των Λεοπαρντ 1 Α3 ήτο ανεπιτυχής. Τα προμηθευτήκαμε ενώ είχε ήδη σταματήσει η παραγωγή τους από την «Κράους-Μαφάι». Αν ακολουθούσαμε το παράδειγμα

μα των μεγάλων δυνάμεων, αλλά και ορισμένων του Τρίτου Κόσμου θα αγοράζαμε καλύτερα άρματα που υπήρχαν τότε στην αγορά και μπορούσαμε να τα αγοράσουμε. Δεν το πράξαμε. Ακολουθήσαμε και αντιγράψαμε την Τουρκία με τα γνωστά επακόλουθα. Ή το προτιμότερο, να αγοράζαμε καλύτερα άρματα, έστω λιγότερα, διότι έτσι θα μπορούσαμε να αντιμετωπίσουμε με περισσότερες πιθανότητες επιτυχίας την εξ ανατολών απειλή».

ΒΛΑΒΕΣ ΚΑΙ ΑΤΕΛΕΙΕΣ...

Δεύτερον: οι ίδιοι αξιωματικοί αποκαλύπτουν μια άλλη σημαντική πληροφορία: Όταν παραλάβαμε τα «Λεοπαρντ» διαπιστώθηκαν βλάβες και ατέλειες που δεν παρατηρήθηκαν ούτε στα γερμανικά ούτε στα τουρκικά παρόμοια άρματα. Σύμφωνα με τις πηγές αυτές, οι βλάβες και οι ατέλειες «πρέπει να αποδοθούν στον κακό ποιοτικό έλεγχο που έγινε στην εν σειρά παραγωγή των αρμάτων» και θα πρέπει να θεωρηθούν υπεύθυνοι τόσο η «Κράους - Μαφάι» και ο Έλληνας αντιπρόσωπός της που τα παρέδωσε όσο και ο ποιοτικός έλεγχος που έγινε από τους Έλληνες αξιωματικούς που πήγαν για το σκοπό αυτό στη Γερμανία.

Όσον αφορά τις ατέλειες και τις βλάβες που παρουσιάστηκαν, καλά πληροφορημένοι αξιωματικοί τις αποδίδουν «σε πιθανή χρησιμοποίηση στα ελληνικά άρματα εξαρτημάτων τα οποία δεν κρίθηκαν κατάλληλα για το γερμανικό ή τον τουρκικό στρατό».

Σημειώνεται επίσης ότι στην ελληνική σύμβαση για την αγορά των «Λεοπαρντ» δεν υπάρχει όρος που να επιβάλλει στην «Κράους Μαφάι» να τηρήσει τις προδιαγραφές του γερμανικού στρατού, πράγμα που όπως φαίνεται φρόντισαν να κάνουν οι Τούρκοι. Ούτε η επιτροπή αγοράς φρόντισε να επιβάλλει να γίνει, όπως έπρεπε, ποιοτικός έλεγχος από το γερμανικό στρατό.

Αξίζει εδώ να υπενθυμίσουμε τη δήλωση που έκανε τον Αύγουστο του 1984 στο ΑΝΤΙ, ο πρωθυπουργός κ. Ανδρέας Παπανδρέου.

«Η αγορά αυτών των αρμάτων ήταν τελείως απρογραμματιστή με την ουσιαστική έννοια του όρου, δηλαδή δεν υπήρχε καμία πρόβλεψη γι' αυτήν στον προϋπολογισμό. Παρά ταύτα η Τράπεζα της Ελλάδας χορήγησε το απαιτούμενο συνάλλαγμα για την πληρωμή της σχετικής δαπάνης. Και κάτι άλλο: δεν υπήρξε ούτε ο σχετικός σχεδιασμός από το υπουργείο Εθνικής Άμυνας. Η ήρωτοβουλία και η πρόταση έγινε από την εταιρεία ΚΡΑΥΣΣ-ΜΑΦΦΕΙ, δεν ήταν του υπουργείου Εθνικής Άμυνας. Για την επιλογή των Λεοπαρντ δεν έγινε καμία αξιολόγηση και καμιά σύγκριση.

Θέλω επίσης να υπογραμμίσω ότι η διαδικασία για μια προμήθεια αυτής της κλίμακας ήταν εσπευσμένη: άρχισε τον Γενάρη του 1981 και τελείωσε τον Απρίλη του ίδιου χρόνου. Οι όροι δεν ικανοποιούν τις προδιαγραφές μας και δημιουργούν συνεχή προβλήματα σε ό,τι αφορά τη συντήρηση και τα ανταλλακτικά των αρμάτων...».

Οι ίδιοι αξιωματικοί, αποκάλυψαν ότι όλη η ιστορία των «Λεοπαρντ», από το 1974 που ξεκίνησε ως συμπαραγωγή μέχρι το 1981 που κατέληξε σε αγορά υπό απαράδεκτους όρους, είναι γι' αυτή «από σκάνδαλα, επηρεασμούς αξιωματικών από εμπόρους όπλων και φερέφωνά τους, από απαράδεκτες μεθοδεύσεις». Έχει γίνει μάλιστα, και άλλη ένορκη διοικητική εξέταση της οποίας διαθέτουμε τα στοιχεία και στην οποία διαπιστώνονται «ενδείξεις διαρροής πληροφοριών προς εμπόρους όπλων» και σοβαρές ευθύνες Ανωτάτου Αξιωματικού που μάλιστα αργότερα πήγε και κατέθεσε στη Γερμανία ενώ την ίδια στιγμή είχε επαφές και με τον κ. Λιακουνάκο. Αλλά για το θέμα αυτό θα χρειαστεί να επανέλθουμε.

Γραφτείτε συνδρομητές στο ΑΝΤΙ
θα έρχεται σπίτι σας
και θα ενισχύετε έτσι το περιοδικό

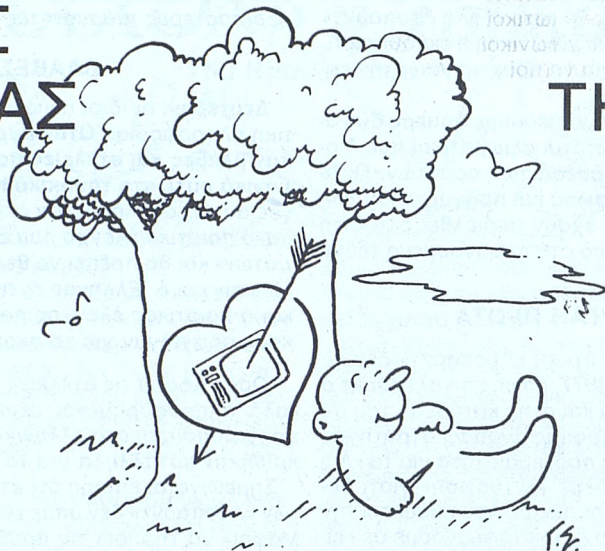

ΤΑΙΡ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΚΙΘΑΡΑΣ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΤΟ 12^Ο ΤΕΥΧΟΣ

60% ΥΠΕΡ ΤΗΣ
ΕΛΕΥΘΕΡΗΣ
ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΑΣ

57% ΥΠΕΡ ΤΗΣ
ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ
ΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ

Το 60% των Αθηναίων τάσσονται υπέρ της ιδιωτικής ραδιοφωνίας και το 57% υπέρ της ιδιωτικής τηλεόρασης. Αυτά είναι τα αποτελέσματα της τελευταίας δημοσκόπησης της «Ευρωδήμ», που πραγματοποιήθηκε το Μάιο στην περιοχή της πρωτεύουσας. Όπως είναι γνωστό, τα αποτελέσματα από τις πολιτικές ερωτήσεις της έρευνας, δημοσιεύθηκαν ήδη στα «Νέα» και παρουσιάζουν μια μετατόπιση ψηφοφόρων από τη ΝΔ προς το ΠΑΣΟΚ, σε σχέση με την προηγούμενη δημοσκόπηση της ίδιας εταιρείας, μια ελαφριά πτώση του ΚΚΕ και μια ανάλογη άνοδο του ΚΚΕ Εσ.

Οι ερωτήσεις για τα μέσα ενημέρωσης, δεν περιορίζονται πάντως στην ιδιωτική ραδιοτηλεόραση, αλλά διερευνούν το ποσοστό των ευχαριστημένων από τις δύο ΕΡΤ (40% περίπου) καθώς και τη —μικρότερη— αξιοπιστία των τελευταίων, συγκριτικά με τον γραπτό Τύπο.

Το ΚΚΕ ΕΣ. ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑ

Αυτοί που θα ψήφισαν σήμερα ΚΚΕ Εσ., παρουσιάζονται ως οι υπέρμαχοι μεταξύ όλων των κομμάτων της μερικής ιδιωτικοποίησης της ραδιοτηλεόρασης: όπως προκύπτει από τους διπλανούς πίνακες, το 81% των ψηφοφόρων του ΚΚΕ Εσ. τάσσονται υπέρ της ιδιωτικής ραδιοφωνίας και το 62% υπέρ της ιδιωτικής τηλεόρασης. Φαίνεται ότι η εκλογική βάση του κόμματος, έχει στο συγκεκριμένο θέμα, αρκετά πιο κατασταλαγμένες απόψεις, από αυτές της επίσημης κομματικής γραμμής.

Περισσότερο ενιοποιημένη εμφανίζεται και για το ράδιο και για την τηλεόραση, η εκλογική βάση της ΝΔ, αφού υπέρ της ιδιωτικοποίησης τάσσονται το 76% και το 75% των ψηφοφόρων αντιστοίχως για τα δύο μέσα, ενώ αρκετά ενιοποιημένοι φαίνονται να είναι και οι ψηφοφόροι της ΔΗΑΝΑ (64% για ρά-

διο, 60% για TV), που παραμένουν πάντως περισσότερο επιφυλακτικοί, από τους «συντρόφους της άλλης πλευράς».

ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΣΤΟ ΚΚΕ, ΔΙΧΑΣΜΟΣ ΣΤΟ ΠΑΣΟΚ

Οι τελευταίοι, σε ό,τι αφορά τώρα το κομμουνιστικό στρατόπεδο, είναι οι μόνοι που τάσσονται κατά πλειοψηφία εναντίον της ιδιωτικής ραδιοτηλεόρασης. Το 66% των ψηφοφόρων του ΚΚΕ θέλουν μόνο κρατικούς ραδιοφωνικούς σταθμούς, και το 69% μόνο κρατική τηλεόραση. Ας σημειωθεί πάντως, ότι τα ποσοστά των θετικών απαντήσεων (33% και 30% αντιστοίχως) αποκαλύπτουν μια σημαντική διάσταση απόψεων, δεδομένου ότι το ΚΚΕ είναι το μόνο κόμμα που έχει ταχθεί κατηγορηματικά και επανειλημμένα κατά της οποιαδήποτε ιδέα ιδιωτικοποίησης των μέσων μαζικής ενημέρωσης.

Οι αριθμοί που προκύπτουν για την εκλογική βάση του ΠΑΣΟΚ, φαίνονται να αντανakλούν, τόσο τις παλαιότερες διακηρύξεις του κυβερνώντος —στην αντιπολίτευση τότε— κόμματος για την ελεύθερη ραδιοφωνία, όσο και τους πρόσφατους προβληματισμούς περί του «αναπόφευκτου» της ιδιωτικής τηλεόρασης. Εμπειρίας των ξένων σοσιαλιστών συντρόφων βοήθους, το 52% αυτών που θα ψήφισαν σήμερα ΠΑΣΟΚ τάσσονται υπέρ της ιδιωτικής ραδιοφωνίας (46% κατά), ενώ τα ποσοστά αντιστρέφονται για την τηλεόραση (51% κατά, 47% υπέρ).

ΤΟ «ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΟ» ΧΑΣΜΑ ΤΩΝ ΓΕΝΕΩΝ

Τα προηγούμενα συμπεράσματα θα έμεναν πάντως ελλιπή, αν δεν συνυπολογίζονταν ο παράγοντας της ηλικίας των ερωτηθέντων, που επίσης μελετάται από την δημοσκόπηση. Είναι εξαιρετικά ενδιαφέρον ότι τα ποσοστά υπέρ της ιδιωτικής ραδιοτηλεόρασης αυξάνουν, όσο μικραίνει η ηλικία του «δείγμα-

**Οι τόμοι του ΑΝΤΙ πολύτιμο απόκτημα
Μπορείτε να ζητήσετε στα γραφεία μας από
τον 6ο τόμο ως τον 22ο τόμο**

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Όπως ξέρετε, σήμερα όλοι οι ραδιοφωνικοί και οι τηλεοπτικοί σταθμοί είναι κρατικοί. Κατά τη γνώμη σας, πρέπει να υπάρχουν

	Μόνο κρατικοί ραδιοφωνικοί σταθμοί %	Και κρατικοί και ιδιωτικοί ραδιοφωνικοί σταθμοί %	Δεν Απάντησαν %
ΣΥΝΟΛΟ	39	60	1
Ψήφος 1985			
ΝΔ	28	71	1
ΠΑΣΟΚ	47	52	1
ΚΚΕ	63	36	1
Πρόθεση ψή- φου σήμερα			
ΝΔ	24	76	0
ΔΗΑΝΑ	36	64	0
ΠΑΣΟΚ	46	52	2
ΚΚΕ Εσ.	19	81	0
ΚΚΕ	66	33	1
Ηλικία			
18-20 χρονών	16	84	0
21-24 »	31	69	0
25-34 »	38	62	0
35-49 »	37	63	0
50-64 »	46	53	1
65 χρονών και πάνω	53	40	7
Ψήφος 1985 και ηλικία			
ΝΔ 18-34	8	92	0
ΝΔ 35-49	29	71	0
ΝΔ 50-64	36	63	1
ΠΑΣΟΚ 18-34	36	64	0
ΠΑΣΟΚ 35-49	40	60	0
ΠΑΣΟΚ 50-64	65	31	4
ΚΚΕ 18-34	66	34	0
ΚΚΕ 35-49	55	41	4
ΚΚΕ 50-64	69	31	0

τος». Έτσι για την ιδιωτική ραδιοφωνία, το γενικό ποσοστό 60%, των θετικών απαντήσεων, αυξάνεται σε 63% για την ηλικία 35-49 ετών, 62% για αυτήν των 25-34, 69% για την ηλικία 21-24 ετών και 84% για τους νέους μεταξύ 18-20 ετών, ενώ αντίστοιχη είναι η τάση και για την τηλεόραση.

Η διακομματική ενότητα φαίνεται να επιτυγχάνεται εδώ, αφού το φαινόμενο ισχύει τόσο για τους ψηφοφόρους της ΝΔ, όσο και του ΠΑΣΟΚ, ενώ ανάλογη συμπεριφορά μπορεί να προβλέψει κανείς και γι' αυτούς του ΚΚΕ Εσ. και της ΔΗΑΝΑ, αν και για τα δύο τελευταία κόμματα δεν υπάρχουν πιο συγκεκριμένα στοιχεία. Έτσι, τα γενικά ποσοστά της ΝΔ υπέρ της ιδιωτικής ραδιοφωνίας (71%) και της τηλεόρασης (72%) αυξάνονται για την ηλικία 18-34 ετών, σε 92% και για τα δύο μέσα, ενώ τα αντίστοιχα γενικά ποσοστά του ΠΑΣΟΚ (52% υπέρ της ιδιωτικής ραδιοφωνίας, 47% υπέρ της τηλεόρασης) αυξάνονται πάλι για την ηλικία 18-34 σε 64% και 53% αντίστοιχως.

Το μόνο κόμμα που παρουσιάζεται να έχει... καταργήσει το χάσμα των γενεών, είναι το ΚΚΕ, αφού τα γενικά του ποσοστά δεν διαφοροποιούνται ανάλογα με την ηλικία, εκτός ίσως της ηλικίας 35-49 ετών για την ιδιωτική ραδιοφωνία.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Επίσης νομίζετε πως πρέπει να υπάρχουν

	Μόνο κρατικοί τηλεοπτικοί σταθμοί %	Και κρατικοί και ιδιωτικοί τηλεοπτικοί σταθμοί %	Δεν απάντησαν %
ΣΥΝΟΛΟ	42	57	1
Ψήφος 1985			
ΝΔ	27	72	1
ΠΑΣΟΚ	52	47	1
ΚΚΕ	66	33	1
Πρόθεση ψήφου σήμερα			
ΝΔ	24	75	1
ΔΗΑΝΑ	40	60	0
ΠΑΣΟΚ	51	47	2
ΚΚΕ Εσ.	35	62	3
ΚΚΕ	69	30	1
Ηλικία			
18-20 χρονών	27	73	0
21-24 »	36	64	0
25-34 »	45	55	0
35-49 »	40	59	1
50-64 »	46	54	0
65 χρονών και πάνω	51	41	8
Ψήφος 1985 και ηλικία			
ΝΔ 18-34	8	92	0
ΝΔ 35-49	24	76	0
ΝΔ 50-64	37	62	1
ΠΑΣΟΚ 18-34	47	53	0
ΠΑΣΟΚ 35-49	49	51	0
ΠΑΣΟΚ 50-64	60	35	5
ΚΚΕ 18-34	66	34	0
ΚΚΕ 35-49	64	32	4
ΚΚΕ 50-64	69	31	0

Ας σημειωθεί ακόμη ότι η «τρίτη ηλικία», δηλαδή από 65 ετών και άνω, είναι η μόνη ομάδα ηλικιών που τάσσεται κατά πλειοψηφία εναντίον τόσο της ιδιωτικής ραδιοφωνίας (53% κατά), όσο και της τηλεόρασης (51% κατά). Τα μικρότερα αρνητικά ποσοστά για την τηλεόραση, φαίνονται τόσο να επιβεβαιώνουν ότι οι γεροντότεροι δεν ακούν ιδιαίτερα ραδιόφωνο, όσο και να υποδηλώνουν μια τάση αναζήτησης νέων τηλεοπτικών προγραμμάτων...

Η ΣΥΝΕΧΙΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΜΕ ΆΛΛΑ ΜΕΣΑ

Ανεξάρτητα πάντως από τα προηγούμενα στοιχεία, η έρευνα προσφέρεται για την εξαγωγή γενικότερων συμπερασμάτων. Σύμφωνα με μια έκφραση, η τηλεόραση είναι «η συνέχεια της πολιτικής με άλλα μέσα», και η αντιμετώπιση της ανάλογη με ιδιαίτερες αντιλήψεις για την κοινωνία, και το κράτος, τον πλουραλισμό και την ελευθερία έκφρασης. Αν είναι έτσι, τότε από την έρευνα μπορούν να εξαχθούν γενικότερα συμπεράσματα για τα κόμματα, την εκλογική τους βάση και τις αντιφάσεις τους, τη νεολαία, την εξέλιξη των ιδεών, και της κοινωνίας μας γενικότερα.

Στέλιος Κούλογλου

Όταν οι κομμουνιστές κάνουν κομμουνιστική κριτική

της Άννας Φραγκουδάκη

Η ιδεολογική μάχη μέσα και γύρω στο ΚΚΕ Εσωτερικού για τη «μετεξέλιξη» του σε νέο κόμμα ή την «αναβάθμιση» του κομμουνιστικού χαρακτήρα του είναι πολύ σημαντική. Μέσα στη μεγάλη κρίση των αριστερών ιδεών και τα πολλά αδιέξοδα ο διάλογος αυτός μετατρέπει την κρίση σε πολιτικό προβληματισμό και ανοίγει προοπτικές για το μέλλον. Η ιδεολογική μάχη συμβολίστηκε στο δίλημμα: κομμουνιστικό ή μη κομμουνιστικό κόμμα. Και τούτο, γιατί το κύριο αίτιο της κρίσης των αριστερών ιδεών και συνειδήσεων βρίσκεται στην ασφυκτικά αυταρχική κοινωνία του υπαρκτού σοσιαλισμού. Βρίσκεται στην ανάγκη να εφευρεθεί το επαναστατικό όραμα για έναν καλύτερο κόσμο ξανά από την αρχή.

Το ερώτημα: εάν η υπαρκτή σοσιαλιστική κοινωνία αποτελεί παρέκβαση από κάποιο σωστό δρόμο, παραποίηση του καλού σοσιαλισμού ή είναι αποτέλεσμα εγγενές στο κομμουνιστικό - λενινιστικό κόμμα, στις οργανωτικές αρχές και τους στόχους του, είναι ερώτημα που απασχολεί κομμουνιστές και αριστερούς πολλές δεκάδες χρόνια. Μια έμμεση απάντηση αποτελούν ώρες ώρες μερικά κείμενα κομμουνιστών, που μέσα στην οξύτητα της ιδεολογικής αντιπαράθεσης σε στιγμές κρίσιμες αφήνουν να φαίνεται πολύ καθαρά, πόσο η πεποίθηση που έχουν για την κομμουνιστική ορθότητα των απόψεών τους γίνεται καταχρηστικό δικαίωμα επιβολής με όλα τα μέσα.

Πολύ διαφωτιστικά προς την κατεύθυνση αυτή είναι δύο κείμενα στο *Δεκαπενθήμερο Πολίτη* (67 και 68, 28.5 και 13.6.86). Το πρώτο (γραμμένο από τον Γ. Καρρά) περιέχει πολεμική εναντίον όσων υποστήριξαν στο συνέδριο του ΚΚΕ Εσ. την άποψη να δημιουργηθεί νέο μη κομμουνιστικό κόμμα. Το δεύτερο (γραμμένο από τους Α. Ελεφάντη, Γ. Καρρά και Δ. Παπαδημητρώπουλο) είναι απάντηση σε *Επιστολή* (δημοσιευμένη στο ίδιο τεύχος) τεσσάρων τακτικών συνεργατών του περιοδικού (Λ. Λουλούδης, Γ. Μητροφάνης, Μ. Παπαγιαννάκης, Π. Πιζάνιας), οι οποίοι θεωρούν το πρώτο κείμενο απαράδεκτο, γιατί περιέχει διαβολές με ηθικούς όρους εναντίον τους ως υποστηρικτών της άποψης για τη μετεξέλιξη του ΚΚΕ Εσ. Το δεύτερο αυτό κείμενο, δηλαδή η απάντηση στην επιστολή των συνεργατών, έχει με δυο λόγια το ακόλουθο περιεχόμενο. Η κριτική τους εναντίον της μετεξέλιξης δεν περιέχει ούτε διαβολές ούτε ηθικούς όρους. Άρα οι συνεργάτες που τους κατηγορούν

για όσα ποτέ δεν έγραψαν κάνουν με την επιστολή τους ακριβώς αυτό για το οποίο τους κατηγορούν, είναι με δυο λόγια σταλινικοί («φρενάρουν λίγα μόλις μέτρα πριν από τις δίκες της Μόσχας»).

Στα δύο αυτά κείμενα, οι τρεις υπερασπιστές της κομμουνιστικής ταυτότητας του ΚΚΕ Εσ. (λίγο αργοπορημένοι υπερασπιστές του ΚΚΕ Εσ., είναι αλήθεια, αλλά αυτό είναι άλλο θέμα) πείθουν τον αναγνώστη ότι ειλικρινά πιστεύουν πως ασκούν κριτική πέρα για πέρα πολιτική εναντίον της λαθεμένης άποψης, ότι δεν έχει καθόλου ηθική διάσταση η κριτική τους, ότι δεν περιέχει διαβολές και χαρακτηρισμούς και τέλος ότι η κατηγορία που τους προσάπτεται είναι «παντελώς ατεκμηρίωτη», στηριγμένη σε «παντελώς ανύπαρκτα στοιχεία και φανταστικές κατηγορίες».

Φαίνεται πράγματι να τα πιστεύουν αυτά, και το τρομερό είναι ότι τα πιστεύουν, ενώ στα δύο κείμενα δεν υπάρχει καθόλου επιχειρηματολογία εναντίον της άποψης που πολεμούν. Δεν υπάρχει ούτε μία φράση για τα σωστά που πιστεύουν, που να συντάσσεται αποδεικτικά (το τάδε είναι σωστό, επειδή...). Αντίθετα, η βιαιότητα της κριτικής βρίσκεται στην περιγραφή της αντίπαλης άποψης, που είναι ειρωνική, γελοιογραφική και υβριστική. Την άποψη της μετεξέλιξης, με την οποία διαφωνούν επειδή είναι κομμουνιστές, την περιγράφουν λοιπόν με τα παρακάτω λόγια. Την ονομάζουν άποψη που στήριξαν «οι μετεξελιγμένοι», εκείνοι «οι 18 ανένταχτοι με τις 500 υπογραφές και τις 518 απόψεις», αυτοί που «αθροίστηκαν μισοθέλοντας» στη «δεξιά (κυρική) άποψη», μαζί με τους υποστηρικτές της τρίτης άποψης, που όμως δεν είναι τρίτη και για την οποία εκείνοι (οι κομμουνιστές που γράφουν την κριτική) είχαν προφητεύσει ότι μπορεί «να παροχετεύσει πολιτικά μια αυθεντική αριστερή κριτική (...) και να την εκφυλίσει σε μετεξελιγμένους οριζόντιους αγνωστικισμούς». Η τρίτη λοιπόν άποψη στην οποία συντάχθηκαν «οι μετεξελιγμένοι» είναι μία και ίδια με τη «δεξιά (κυρική) άποψη», όπως αποδείχτηκε όταν ο Κύρκος «ξεμπρόστιασε» τον Φιλίνη. Είναι μία και αυτό καθόλου δεν αναιρείται από την «αρπακτική πρόταση του Φιλίνη». Άρα δεν υπάρχουν δύο απόψεις, παρά μόνο «το δίδυμο Κύρκου - Φιλίνη» που είναι «οι προαγωγοί του ιδρυτικού συνεδρίου».

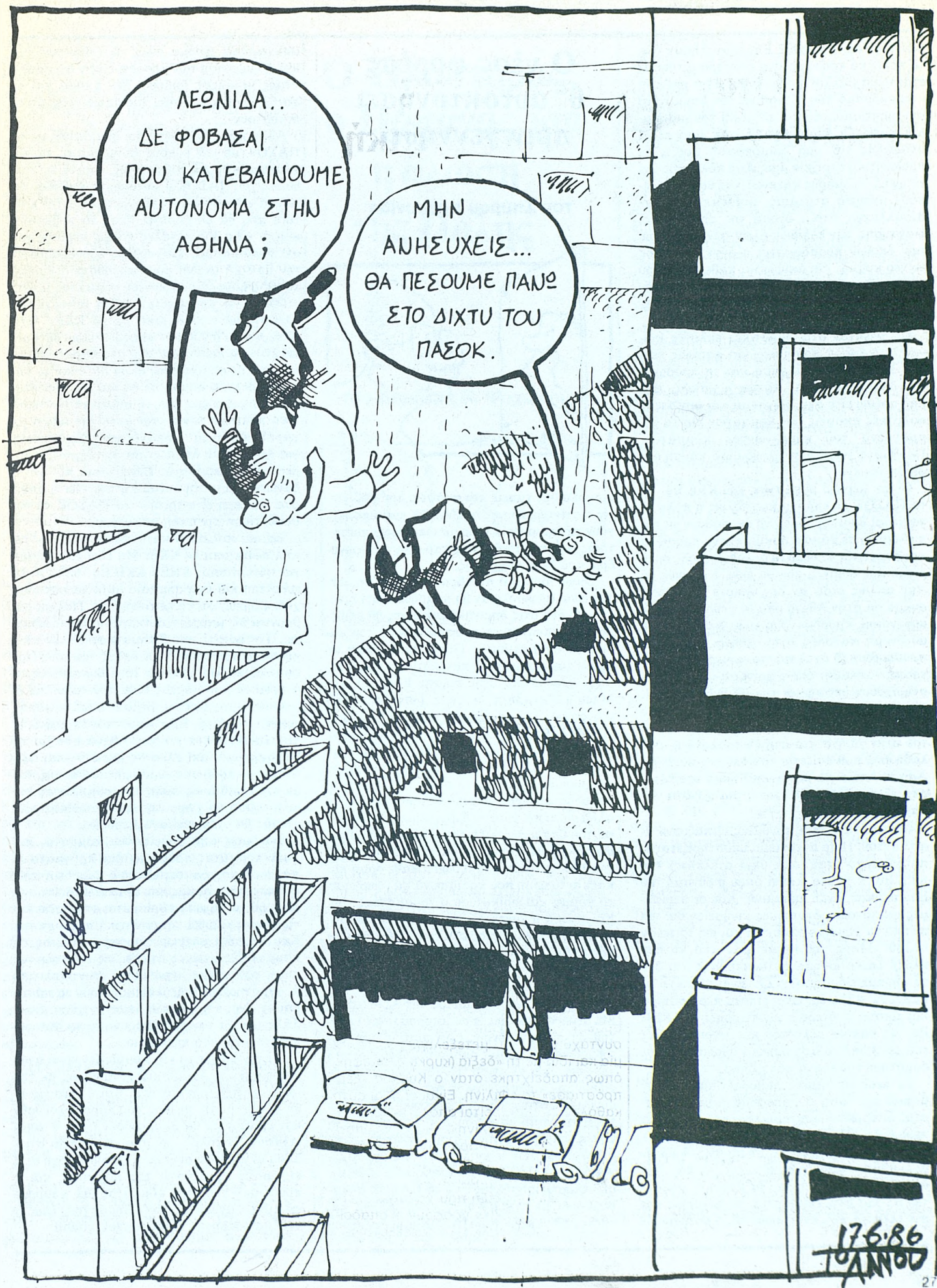
Σχεδόν η κάθε λέξη που χρησιμοποιείται είναι μειωτική. Δεν γράφουν οι οπαδοί της μετεξέλιξης, αλλά «οι μετεξελιγμέ-

νοι», ενώ τη δική τους άποψη την ονομάζουν με ευγένεια: η άποψη «που συνθηματικά ονομάστηκε αναβάθμιση». Γράφουν «το ασταμάτητο αλισβερίσι ανάμεσα στην πρώτη και την τρίτη άποψη», γράφουν «είχαν υποσχεθεί στους ανέντακτους τους ασυγκράτητη δημοκρατία», δεν γράφουν αποκάλυψε, αλλά «ξεμπρόστιασε» κ.ο.κ., όλες οι λέξεις σχεδόν είναι διαλεγμένες, ώστε το ηθικό βάρος τους απαλλάσσει το συγγραφέα από την υποχρέωση να αποδείξει.

Το πιο εντυπωσιακό από όλα είναι ότι στο δεύτερο κείμενο μοιάζουν ειλικρινά εκπληκτοι για την κατηγορία της ηθικής διαβολής και δηλώνουν πολλές φορές ότι η κριτική τους είναι πολιτική και ποτέ ηθική. Επιπλέον, δεν καταλαβαίνουν, γράφουν, γιατί οι συνεργάτες τους το πήραν προσωπικά, αφού αυτοί δεν έκαναν κριτική σε αυτούς, αλλά μόνο στην άποψη: «εξέλαβαν προσωπικά τα όσα γράφουμε για ολόκληρη την άποψη». Δηλαδή δεν κρίνουμε εσάς, αλλά την άποψη, άρα αν είχε κάποιος το δικαίωμα να θιγεί, αυτός είναι μόνο η κυρία που λέγεται άποψη.

Η πιο ακραία έκφραση στο πρώτο κείμενο, απολύτως αδικαιολόγητη με οποιαδήποτε σοφιστική χρήση των λεξικών, απολύτως ανεπίτρεπτη για πολιτικό κείμενο και όχι μόνο αριστερό, είναι αυτή για «το δίδυμο Κύρκου - Φιλίνη», που είναι «οι προαγωγοί του ιδρυτικού συνεδρίου». Το πιο ακραίο ωστόσο από όλα (και παρακάτω δεν έχει) είναι η απάντηση στη διαμαρτυρία των τεσσάρων συνεργατών τους για αυτή τη φράση. Η απάντηση λέει τα εξής απίστευτα: «το εν λόγω σημείο δεν έχει απολύτως καμία σχέση με τους 18 ή τους συγκεκριμένους θιγόντες συνεργάτες μας. Έπεται μιας ολόκληρης σελίδας η οποία αναφέρεται αυστηρά και μόνο (...) στο δίδυμο Κύρκου - Φιλίνη». Δηλαδή, η αντιδραστική αντικατάσταση της πολιτικής κριτικής με ηθικά μειωτικούς χαρακτηρισμούς είναι κομμουνιστικά νόμιμη και δικαιωμένη, επειδή οι χαρακτηρισμοί αφορούν τον Α. Κύρκο και τον Κ. Φιλίνη. Δεν πρόκειται για «ηθικό στιγματισμό των αντιπάλων», αλλά πρόκειται για επαναστατική και δημοκρατική κριτική, επειδή προαγωγούς ονόμασαν μόνο, απλώς και μόνο τον Κύρκο και τον Φιλίνη.

Μα να διαδοθεί το κείμενο αυτό. Να το φωτοτυπήσουν όλοι «οι μετεξελιγμένοι» και να το μοιράσουν. Όχι μόνο σαν παράδειγμα κριτικής και πολιτικής ηθικής από κάποιους που υποστηρίζουν το σφυροδρέπανο του ΚΚΕ Εσ. Αλλά και σαν παράδειγμα μωρίας (πως αλλιώς να το ονομάσει κανείς;) όταν φαίνεται ειλικρινά να πιστεύουν ότι αυτοί καθόλου δεν χρησιμοποιούν τον ηθικό στιγματισμό των αντιπάλων στη θέση της πολεμικής με επιχειρήματα, και γράφουν με θεία αφέλεια: μα δεν ονομάσαμε εσάς προαγωγούς, η φράση αφορούσε «αυστηρά και μόνο» τον Κύρκο και τον Φιλίνη. Να διαδοθεί το κείμενο, να διαδοθεί, θα βοηθήσει να πληθύνουν «οι προαγωγοί» μέσα στην ηγεσία του ΚΚΕ Εσ. και «οι μετεξελιγμένοι» στη βάση του και γύρω του. □

Φαίνεται ότι στο ΚΚΕ Εσ. εξάντλησαν όλο το πολιτικό κουράγιο στα εσωτερικά τους κι έτσι τώρα μάλλον καταλήγουν στην επιλογή - συμβιβασμό που ικανοποιεί τον κομματικό συντηρητισμό και την πολιτική του μισοκακόμοιρου. Οι δημοτικές εκλογές από πεδίο ανάδειξης του υποδιαμόρφωση φορέα σε προωθητικό στοιχείο μιας νέας πολιτικής αντίληψης, τολμηρής και ενωτικής θα αποτελέσουν μνημείο ατολμίας, μικρομπακάλικων συναλλαγών στο... όνομα της αυτονομίας, διάψευσης των ελπίδων όλων των δυνάμεων των οποίων προσδοκάται η σύγκλιση προς το νέο κόμμα, και ακύρωσης κάθε πολιτικού ρόλου. Στο Εσωτερικό αποφάσισαν λοιπόν να το σκοτώσουν το νέο κόμμα πριν γεννηθεί;

Ως γνωστόν στις δημοτικές εκλογές κρίνονται διάφορα πράγματα και απόψεις περί την Τοπική Αυτοδιοίκηση και το πρόσωπο του δημάρχου αλλά, καλώς ή κακώς, είτε μας αρέσει είτε όχι, κρίνονται και οι γενικές πολιτικές απόψεις των κομμάτων και τα πεπραγμένα του κυβερνώντος κόμματος. Πράγματα γνωστά σε όλους αυτά και μη αμφισβητούμενα.

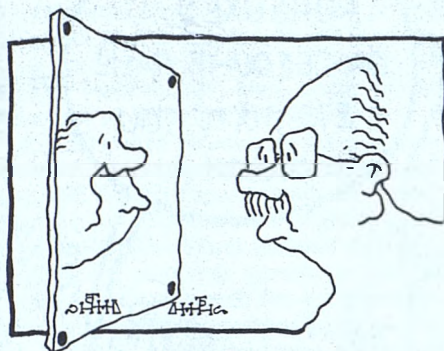
Οι επί μέρους συμμαχίες του ΚΚΕ Εσ. με το ΠΑΣΟΚ σε επαρχιακές πόλεις ή πόλεις - γειτονιές θα μπορούσαν να εκληφθούν ως εμπιστοσύνη σε κάποια δοκιμασμένα πρόσωπα και συμφωνία σε θέματα αυτοδιοίκησης σε ορισμένους δήμους, εδώ κι εκεί. Και ίσως θα 'ταν απλώς έτσι, αν δεν υπήρχε η *de facto* συμμαχία στην Αθήνα υπό το ψευδώνυμο της αυτόνομης καθόδου. Και είναι ψευδώνυμο η αυτόνομη κάθοδος στην Αθήνα γιατί είναι *προϋπόθεση* (ή όχι;) για τις επιμέρους συνεργασίες. Δηλαδή, όπως φαίνεται για να υποστηριχθούν υποψήφιοι του ΚΚΕ Εσ. στη Ν. Σμύρνη, στα Χανιά και στα Γιάννενα από το ΠΑΣΟΚ, προϋπόθεση είναι να κατέβει μόνο του στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη. Δηλαδή εκεί που παίζεται το πολιτικό παιχνίδι. Από το οποίο για μια ακόμα φορά τραβιέται από έξω το ΚΚΕ Εσ. για... μια χούφτα δημάρχους.

Βέβαια, τα περί αυτονομίας «μπάζουν» από παντού. Ποια αυτονομία υποστηρίζεται από δήμαρχο (καθ' όλα άξιο στέλεχος) του ΚΚΕ Εσ. π.χ. στα Χανιά όπου η δύναμη του Εσωτερικού είναι μηδαμινή; Και οι περίφημες «αυτόνομες δημοτικές κινήσεις» θα 'ναι αστείο να χρησιμοποιούνται και ως τριτεύον άλλοθι. Μπας και προέκυψαν από κανένα πλατύ λαϊκό κίνημα αυτοδιοίκησης και δεν το πήραμε είδηση; Όχι ότι είναι κακό να υπάρχουν. Αλλά δεν είναι τίποτα περισσότερο και τίποτα λιγότερο από επιτροπές του ΚΚΕ Εσ. με κάποια μέλη του και λίγους φίλους του με σκοπό να ασχοληθούν ιδιαίτερα με τα δημοτικά πράγματα κατά δήμο.

Τα περί αυτόνομης καθόδου ικανοποιούν βέβαια την τάση της «αναβάθμισης». Μάλιστα, οι εξώθεν υποστηρικτές της, οι περί το περιοδικό «Πολίτης» το άλλως αποκαλούμενο από ορισμένους... Εστία της Αριστεράς ήδη το εκδήλωσαν ανοιχτά. Αν και υποθέτω ότι χάριν συνέπειας να είναι μάλλον αντίθετοι και στις επί μέρους συνεργασίες και συναλλαγές που επιχειρούνται. Ταυτόχρονα

Ο νέος φορέας θ' αυτοκτονήσει πριν γεννηθεί;

του Σπύρου Καβουνιδη

ικανοποιούν τάσεις και απόψεις που φοβούνται τις αντιθέσεις με το ΠΑΣΟΚ ενώ αποφεύγουν τη δημιουργία νέου μετώπου εσωκομματικής αντιπαράθεσης πριν το ιδρυτικό συνέδριο του νέου κόμματος.

Όμως ιδρυτικό συνέδριο του νέου κόμματος είναι αμφίβολο αν θα υπάρξει. Γιατί πρώτα - πρώτα στις δημοτικές εκλογές θα επιβεβαιωθεί πανηγυρικά το περιθωριακό του πολιτικού σχηματισμού. Πόσοι θα βρεθούν να έχουν τον κομματικό πατριωτισμό να ψηφίσουν *ιδεολογικά* την πρώτη Κυριακή και Μπέη ή Μαναβή τη δεύτερη; Γιατί βέβαια είναι σαφές ότι ψήφος στη δημοτική κίνηση του ΚΚΕ Εσ. σημαίνει παραίτηση από κάθε πολιτική παρέμβαση στο σήμερα, σημαίνει αδιαφορία για τη σύνθεση του δημοτικού συμβουλίου σημαίνει τη συνέχιση του συτοτροφοδοτούμενου ναρκισσισμού του «λίγοι αλλά ωραίοι». Η μετά βεβαιότητας καταγραφή του υπό μετεξέλιξη του ΚΚΕ Εσ. ως περιθωριακού με ποσοστά κάτω και από αυτά των βουλευτικών θ' ακυρώσει κάθε ορμή και κάθε εντύπωση που κόπιασε να καλλιεργήσει το κόμμα και ειδικότερα ο γραμματέας του. Και τελικά η «μετεξέλιξη» του θα αφορά μόνο ένα πολύ περιορισμένο κοινό δηλαδή των ήδη μελών του και ορισμένων δεκάδων ακτιβιστών ανένταχτων.

Όμως τι λένε τα, δυνάμει, συνιδρυτικά στοιχεία του νέου κόμματος της Αριστεράς; Με μικροεξαίρεσεις, που μπορούν να αναζητηθούν σε ορισμένους από αυτούς που συσπειρώνονται σε μία ομάδα ανένταχτων υπό την επωνυμία «Κίνηση των 18», όλοι υποστηρίζουν την κοινή εμφάνιση των προοδευτικών δυνάμεων στους δήμους εκείνους που κρίνεται η πολιτική μάχη, δηλαδή κυρίως της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης. Η συντριπτική πλειοψηφία των ανένταχτων, οι διαγραμμένοι από το ΠΑΣΟΚ συνδικαλιστές (ΣΣΕΚ), οι νεοαποχωρήσαντες από το ΠΑΣΟΚ αλλά, σύμφωνα με εγκυρότατες πληροφορίες και στελέχη και μέλη του ΠΑΣΟΚ που δεν έχουν

αποχωρήσει ακόμα όλοι, προσδοκούν την κοινή εμφάνιση των προοδευτικών δυνάμεων στους μεγάλους δήμους. Μα ακόμα και σ' αυτήν την ΕΔΑ τέτοιες τάσεις φαίνεται ότι επικρατούν.

Αλλά και σαν πολιτική η σύμπλευση με το ΠΑΣΟΚ με επί μέρους συνεργασίες *ταυτόχρονα* με και υπό τον όρο της —κατά τις επιθυμίες του ΠΑΣΟΚ— αυτόνομης καθόδου σε Αθήνα - Θεσσαλονίκη εξουδετερώνει την κριτική που θα επιχειρηθεί προς το κυβερνών κόμμα στις δύο μεγάλες πόλεις περίπου για αντιπερισπασμό, και κυρίως εξουδετερώνει την κριτική εκείνη που θεωρήθηκε ο κύριος λόγος δημιουργίας του νέου κόμματος τώρα.

Όμως τι προτείνεται με τη συνεργασία. Συνεργασία προνομιακή με το ΚΚΕ; Όχι. Συνεργασία όλων των προοδευτικών δυνάμεων ενάντια πρώτα απ' όλα στο παραδοσιακό κόμμα της συντήρησης αλλά και ενάντια και στο κυβερνών κόμμα με τις πολλές προοδευτικές διακηρύξεις και τη σημερινή συντηρητική πολιτική —που και αυτή την ασκεί με χαρακτηριστική ανικανότητα. Συνεργασία για ζωντανούς δήμους και όχι δήμους - κυβερνητικά φερέφωνα. Συνεργασία που να εξαναγκάσει με τη δυναμική της —είτε ψηφιστεί δεύτερη είτε τρίτη— το ΠΑΣΟΚ να θεσμοθετήσει την απλή αναλογική.

Βέβαια πολλοί —και δικαίως— έχουν πικρή πείρα από το ΚΚΕ. Μα εδώ δεν μιλάμε για συνεργασία. ΚΚΕ - ΚΚΕ Εσ. αλλά πολύ ευρύτερη και έχει σημασία αυτό να καταδειχθεί πλήρως και να λειτουργήσει. Πολλοί φοβούνται ότι μπορεί η συνεργασία να καπελωθεί. Το τραπέζι των διαπραγματεύσεων τους περιμένει να θέσουν τους όρους που τους διασφαλίζουν. Μα και για τους δύσπιστους, ο άνθρωπος που κυρίως δίνει τον τόνο της εκλογικής μάχης είναι βέβαια ο επί κεφαλής του συνδυασμού. Ε, γι' αυτόν τον επικεφαλής προτείνονται και για την Αθήνα και για τη Θεσσαλονίκη απ' όλες τις μεριές —και από το ΚΚΕ— πρόσωπα ευρύτερης αποδοχής που αν έχουν κάποιες πολιτικές συμπάθειες πιο πολύ προς το χώρο της ανανεωτικής αριστεράς θα 'πρεπε ν' αναζητηθούν.

Πέρα όμως από φορείς, νέα κόμματα, παλαιά κόμματα, πρόσωπα και πράγματα υπάρχει ένας κόσμος, αυτός ο προοδευτικός, ο αριστερός κόσμος που αγωνιά να δει την Αριστερά να πάψει να βρίσκεται στη γωνία και να παρακολουθεί την πολιτική από μακριά. Και δύσκολα συγχωρεί αυτός ο κόσμος τις κομματικές εκείνες ηγεσίες που αγνοώντας αυτό τον πόθο, αγνοώντας την πολιτική πραγματικότητα ιδεολογικοποιούν τα πάντα και εν ονόματι σωστών ίσως εν γένει ιδεών διελέγουν να τον τοποθετούν και να αυτοτοποθετούνται στο περιθώριο.

Ο αγώνας για το νέο κόμμα δεν είναι αγώνας εν κενώ. Αναμετριάται συνεχώς με την πολιτική πραγματικότητα. Και η επιτυχία ή η μετρίετα απ' αυτούς που παρακολουθούν και κρίνουν αν θα ακολουθούν ή δεν θ' ακολουθούν. Η τόλμη δεν μπορεί να είναι στιγμιαία αλλά θέλει συνέχεια. Η συμμετοχή στις σημερινές απαιτήσεις της πολιτικής και η προοπτική του νέου κόμματος δεν μπορούν να ανταλλάγουν με πέντε δημάρχους εδώ κι εκεί και «ειρήνη» στο υπάρχον κόμμα.

Ήρθε, επιτέλους, η ώρα ν' αναλαβει η αριστερά τις εθνικές της ευθύνες· να παραλάβει από τους αστούς τη σκυτάλη της Μεγάλης Ιδέας, να δώσει ένα αποφασιστικό μάθημα, ένα ηχηρό ράπισμα στους Τούρκους. Το σύνθημα «εμπρός να πάρουμε την Πόλη», κυριαρχεί απ' άκρου εις άκρον, άδεται σε όλους τους τόνους και εκφέρεται σε όλα τα τοπικά ιδιώματα. Το ΚΟΔΗΣΟ που αναγεννήθηκε μέσα από τη μήτρα της ΝΔ, η ΕΔΑ που περνά τη δεύτερη νιότη της χάρις στον έρωτά της με το ΠΑΣΟΚ, η ΛΑΕ που αναπτύσσεται στο θερμοκήπιο του ΚΚΕ, η ΣΣΕΚ και η ΔΑΚ (Δημοτική Αγωνιστική Κίνηση) που προσπαθούν να κόψουν τον ομφάλιο λώρο που τις ενώνει με το ΠΑΣΟΚ, το ΚΚΕ τέλος που προσπαθεί ν' αφομοιώσει τη γραμμή Γκορμπασώφ —όλοι μαζί συζητούν την κήρυξη σταυροφορίας για να τιμωρήσουν τον άπιστο Αγαρηνό, να του πάρουν την Πόλη.

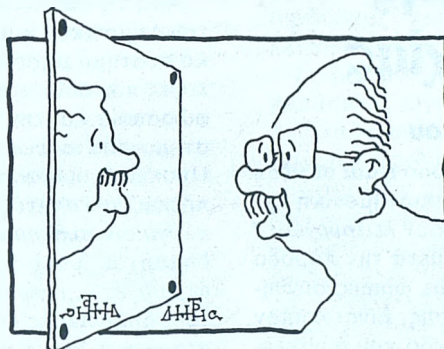
Τα κίνητρα είναι πολλά και ποικίλα: το ΚΟΔΗΣΟ θέλει να επιβάλει την απλή αναλογική· η ΕΔΑ θέλει να επιβάλει τον κ. Κατριβάνο· η ΛΑΕ ψάχνει συμβιωτικά φυτά για το θερμοκήπιο· η ΣΣΕΚ και η ΔΑΚ θέλουν να ενισχύσουν τις αποσχιστικές τάσεις που υπάρχουν στο ΠΑΣΟΚ· το ΚΚΕ θέλει ν' αποφύγει μια καταγραφή που θα επιβεβαιώνει τη στασιμότητα ή πτώση του. Ως συνισταμένη όλων αυτών των αιτημάτων εμφανίζεται ο στόχος να αλωθεί η Πόλη, να επιχειρηθεί έφοδος στο κονάκι του Μπέη —κι όποιον πάρει ο χάρος.

Οι εκλήσεις για ενότητα κι αγώνα δίνουν και παίρνουν και ήδη έχουν αρχίσει να δακτυλοδεικτούνται οι «Λακεδαιμόνιοι της αριστεράς» που αρνούνται να πάρουν μέρος στην εκστρατεία. Πρόκειται για το ΚΚΕ Εσωτερικού κι ένα μέρος των ανέντακτων (η «Κίνηση των 18» κυρίως) που ήδη έχουν αρχίσει να αντιμετωπίζουν βαρύτατες κατηγορίες: ότι παίζουν το παιχνίδι του ΠΑΣΟΚ, ότι είναι ανθεκτικοί λόγω αντί-ΚΚΕ συμπλεγμάτων, ότι απλώς ενδιαφέρονται να καταμετρήσουν κάποιες ψήφους, ότι προσπαθούν ν' αποκομίσουν μικροπολιτικά οφέλη σε βάρος της «κοινής υπόθεσης», ότι δεν ανταποκρίνονται στο λαϊκό αντιπασοκικό αίσθημα. Σε στενότερο κύκλο, από μέλη κι οπαδούς του Εσωτερικού κι από ανέντακτους, οι Λακεδαιμόνιοι κατηγορούνται ότι διακυβεύουν το μέλλον του «νέου κόμματος» γιατί ένα πενιχρό εκλογικό αποτέλεσμα, μοιραία συνέπεια της αυτόνομης καθόδου στις εκλογές, θα απογοητεύσει όσους πιστεύουν στην ανάγκη και τη δυναμική του «νέου κόμματος».

Και η μεν επιθυμία του ΚΚΕ ν' αποφύγει την πανευρωπαϊκή μοίρα της συρρίκνωσης των ΚΚ είναι θεμιτή —ακατανόητο είναι το να αποδέχονται όλοι οι υπόλοιποι να την μοιραστούν μαζί του. Μήπως ανέστρεψε αυτή τη συρρικνωτική διαδικασία το Τσερνομπίλ; Θα μιλάμε για τα φλέγοντα, ειδικά για την Αθήνα, περιβαλλοντικά προβλήματα ή θα καταναλώνουμε επιδεικτικά ραδίκια και κατσικάκια; Θα μιλάμε για αυτόνομη και αυτοδύναμη ανάπτυξη

Ο Πλαστήρας, ο Παπάγος και η άλωση της Πόλης

του Δημήτρη Κ. Ψυχogiού

της Τοπικής Αυτοδιοίκησης ή θα προβάλουμε το παράδειγμα του, υπό τον έλεγχο του ΚΚΕ, Δήμου Λάρισας που δανείστηκε υπέρογκα ποσά κι απλούστατα αρνείται να τα εξοφλήσει, για να μην δυσανεστήσει τους δημότες, μετατρεπόμενος σε ιδιότυπη προβληματική επιχείρηση; Θα πείσουμε τους πολίτες ότι αυτό το συμπλήμα πολιτικών πλίνθων και κεράμων έχει τη δυνατότητα να διαχειριστεί τα προβλήματα μιας πόλης όπως η Αθήνα ή θα θυμίσουμε την εικόνα μιας νέας και διευρυμένης «Συμμαχίας Προοδευτικών και Αριστερών Δυνάμεων», που αμέσως μετά τις εκλογές του '77 διελύθη και η ίδια και τα εξ'ων συνετέθη κόμματα; Δεν ήταν ο φόβος της ήττας που δημιούργησε εκείνη τη συμπαράταξη με τα θλιβερά της αποτελέσματα; Το ΚΚΕ το ωθεί στη συνεργασία η απλοχεριά του να μοιραστεί μαζί μας μια δική του πολιτική δυναμική ή ο φόβος της ήττας; Και θεωρούμε αφελείς τους έλληνες ψηφοφόρους; Δεν θα δουν σ' αυτήν την «αριστερή συμπαράταξη» την χωρίς αρχές και χωρίς πρόγραμμα καιροσκοπική σύμπραξη αγωνιώντων εταίρων;

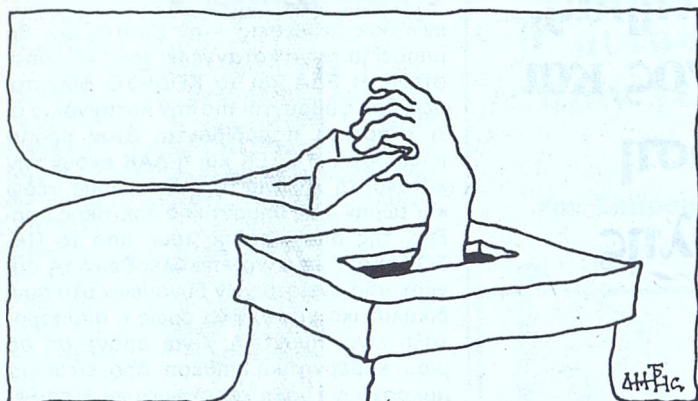
Το ΚΚΕ γνωρίζει πολύ καλά πως είτε καλό, είτε κακό είναι το αποτέλεσμα θα βγει κερδισμένο από την ενιαία κάθοδο στις εκλογές. Την εκλογική αποτυχία του σχήματος θα την μοιραστεί με (για την ακρίβεια θα την φορτώσει σε) όλους τους αντιπάλους του, θα κρύψει τη γύμνια του γδύνοντας τους άλλους. Στην απίθανη πε-

ρίπτωση εκλογικής επιτυχίας αυτό θα διαχειριστεί τα κέρδη. Μονά - ζυγά κερδίζει Έχει κάθε λόγο λοιπόν να πραγματοποιεί ενωτικές επιθέσεις —αν αποτύχουν, θα μπορεί μετά να καταγγέλει τους «διασπαστές». Η ΕΔΑ και το ΚΟΔΗΣΟ φαίνεται πως δεν φοβούνται πια την καταγγελία ότι εκάστοτε παραδίδονται στον πρώτο πλειοδότη. Η ΣΣΕΚ και η ΔΑΚ έχουν την κατανοητή αγωνία της δικαίωσης «εδώ και τώρα» μιας σημαντικής πολιτικής πράξης, της αποχώρησής τους από το ΠΑΣΟΚ. Και έχουν να επικαλεσθούν τη συνεργασία αντίστοιχων δυνάμεων στο συνδικαλιστικό χώρο. Εκεί όμως η συμπάραταξη είναι αμυντική, είναι απάντηση σε βίαιη κυβερνητική επίθεση, πρόκειται για μακρόχρονη μάχη χαρακωμάτων. Η επίθεση απαιτεί τουλάχιστον κοινούς στόχους. Τέτοιοι κοινά αποδεκτοί στόχοι για όλες μαζί τις εκτός ΠΑΣΟΚ αριστερές δυνάμεις αυτή τη στιγμή δεν υπάρχουν —τα «μαθήματα» ή τα «ραπίσματα» δεν είναι τέτοια. Αυτό που είναι ακατανόητο κι αδικαιολόγητο είναι η υπέρ της «συμπαρατάξεως» τοποθέτηση όσων έζησαν την «Ενωμένη Αριστερά» ή τη «Συμμαχία» κι αρνούνται να διδαχθούν από το παρελθόν. Και κάπου είναι σχιζοφρενικό να προβάλλεται το επίχειρημα της αποτυχίας σε περίπτωση αυτόνομης καθόδου, όταν επί ένα χρόνο τώρα δόθηκαν αγώνες για τον απεγκλωβισμό του Εσωτερικού από τον κομμουνιστικό χώρο, από το θύλακα της παραδοσιακής αριστεράς, με βασικό επίχειρημα την πολιτική δυναμική του «νέου φορέα».

Υπάρχει βέβαια το επιχείρημα ότι το 1977 το ΠΑΣΟΚ ήταν σε άνοδο και σήμερα σε πτώση. Άραγε όμως το ίδιο το σχήμα της Συμμαχίας, με την αφεργγυότητα που το χαρακτήριζε, δεν βοήθησε στο ν' απωθήσει αριστερές δυνάμεις προς το ΠΑΣΟΚ; Και είναι αλήθεια πως ο χρόνος είναι λίγος για να προετοιμαστούν οι δυνάμεις της νέας αριστεράς για ένα νικηφόρο εκλογικό αγώνα. Ας μην υποτιμάται όμως η δυναμική που ήδη έχει αρχίσει να δημιουργείται —μήπως κινδυνεύει να εξαφανιστεί αν τα πρώτα δείγματα «νέας πολιτικής» μοιάζουν απελπιστικά με τα παλιά;

Ας μην υποτιμάμε ούτε τη λαϊκή νοημοσύνη: το ότι η συνολική αριστερή συμπάραταξη που προτείνεται δεν προκύπτει από το παρελθόν και το ότι δεν έχει μέλλον είναι διαρκές. Το ότι στρέφεται αποκλειστικά και μόνο κατά του ΠΑΣΟΚ είναι κι αυτό φανερό— γι' αυτό άλλωστε και η ΝΔ την επιθυμεί διακαώς και δεν το κρύβει. Η «συμπάραταξη της αριστεράς» θα θέσει πιο έντονα το δίλημμα «Πλαστήρας ή Παπάγος» αντί να το ανατρέψει. Και αν το δίλημμα τεθεί, οι αμφιταλαντευόμενοι οπαδοί του εδώ Πλαστήρα θα συσπειρωθούν ξανά γύρω από τον αρχηγό τους —γιατί είδαν τι συμβαίνει στη Γαλλία μετά τη νίκη του εκεί Παπάγου. Το θέμα δεν είναι να δημιουργήσουμε εμείς οι ίδιοι το φόβο για το χειρότερο αλλά την ελπίδα για το καλύτερο. □

ΤΟ ΕΚΛΟΓΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ

Απονέυρωση και συρρίκνωση της λαϊκής κυριαρχίας

του Γιώργου Παπαδημητρίου

Την άνοιξη του 1982 —για πρώτη φορά από όσο είμαι σε θέση να γνωρίζω— είχε πραγματοποιηθεί ειδική επιστημονική εκδήλωση για το *σύστημα εκλογής των δημοτικών λειτουργών*.^{*} Η προβληματική αυτή βρίσκεται και πάλι, μετά την πάροδο τεσσάρων χρόνων, με περισσότερο ασφαλώς ώριμες συνθήκες στο επίκεντρο της σημερινής διοργάνωσης. Είναι λοιπόν ευκαιρία να αποτιμήσουμε κριτικά την πρόοδο που συντελέστηκε σχετικά από τότε. Και είναι επίσης ευκαιρία, να εξασφαλίσουμε τα πολλά και σημαντικά βήματα που πρέπει να γίνουν για την αντιμετώπισή της, με σταθερό πάντοτε γνώμονα την *ανάδειξη του θεσμού της τοπικής αυτοδιοίκησης ως πραγματικού πρωτοκύτταρου του δημοκρατικού πολιτεύματός μας*. Για τον σκοπό αυτό θα ασχοληθώ στο πλαίσιο της εισήγησής μου αποκλειστικά με τον *σκληρό πυρήνα* του δημοτικού εκλογικού συστήματος. Θα ασχοληθώ δηλαδή, μόνο με τη μέθοδο που υιοθετείται για την εκλογή του δημάρχου ή του προέδρου κοινότητας καθώς επίσης και με την κατανομή των δημοτικών (και κοινοτικών) εδρών.

ΟΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΠΙΛΟΓΕΣ ΤΟΥ ΠΡΟΤΥΧΥΣΑΝΤΟΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Ας δούμε στην αρχή, τι προέβλεπαν οι σχετικές διατάξεις του ν. 1065/1980 που ίσχυε πριν από το 1982 για την ανάδειξη του δημάρχου ή του προέδρου κοινότητας. Δήμαρχος ή πρόεδρος κοινότητας εκλέγονταν άμεσα ο επικεφαλής του δημοτικού εκλογικού σχηματισμού που συγκέντρωνε την *απόλυτη πλειοψηφία* των εγκύρων ψηφοδελτίων. Για τις κοινότητες ωστόσο που διέθεταν λιγότερους από πέντε χιλιάδες κατοίκους πρόεδρος εκλεγόταν με την πρώτη ψηφοφορία ο επικεφαλής του συνδυασμού που συγκέντρωνε και τη *σχετική* ακόμη *πλειοψηφία* των εγκύρων ψηφοδελτίων. Στους δήμους τώρα και τις κοινότητες με περισσότερους από πέντε χιλιάδες κατοίκους, αν κανένας εκλογικός σχηματισμός δεν συγκέντρωνε την απόλυτη πλειοψηφία κατά την πρώτη ψηφοφορία, ο ν. 1065/1980

προέβλεπε τη διεξαγωγή επαναληπτικής εκλογής την αμέσως επόμενη Κυριακή μεταξύ των δύο πρώτων σε δύναμη ψήφων συνδυασμών. Δήμαρχος ή πρόεδρος κοινότητας αναδεικνυόταν τότε ο επικεφαλής του ψηφοδελτίου με τον μεγαλύτερο αριθμό ψήφων.

Ως προς τους δημοτικούς και κοινοτικούς συμβούλους ίσχυαν εξάλλου τα εξής. Ο συνδυασμός, από τις τάξεις του οποίου προερχόταν ο δήμαρχος ή ο πρόεδρος κοινότητας κατελάμβανε τα *δύο τρίτα* του συνολικού αριθμού των δημοτικών και κοινοτικών εδρών. Ο δεύτερος κατά σειρά σε εκλογική δύναμη συνδυασμός κέρδιζε το υπόλοιπο *ένα τρίτο* των εδρών. Οι επιλογές αυτές είχαν μάλιστα γενικό χαρακτήρα και ίσχυαν ανεξάρτητα από το γεγονός, αν ο δήμαρχος ή ο πρόεδρος κοινότητας εκλεγόταν με απόλυτη ή σχετική πλειοψηφία κατά την πρώτη ψηφοφορία ή εκλεγόταν με απόλυτη πλειοψηφία κατά την επαναληπτική ψηφοφορία. Αξίζει τέλος να υπενθυμίσουμε ότι όλοι οι άλλοι εκλογικοί σχηματισμοί έμεναν χωρίς καμία απολύτως εκπροσώπηση τόσο στο δημοτικό ή κοινοτικό συμβούλιο όσο και κατ' επέκταση στα άλλα όργανα των ΟΤΑ που στελεχώνονται από αιρετούς δημοτικούς λειτουργούς.

Από τη συνοπτική παρουσίαση των κυριότερων ρυθμίσεων του Δημοτικού και Κοινοτικού Κώδικα του 1980 για το εκλογικό σύστημα μπορούμε να διακρίνουμε εύκολα τις βασικές επιλογές που συνθέτουν τη συστηματική ταυτότητα, την πολιτική φιλοσοφία και την πολιτική λειτουργία του. Εν πρώτοις το σύστημα που ίσχυε δεν ήταν ούτε πλειοψηφικό ούτε αναλογικό. Πρόκειται ουσιαστικά για μία πρωτότυπη σύλληψη, την οποία πρέπει να κατατάξουμε στη γενική κατηγορία των *μεικτών εκλογικών συστημάτων*. Ειδικότερα, ως προς την εκλογή του δημάρχου ή του προέδρου κοινότητας λειτουργούσε πάντοτε ως *αμιγές πλειοψηφικό*. Αντίθετα, η νομοθεσία καθιέρωνε για τους δημοτικούς και κοινοτικούς συμβούλους ένα ιδιότυπο σύστημα που θα μπορούσαμε —με βάση και την *παρπλανητική* ονομασία που επικρατεί για το εκλογικό σύστημα των βουλευτών— να το ονομάσουμε «*ενισχυμένη*» ή καλύτερα «*υπερενισχυμένη*» *αναλογική*. Πρέπει πάντως να θυμίσω εδώ ότι στην κατανομή των εδρών συμμετείχαν μόνον οι δύο πρώτοι σε δύναμη ψήφων προνομιοῦχοι εκλογικοί σχηματισμοί και ότι η αναλογία των εδρών μεταξύ τους ήταν καθορισμένη αυστηρά από το νόμο.

Η πολιτική φιλοσοφία του συστήματος αυτού και η λειτουργία που επιδίωκε να εκπληρώσει πρωταρχικά στην πράξη είναι έκδηλες. Θα προσπαθήσω να τις συμπυκνώσω. Με τις επιλογές του αποσκοπούσε ο νομοθέτης να εξασφαλίσει με κάθε τρόπο και σε κάθε περίπτωση αμιγή και άνετη πλειοψηφία στους ΟΤΑ. Αποσκοπούσε δηλαδή να εξασφαλίσει και στο επίπεδο της τοπικής εξουσίας —όπως και στο επίπεδο της κεντρικής εξουσίας με το σύστημα για την εκλογή των βουλευτών— «*κυβερνητική σταθερότητα*». Αυτήν ακριβώς τη θεμελιώδη επιλογή του προσπαθούσε να την καταστήσει αποτελεσματική στην πράξη με τον *πλήρη έλεγχο* που επέβαλε σε όλα ανεξαιρέτως τα όργανα των ΟΤΑ εκ μέρους του δημοτικού σχηματισμού που αναδείκνυε το δήμαρχο ή τον πρόεδρο της κοινότητας. Ο νομοθέτης εγνώριζε βέβαια το εξαιρετικά συχνό ενδεχόμενο, να παραμένουν χωρίς καμία απολύτως εκπροσώπηση σημαντικές αριθμητικά ομάδες δημοτών. Και σε περιπτώσεις πολυδιάσπασης των εκλογικών σχηματισμών το ενδεχόμενο, να παραμένει χωρίς καμία απολύτως εκπροσώπηση και η πλειοψηφία ακόμη του δημοτικού εκλογικού σώματος. Τέλος, δεν φαίνεται —με την υπεροψία που τον διέκρινε— να προβληματίσθηκε σοβαρά για το αν οι επιλογές του συμβιβάζονταν με τη συνταγματική αρχή της ισοδυναμίας της ψήφου, την ουσία του αντιπροσωπευτικού συστήματος και φυσικά τη δημοκρατική αρχή.

^{*} Το κείμενο αυτό αποτελεί εισήγηση στην ειδική εκδήλωση που διοργάνωσε την 23η Μαΐου, 1986 η Πανελλαδική Επιτροπή για την καθιέρωση της απλής αναλογικής.

ΤΟ ΙΣΧΥΟΝ ΣΥΣΤΗΜΑ

α. Οι λόγοι που επέβαλαν την τροποποίηση του εκλογικού συστήματος.

Τα προφανή και καίρια μειονεκτήματα που χαρακτηρίζαν το εκλογικό σύστημα του ν. 1065/1980 έθεσαν, μετά την ανάληψη της διακυβέρνησης της χώρας το 1981 από το ΠΑΣΟΚ, επί τάπητος το ζήτημα της τροποποίησης και της αναμόρφωσής του. Η σχετική μεταρρύθμιση συντελέστηκε με (τα άρθρα 8-12 του) ν. 1270/1982 (που θεσπίστηκε ενόψει και της επικείμενης τότε αναμέτρησης για την εκλογή των δημοτικών λειτουργών).

Το πνεύμα της περιγράφεται με παραστατικό τρόπο και σαφήνεια στο ακόλουθο απόσπασμα της εισηγητικής έκθεσης του νομοσχεδίου. Το παραθέτω αυτούσιο: «Το εκλογικό σύστημα που υιοθετείται καθιερώνει την εκλογή των δημοτικών συμβούλων με *σύστημα αναλογικής εκπροσώπησης* χωρίς περιορισμούς. Επιτυγχάνεται έτσι η πολυφωνία στο δημοτικό και κοινοτικό συμβούλιο και η έκφραση όλων των απόψεων και των τάσεων που επικρατούν στον κοινωνικό σχηματισμό, πράγμα απαραίτητο για την προώθηση του θεσμού της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και το βάθεμα της δημοκρατίας. Ταυτόχρονα εξασφαλίζεται δυνατότητα άσκησης διοίκησης από το συνδυασμό που θα εκλέξει το Δήμαρχο. Αυτό κρίνεται απαραίτητο για να μπορέσουν σήμερα οι ΟΤΑ να ανταπεξέλθουν στις αυξημένες απαιτήσεις του θεσμού».

Στη συνέχεια της εισηγητικής έκθεσης αναφέρεται, με απολογητική τώρα διάθεση: «Βέβαια το εκλογικό αυτό σύστημα δεν ταυτίζεται απόλυτα με το όραμά μας. Ας μην ξεχνάμε όμως ότι άμεσα θα καταρτισθεί ο νέος καταστατικός Δημοκρατικός Χάρτης της Τ.Α. Εκεί θα τεθούν από την αρχή όλα τα θέματα που αφορούν την Τοπική Αυτοδιοίκηση». Λίγο παρακάτω τέλος σημειώνεται: «Και τότε το εκλογικό σύστημα, όταν όλο το πλαίσιο της Τ.Α. θα εναρμονισθεί, θα ακολουθηθεί και αυτό τη συνολική λογική. Σε καμία πάντως περίπτωση δεν είναι δυνατόν να προσαρμόσουμε σήμερα το θεσμό της Τ.Α. στο επιθυμητό εκλογικό σύστημα».

Συγκεκριμενοποιώντας μάλιστα τις παραπάνω θέσεις ο τότε υπουργός Εσωτερικών Γ. Γεννηματάς κατά τη συζήτηση του σχετικού νομοσχεδίου στη Βουλή ανέλαβε εκ μέρους της κυβέρνησης την πολιτική δέσμευση, «όταν θα έλθει η ώρα του νέου κώδικα Τοπικής Αυτοδιοίκησης και αλλάξουν οι θεσμοί», να προτείνει «το σύστημα της απλής αναλογικής και έμμεσης εκλογής» (υπογράμμισή δική μου: Πρακτικά Βουλής, Γ' Περίοδος Α' Σύνοδος, 13 Ιουλίου 1982, σ. 18). Η δήλωσή αυτή με το κατηγορηματικό περιεχόμενό της διατηρεί πλήρως την επικαιρότητά της. Την ανέσυρα από τη λησμονιά, στην οποία έχει περιπέσει, με την πεποίθηση ότι θα βοηθήσει σημαντικά την πολιτική συζήτηση για την καθιέρωση αναλογικού συστήματος για την εκλογή των δημοτικών λειτουργών.

Οι αντιφάσεις εξαγγελιών και πραγματικότητας αποτυπώνονται με ανάγλυφο τρόπο στα παραθέματα που προηγήθηκαν. Με την ανάλυσή τους θα μπορούσαμε να διευκρινίσουμε την πολιτική ουσία του νέου εκλογικού συστήματος του ν. 1270/1982. Ασφαλέστερος είναι ωστόσο ο πορισμός της συστηματικής ταυτότητας και της πολιτικής ουσίας του με βάση τη συνοπτική παρουσίαση των κυριότερων επιλογών του.

Β. Οι βασικές επιλογές του ισχύοντος συστήματος

Πρέπει να σημειώσω προκαταρκτικά πως ως προς την εκλογή δημάρχου ή προέδρου κοινότητας ισχύει ό,τι ακριβώς και προηγουμένως. Οι τροποποιήσεις που επέφερε ο ν. 1270/1982 στο εκλογικό σύστημα περιορίζονται συνεπώς αποκλειστικά στην κατανομή των δημοτικών ή των κοινοτικών εδρών. Από το συνολικό αριθμό των εδρών τα τρία πέμπτα —και όχι όπως προηγουμένως τα δύο τρίτα— παραχωρούνται οπωσδήποτε

στο συνδυασμό του επιτυχόντος δημάρχου ή προέδρου κοινότητας. Το ποσοστό αυτό είναι μάλιστα σ' όλες τις περιπτώσεις πάγιο, με μία μόνο εξαίρεση. Αν ο επιτυχών συνδυασμός συγκεντρώσει κατά την πρώτη ψηφοφορία ποσοστό μεγαλύτερο από το 60%, τότε η κατανομή των εδρών γίνεται αναλογικά με βάση τη δύναμη των εκλογικών σχηματισμών. Εδώ εφαρμόζεται δηλαδή το «*αμιγές*» αναλογικό σύστημα, προκειμένου να καταλάβει ο επιτυχών συνδυασμός τον αριθμό των εδρών που αναλογούν πραγματικά στην εκλογική του δύναμη.

Τα υπόλοιπα δύο πέμπτα —και όχι όπως προηγουμένως το ένα τρίτο— του συνολικού αριθμού των εδρών παραχωρούνται όχι μόνο στον πρώτο επιλαχόντα αλλά σ' όλους τους επιλαχόντες συνδυασμούς *ανάλογα με τη δύναμή τους* και εφόσον βέβαια συγκεντρώνουν το εκλογικό μέτρο. Για το σκοπό αυτό ο Κώδικας προβλέπει ειδικότερα ότι το σύνολο των εγκύρων ψηφοδελτίων που πήραν όλοι μαζί οι εκλογικοί σχηματισμοί εκτός από τον επιτυχόντα διαιρείται με τον αριθμό των εδρών που αντιστοιχούν στα δύο πέμπτα του συνολικού αριθμού τους αυξημένο κατά ένα. Το πηλίκο αυτής της διαιρέσης αποτελεί το εκλογικό μέτρο, με βάση το οποίο εξακριβώνουμε πόσες έδρες καταλαμβάνει κάθε συνδυασμός. Αν υπάρχουν τέλος συνδυασμοί που η εκλογική δύναμή τους υπολείπεται του εκλογικού μέτρου δεν κερδίζουν έδρα.

Σε μία μόνο περίπτωση, στην οποία αναφέρθηκα αμέσως παραπάνω, είναι δυνατόν να μειωθεί το ποσοστό των εδρών που παραχωρούνται στους επιλαχόντες συνδυασμούς: όταν ο επιτυχών συνδυασμός συγκεντρώσει περισσότερο από το 60% των εγκύρων ψηφοδελτίων. Για να αυξηθεί εδώ ο αριθμός των εδρών του και να ευθυγραμμισθεί προς την εκλογική του δύναμη προβλέπει κατ' εξαίρεση η ισχύουσα νομοθεσία ειδική ρύθμιση για την κατανομή των εδρών που ως γνώμονα έχει το αναλογικό εκλογικό σύστημα. Είναι φανερό ότι η ρύθμιση αυτή οδηγεί στην αύξηση των εδρών που καταλαμβάνει ο επιτυχών και, αντίστοιχα, στη μείωση των εδρών που παραχωρούνται στους επιλαχόντες συνδυασμούς.

Γ. Η συστηματική ταυτότητα και η πολιτική πεμπτουσία του ισχύοντος συστήματος

Από τη σκιαγράφηση των κυριότερων ρυθμίσεων του ισχύοντος εκλογικού συστήματος, όπως διαμορφώθηκε με τη μεταρρύθμιση του ν. 1270/1982, φαίνεται καθαρά η *συστηματική ταυτότητά του*. Το σύστημα για την εκλογή των δημοτικών λειτουργών αποτελεί *εκλεκτική* σύνθεση —όπως άλλωστε και προηγουμένως— στοιχείων τόσο του πλειοψηφικού συστήματος, με τις δύο βασικές παραλλαγές του, όσο και του αναλογικού συστήματος. Από συστηματική άποψη πρέπει συνεπώς να καταταγεί και αυτό στη γενική κατηγορία των *μεικτών εκλογικών συστημάτων*.

Το σύστημα της απόλυτης ή της σχετικής πλειοψηφίας καθιερώνεται ειδικότερα, με τις διαφοροποιήσεις που σημειώσαμε, για την —άμεση πάντοτε— εκλογή δημάρχου και προέδρου κοινότητας κατά την πρώτη και κατά την επαναληπτική ψηφοφορία. Οι τροποποιήσεις του ν. 1270/1982 αναφέρονται έτσι στην εκλογή των δημοτικών και κοινοτικών συμβούλων. Τα κύρια γνωρίσματα της νέας ρύθμισης είναι βασικά δύο:

α) στην κατανομή των εδρών συμμετέχουν ήδη όλοι —και όχι μόνο όπως προηγουμένως οι δύο προνομιούχοι συνδυασμοί, δηλαδή ο επιτυχών και ο πρώτος επιλαχών— οι εκλογικοί σχηματισμοί που συγκεντρώνουν το εκλογικό μέτρο, και β) το ποσοστό των εδρών που παραχωρούνται στους λεγόμενους επιλαχόντες συνδυασμούς αυξάνεται και ισοδυναμεί τώρα με τα δύο πέμπτα του συνολικού αριθμού τους, ενώ μειώνεται αντίστοιχα το ποσοστό των εδρών που προσκυρώνονται στον επιτυχόντα συνδυασμό.

Είναι φανερό ότι με τους νέους κανόνες του Δημοτικού Κώδικα το σύστημα για την εκλογή των δημοτικών και κοινοτικών συμβούλων αποβαίνει «αναλογικότερο» σε σχέση με το προηγούμενο νομοθετικό καθεστώς. Ο επιτυχών συνδυασμός εξακολουθεί ωστόσο να οικειοποιείται, εις βάρος των άλλων συνδυασμών, και πάλι τη μερίδα του λέοντος. Η «αναλογικότερη» επομένως διαμόρφωση του εκλογικού συστήματος που επισημαίνεται στην εισηγητική έκθεση του νόμου ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα, μόνο στο βαθμό που καθίσταται δυνατή η εκπροσώπηση στο δημοτικό ή κοινοτικό συμβούλιο περισσότερων πολιτικών τάσεων και στο βαθμό που διευρύνεται η συμμετοχή της μειοψηφίας στα συμβούλια.

Αξίζει να αναφέρουμε ακόμη ότι με τη μεθόδευση που ακολουθείται κατά κανόνα για τον υπολογισμό του εκλογικού μέτρου ειδικά ως προς τους επιλαχόντες συνδυασμούς δημιουργείται μία *εσωτερική* ανισότητα μεταξύ των εκλογικών σχηματισμών της μειοψηφίας. Η ανισότητα αυτή αποβαίνει εις βάρος των συνδυασμών του αντιπολιτευτικού δημοτικού στρατοπέδου που δεν κατορθώνουν να εκπροσωπηθούν στο συμβούλιο, αν και διαθέτουν αξιόλογη εκλογική δύναμη.

Με αυτά τα δεδομένα η μεταρρύθμιση του 1982 απέχει παράσγγες από τη γενικευμένη υιοθέτηση του αναλογικού εκλογικού συστήματος, που εξακολούθησε να ασφυκτιά στο χώρο των πολιτικών οραμάτων ή, στην καλύτερη περίπτωση, στο χώρο των βραχυπρόθεσμων και ανεκπλήρωτων ακόμη πολιτικών εξαγγελιών. Η σημασία της περιορίστηκε έτσι —παρά τις πανηγυρικές διατυπώσεις της εισηγητικής έκθεσης— στη μερική βελτίωση του προηγούμενου συστήματος μόνο ως προς την ανάδειξη των δημοτικών και κοινοτικών συμβουλίων. Γενικά λοιπόν το εκλογικό σύστημα διατήρησε κατά βάση την αρχική ιδιαιτερότητά του τόσο από άποψη συστηματική όσο και από άποψη πολιτική, *ευνοώντας υπέρμετρα τον επιτυχόντα εκλογικό σχηματισμό και συνεπιφέροντας αντίστοιχα τη μείωση της εκπροσώπησης των επιλαχόντων εκλογικών σχηματισμών με σημαντικές μάλιστα εσωτερικές διαφοροποιήσεις στο χώρο τους.*

Εύλογα προβάλλει στη συνέχεια το ερώτημα: καθορίστηκε η μεταρρύθμιση του 1982 πρωταρχικά από τη δημιουργία πολυφωνίας στους κόλπους του δημοτικού και κοινοτικού συμβουλίου ή την έκφραση όλων των τάσεων του δημοτικού εκλογικού σώματος. Ή για να χρησιμοποιήσω και μερικές

άλλες διατυπώσεις της εισηγητικής έκθεσης, την προώθηση του θεσμού της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και το βάθεμα της Δημοκρατίας; Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι οι παραπάνω σκοποί κέντρισαν το ενδιαφέρον του νομοθέτη κατά τη διαμόρφωση των επιλογών του.

Κατά τη συνεκτίμησή τους όμως για τον καθορισμό της βαθύτερης πολιτικής ουσίας και της πολιτικής φιλοσοφίας της μεταρρύθμισης αναδείχθηκε και επικράτησε ως κυρίαρχη επιλογή η *εξασφάλιση* με κάθε όρο της «*κυβερνητικής σταθερότητας*» σ' όλα τα όργανα των ΟΤΑ. Χωρίς λοιπόν να υποτιμούμε τη μικρό πρόοδο που συντελέσθηκε με τη φειδωλή μεταρρύθμιση, δεν επιτρέπεται να παραβλέπουμε ότι πρωταρχικός στόχος του εκλογικού συστήματος εξακολουθεί, με βελτιωμένους κάπως όρους, να παραμένει η εξασφάλιση όχι απλώς της πλειοψηφίας αλλά επιπλέον μιας άνετης και συμπαγούς πλειοψηφίας υπέρ ενός δημοτικού εκλογικού σχηματισμού. Η *εξασφάλιση* δηλαδή, για να δανεισθώ έννοιες από την κοινοβουλευτική ορολογία, *μονοπαραταξιακής δημοτικής κυβερνητικής σταθερότητας.*

Η εξασφάλιση κυβερνητικής σταθερότητας αποτελεί άλλωστε και γενικότερα κυρίαρχη επιλογή στο πολιτικό σύστημα και την έννομη τάξη μας. Όπου έτσι εκλέγονται με αντιπροσωπευτικές διαδικασίες κεντρικά ή τοπικά πολιτειακά όργανα με αποφασιστικές αρμοδιότητες και σημαντική εξουσία, το εκλογικό σύστημα διαμορφώνεται με κύριο άξονα και βασική επιδίωξη όχι βέβαια την αναλογική εκπροσώπηση αλλά την εξασφάλιση με κάθε όρο «*κυβερνητικής σταθερότητας*». Επιτρέψτε μου να σας θυμίσω τα κυριότερα παραδείγματα.

Τόσο το σύστημα για την εκλογή των βουλευτών όσο και το σύστημα για την εκλογή των δημοτικών λειτουργών των πρωτοβάθμιων ΟΤΑ με αποφασιστικές αρμοδιότητες εκφράζουν αυτήν ακριβώς τη λογική. Αντίθετα, με γνώμονα την αναλογική κατά βάση εκπροσώπηση διαμορφώνεται το σύστημα για την εκλογή των Ευρωβουλευτών και των λειτουργών της δημοτικής αποκέντρωσης με περιορισμένες ή συμβουλευτικές απλώς αρμοδιότητες.

Η πραγματικότητα αυτή προϋπάρχει βέβαια με αποκάλυπτους όρους πριν από την κυβερνητική αλλαγή του 1981. Όπου έκτοτε επιχειρήθηκε σε διαφορετικές περιοχές η τροποποίηση της εκλογικής νομοθεσίας, συντελέσθηκαν συγκρατημένες μόνο μεταρρυθμίσεις. Η εξασφάλιση «*κυβερνητικής σταθερότητας*» εξακολούθησε, παρά τις περιορισμένες βελτιώσεις που σημειώθηκαν, να αποτελεί την *πάγια και κυρίαρχη επιλογή του εκλογικού νομοθέτη.* Εξακολούθησε, με άλλα λόγια, να διατηρείται στο πολιτικό και πολιτειακό σώμα μας *ως ένα είδος ύψιστου και αναπολλοτρίωτου αγαθού.*

Για να συγκαλυφθεί έντεχνα αυτή η πραγματικότητα επιχειρήθηκε εξάλλου να καλλιεργηθεί η εντύπωση, ότι ο νομοθέτης προσανατολίζεται σταθερά προς το αναλογικό σύστημα. Για το σκοπό αυτό εφευρέθηκε με την πλούσια γλωσσολογική ικανότητα που μας διακρίνει νέος παραπλανητικός όρος για να χαρακτηριστεί το εκλογικό σύστημα. Πρόκειται για τον όρο «*σύστημα απλής αναλογικής*» που αντικατέστησε τον εν πολλοίς αμαρτίαις περιπεσόντα όρο της «*ενισχυμένης αναλογικής*». Και ο νέος είναι πάντως εντελώς άγνωστος στην επιστήμη και τη συγκριτική των εκλογικών συστημάτων και έρχεται απλώς να ωραιοποιήσει τον προηγούμενο.

Δ. Η συνταγματικότητα του ισχύοντος συστήματος

Αν για την ορθότητα των παραπάνω συμπερασμάτων δεν πρέπει να υπάρχει καμία απολύτως αμφιβολία, οφείλουμε να θέσουμε το τελευταίο βασικό μας ερώτημα: είναι δυνατόν η παραπάνω επιλογή του νομοθέτη για το σύστημα της εκλογής των δημοτικών λειτουργών να θεωρηθεί σύμφωνη με το ισχύον

ΠΙΕΤΡΟ ΙΝΓΚΡΑΟ Η κρίση και ο τρίτος δρόμος

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΣΕΙΡΑ: ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ • ΑΘΗΝΑ 1983

Σύνταγμα; Για την απάντησή του πρέπει να εξετάσουμε τρεις συνταγματικές αρχές που συναρθρώνονται σε μία συστηματική ενότητα. Πρόκειται κατά σειρά, ξεκινώντας από την πιο ειδική και καταλήγοντας στην πιο γενική, για την αρχή της ισοδυναμίας της ψήφου, την αντιπροσωπευτική αρχή και τέλος τη δημοκρατική αρχή με τη μορφή της λαϊκής κυριαρχίας.

Η αρχή της ισοδυναμίας της ψήφου επιβάλλει όπως είναι γνωστό: α) την ισότιμη συμμετοχή όλων των πολιτών στο Εκλογικό Σώμα και β) την ισότιμη επίδραση της εκφρασμένης θέλησής τους στη διαμόρφωση των επιλογών του. Οι θέσεις αυτές αποτελούν το εννοιολογικό και κανονιστικό περιεχόμενο της αρχής, που κατά την ορθότερη άποψη θεμελιώνεται στη δημοκρατική αρχή με τη μορφή της λαϊκής κυριαρχίας και όχι στη γενική αρχή της ισότητας. Με αυτό ακριβώς το περιεχόμενο η αρχή της ισοδυναμίας ισχύει όχι μόνο για την εκλογή των βουλευτών αλλά και για την εκλογή των δημοτικών λειτουργών. Το Σύνταγμα δεν κάνει βέβαια ρητή μνεία της στο άρθρο 102 παρ. 2. Το γεγονός αυτό, δεν είναι πάντως σε θέση να ματαιώσει την υποστήριξη της παραπάνω άποψης που απορρέει αβίαστα και απευθείας από τη δημοκρατική αρχή. Με βάση λοιπόν τη συλλογιστική που προηγήθηκε το ισχύον σύστημα για την εκλογή των δημοτικών λειτουργών είναι ασυμβίβαστο με την αρχή της ισοδυναμίας της ψήφου.

Η διαμόρφωση του ισχύοντος συστήματος νοθεύει επίσης το αντιπροσωπευτικό σύστημα ως οργανωτική βάση του δημοκρατικού πολιτεύματος, το σύστημα δηλαδή που συγκεκριμενοποιεί και εξειδικεύει καθοριστικά τη δημοκρατική αρχή κατά τη λειτουργία του πολιτεύματος. Δεν υπάρχει έτσι αμφιβολία ότι το σύστημα για την εκλογή των δημοτικών λειτουργών που καθιερώνει ο ν. 1270/1982 διακρίνεται για τις έντονες και αδικαιολόγητες αποκλίσεις του από κάθε έννοια αναλογικής εκπροσώπησης και απομακρύνεται από την πεμπτοσύνη του αντιπροσωπευτικού συστήματος διακυβέρνησης. Και στο σημείο αυτή η υπέρβαση του Συντάγματος είναι έκδηλη.

Το εκλογικό σύστημα που σας παρουσίασα συνιστά χαρακτηριστικό σύμπτωμα δυσπιστίας των κρατούντων προς τον κυρίαρχο λαό. Η λειτουργία του στην πράξη είναι ασυμβίβαστη με τη συνταγματική αρχή της ισοδυναμίας της ψήφου, β) συρρικνώνει και νοθεύει τις βάσεις του αντιπροσωπευτικού συστήματος και γ) οδηγεί τελικά στην απονέυρωση της κορυφαίας αρχής του πολιτεύματός μας —της δημοκρατικής αρχής με τη μορφή της λαϊκής κυριαρχίας και στο επίπεδο της αποκεντρωμένης τοπικής εξουσίας.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Από όσα ανέφερα ως τώρα γίνεται νομίζω φανερό ότι για να ευθυγραμμιστεί η δημοτική νομοθεσία με τις παραπάνω θεμελιώδεις συνταγματικές αρχές ένας αποκλειστικά δρόμος προσφέρεται: η καθιέρωση δίχως καθυστέρηση για την εκλογή των δημοτικών λειτουργών του αναλογικού συστήματος. Το άνοιγμα αυτό έχει άλλωστε το 1982 αναλάβει η κυβέρνηση την υποχρέωση να το επιχειρήσει με την επεξεργασία του Καταστατικού Χάρτη της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Ο Χάρτης έχει όμως κατατεθεί στη Βουλή και η συζήτησή του θα γίνει τις επόμενες εβδομάδες, χωρίς να αλλάζει τίποτε απολύτως στα κακώς κείμενα. Αλλά η επιλογή και διεκδίκηση για την οποία αγωνίζεται η Επιτροπή που μας συγκέντρωσε σήμερα είναι σε θέση να συμβάλει στη δημιουργία θυλάκων τοπικής εξουσίας αποδεδειγμένης από τον ασφυκτικό πολλές φορές κλοιό της κεντρικής εξουσίας. Και τέλος, είναι η μόνη που μπορεί αντικειμενικά να μας απαλλάξει οριστικά από παγιωμένους και αναπαργόμενους χειραγωγικούς θεσμικούς μηχανισμούς που υπονομεύουν το πολιτικό σύστημα στην κρίσιμη περιοχή της τοπικής εξουσίας, νοθεύουν τη λαϊκή θέληση και στέκονται εμπόδια στην ομαλή λειτουργία και την ανάπτυξη του δημοκρατικού πολιτεύματος.

Κυκλοφορούν

MARK TOYAIN
Γράμματα απ' τη γη

Μ. ΛΑΜΠΡΑΚΗ
Μπαουχάους

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

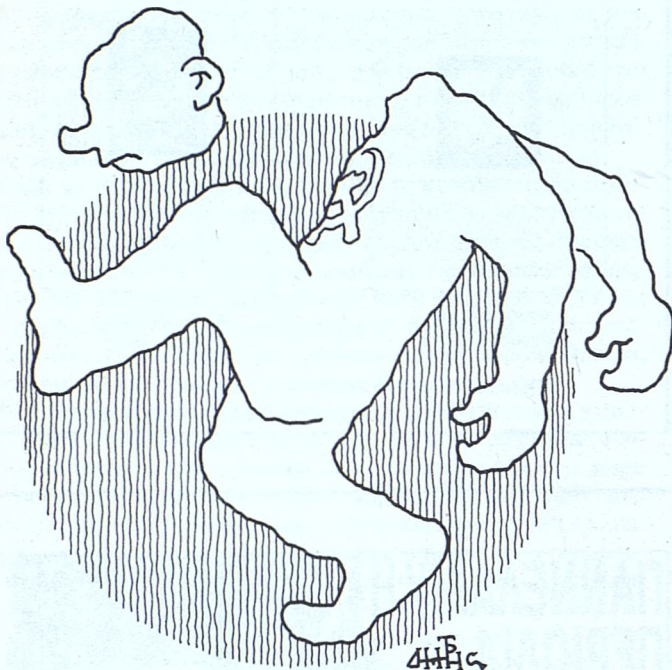
ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 9 ΑΘΗΝΑ 10 679. ΤΗΛ. 36.07.744.

ΠΑΝΝΕΛΑΔΙΚΗ
ΠΕΡΙΟΔΙΑ
'86

Οι Αρμόδιοι φορείς Δήμων και Πολιτιστικών Συλλόγων που ενδιαφέρονται για συμμετοχή της ΑΡΛΕΤΑΣ και του συγκροτήματός της στις εκδηλώσεις τους, μπορούν να επικοινωνούν με την HALF NOTE Productions τις εργάσιμες ώρες για κάθε πληροφορία σχετική με την καλοκαιρινή περίοδό της. ΤΗΛ. 7712.643, 7712.645, 7712.617. ΤΕΛΕΞ. 223013 HANO ΜΙΧΑΛΑΚΟΠΟΥΛΟΥ 125 ΑΘΗΝΑ 11527.

Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΔΙΣΚΟΣ ΤΗΣ ΑΡΛΕΤΑΣ «ΤΣΑΙ ΓΙΑΣΕΜΙΟΥ» ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΑΠΟ ΤΗΝ CBS

ΤΟ ΗΜΙΧΡΟΝΟ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ

του Στέφανου Πεσμαζόγλου

Μέσα στον κορεσμό που προκαλούν θεάματα, ακροάματα γιγαντογράμματα και ρεπορτάζ των ποδοσφαιρόφιλων εφημερίδων μας (που έχουν αναγάγει άλλωστε ολόκληρη την πολιτική και καθημερινή ζωή της χώρας σε αιματηρά ματς καλών και κακών) ακόμα κι ένας αδιάφορος περί τα ποδοσφαιρικά μπορεί να κεντρίσσει από ορισμένους τίτλους συχνά χαμένους στις δυσπρόσιτες πολύ εσωτερικές σελίδες (π.χ. σελ. 34 ή 54 μιας ταμπλόιντ).

ΠΟΙΟΣ ΔΕΝ ΦΟΒΑΤΑΙ ΤΩΡΑ ΤΙΣ ΑΡΚΟΥΔΕΣ;

Ή

ΣΑΡΩΣΕ Η ΠΥΡΗΝΟΚΙΝΗΤΗ ΟΜΑΔΑ ΤΗΣ ΕΣΣΔ

Γνωρίζοντας φυσικά ότι η ΕΣΣΔ είναι κατά γενική ομολογία μια από τις δυο πυρηνικές υπερδυνάμεις θέλησα να κατανοήσω πως και γιατί η ομάδα της ήταν «πυρηνοκίνητη».

Ιδού λοιπόν το πρώτο ποδοσφαιρικό ρεπορτάζ που διάβασα

Το ημίχρονο του θανάτου, ήταν ο τίτλος σοβιετικής (;) ταινίας, που γυρίστηκε με βάση το ιστορικό περιστατικό. Ανεκδοτολογικά, αναφέρουμε πως η διάρκεια της ήταν μιας ώρας, χρόνος εντελώς ανεπαρκής για να προβληθεί σε αθηναϊκή αίθουσα. Αποτέλεσμα: Ξαναμονταρίστηκε η ταινία, έτσι ώστε να καλύψει την αναγκαία μιάμιση ώρα, επαναλαμβάνοντας αναγκαστικά φάσεις του αγώνα και αυξάνοντας το σκορ από το πραγματικό.

μετά από μια εικοσαετία περίπου:

«Τι μάλα! Άναυδοι οι ποδοσφαιρόφιλοι όλου του κόσμου θαύμασαν χτες το βράδυ τους πυρηνοκίνητους άσσους της Σοβιετικής Ένωσης, καθώς τους έβλεπαν να συντρίβουν με 6-0 την καινούργια μεγάλη Ουγγαρία, η οποία φουριόζα και φιλόδοξη πήγε στο Μεξικό, κυνηγώντας τη μεγάλη διάκριση...

Κι όχι μόνο αυτό. Από... συντροφική αλληλεγγύη, οι Σοβιετικοί χάρισαν άλλα 8 γκολ στους Μαγυάρους, με αποκορύφωμα το πέναλτυ, που πέταξε προκλητικά άουτ ο Γιεφτουσένκο στο 77'. Έχασαν έτσι την ευκαιρία να πετύχουν σκορ - ρεκόρ, για το οποίο θα μιλούσαν όλοι για πολλά χρόνια...

Το θέαμα που μας στέρξαν τις προηγούμενες μέρες οι φανταζι Βραζιλιάνοι, οι τεχνίτες Ισπανοί και οι κάτοχοι του Κυπέλλου Ιταλοί, το πρόσφεραν απλόχερα οι «κρύοι» Ουκρανοί και Ρώσοι.

Το υψόμετρο έμοιαζε γι' αυτούς... παιχνίδι, καθώς δεν καταλάβαιναν, ούτε από υψόμετρο, ούτε από κούραση, ούτε από τίποτα.

Τώρα η Σοβιετική Ένωση προβάλλει σαν ένα από τα πρώτα φαβορί για την κατάκτηση του Μουντιάλ '86. Κι αρχιτέκτονας του θριάμβου είναι ο νέος προπονητής της ομάδας ο Βαλερί Λομπανόφσκι.

Ο τεχνικός της κυπελλούχου Ευρώπης, της Ντιναμό Κιέβου, ανέλαβε πριν από ένα περίπου μήνα την Εθνική παίρνοντας τη θέση του «αποτυχημένου» Έντβαρντ Μαλοφέφ. Κι έκανε την πιο απλή κίνηση: Συγκρότησε ενδεκάδα με βάση 9 ποδοσφαιριστές της ομάδας του.

Το αποτέλεσμα το είδαν όλοι χτες παρά την απουσία του Μπλαχιν και του Προτασόφ. Ένα υπερσύνολο με απεριόριστες δυνατότητες, με παίκτες δαιμονισμένους, οι οποίοι δεν σταματούσαν μπροστά σε τίποτα».

Είναι σαφές πια, πως το «πυρηνοκίνητο» των άσων παραπέμπει στη λόγω εγγύτητας προς το Τσερνομπίλ πυρηνόπληκτη πόλη του Κιέβου. Προκύπτει επίσης ότι η ομάδα ήταν εξόχως δυναμική και ενεργητική, εξέπεμπε ραδιενέργεια που παρέλυε τον αντίπαλο, ακτινοβολούσε αφήνοντας έκθαμβους τους θεατές και τυφλώνοντας τους οικουμενικούς τηλεθεατές με την ενίσχυση της μόνιμης και υπαρκτής τηλεοπτικής ακτινοβολίας.

Πρέπει κάποτε η οικουμένη να καταλάβει πως οι πυρηνικές καταστροφές δεν είναι δα και τόσο «καταστροφικές». Αντίθετα επιφυθούν υπεράνθρωπες - ημιθεϊκές δυνάμεις στους πληγέντες. Φυσικά και δεν εννοώ πως υπήρξαν τέτοιες πολιτικο - τεχνολογικές σκοπιμότητες στην επιλογή του νέου εθνικού προπονητή και στη συγκρότηση της εθνικής ομάδας με βάση την Ντιναμό Κιέβου.

Ωστόσο οι σχετικές πληροφορίες από το ποδοσφαιρικό ρεπορτάζ με οδήγησαν συνειρμικά στο να ξαναδιαβάσω τη μαρτυρία μιας συγκλονιστικής ιστορίας όπως την κατέθεσε σε μια ημερολογιακή - αυτοβιογραφική περιγραφή της Γερμανικής Κατοχής στο Κίεβο ο Ρώσος συγγραφέας Anatoli Kuznetsov στο βιβλίο του Babi Yar¹ (ένανσμα για να γραφτεί το πρόσφατο μπεστ - σέλερ του Dylan Thomas, «Το Λευκό Ξενοδοχείο»).

Μεταφράζω το σχετικό απόσπασμα από το κεφάλαιο: Η ομάδα Ντιναμό: Ο Μύθος και η Αλήθεια².

Η μετάφραση πέρα από τις πιθανές δικές της αδυναμίες βαρύνεται αρνητικά από το γεγονός ότι προέρχεται από την αγγλική μετάφραση του ρωσικού κειμένου. Το κακό αντισταθμίζεται ελπίζω από τη δυνατότητα να παρουσιαστούν μέσα σε αγκύλες οι φράσεις που είχαν λογοκριθεί και απαλειφθεί στη σοβιετική έκδοση:

«Η σχεδόν άπιστευτη αυτή ιστορία διεδραματίσθη το καλοκαίρι του 1942, [όταν οι Γερμανοί είχαν προελάσει μέχρι τον ποταμό Βόλγα και η νίκη τους φαινόταν εξασφαλισμένη]

Ήταν μια ιστορία που συγκλόνισε τους πάντες και έγινε τόσο γνωστή στον κόσμο ώστε για πολύ καιρό όταν θα μιλούσαν για τη χαράδρα ο κόσμος της περιοχής θα έλεγε: Αυτό είναι το Babi Yar. Εδώ εκτελέστηκαν οι ποδοσφαιριστές. Το περιστατικό έγινε μύθος τόσο καλά και τέλεια ειπωμένος που θα ήθελα να τον ξαναδιηγηθώ στις λεπτομέρειές του. Είναι αυτός:

Πριν από τον πόλεμο η Ντιναμό, η ουκρανική ποδοσφαιρική ομάδα του Κιέβου ήταν μια από τις καλύτερες στη χώρα. [Οι μεγάλες ποδοσφαιρικές μάχες ανάμεσα στο Κίεβο και τη Μόσχα ήταν πάντα φορτισμένες από κάτι παραπάνω από την έξαψη για το ίδιο το παιχνίδι. Ήταν επίσης ζήτημα τιμής για τους καταπιε-

¹ 1. YAR στα ρωσικά σημαίνει Χαράδρα.

² 2. BABI YAR, Penguin 1982, σελ. 289-292.

σμένους Ουκρανούς.] Για το λόγο αυτό οι φιλαθλοι του Κιέβου λάτρευαν τους παίκτες τους, και ιδιαίτερα τον φημισμένο τους τερματοφύλακα Trusevich.

Όταν η πόλις περικυκλώθηκε από τους Γερμανούς η ομάδα δεν μπόρεσε να διαφύγει. Αρχικά παρέμειναν εκεί διακριτικά, βρίσκοντας καμιά δουλειά όπου μπορούσαν και σμίγοντας αραϊά και που. Μετά άρχισε να τους λείπει το ποδόσφαιρο και να προπονούνται σε μια αλάνα. Οι πιτσιρικάδες και ο κόσμος της γειτονιάς γρήγορα κατάλαβαν τι τρέχει και γρήγορα φυσικά το πήσαν πρέφα και οι Γερμανικές Αρχές Κατοχής.

Οι Γερμανοί κάλεσαν τους ποδοσφαιριστές να παρουσιαστούν και τους είπαν: «Γιατί σκοτωνόσαστε σ' αυτή τη ξεραϊλα; Υπάρχει ένα θαυμάσιο στάδιο άδειο. Γιατί να μην προπονήσετε εκεί; Δεν έχουμε τίποτε με τον αθλητισμό, αντίθετα». Τα μέλη της Ντυναμό δέχθηκαν την προσφορά και μεταφέρθηκαν στο στάδιο. Λίγο αργότερα οι Γερμανοί τους ξανακάλεσαν να παρουσιαστούν [δες πόσο ακριβής είναι ο μύθος — οι αρχές πάντοτε καλούν να παρουσιαστείς] και τους είπαν: «Η ζωή στο Κιέβο ξαναβρίσκει, τους ειρηνικούς της ρυθμούς. Οι κινηματογράφοι και η όπερα άνοιξαν πάλι καιρός είναι να ανοίξουμε πάλι και το στάδιο. Ας δούμε όλοι πόσο γρήγορα τα πράγματα αποκαθίστανται. Προτείνουμε την οργάνωση ενός αγώνα ανάμεσα σε σας και την ομάδα των Γερμανικών Ενόπλων Δυνάμεων».

Οι παίκτες της Ντυναμό γύρεψαν χρόνο να το σκεφθούν. Μερικοί ήταν αντίθετοι στην ιδέα, θεωρώντας πως θα ήταν επιπόνητο και αντιπατριωτικό να παίξουν ποδόσφαιρο με τους Ναζί. Άλλοι υποστήριζαν το αντίθετο: «'Ισα ίσα, θα τους ρίξουμε σ' αυτά και θα ανυψώσουμε το ηθικό του κόσμου». Τελικά συμφώνησαν στη δεύτερη άποψη και η ομάδα άρχισε να προετοιμάζεται σκληρά. Ονόμασαν την ομάδα τους «Ξεκίνημα». Στο τέλος γέμισαν οι δρόμοι του Κιέβου με αφίσες:

ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟ:

ΓΕΡΜΑΝΙΚΕΣ ΕΝΟΠΛΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ — ΞΕΚΙΝΗΜΑ ΚΙΕΒΟΥ.

Το στάδιο γέμισε ασφυκτικά. Στις μισές κερκίδες οι Γερμανοί με τον Διοικητή τον ίδιο και το Επιτελείο του, περιμένοντας χαρούμενοι να απολαύσουν το ματς. Στις χειρότερες θέσεις οι πεινασμένοι ρακένδυτοι Ουκρανοί του Κιέβου.

Ο αγώνας άρχισε. Οι παίκτες της Ντυναμό ήταν σε κακή κατάσταση, εξαντλημένοι. Οι καλοθερμένοι Γερμανοί ποδοσφαιριστές παίξανε ένα πολύ σκληρό παιχνίδι με φανερά φάουλ, που ο διαιτητής καμώνονταν ότι δεν τα 'βλεπε, και όταν το πρώτο γκολ μπήκε εις βάρος της ομάδας του Κιέβου οι Γερμανοί θεατές ούρλιαξαν από χαρά. Το άλλο μισό του σταδίου βουβήθηκε απογοητευμένο — φαινόταν πως οι Γερμανοί στο ποδόσφαιρο μπορούσαν να μας τρίψουν και τη μούρη στο χώμα—.

Τότε κάτι φάνηκε να ταρακουνάει τους παίκτες της Ντυναμό: λύσσαξαν. Ένας θεός ξέρει που βρήκαν τη δύναμη! αλλά άρχισαν να μπαίνουν των Γερμανών και με μια απελπισμένη κατεβασία ισοφάρισαν. Τώρα ήταν η σειρά των Γερμανών να βουβαθούν απογοητευμένοι, ενώ οι υπόλοιποι πανηγύριζαν και φιλούσαν ο ένας τον άλλο.

Στη συνέχεια οι παίκτες της Ντυναμό ξαναβρήκαν τον προπολεμικό τους εαυτό και με ένα καταπληκτικό συνδυασμό έβαλαν ένα δεύτερο γκολ. Σ' αυτό οι «παρακατιανοί» Ουκρανοί θεατές ούρλιαξαν: «Ζήτω!» και οι «Γερμανοί χάνουν».

Αυτή η τελευταία κραυγή ξεπερνούσε τα όρια του καθαρού αθλητισμού. Οι Γερμανοί άρχισαν να πηγαίνονται διατάζοντας τον κόσμο να σταματήσει τις φωνές — και κάποιες τουφεκιές ρίχθηκαν στον αέρα. Το πρώτο ημίχρονο έληξε και οι παίκτες α-

ποσύρθηκαν σ' αποδυτήρια.

Στη διάρκεια του ημιχρόνου ένας αξιωματικός από το θεωρείο του Διοικητή πήγε στα αποδυτήρια της Ντυναμό, και πολύ ευγενικά, τους είπε: «Μπράβο σας, παίξατε σπουδαίο ποδόσφαιρο και το εκτιμάμε. Αγωνιστήκατε να κρατήσετε την αξιοπρέπειά σας σαν αθλητές. Πάντως τώρα στο δεύτερο ημίχρονο, μην παίξετε με τόσο ενθουσιασμό. Το καταλαβαίνετε ότι πρέπει να χάσετε. Είναι απαραίτητο. Η ομάδα των Γερμανικών Ενόπλων Δυνάμεων δεν έχει χάσει παιχνίδι ως τώρα και σίγουρα όχι σε κατεχόμενη εδάφη. Αυτό είναι διαταγή. Εάν δεν χάσετε θα εκτελεσθείτε».

Οι παίκτες αφού άκουσαν βουβοί αυτά τα λόγια βγήκαν στο γήπεδο. Ο διαιτητής σφύριξε την έναρξη του δεύτερου ημιχρόνου. Οι Ουκρανοί συνέχισαν να παίζουν καλά και έστειλαν ένα τρίτο γκολ στα γερμανικά δίκτυα. Αμέσως ένας μυκηθμός ξεσηκώθηκε από το μισό στάδιο και δάκρυα χαράς άρχισαν να τρέχουν σε πολλών τα μάτια ενώ οι Γερμανοί έβραζαν από θυμό για το ρεζίλεμα. Η Ντυναμό έβαλε ένα ακόμη γκολ. Τότε οι Γερμανοί πήδηξαν πάνω και έβγαλαν τα όπλα τους. Η Αστυνομία περικύκλωσε ολόκληρο τον αγωνιστικό χώρο.

Οι ζωές των παικτών μας κρεμόντουσαν από το αποτέλεσμα του παιχνιδιού, αλλά οι δικοί μας θεατές δεν το ήξεραν αυτό: συνέχισαν να ζητωκραυγάζουν με ενθουσιασμό. Οι Γερμανοί παίκτες είχανε παραλύσει. Η Ντυναμό σκόραρε ένα ακόμη γκολ. Τότε ο Διοικητής εγκατέλειψε τις κερκίδες με όλο του το Επιτελείο.

Ο διαιτητής διέκοψε πρόωρα τον αγώνα σφυρίζοντας το τέλος του. Η αστυνομία συνέλαβε τους παίκτες της Ντυναμό πριν προλάβουν να αποσυρθούν σ' αποδυτήριά τους. Τους έχωσαν σε μια κλούβα και τους μετέφεραν στο Bab Yar.

Τέτοιο πράγμα δεν είχε ξαναγίνει στην ιστορία του παγκόσμιου ποδοσφαίρου. Σ' αυτό το ματς οι Ουκρανοί παίκτες χωρίς κανένα άλλο όπλο εκτός από την τεχνική τους στο παιχνίδι πραγματοποίησαν ένα αθάνατο κατόρθωμα. Νίκησαν, γνωρίζοντας πολύ καλά ότι όδευαν στο θάνατό τους και το έκαναν για να αποκαταστήσουν τον αυτοσεβασμό του λαού τους... Τον ίδιο καιρό οι Γερμανοί είχαν πλησιάζει στο Στάλινγκραντ».

***

Η πολιτική και το ποδόσφαιρο στη χώρα μας (όπως και αλλού π.χ. στην Ισπανία όπου η προεκλογική περίοδος συμπίπτει απολύτως (!) με την περίοδο διεξαγωγής του Mundial) συνυφαίνονται.

Οι πιθανές αντιδράσεις από την ανάγνωση σήμερα της περιγραφής του μοιραίου ποδοσφαιρικού ματς είναι πολλές. Περιορίζομαι σε δύο:

- Από ένα χώρο κριτικά διακείμενο προς τον υπαρκτό σοσιαλισμό της ΕΣΣΔ, μια ευμενής και φιλική διάθεση προς τη Σοβιετική Εθνική Ομάδα και μάλιστα μετά την άτυχη ήττα της στο Μουντιάλ.

- Από τον ίδιο χώρο μια δυσμενής και όχι φιλική γενικότερη διάθεση που προκαλούν οι αγκύλες στο αγγλικό κείμενο (και οι αγκυλώσεις που προδίδουν;) ιδιαίτερα τώρα που ετοιμάζεται η «αυτόνομη» κάθοδος του στις Δημοτικές εκλογές.

Μήπως ωστόσο μέσα στη γενική κοινωνική απονεύρωση που επιτείνεται από το ατέλειωτο ποδοσφαιρικό σήριαλ κάθε μέρα, η ενασχόληση μ' αυτές τις ωραίες και δραματικές ιστορίες δεν είναι μια εκτροπή από τη σοβαρή αντιμετώπιση της αναγκαίας σύμπραξης των Αριστερών δυνάμεων σε κρίσιμες στιγμές;

ΑΝΑΣΙΜΑΝΔΡΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΠΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΣΜΟΛΟΓΙΑΣ	ΠΡΟΚΛΟΥΣ ΣΤΟΙΧΕΙΩΣΙΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ Ε. R. DODDS	ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΟΥ ΠΕΡΙ ΜΥΣΤΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗ VLADIMIR LOSSKY	ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ ΚΟΣΜΟΛΟΓΙΚΑ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ G. S. KIRK	Σ Ε Ι Ρ Α ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΝΙΚΟΣ ΓΙΑΝΝΑΔΑΚΗΣ Ο ελληνικός φιλοσοφικός στοχασμός, από τους Προσωκρατικούς ως τους Νεοπλατωνικούς. ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ
CHARLES KAHN Ο Αναξιμανδρος και οι απαρχές της ελληνικής κοσμολογίας	ΠΡΟΚΛΟΥΣ Στοιχειώσις θεολογική Εισαγωγή: E.R. Dodds	ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΟΥ Περί Μυστικής Θεολογίας Εισαγωγή: Vladimir Lossky	G.S. KIRK Ηράκλειτος: Τα κοσμολογικά αποσπάσματα	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ ΑΘΗΝΑ: «ΠΟΛΥΤΥΠΟ», Δεινοκράτους 131, τηλ. 72.29.237 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: «Μ. Κοτζιά και Σία», Τοιμική 78

ΓΙΑΤΣΕΚ ΓΚΜΟΧ:

Το ποδόσφαιρο είναι το πιο δημοκρατικό σπορ

«Ακόμη και ο Καραμανλής έφυγε νύχτα από την Ελλάδα», ρωτούσε κάποτε ο Χάρρυ Κλιν στον Γιατσεκ Γκμοχ, «και μόνο εσύ απ' όλους τους προπονητές, δεν έχεις φύγει νύχτα από μια ομάδα. Ποιο είναι το μυστικό της επιτυχίας;».

Η γνωριμία και συζήτηση με το διάσημο Πολωνό δίνει πολλές απαντήσεις στο ερώτημα. Ο Γιατσεκ Γκμοχ κατάφερε να εδραιωθεί και να αγαπηθεί σε μια χώρα («τη δεύτερη πατρίδα του», όπως λέει) που ψάχνει συνεχώς για αποδιοπομπαίους τράγους, συνδυάζοντας πολλές αρετές: την πιο αυστηρή τεχνοκρατική προσέγγιση του ποδοσφαίρου, με την ψυχολογία, τη σκληρή τους εξαντλητική προπόνηση με την ανθρωπιά, αντιπαρεθέτοντας στον αμείλικτο ποδοσφαιρικό (υπό)κόσμο, άλλοτε την εξυπνάδα και τη φυλοσοφία κι άλλοτε τη διπλωματία.

Η τελευταία, είναι διάχυτη στη συνέντευξη που έδωσε στο «ΑΝΤΙ». Τα «σπασμένα» ελληνικά του Γ. Γκμοχ λες και χρησιμοποιούνται πολλές φορές για την αποφυγή μιας δύσκολης ερώτησης, ενώ δεν λείπουν και τα «πολιτικά» ανοίγματα: λίγο πριν αρχίσει η συνέντευξη για το Μουντιάλ, σε ένα περιοδικό που σπάνια ασχολείται με τα σπορ, ο Γ. Γκμοχ, είχε φροντίσει ήδη να δηλώσει πόσο του αρέσουν οι ρητορικές ικανότητες του Λεωνίδα Κύρκου. Ευτυχώς δεν είχε πέσει σε οπαδό της αναβάθμισης.

ΑΝΤΙ: Λοιπόν, το φετινό Μουντιάλ δεν έδειξε κάτι το ιδιαίτερο, στον πρώτο γύρο...

Γ.Γ.: Δεν είμαι ευχαριστημένος, πράγματι, αλλά δεν περίμενα και τίποτα άλλο. Πρώτον γιατί η αύξηση των ομάδων σε 24 ρίχνει την ποιότητα, και κάνει κακό στο ποδόσφαιρο. Κάνει βέβαια καλό στη ΦΙΦΑ (Παγκόσμια Ομοσπονδία Ποδοσφαίρου —ΣΣ) και την προπαγάνδα του προέδρου της του κ. Χάβελαντζ. Δεύτερο οι πολλοί αγώνες και το σύστημα για τις προκρίσεις είναι πολύπλοκο και μπερδεύει και τον κόσμο. Αφού για μένα είναι δύσκολο, καταλαβαίνει κανείς για τον πολύ κόσμο... Τρίτο έχουν, γίνει μεγάλες επενδύσεις από εταιρείες, και μεγάλες επενδύσεις των κρατών, για προπαγανδιστικούς λόγους. Έτσι, ιδιαίτερα οι μεγάλες ομάδες αυτές που έχουν καβούρι από πίσω, θέλουν να περάσουν οπωσδήποτε στο δεύτερο γύρο, αδιαφορώντας για το θέαμα και ενδιαφερόμενες για το αποτέλεσμα. Τέταρτο με τόσες ομάδες χρειάστηκαν 36 αγώνες για τον πρώτο

γύρο και θα χρειασθεί ορισμένες ομάδες να μείνουν έναν ολόκληρο μήνα στη ζέστη και το υψόμετρο. Μου φαίνεται ότι η αντιπολίτευση του Χάβελαντζ έχει βγει από πάνω...

ΑΝΤΙ: Εν τω μεταξύ στη διάρκεια του Μουντιάλ, έχουν σημειωθεί και άλλες «αβλεψίες», προφανώς για πολιτικούς - προπαγανδιστικούς σκοπούς. Άσχετοι διαιτητές ή τρεις διαιτητές από τη Λατ. Αμερική, σε έναν αγώνα μιας χώρας της Λ. Αμερικής, με μια από άλλη ήπειρο.

Γ.Γ.: Πάλι λόγω πολιτικής, παίρνουν διαιτητές από διάφορες χώρες και το επίπεδο της διαιτησίας πέφτει.

ΑΝΤΙ: Ποιες είναι αυτές οι πολιτικές επιδιώξεις;

Γ.Γ.: Ο Χάβελαντζ γιά να επανεκλεγεί, για τέσσερα χρόνια παίρνει κυρίως ψήφους από μικρές χώρες, Γουατεμάλα, Κόστα - Ρίκα,

κτλ. και για αντάλλαγμα αυξάνει τις ομάδες σε 24, και τους δίνει την ευκαιρία να συμμετέχουν στο Παγκόσμιο Πρωτάθλημα πράγμα που είναι και διαφήμιση για κάθε χώρα, και λεφτά αφού μόνο τον πρώτο γύρο, παίρνει κάθε ομάδα 1 εκατομμύριο δολάρια.

ΑΝΤΙ: Είναι δηλαδή σαν τις δημοτικές εκλογές, φτιάχνουμε το μετρό...

Γ.Γ.: Δεν θέλω να μιλήσουμε για πολιτική, αλλά για ποδόσφαιρο.

ΑΝΤΙ: Ναι αλλά εδώ βλέπουμε ότι η πολιτική και το ποδόσφαιρο, δεν είναι και τόσο ξεχωριστά πράγματα.

Γ.Γ.: Καταλαβαίνω το πνεύμα σας. Στο βιβλίο μου η «Αλχημεία του Ποδοσφαίρου», που το έγραψα το 1977, λέω ότι όταν δεν έχουμε παγκόσμιο πόλεμο, έχουμε παγκόσμιο κύπελλο, που είναι το υποκατάστατό του. Η αγριάδα δηλαδή των ανθρώπων, διοχετεύεται στο ποδόσφαιρο, ευτυχώς ανέξοδα. Επιπλέον υπάρχει η διαφήμιση κάθε χώρας: τα ονόματα του Λάτο ή του Ντέινα (παλιότεροι άσοι της Εθνικής Πολωνίας —ΣΣ) είναι πιο γνωστά απ' αυτά των ηγετών της πολωνικής κυβέρνησης. Γιατί το ποδόσφαιρο είναι απολιτικό και η προπαγάνδα μίας χώρας περνάει ευκολότερα από την πολιτική προπαγάνδα.

ΑΝΤΙ: Το '78 είσατε εσείς προπονητής της Εθνικής Πολωνίας και ήρθατε πέμπτοι, ένα πολύ καλό αποτέλεσμα. Πώς σας αντιμετώπισε η πολωνική κυβέρνηση;

Γ.Γ.: Κανένα σύστημα, καμία κυβέρνηση δεν μπορεί να αδιαφορεί για το αποτέλεσμα. Το '78 στην Αργεντινή ήταν ο Βιντέλα, και ξέρουμε ποιος ήταν. Κι όμως τουπαμάρος και μοντενέρος συμφωνήσανε να μην κάνουν ενέργειες στη διάρκεια των αγώνων. Μου φαίνεται ότι το παγκόσμιο κύπελλο έχει αντικαταστήσει την Ολυμπιάδα, η οποία χωρίστηκε με τα μπουκωτάζ, ενώ το ποδόσφαιρο παραμένει ενιαίο, παγκοσμίως.

ΑΝΤΙ: Στο βιβλίο σας, γράφετε ότι το ποδόσφαιρο είναι το πιο δημοκρατικό άθλημα. Θέλετε να το εξηγήσετε;

Γ.Γ.: Να πω εσάς. Γιατί, αν θέλετε να παίξετε μπάσκετ, πρέπει να είστε πολύ ψηλός, αν ρίχνετε σφαίρα πρέπει να είστε 100 κιλά. Μόνο στο ποδόσφαιρο, απ' όλα τα σπορ, μπορεί ένας που είναι 1.90 να παίξει με έναν που είναι 1.50 ύψος. Έπειτα είναι απλό στις προβλέψεις δεν έχει παρά νίκη, ισοπαλία και ήττα. Πάρτε ακόμη έναν εργάτη και έναν καθηγητή, που πάνε στο γήπεδο. Ο πρώτος είναι Ολυμπιακός και ο άλλος Παναθηναϊκός. Αν ο Ολυμπιακός κερδίσει τον Παναθηναϊκό τότε ο εργάτης έχει κερδίσει τον πανεπιστημιακό, η επαρχιακή φτωχή ομάδα την πλούσια, το μικρό κράτος έχει νικήσει το μεγάλο. Μετά αν θέλεις να παίξεις ποδόσφαιρο, δεν χρειάζεται παρά μια μπάλα κι ένας μικρός χώρος, κι έτσι είναι πολύ απλό, το απλούστε-

ρο άθλημα μετά το τρέξιμο.

Είναι επίσης ότι η φινέτσα, η τεχνική, η ε-
ξυπνάδα μπορεί να κερδίσει τη δύναμη. Ο
Δαυίδ, τον Γολιάθ. Είναι όπως στα αρχαία
γήπεδα που μαζεύονταν ο κόσμος. Βέβαια
αυτό που θα πω δεν είναι διαφημιστικό του
ποδοσφαίρου, αλλά είναι και μια βαλβίδα εκ-
τόνωσης: μαζεύεται βέβαια ο κόσμος και
βρίζει, αλλά πού αλλού να βρίσει; Την γυναί-
κα του στο σπίτι; Φεύγει το άγχος. Τέλος εί-
ναι και πολύ θεαματικό σπορ. Για δύο ώρες
μπορείς να βρεθείς στη θέση του Αναστόπου-
λου, του Σαραβάκου, του Ρότσα, του Μι-
τουρπόννα, του Ζάετς και να είσαι σίγουρος ό-
τι μπορείς να παίξεις καλύτερα απ' αυτούς:
να λες βρε τον μ... , με συγχωρείς, τι κάνει
αυτός από 5 μέτρα δεν μπορεί να βάλει γκολ;
Αν ήμουνα εγώ... Για όλους αυτούς τους λό-
γους λέω ότι είναι το πιο δημοκρατικό σπορ.

ΑΝΤΙ: *Ναι αλλά το ποδόσφαιρο έχει γίνει το
δικαίο του ισχυρότερου, όπως εδώ στην
Ελλάδα. Για ποια δημοκρατία μας λέτε κύριε
Γκροχ;*

Γ.Γ.: Επειδή είμαι ερωτευμένος με το ποδό-
σφαιρο, και θέλω να βλέπω μόνο τα καλά.
Για τα κακά έχω παρωπίδες.

ΑΝΤΙ: *Δεν είναι καλό για προπονητή να έχει
παρωπίδες...*

Γ.Γ.: Στη δουλειά μου μέσα, δεν έχω. Αλλά
προσπαθώ να βελτιώνω το ποδόσφαιρο εκεί
που μπορώ... Εκεί που δεν μπορώ, λέω συ-
γνώμη φίλαθλε, παίκτες μου.

ΑΝΤΙ: *Μπορεί όμως ορισμένες φορές, οι
αδικίες που γίνονται να σας πλήττουν
προσωπικώς. Αν ήσαστε προπονητής φέτος
στον Ηρακλή για παράδειγμα, δεν θα σας
πείραζε ότι χάσατε την έξοδο στην Ευρώπη,
σε όφελος μιας άλλης ομάδας η οποία θα
έπρεπε να τιμωρηθεί για ντοπίαρισμα, αλλά
τη γλίτωσε για λόγους διασυνδέσεων με
ισχυρούς πολιτικούς και οικονομικούς
κύκλους.*

Γ.Γ.: Δεν θέλω να μιλήσω συγκεκριμένα. Το
δικό σας περιοδικό, το ενδιαφέρουν άλλωστε
περισσότερο τα θεωρητικά πράγματα
(γέλια).

ΑΝΤΙ: *Πολλοί εδώ στην Ελλάδα, λένε ότι
το ποδόσφαιρο είναι το όπιο του λαού.*

Γ.Γ.: Όπιο. Ναι. Γιατί όχι;

ΑΝΤΙ: *Γιατί υποστηρίζουν ότι έτσι ο κόσμος
δεν μπορεί να δει τα πραγματικά του
προβλήματα.*

Γ.Γ.: Πιστεύω στη θεωρία του μικρότερου
κακού. Καλύτερο το ναρκωτικό του ποδο-
σφαίρου από τα πραγματικά ναρκωτικά.
ΑΝΤΙ: *Πιστεύετε ότι το άθλημα
αναπτύσσεται καλύτερα εδώ, στις Δυτικές
χώρες, όπου επενδύονται τεράστια ποσά,
στο ποδόσφαιρο, ή στην Ανατολική
Ευρώπη;*

Γ.Γ.: Παντού πέφτει πολύ χρήμα. Τα άλλα
είναι παραμύθια. Στην Ανατολική Ευρώπη υ-
πάρχουν ομάδες με περισσότερα και με λιγό-
τερα χρήματα, δίδονται πριμ στους ποδο-
σφαιριστές, υπάρχουν λόμπυ.

ΑΝΤΙ: *Υπάρχουν και ομάδες ευνοούμενες
από το κόμμα;*

Γ.Γ.: Δεν θέλω να μπω σε πολιτική συζήτη-
ση. Το ποδόσφαιρο δεν έχει σύνορα...

ΑΝΤΙ: *Στο τελευταίο βιβλίο σας¹, έχετε
κάνει ορισμένες παρατηρήσεις για την
ψυχολογία των Ελλήνων. Λέτε λόγου χάριν*

*ότι το πρώτο πράγμα που σας είπαν οι
ποδοσφαιριστές των Ιωαννίνων, μόλις
ήρθατε στην Ελλάδα, ήταν ότι θα κάνουν
απεργία.*

Γ.Γ.: Πουθενά όπου δούλεψα, δεν βρήκα
παίκτες που ήθελαν να κάνουν απεργία. Για
μένα ήταν αστέιο (γέλια) στην αρχή, αλλά έ-
τσι συμβαίνει με πολλά πράγματα όταν πρω-
τογνωρίζεις μία χώρα.

ΑΝΤΙ: *Λέτε ακόμη ότι οι Έλληνες αλλάζουν
εύκολα γνώμη, ότι τη μια μέρα μπορείς να
είσαι θεός και την άλλη αποδιοπομπαίος
τράγος, ότι υπάρχουν πολλά ταλέντα, αλλά
καθόλου συλλογικό πνεύμα.*

Γ.Γ.: Ο φίλαθλος θέλει είδωλα, θέλουν όλοι
να αισθάνονται Αναστόπουλοι.

ΑΝΤΙ: *Ναι, αλλά αυτό συμβαίνει σε όλες τις
χώρες.*

Γ.Γ.: Εδώ στην Ελλάδα, προωθείται ιδιαίτε-
ρα αυτό το πνεύμα, από τις εφημερίδες, ενώ
έξω μετράει περισσότερο η ομάδα. Κι εδώ ό-
μως το πράγμα αλλάζει, γιατί η ομαδικότητα
είναι απαραίτητη στο σημερινό ποδόσφαιρο,
για την επιτυχία. Ακόμη και στο Μουντιάλ,
υπάρχουν βέβαια αστέρια, αλλά μέσα στα
πλαίσια μιας ομάδας. Δεν είναι όπως παλιά,
που ο Πελέ, ο Μπόμπυ Τσάρλτον, ο Κρόιφ,
κέρδιζαν μόνοι τους τα παιχνίδια. Το 1974 ή-
ταν η τελευταία χρονιά. Το '78, ή το '82 ήταν
δυσκολότερο, να βρεις τέτοια αστέρια, όπως
ο Κέμπερς ή ο Ρότσι αντίστοιχα.

Στην Ελλάδα ο Έλληνας μεγαλώνει θέλον-
τας να είναι καλύτερος απ' όλους, και οι εφη-
μερίδες προσαρμόζονται, για να πουλήσουν,
στις απαιτήσεις του κοινού. Παλιότερα είχα
παράπονα με αυτή τη λειτουργία του Τύπου,
αλλά τώρα καταλαβαίνω πώς θα ζήσουν οι ε-
φημερίδες.

ΑΝΤΙ: *Με την ευκαιρία, εσείς είχατε πολλά
προβλήματα με τον ελληνικό Τύπο.*

Γ.Γ.: Είχα;

ΑΝΤΙ: *Με τον «Φίλαθλο» του κ. Κουρή, ας
πούμε.*

Γ.Γ.: Όχι ιδιαίτερα.

ΑΝΤΙ: *Μα αφού είχε γράψει, μέχρι ότι είστε
Σταλινικός.*

Γ.Γ.: Άλλο αυτό. Εγώ πιστεύω ότι οι δημο-
σιογράφοι πρέπει να ρωτάνε και τις δύο πλευ-
ρές.

ΑΝΤΙ: *Να σας ρωτήσουν δηλαδή, αν είστε
σταλινικός; (γέλια).*

Γ.Γ.: Άλλο λέω, για το ρεπορτάζ. Δεν λέω
να μην έχει γνώμη, να έχεις και να τη γρά-
φεις. Αλλά να ρωτήσεις και την άλλη πλευ-
ρά, ώστε να διαλέξει ο αναγνώστης.

ΑΝΤΙ: *Δηλαδή είναι καλύτερος ο Τύπος
εδώ, από την Πολωνία;*

Γ.Γ.: Το καλό εδώ είναι, ότι δεν υπάρχει μια
εφημερίδα, και μπορεί καμιά από τις πέντε
τις δέκα να μην έχει δίκιο, αλλά όλες μαζί
βγαίνουν μέσο όρο, βγαίνει μια ισορροπία.
Στην Πολωνία υπάρχει διαφωνία, αλλά όχι ό-
πως εδώ.

ΑΝΤΙ: *Ναι αλλά η «Τριμπούνα Λούντου» ή
η «Πολίτικα», είναι πιο σοβαρές.*

Γ.Γ.: Σοβαρές, αλλά όταν γράφουν κάτι, αυ-
τό είναι σαν απόφαση. Εδώ βέβαια είναι κο-
ρόνα - γράμματα, αλλά μου φαίνεται ο συνα-
γωνισμός είναι καλύτερος.

ΑΝΤΙ: *Είναι αλήθεια ότι ο Τύπος ανεβάζει ή
κατεβάζει προπονητές, επιβάλλει παίκτες.
Στο βιβλίο γράφετε ότι σας είπαν «βάλε τον*

*Λιβαθνό να παίξει, και δεν θα σου κάνουμε
κριτική, ακόμη κι αν χάσει η ομάδα».*

Γ.Γ.: Δεν πιστεύω να έγραψα κάτι τέτοιο.

ΑΝΤΙ: *Να το έχω εδώ το βιβλίο (γέλια).*

Γ.Γ.: Είπα ότι πιέζανε. Ήταν δικιά μου εντύ-
πωση πώς πίστευαν ότι έπρεπε να παίξει. Δεν
έχω παράπονα που οι δημοσιογράφοι έχουν
γνώμη. Παραπονιέμαι μόνο, όταν δεν μπορώ
να πω τη δικιά μου, να υπερασπίσω τον εαυ-
τό μου.

ΑΝΤΙ: *Ποια είναι τα πιστεύω σας για τη
ζωή.*

Γ.Γ.: Πιστεύω στη θεωρία του «κοινωνικού ε-
γωισμού», του Χάινς Έιλε. Κάθε άνθρωπος
είναι εγωιστής, αλλά πρέπει και να συνεργα-
σθεί με άλλους ανθρώπους, θέλω δηλαδή να
κάνω κάτι για το κοινωνικό σύνολο, χωρίς
να χάνω τους ιδιαίτερους στόχους μου.

ΑΝΤΙ: *Δεν φαίνεται και πολύ κομμουνιστική
η φιλοσοφία σας.*

Γ.Γ.: Αυτό που λέω είναι χριστιανικό και
κομμουνιστικό, γιατί πιστεύω ότι ο πρώτος
κομμουνιστής ήταν ο Χριστός. Αλλά μέσα
στον κομμουνισμό υπάρχει η αναγνώριση,
του προσωπικού στοιχείου.

ΑΝΤΙ: *Πιστεύετε στον θεό;*

Γ.Γ.: Είναι προσωπική ερώτηση και δεν θέλω
να απαντήσω.

ΑΝΤΙ: *Ποιες από τις προσωπικότητες της
Πολωνίας σας αρέσουν;*

Γ.Γ.: Αυτό θέλει πολύ συζήτηση. Μ' άρεσε ο
φιλόσοφος Γκορνταμπόνσκι, που έβγαλε τη
θεωρία της πραξεολογίας. Το θέμα είναι ότι
το μέλλον της ανθρωπότητας, ιδιαίτερα μετά
το Τσερνομπίλ, φαίνεται πολύ σκοτεινό.
Χρειάζεται μια προσέγγιση, ένας διάλογος
μεταξύ των ιδεολογιών, για να λυθούν τα με-
γάλα προβλήματα.

ΑΝΤΙ: *Η Ελλάδα θα πάει ποτέ σε
παγκόσμιο κύπελλο;*

Γ.Γ.: Είναι δύσκολο το θέμα, γιατί άμα πω
κάτι, θα μου προσάψουν ότι θέλω να πάρω τη
θέση του ομοσπονδιακού προπονητή.

ΑΝΤΙ: *Πώς εσείς έχετε δηλώσει ότι ο
προπονητής της Εθνικής πρέπει να είναι
Έλληνας;*

Γ.Γ.: Ναι γιατί πιστεύω ότι αυτή η θέση είναι
κοινωνική. Κάποιοι που δεν μιλάει ελληνι-
κά...

ΑΝΤΙ: *Μα εσείς μιλάτε ελληνικά.*

Γ.Γ.: Ευχαριστώ για το κοπλιμέντο. Για την
Εθνική Ελλάδα θέλω να πω ότι 7 χρόνια εί-
μαι στην Ελλάδα, και κανείς δεν ήρθε να μου
ζητήσει μια γνώμη, μια συμβουλή. Ούτε από
εμένα, ούτε από τους άλλους μεγάλους προ-
πονητές που πέρασαν από εδώ.

ΑΝΤΙ: *Η Εθνική Πολωνίας δεν πήγε καλά
στο φετινό Μουντιάλ στον πρώτο γύρο.*

Γ.Γ.: Ναι δεν είμαι ευχαριστημένος, ούτε πά-
λεψε, παρότι η Πολωνία είναι γνωστή για την
αγωνιστικότητά της, δεύτερο χάνανε γκολ,
και τρίτο όλος ο κόσμος ξέρεi πώς κερδίζε-
ται η Αγγλία και εμείς δεν το εκμεταλλευτή-
καμε.

ΑΝΤΙ: *Και ποιον προβλέπετε για παγκόσμιο
πρωταθλητή;*

Γ.Γ.: Οι τεχνίτες θα κερδίσουν. Οι ομάδες
που έχουν τεχνική: Ιταλία, Γαλλία, Δανία,
Ρωσία, Βραζιλία, Αργεντινή, Μεξικό λόγω έ-
δρας.

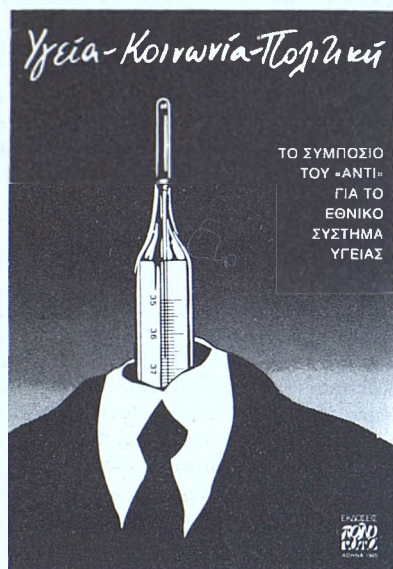
1. «ΕΞΗ ΧΡΟΝΙΑ ΣΤΟ ΕΛΛΑΝΤΑ», Εκδ. Καρρέ
Αθήνα 1986.

Στον αστερισμό του παρελθόντος

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ
από τις εκδόσεις «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»

ΥΓΕΙΑ • ΚΟΙΝΩΝΙΑ • ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Τα πρακτικά του Συμποσίου για το Εθνικό Σύστημα Υγείας που οργάνωσε τον Απρίλη του 1984 το περιοδικό «ΑΝΤΙ».

Περιλαμβάνονται οι εισηγήσεις των:
Γ. Τούντα, Γ. Κριμπά, Ν. Μανιού, Ν. Φίλια, Σπ. Δοξιάδη, Γερ. Πεντόγαλου, Άγγ. Χατζάκη, Έφης Λεοντίδου, Μ. Μυλωνάκη, Στ. Καφαντάρη, Ηλ. Κούβελα, Γ. Ευδοκίμиду, Θ. Χατζόπουλου, Άλκη Βατόπουλου, Φ. Σαλαμίνιου, Γ. Κυριόπουλου, Δ. Τριχόπουλου, Κ. Στεφανή και του υπουργού Γ. Γεννηματά.

Ο πλούσιος προβληματισμός που καταγράφεται όπως έχει αναπτυχθεί στο Συμπόσιο, ενδιαφέρει κάθε πολίτη.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΛΥΤΥΠΟ

Δεινοκράτους 131,
Αθήνα 115 21 Τηλ. 72.29.237

Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που η κυβέρνηση αναφέρθηκε στον εκσυγχρονισμό των Ενόπλων Δυνάμεων τον τελευταίο χρόνο. Πολλά ανακοινώθηκαν για νέα σύγχρονα οπλικά συστήματα, αναδιάρθρωση των προμηθειών, διαφάνεια κτλ. Στα πέντε χρόνια όμως που το ΠΑΣΟΚ βρίσκεται στην εξουσία καμία προσοχή δεν δόθηκε στον ευαίσθητο χώρο των Στρατιωτικών Σχολών. Καμία ουσιαστική προσπάθεια δεν έγινε για την αναβάθμιση και τον εκσυγχρονισμό τους. Το επίπεδο των σχολών είναι αυτονόητο να καθορίζει και το επίπεδο των αποφοιτούντων από αυτές αξιωματικών, ιδιαίτερα στο χώρο της επιστημονικής και τεχνολογικής παιδείας. Θα πρέπει βέβαια να αναφέρουμε ότι μέσα στα χρόνια αυτά έγιναν ορισμένες προσπάθειες από Επιτροπές των Ενόπλων Δυνάμεων και εκπονήθηκαν σχέδια νόμων για τη δομή και τη λειτουργία των Στρατιωτικών Σχολών, που έμειναν όμως τελικά χωρίς συνέχεια και πρακτικά αποτελέσματα. Αυτό είναι ένα δείγμα ότι υπάρχουν αξιωματικοί οι οποίοι αναγνωρίζουν την επιτακτική ανάγκη αναβάθμισης των Στρατιωτικών Σχολών με τη μετατροπή τους ουσιαστικά σε Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα με δομή, ως προς την ακαδημαϊκή εκπαίδευση, παράλληλη με αυτή των άλλων ΑΕΙ. Υπάρχουν αξιωματικοί, οι οποίοι έχουν ζήσει τη σημερινή λειτουργία των Σχολών, ως διοικητικά όργανα — οι Σχολές είναι σήμερα στρατιωτικές μονάδες με διοικητή, υποδιοικητή σύμφωνα με τα προεδρικά ή «βασιλικά» διατάγματα που είχαν γίνει από τη χούντα και πριν από αυτή (Β.Δ. 30/1964, Π.Δ. 846/68, ΠΔ 593/69) και που ισχύουν ακόμη — και έχουν διαπιστώσει την ανάγκη της αναβάθμισης και της βελτίωσης του θεσμικού τους πλαισίου σχετικά με την παρεχόμενη ακαδημαϊκή παιδεία.

Γιατί όμως η πολιτική ηγεσία του υπουργείου Εθνικής Άμυνας δεν προώθησε και δεν ενθάρρυνε αυτές τις προσπάθειες; Ιδιαίτερα όταν ο εκσυγχρονισμός των οπλικών συστημάτων θεωρείται αναγκαίος και συνεχώς τον επικαλείται η κυβέρνηση πως αντιμετωπίζεται η ανάγκη τεχνολογικής επάρκειας των αξιωματικών; Είναι δυνατόν μέσα από τη σημερινή λειτουργία των Στρατιωτικών Σχολών να υπάρχει η καλύτερη αξιοποίηση των όποιων εκσυγχρονιστικών βημάτων γίνονται στις Ένόπλες Δυνάμεις;

Λέγεται π.χ. ότι το σχέδιο νόμου για την αλλαγή της δομής και της λειτουργίας της Σχολής Ικάρων, παρότι φέρει και την υπογραφή του πρωθυπουργού, έμεινε κλειδωμένο σε υπουργικά συρτάρια. Σήμερα οι σχολές λειτουργούν κυρίως με ωρομίσθιους καθηγητές, οι οποίοι προσλαμβάνονται με ωριαία αντιμισθία για ένα χρόνο και φυσικά έχουν την απασχόλησή τους εκεί ως δεύτερη εργασία. Μόνο στη Σχολή Ικάρων τα 3/4 περίπου του εκπαιδευτικού προσωπικού είναι ωρομίσθιοι. Αλλά και η εκλογή των καθηγητών γίνεται από συμβούλια, στα οποία η πλειοψηφία των μελών τους αποτελείται από στρατιωτικούς. Αυτό βέβαια καμία σχέση δεν έχει με αντίστοιχες διαδικασίες στα άλλα ΑΕΙ της χώρας.

Έτσι όλο αυτό το διάστημα διακυβέρνησης από το ΠΑΣΟΚ, αν και η εισαγωγή στις Στρατιωτικές Σχολές γίνεται όπως σε όλα τα ΑΕΙ, η κυβέρνηση όχι μόνο δεν προχώρησε σε εκσυγχρονισμό της λειτουργίας τους, αλλά διαίωνισε το ίδιο καθεστώς. Το αποτέλεσμα είναι σαν να μην έχει υπάρξει καμία ουσιαστική αλλαγή στον τρόπο εκπαίδευσης των αξιωματικών και στη λειτουργία των αντίστοιχων σχολών. Μέσα όμως από ποιες διαδικασίες μπορεί να προωθηθεί ο εκδημοκρατισμός των Ενόπλων Δυνάμεων στο βαθμό που η δομή τους παραμένει αναλλοίωτη; Δεν ισχυριζόμαστε βέβαια ότι ο εκσυγχρονισμός των Στρατιωτικών Σχολών, ταυτίζεται με τον εκδημοκρατισμό του στρατού. Όταν όμως πολλά λέγονται περί «αλλαγών» στο στρατό, βελτιώσεων των οπλικών συστημάτων, προμηθειών νέων προσαρμοσμένων στη σύγχρονη τεχνολογία κτλ. τότε δεν είναι τουλάχιστον αναντιστοιχία με όλα αυτά η εκπαίδευση των αξιωματικών να γίνεται μέσα από το ίδιο θεσμικό πλαίσιο που γινόταν ακόμη και επί χούντας;

Οι προθέσεις και τα σχέδια της πολιτικής ηγεσίας του υπουργείου Εθνικής Άμυνας δεν είναι γνωστό τι περιέχουν για τον εκσυγχρονισμό των Στρατιωτικών Σχολών. Την τελευταία πενταετία, αν και αρκετές φορές είχαν θιγεί τα προβλήματα μεταρρυθμίσεων σ' αυτό τον τομέα, δεν έχει υπάρξει καμία πρωτοβουλία. Πώς είναι δυνατόν όμως να συμβαδίξει «εκσυγχρονισμός» των Ενόπλων Δυνάμεων με διατήρηση ιδίων καταστάσεων στο χώρο που αποτελεί το φυτώριο των νέων αξιωματικών; **Γ. Γεροντής**

ΕΞΑΡΧΕΙΑ

Φυτώριο και πεδίο δοκιμής υπουργών

Ο Μπαρμπα - Γιάννης ήταν εξαιρετικά συγκινημένος και περήφανος: «εδώ εργάζονταν όλοι. Μέρα παρά μέρα, μια φορά την εβδομάδα οπωσδήποτε». Τα φλας των φωτορεπόρτερ άστραφταν και οι συντάκτες κρατούσαν εμβριθώς σημειώσεις ή πλησίαζαν τα μικρόφωνα στο στόμα του. Ήταν το 1984 λίγες μέρες μετά το εκλογικό ραντεβού με την ιστορία, κι ο μπαρμπα Γιάννης αναφερόταν στους διάσημους, πια, πελάτες που φιλοξενούσε η ταβέρνα του: γωνία Εμμανουήλ Μπενάκη και Δερβενίων, στην καρδιά των Εξαρχείων, ένα τετράγωνο απόσταση από την περιώνυμη πλέον πλατεία.

Από τότε ο μπαρμπα - Γιάννης τους έχασε. Οι πρώην πελάτες του άρχισαν να συχνάζουν στην πλατεία Κολωνακίου, το Ντόλτσε, τη Μεγάλη Βρετανία, τον Αστέρ, την Ελούντα. Το Εκτελεστικό Γραφείο του ΠΑΣΟΚ είχε αλλάξει στέκια: ο Γεννηματάς, ο Μώραλης, ο Λαλιώτης, ο Ρόκος δεν αρκούσαν στους γίγαντες και το χύμα κρασί. Δεν τους επιτρεπόταν να συγχρωτίζονται αναρχικούς, δεν έπρεπε να βρίσκονται στους ίδιους χώρους με πρεζάκηδες, δεν μπορούσαν να διασταυρώνονται με λογίων - λογιών αριστεριστές. Γιατί όλα αυτά τα «φαινόμενα» συνυπήρχαν ήδη στην πλατεία και την περιοχή — μαζί με τους μέλλοντες υπουργούς.

Πολύ πριν όμως από όλους αυτούς υπήρχε η «γαλάζια πολυκατοικία» και το ζαχαροπλατείο Φλοράλ, δόξες του μεσοπολέμου που ακόμη και σήμερα μαζί με το «Βοξ», αποτελούν σήματα της πλατείας, η οποία άρχισε το 1963, να παίρνει τη σημερινή της μορφή. Μέχρι τότε από τη μέση και κάτω, προς τη Σπυριδωνος Τρικoupη, υπήρχαν μικρά μαγαζιά που κάποιος ρέκτης δήμαρχος

τα κατεδάφισε τότε — χωρίς να φαντάζεται ποιοι θα τον μακάριζαν, στο μέλλον, για την ιδέα του.

Τότε τα Εξάρχεια, και μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '70, ήταν φοιτητογειτονιά. Πίσω από το Πολυτεχνείο και τη Φυσικομαθηματική, πολύ κοντά στη Νομική και την ΑΣΟΕΕ ήταν ο κατ'εξοχήν χώρος που ανθούσαν οι πανσιόν, τα «δωμάτια δια φοιτητάς», οι υπόγειες γκαρσονιέρες που φιλοξενούσαν τους επαρχιώτες φοιτητές, τα κουτούκια και τα φτηνά μαγέρικα που τους έτρεφαν. Τα οικονομικά τους όμως συνήθως δεν άντεχαν για παγωτό στο Φλοράλ: εκεί ήταν ο χώρος των Αθηναίων, αποφοίτων ή μαθητών του Ε' αρρένων, του Ε' θηλέων, του Βαρβακείου. Πολιτικός χώρος όμως δεν ήταν η πλατεία: κέντρο εκδηλώσεων τότε ήταν τα Προπύλαια αμφισβητούμενα μονίμως από την αστυνομία ως δημόσιος και τους φοιτητές ως πανεπιστημιακός χώρος.

Πολιτικό στέκι η πλατεία θα αρχίσει να γίνεται επί δικτατορίας από το '72 και μετά που θ' αρχίσει να φουντώνει το φοιτητικό κίνημα. Ακόμη περισσότερο από την πλατεία λειτουργούν πολιτικά, σαν γιάφκες σχεδόν, τα κουτούκια κι οι ταβέρνες της περιοχής. Κάθε οργάνωση, κάθε παρέα, κάθε ομάδα έχει και το δικό της δημόσιο χώρο, νυχτερινό χώρο που συνεδριάζει, γκομενίζει, ξενυχτά.

Η μεγάλη όμως δόξα της πλατείας αρχίζει από το '74 και μετά όταν κοντά της θ' ανοίξουν τα γραφεία τους οι περισσότερες αριστερές νεολαίες. Μέχρι τότε η φράση «πάμε στην πλατεία» ήταν μονοσήμαντη για την αθηναϊκή διανόηση, εννοούσε την πλατεία Κολωνακίου. Από το '74 και μετά έπρεπε κανείς να προσδιορίζει αν εννοούσε Κολωνάκι ή Εξάρχεια. Κνίτες, Ρηγάδες, Πασοκτζήδες, Ασπιότες, Πιπσιπιτίδες, αναρχικοί, τροτσκιστές, συναγελάζονται ομού — για πρώτη φορά η πλατεία χάνει το τοπικό της κοινό, συγκεντρώνει κόσμο απ' όλη την Αθήνα. Λειτουργεί κατ'αντιπαράθεση προς το Κολωνάκι που συγκεντρώνει πια αποκλειστικά σχεδόν μεγαλαστούς και συντηρητικούς.

Από το '76 και μετά θα εμφανιστούν και τα α-πολιτικά φρικιά με τις μηχανές τους — κάποιες συγκρούσεις θα γίνουν με τους πολιτικοποιημένους αλλά τελικά θα βρεθεί το *modus vivendi*. Η μεταφορά πανεπιστημιακών σχολών στα Ιλίσια και στου Ζωγράφου θ' απογυμνώσει την περιοχή από το μόνιμο φοιτητικό στοιχείο. Τα παλιά νεοκλασικά που νοικιάζονταν δωμάτιο - δωμάτιο μετατρέπονται σιγά-σιγά σε μπαρ, τα κουτούκια ένα-ένα εξαφανίζονται, όπως κι οι θερινοί κινηματογράφοι.

Γύρω στο '76 θα εμφανιστεί κι η ηρωίνη στην πλατεία: πρόκειται για πανελλαδικό φαινόμενο, το εμπόριο σκληρών ναρκωτικών χτυπά και την ελληνική αγορά — όχι μόνο τα Εξάρχεια παρόλο που γι' αυτά συνεχώς διαβάζουμε κι όχι για τη Φωκίωνος Νέγρη το Κολωνάκι, ή το Μεταξουργείο: Οι μαοϊκές, κινεζόφι-

λες, θιβητιανές οργανώσεις σιγά-σιγά διαλύονται, τα μέλη τους όπως κι οι κνίτες κι οι ρηγάδες εγκαταλείπουν την πλατεία. Γίνεται ο κατ'εξοχήν χώρος των αντιεξουσιαστών και των αυτόνομων και τα φρικιά και οι πολυποικίλες διακλαδώσεις των μουσικών κομμάτων ολοένα και επεκτείνονται. Το βράδυ όμως στα μπαρ το κοινό είναι πολύ ευρύτερο — πάντα όμως διαφορετικό σημαντικά απ' το κοινό των μπαρ της Χάρητος.

Η αστυνομική καταστολή τότε είναι μαζική, τότε επιλεκτική κατά μαγαζιά, πολιτικούς χώρους ή και χώρους κατοικίας. Τα Εξάρχεια αρχίζουν να γίνονται ένα ιδιαίτερο σύμβολο, ένας ειδικός τόπος, ένα εξεγερσιακό σημείο αναφοράς. Κάτι σαν το παρισινό Καρτιέ - Λατέν — άλλωστε όλοι οι επαναστάτες της περιοχής ζουν με τη νοσταλγία του γαλλικού Μπλ - κι έχουν όλο και λιγότερη σχέση με τη νεολαία από τα προάστεια που αρχίζει να κατακλύζει την πλατεία και τα μπαρ.

Με την άνοδο του ΠΑΣΟΚ στην εξουσία και την υπουργοποίηση «χρηστών» της πλατείας, οι πολιτικοί αποφασίζουν να προωθήσουν το επαναστατικό πρόταξ με τις καταλήψεις εγκαταλειμμένων σπιτιών. Η χειρονομία τους θ' αποδειχτεί θεατρική — μια που όλοι μένουν με τους γονείς τους και δεν έχουν πρόβλημα κατοικίας. Θα επωφεληθούν αυτοί που πράγματι έχουν πρόβλημα προσωρινής, για μια ένεση στέγης, τα προζόνια, κι η αστυνομία δεν έκανε προβοκάτσια όταν ανακοίνωνε πως βρήκε συριγγες και κουταλάκια.

Από εκεί και πέρα, τα επί ΠΑΣΟΚ γεγονότα, οι περίοδοι ύφεσης και έντασης μέχρι τη σημερινή κήρυξη ολοκληρωτικού πολέμου από τον κ. Δροσογιάννη τα γεγονότα είναι λίγο πολύ γνωστά. Οι πολιτικοποιημένοι αντιεξουσιαστές είναι όλο και πιο άσχημα στριμωγμένοι ανάμεσα στα προζόνια, τα βαποράκια, τους εξαθλιωμένους που συγκεντρώνονται γύρω από τη φωτιά, τους βίαιους πολεμαρχούς που ονειρεύονται να «πιουν το αίμα» των μπάτσων. Για πρώτη φορά στα ελληνικά εξεγερτικά χρονικά οι διαδηλωτές θα επιτίθενται, θα χρησιμοποιούν συστηματικά κοκτέιλ Μολότωφ, θα τα κάνουν γυαλιά καρφιά. Πρόκειται για νέες γενιές που οι παλιοί της πιάτσας, κατάλοιπα του αντιδικτατορικού αγώνα, τους αντιμετωπίζουν με ανάμικτα συναισθήματα θαυμασμού, δέους και απορίας αφού αυτοί πράττουν χωρίς να πιστεύουν όσα οι παλιοί πίστευαν χωρίς να πράττουν. Η ανέλιξη καταστολή - εξέγερση - καταστολή προχωρά συνεχώς, κανείς δεν ξέρει που θα σταματήσει. Οι υπουργοί είναι σκληροί με τους πρώην γείτονές τους, όπως και οι προηγούμενοι υπουργοί με τους ίδιους. Ο μπαρμπα - Γιάννης ελπίζει πάντα πως κάποιοι νέοι υπουργοί θα ξεπηδήσουν από την πελατεία του — μάλλον άδικα όμως.

Δ.Κ.Ψ.

του Ρεπόρτερ

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΗΡΩΙΝΗΣ

Κάθε κοινότητα, για να συγκροτήσει την ταυτότητά της και να συλλάβει την ιδιαιτερότητά της, φαίνεται πως έχει ανάγκη από τον Άλλο. Δηλαδή από εκείνη την κοινωνική ομάδα που πάνω της προβάλλει τους φανταστικούς της φόβους, τις απωθήσεις ή τις ενοχές επιθυμίες της.

Ότι η «Ποικίλη Στοά» της πλατείας Εξαρχείων γίνεται ο γεωγραφικός τόπος όπου συγκεντρώνονται όλες αυτές οι ψυχικές ώσεις ενός συλλογικού ασυνειδητού, αποδεικνύεται εύκολα από την ανάγνωση του ημερήσιου Τύπου. Τα σκανδαλώδη ή σκανδαλιστικά ρεπορτάζ, οι έρευνες σε βάθος και οι «ανακρίσεις», τα πολεμικά ανακοινωθέντα από το μέτωπο της Πλατείας, οι καταλήψεις, οι εμπρησμοί και οι ενέδρες, δίνουν τροφή σε ένα μυθιστόρημα ποταμό, σε μια ατελείωτη σειρά αφηγηματικών επιφυλλίδων που πλέον συναγωνίζονται ευθέως τα «Μυστήρια των Παρισίων» του μακαρίτη Ευγένιου Σύη.

Κι όπως συμβαίνει πάντα, πίσω από τη φαντασμαγορία του παραπετάσματος η καθημερινή πραγματικότητα γίνεται ολοένα και πιο δυσέυρετη, ολοένα και πιο σύνθετη, καθώς τα εργαλεία με τα οποία επιχειρείται η σύλληψή της παραπλώνονται από την πληθώρα των ομειωμάτων και γοητεύονται από τις συμπεριφορές που οι ίδιοι οι πρωταγωνιστές οικειοποιούνται και αναπαράγουν διαμέσου των εικόνων που τα ίδια μαζικά μέσα τους προτείνουν.

Ένα από τα κύρια θέματα γύρω από τα οποία υφαίνεται η μυθιστορία των Εξαρχείων είναι τα ναρκωτικά, όχημα που συμπυκνώνει τις αντιθέσεις, χωρίς να τις εξαντλεί ή να τις εκφράζει. Το

κατ' εξοχήν «φάρμακον» με την έννοια που δίνει ο Πλάτωνας στο Φαίδρο: πηγή μιας μεγάλης υγείας και φορέας θανάτου, σκοτεινή ουσία που οδηγεί σε εμπειρίες θρησκευτικού μυστικισμού και οριαστικής σεξουαλικότητας, αλλά συνάμα και μέθοδος αργής αυτοκτονίας και γοργής κοινωνικής περιθωριοποίησης.

Γύρω από την παραγωγή, την εμπορία, τη διακίνηση και τη χρήση του διαπλέκονται κοινωνικές δυνάμεις, πολιτιστικά πρότυπα, εγκληματικές συμμορίες, αστυνομικοί μηχανισμοί και πολιτικές ιδεολογίες με ένα τρόπο τόσο σύνθετο που κάθε ευθύγραμμη και μονοδιάστατη απόπειρα ερμηνείας εύκολα και γρήγορα αποδεικνύεται ανεπαρκής. Ωστόσο, ένα αφιέρωμα στην πλατεία Εξαρχείων και στα πολιτικο - πολιτιστικά ρεύματα των νέων που φιλοξενεί (βλ. σε διπλανές στήλες) δεν είναι δυνατόν να αγνοήσει το ζήτημα. Με όλους, λοιπόν, τους κινδύνους που περικλείει η δημοσιογραφική έρευνα επιχειρούμε να αποκαταστήσουμε μια εικόνα όσο το δυνατόν καθαρότερη σε ένα θέμα που από τη φύση του δεν προσφέρεται ως μοντέλο διαφάνειας.

Μια αφίσα επιμένει

Τα τελευταία χρόνια, κάθε φορά που ο Τύπος προβάλλει το θέμα των ναρκωτικών κάποιες ομάδες αναρχικών των Εξαρχείων επιμένουν να τυπώνουν και να τοιχοκολλούν την ίδια αφίσα που επαναλαμβάνει μονότονα το ίδιο σύνθημα: «οι μπάτσοι πουλάνε την ηρωίνη». Πολιτική καταγγελία χωρίς αποδείξεις; Εύκολη λύση σε ένα περίπλοκο πρόβλημα; Κλασικά αντανάκλαστικά αριστερού που για κάθε λογής κακό εύκολα ρίχνει

την ευθύνη στο κράτος των καπιταλιστών; Η απάντηση είναι όντως δύσκολη. Περιοριζόμαστε λοιπόν σε εκείνα τα στοιχεία που κατορθώσαμε να συλλέξουμε και να διασταυρώσουμε.

Και πριν από όλα οι απλές διαπιστώσεις:

- Οι έμποροι σκληρών και μαλακών ναρκωτικών στα Εξάρχεια είναι γνωστοί. Εύκολα βρίσκει κανείς άκρη. Ποινικοί με παρελθόν, μόνιμοι κάτοικοι της περιοχής, έχουν επανειλημμένα καταγγελθεί από «βαποράκια» που πιάστηκαν και πολλές φορές καταδικάστηκαν για εμπορία και χρήση επειδή βρέθηκαν στις τσέπες τους δύο τρία φιάκια. Αν η ινδική κάνναβις κυκλοφορεί σε έναν ευρύτερο κύκλο και διαθέτει ένα διάχυτο δίκτυο διακίνησης που δύσκολα εντοπίζεται, η ηρωίνη, αντίθετα, είναι συγκεντρωμένη και συγκεντρωτική και το δίκτυο της διακίνησης της ελέγχεται με μεγαλύτερη ευχέρεια. Το κρίσιμο ερώτημα λοιπόν γύρω από το ρόλο της αστυνομίας είναι τούτο: γιατί δεν εξαρθώνει το δίκτυο διακίνησης των Εξαρχείων αφού κάποιος σημαντικός κρίκος του είναι γνωστός σε όλους; Όταν πριν λίγους μήνες μια ομάδα αναρχικών επέτρεψε στο αυτοκίνητο ενός εμπόρου που σταθμευμένο στην πλατεία λειτουργούσε σαν «νόμιμο μαγαζί», δεν διαπιστώθηκε μόνο η αδράνεια της αστυνομίας, αλλά και η μονοδιάστατη αποστολή της που συνίσταται στο λυσσαλέο κυνήγι των ομάδων που ξεμπρόστιασαν τον έμπορο. Έπειτα τα ονόματα του «Φαρούκ» ή του «Ψηλού» είναι τόσο γνωστά που εύλογα κανείς απορεί για το απαραίσιμο των προσώπων.

Πολλοί από αυτούς που ρωτήσαμε στα Εξάρχεια δίνουν απαντήσεις που όλες συγκλίνουν στο ίδιο σενάριο: οι ποσότητες ηρωίνης που διακινούνται στην περιοχή δημιουργούν τζιρούς δεκάδων εκατομμυρίων μηνιαίως. Παράλληλα γύρω από την πλατεία έχει δημιουργηθεί μια αγορά με τις δύο έννοιες του όρου:

- ένας μηχανισμός συναλλαγών, στέκια, δικτυώσεις, ιδιόλεκτος·

- ένα κοινό που προσέρχεται ακριβώς γιατί υπάρχει αγορά και την τροφοδοτεί.

Σύμφωνα με αυτές τις απόψεις πάντα, κάποιος θύλακας μέσα στην αστυνομία σε συνεργασία με τους ποινικούς εκμεταλλεύονται αυτή την αγορά και φροντίζουν για τη διατήρησή της.

Προφανώς, είναι εξαιρετικά δύσκολο να αποδείξει κανείς την ορθότητα αυτού του σεναρίου. Όμως πέρα από τα παραπάνω στοιχεία που εύλογα δημιουργούν απορίες, μια αναδρομή στην ιστορία της περιοχής τα τελευταία χρόνια εμπλουτίζει την εικόνα.

1976: μια κρίσιμη καμπή

Όλοι συμφωνούν πως στην ιστορία της πλατείας μπορεί κανείς να διακρίνει δύο περιόδους: πριν από το '76-77 και μετά. Και σε πρώτη όψη, η τομή μπορεί να σηματοδοτηθεί από τη διείσδυση των ναρκωτικών. Η χρονιά του '76-77 δεν είναι τυχαία. Στην πρόσφατη ιστορία του νεολαιίστικου κινήματος είναι σίγουρα το ορόσημο μιας καμπής και μιας αλλαγής στις πολιτικές συμπεριφορές. Δεν είναι εδώ ο χώρος για να κάνει κανείς μια συνοπτική περιγραφή των ιδεών και των περιστατικών που οδήγησαν στη νέα πραγματικότητα. Όμως μπορεί να διαπιστώσει με βάση αρκετούς δείκτες αυτή την καμπή.

- Στο χώρο των εξωκοινοβουλευτικών οργανώσεων της Αριστεράς η χρονιά '76-77 είναι η στιγμή της μεγάλης άμπωτης.

- Στο χώρο των αναρχικών πυρήνων —που είχαν δει τις γραμμές τους να πυκνώνουν— η αποτυχία της καμπάνιας για τη χορήγηση ασύλου στον Πόλε σημάδεψε την αφετηρία μιας περιόδου απογοητεύσεων και αποτραβήγματος από την ενεργό πολιτική δραστηριότητα.

- Την ίδια περίοδο η οργάνωση «Ρήγας Φεραίος» διασπάται και πολλά από τα μέλη του ή τα μέλη της «Β' Πανελλαδικής» ανακαλύπτουν άλλα ζητήματα που ανάγονται κυρίως στη σφαίρα του ιδιωτικού.

- Από την ΚΝΕ και τη Νεολαία ΠΑΣΟΚ σημειώνονται μαζικές αποστρατεύσεις.

Από το πολιτικό σύστημα λοιπόν απελευθερώνονται δυνάμεις που κουβαλούν κυρίως μια βαθύτερη απογοήτευση. Το μοντέλο ζωής τους «επονίτη αγωνιστή» που με ελαφρές παραλλαγές ενέπνεε τα πρότυπα όλων των οργανώσεων νεολαίας αμφισβητείται ανοιχτά. Περιοχές της καθημερινότητας που αγνοούσαν ή θυσιάζονταν στην ιδέα της στράτευσης επιστρέφουν με έμφαση και διεκδικούν μια προνομιούχο θέση. Παράλληλα αυτή η διάχυτη αμφισβήτηση των κοινωνικών πειθαρχιών συνδέεται με νέα πολιτιστικά ρεύματα που αναπτύσσονται με άξονα τη μουσική και εκβάλλουν στα ενδυματολογικά πρότυπα, στις μορφές διασκέδασης και στις ερωτικές σχέσεις των νέων. Σ' αυτό τον αστερισμό ιδεών, ένας από τους τρόπους για να παραχθεί η διαφορά και να σηματοδοτηθεί η τομή με την προηγούμενη γενιά είναι και η χρήση ναρκωτικών.

Η πλατεία Εξαρχείων γίνεται ο χώρος όπου φιλοξενούνται αυτά τα στρώματα των νέων και τα αντίστοιχα ρεύματα ιδεών. Όπως είναι φανερό, μια νέα δύναμη αγορά για τη διακίνηση των ναρκω-

τικών δημιουργείται.

Σύμφωνα με αξιοπιστες μαρτυρίες η πρώτη μεγάλη ποσότητα ινδικής κάνναβης εμφανίζεται ακριβώς αυτή την περίοδο. Μια παρέα πρώην αναρχικών που έχει δημιουργήσει ένα «κοινόβιο» στο κτίριο της γωνίας Αραχώβης και Εμ. Μπενάκη, προμηθεύεται εύκολα, σε χαμηλή τιμή, μια μεγάλη ποσότητα και αρχίζει να τη διακινεί. Με βάση τη γνωστή τακτική των εμπόρων, σε λίγο το χασίς εξαφανίζεται, ενώ εμφανίζεται φτηνή ηρωίνη. Αργότερα, αρκετοί από τους πρωταγωνιστές αυτής της ιστορίας δηλώνουν πως κάποιοι από τους εμπόρους αναγνωρίστηκαν ανάμεσα στους «ένστολους πολίτες» που κατέστειλαν διαδηλώσεις.

Η διαμόρφωση της μεγάλης αγοράς

Από το '77 και έπειτα, η διακίνηση των σκληρών ναρκωτικών στα Εξάρχεια αυξάνει ραγδαία. Αρχίζουν να ανοίγουν τα διάφορα μπαρ. Κάτω από την περιφρούρηση της Πλατείας από τους αναρχικούς, η Αστυνομία δηλώνει υποκριτικά πως δεν μπορεί να παραβιάσει το οιονει άσυλο που έχει δημιουργηθεί. Στην πράξη αφήνει το χώρο να λύσει μόνος του τα προβλήματά του. Μετά το '81, αρχίζουν να συρρέουν στην πλατεία χρήστες από διαφορετικές περιοχές. Ο τζίρος ανεβαίνει, ενώ εμφανίζονται και τα πρώτα θύματα από κομμένη ηρωίνη. Παράλληλα αρχίζουν δειλά να οργανώνονται οι πρώτες «επιχειρήσεις αρετής».

Ωστόσο, η διαπίστωση πως είναι επιλεκτικές είναι θεμελιωμένη. Χτυπούν κυρίως τους χώρους όπου συγκεντρώνονται πολιτικοποιημένοι νέοι, ενώ τα μπαρ που συνεργάζονται με την Αστυνομία αντιμετωπίζονται με σκανδαλώδη επιεικεία. Τα «βαποράκια» άλλοτε συλλαμβάνονται —όταν η κοινή γνώμη ζητά από την Αστυνομία να επιδείξει ιδιότητα ζήλο— κι άλλοτε αφήνονται ανενόχλητα.

Στους πυρήνες των αναρχικών ανάβει η μεγάλη συζήτηση γύρω από την πολιτική: τι θα κάνουμε με τα πρεζόνια;

Πολλοί από τους χρήστες ή τα βαποράκια είναι πρώην σύντροφοι, φίλοι από κάμποσα χρόνια. Αν και όλοι συμφωνούν γύρω από το ρόλο που αποδίδουν στην Αστυνομία, στην τακτική με την οποία θα αντιμετωπίσουν το πρόβλημα, διασπώνται. Μια μερίδα, αυτή που ανέλαβε την επίθεση κατά των εμπόρων βλέπει ως μοναδική λύση την αυτοπεριφρούρηση. Τους ενδιαφέρει από τη μια να διαχωρίσουν τη θέση τους από τα φρικιά και τα πρεζόνια διότι θεωρούν πως έτσι διασώζεται η πολιτική τους φυσιογνωμία από τις απόπειρες διασυρμού που προωθεί η Αστυνομία και ο Τύπος,

και από την άλλη να περιφρουρήσουν την πλατεία που βλέπουν πως σιγά σιγά μετατρέπεται σε κάτι που δεν τους εκφράζει και δεν το ανέχονται. Μια άλλη μερίδα, αρνείται να μπει στη λογική της άσκησης εξουσίας και επιδιώκει μέσα από την καταγγελία και τη ζύμωση να διαπαιδαγωγήσει τις επιρροές της και να τις θωρακίσει απέναντι στη γοητεία της ηρωίνης.

Ως ένα βαθμό, και οι δύο επιτυχάνουν το σκοπό τους. Οι πρώτοι με την τελική τους επίθεση εναντίον των εμπόρων. Συμβολική πράξη που όμως δίνει στην κοινή γνώμη μια πτυχή του ζητήματος. Οι άλλοι τελικά κατορθώνουν να κλείσουν τα κενά: οι αναρχικοί και οι επιρροές τους δεν είναι πλέον μια δύναμη αγορά για την ηρωίνη. Ενδιάμεσα, κυριολεκτικά δεκάδες φίλοι τους διαλύθηκαν και χάθηκαν μέσα από τις απόπειρες να ανακαλύψουν κάποιο νόημα σ' έναν κόσμο που τους έπειθε ότι στερείται νοήματος.

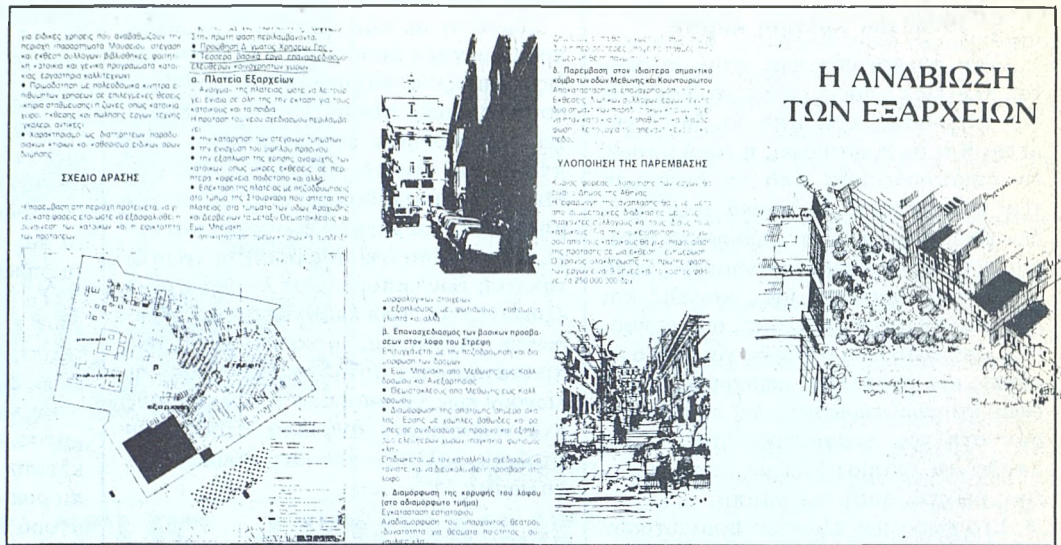
Σήμερα, η κατάσταση εμφανίζεται διαφορετική. Στην επιφάνεια φαίνεται πως ο νοικοκύρης στρατηγός επέβαλλε με πυγμή το νόμο και την τάξη. Ξεκαθάρισε την περιοχή από «τα μιάσματα» και συνεπικουρούμενος από τον υπουργό Χωροταξίας που ξαναθυμήθηκε κάποια πρωτόλεια σχέδια του προκατόχου του, υποσχέθηκε ευμάρεια. Ωστόσο, στο ζήτημα των ναρκωτικών τα προβλήματα παραμένουν. Οι έμποροι κυκλοφορούν πάντα ανενόχλητοι. Κάποιοι ισχυρίζονται πως οι τιμές στα Εξάρχεια είναι χαμηλότερες από ό,τι σε άλλες πιάτσες. Από τα γεγονότα του Χημείου κι έπειτα, λένε άλλοι, κυκλοφορεί πάντα η ίδια ποιότητα ηρωίνης, πράγμα που σημαίνει ότι είναι από την ίδια μεγάλη παρτίδα που έχει τυπικά κατασχεθεί και καταστραφεί.

Οι ίδιοι καταλήγουν σ' ένα μάλλον δυσάρεστο συμπέρασμα. Θεωρούν πως η ηρωίνη συνεχίζει να χρησιμοποιείται ως μέσο για τη δημιουργία μεγάλων προσόδων και ως μέσο καταστολής. Καθώς νέες γενιές έλκονται από το χώρο και θεωρούν πως η βία και η ανατροπή μπορούν να βιωθούν αυθεντικά στην πλατεία, θεωρούν πως και η αγορά θα αναπαράγεται και η διαπλοκή ναρκωτικών και καταστολής θα συνεχίζει να παράγει αποτελέσματα.

Ανεξάρτητα από τις «αποφασιστικές» δηλώσεις του στρατηγού Δροσογιάννη, κάποια τμήματα του μηχανισμού που διοικεί μάλλον τον διαψεύδουν εξακολουθώντας να καταφέρνουν επιλεκτικά χτυπήματα σε όλο και πιο νεαρά παιδιά αφήνοντας τον τελευταίο Αιγύπτιο Βασιλιά να κυβερνά ανενόχλητος. □

της
Ράνιας Κλουτσινιώτη

Η Καρχηδόνα πρέπει να καταστραφεί

ή όταν η πολεοδομία συνεπικουρεί τη δράση του κ. Δροσογιάννη...

Επειδή ο υλικός περίγυρος —τα κτίρια, οι δρόμοι, τα φώτα, τα παγκάκια, οι πλατείες—, που μας περιβάλλει, γίνεται κάθε μέρα όλο και φτωχότερος, ξεραίνεται, φαίνεται παράλογο να διαφωνείς με πολεοδομικές αναπλάσεις, που σκοπεύουν να εμπλουτίσουν το χώρο της πόλης με πεζόδρομους και πράσινο και να διατηρήσουν την ιστορική της μνήμη με την αποκατάσταση και τη χρησιμοποίηση κοσμημένων κτιρίων άλλων εποχών. Πώς να διαφωνήσεις δηλαδή με πράξεις που θα είχαν στόχο να περιορίσουν το δυστυχώς κατακτημένο πλέον «δικαίωμα στην πόλη» του αυτοκινήτου και της αστυνομικής αύρας; Με παρεμβάσεις που θα έκαναν πραγματικότητα το σύνθημα της νεολαίας του Ρήγα «φυτέψτε δένδρα και όχι ΜΑΤ στις πλατείες», σύνθημα που μπορεί να εκληφθεί ως επιθυμία επιστροφής σε περίοδο υγρασίας, όπου στην πόλη δεν θα κυριαρχούν το τσιμέντο και οι καλοσχεδιασμένες σύγχρονες αστυνομικές στολές.

Επειδή ο υλικός περίγυρος, μέσα στον οποίο ζούμε, συμπληρώνοντας την εικόνα της πολιτισμικής και κοινωνικής ασφυξίας μας, γίνεται κάθε μέρα πιο περιοριστικός και αποπνικτικός, φαίνεται παράλογο να αντιστεκόμαστε σε προθέσεις, που επαγγέλλονται την αναβάθμιση μιας συνοικίας. Γιατί να αντισταθείς δηλαδή σε παρεμβάσεις που θα ήταν πειστικές, εάν δεν αποτελούσαν κομμάτι σπασιμωδών και αντιφατικών μέτρων, όπως: νέφος στον ορίζοντα; Πρόγραμμα μέτρων δεκαπενταετίας; Κρίση στη βιομηχανική παραγωγή; Κίνητρα για τον εκσυγχρονισμό και την εγκατάσταση βιομηχανικών μονάδων στην Αττική. Συνύπαρξη κοινωνικών ομάδων και πολιτιστικών συμπεριφορών στο δρόμο, στα Εξάρχεια; Μέτρα καταστολής και «εκπολιτισμός» σε ειδικά κουτιά - κτίρια κατασκευασμένα για το σκοπό αυτό.

Επειδή ο περίγυρός μας γίνεται καθημερινά και πιο ισοπεδωτικός, δεν νοείται να είναι κανείς αντίθετος σε αναπλάσεις που θέτουν ως όραμα το «σταμάτημα της αλλοίωσης του χαρακτήρα», μιας συνοικίας και που επικαλούνται την ανάγκη «να παίξει (η συνοικία αυτή) κάποιο ιδιαίτερο ρόλο στην πόλη». Αναπλάσεις δηλαδή που θα προλάβαιναν και θα αναχαιτίζαν τη θεωρούμενη φυσική τάξη των πραγμά-

των που δεν είναι άλλη από τον ολοένα αυξανόμενο κατακερματισμό του χώρου, αποτέλεσμα του κοινωνικού καταμερισμού όπου οι άνθρωποι διακρίνονται σε βρέφη, νήπια, νέους, γέροντες, τρελούς, πλούσιους, μικροαστούς και τακτοποιούνται ανάλογα σε ζώνες και σε ειδικά κλουβιά: βρεφοκομεία, αθλητικά κέντρα, ψυχιατρεία, πολιτιστικά κέντρα, συνοικίες - υπνωτήρια, αθλία διαμερίσματα. Ο καθένας, ανάλογα την ώρα της ημέρας και την εποχή, να ιδιωτεύει σε χώρους με προκαθορισμένη χρήση.

«Η ΑΝΑΒΙΩΣΗ ΤΩΝ ΕΞΑΡΧΕΙΩΝ»

Τα Εξάρχεια, μοναδική συνοικία της Αθήνας που ξεφεύγει σε κάποιο βαθμό από το ομοιογενές πρότυπο - σούπα, εξαιτίας του τρόπου με τον οποίο χρησιμοποιείται ο χώρος από τους κατοίκους, τους εργαζόμενους και τους συχνάζοντες σε αυτήν, επιλέχθηκαν από το ΥΠΕΧΩΔΕ να αναπλαστούν. Διαφανεστάτοι οι στόχοι, όπως άλλωστε διατυπώνονται στο διαφημιστικό πολύπτυχο, που κυκλοφόρησε το Υπουργείο: «να αποθαρρυνθούν διάφορες περιθωριακές κοινωνικές ομάδες, που μονοπωλούν και υποβαθμίζουν το χώρο». Φυσικά αν όλοι είχαμε κοινά αποδεχθεί ποιοι και πότε είναι περιθωριακοί, τότε θα ήταν εύκολη και η επιχείρηση. Δικαιούμαστε, όμως, να είμαστε καχύποπτοι. Κάθε ομάδα, που δεν εντάσσεται στους εκάστοτε παραδεκτούς κανόνες και στο μέτρο που δεν συμβιβάζεται με την κρατούσα αισθητική αντίληψη και καθημερινή ηθική, αναγορεύεται από την επίσης εκάστοτε εξουσία σε περιθωριακή. Σήμερα στα Εξάρχεια περιθωριακοί αποκαλούνται κυρίως οι νεολαίοι, χτες οι αναρχικοί, προχτες οι κομμουνιστές, άλλοτε και πάντα οι διανοούμενοι...

Φοβόμαστε πως μοναδικός υπότιτλος, που συνοδεύει επαξίως τη μελέτη του υπουργείου και δίνει το στίγμα της παρέμβασης που προγραμματίζεται να γίνει, είναι: «η εκδίωξη πολλών κατοίκων, αρκετών εργαζομένων και όλων των πολιτών». Θα επισημάνω τα κυριότερα θέματα, χρησιμοποιώντας στοιχεία από την πρόταση του ΥΠΕΧΩΔΕ, που αναδεικνύουν το μέτρο του ρεαλισμού, προκειμένου να επιτευχθεί ο παραπάνω... ευγενής στόχος.

Κατ' αρχήν η πρόταση του φυσικού σχεδιασμού —δηλαδή η κυκλοφοριακή

μελέτη, το δίκτυο πεζοδρόμων, οι χώροι στάθμευσης, τα παραδοσιακά κτίρια για διατήρηση, η χωροθέτηση ειδικών λειτουργιών (βιβλιοθήκες, συλλογές, παρατήματα Μουσείου, κτλ.)— αν είχε περάσει, πριν οριστικοποιηθεί, από στοιχειώδη συμμετοχική διαδικασία, ώστε να τεθούν και να επισημανθούν από τους χρήστες της περιοχής ορισμένα προβλήματα, θα ήταν ασφαλώς τουλάχιστον επαρκής.

Αντιθέτως οι νομοθετικές ρυθμίσεις —δηλαδή το προτεινόμενο διάταγμα χρήσεων γης—, ενώ ανακινούνται ότι αποσκοπούν στην «αποκατάσταση της ισορροπίας των λειτουργιών», τελικά πριμοδοτούν ευθώς και μόνο τη χρήση κατοικίας. Αλλά και ο σκοπός καθεαυτὸν παραμένει ακατανόητος, αφού η συνοικία αποτελεί τη μοναδική περιοχή του κέντρου όπου δεν υφίσταται, έντονος διαχωρισμός λειτουργιών και όπου κατοικία - εργασία και αναψυχή συνυπάρχουν. Τέτοια μέτρα —που απαγορεύουν τη δημιουργία νέων και ελέγχουν τη λειτουργία παλαιών επαγγελματικών εργαστηρίων, εστιατορίων, μπαρ, γραφείων— θα ήταν πειστικά ως αναγκαία, εάν η μελέτη στηριζόταν σε αναλυτική απογραφική εργασία, από την οποία θα προέκυπταν τάσεις ανατροπής της σημερινής ισορροπίας τεκμηριωμένη με στοιχεία που έως σήμερα είναι άγνωστα σε εμάς και δυστυχώς στο ίδιο το Υπουργείο.

Από τον τρόπο που έχει συλληφθεί η ιδέα η παρέμβαση και οι φάσεις πραγματοποίησής της θα προκύψουν αν όχι ανεξέλεγκτες πάντως διαφορετικές επιπτώσεις από αυτές που διατυπώνονται στη μελέτη. Επειδή η ανάπλαση των Εξαρχείων είναι σημειακή και δεν αποτελεί μέλος συστήματος παρεμβάσεων, που να απλώνονται για να εξυγιάνουν όλο το χώρο της πόλης, αναπόφευκτα θα ευνοηθεί η τοπική κερδοσκοπία. Από την άνοδο των τιμών γης, από την οποία θα επωφεληθούν οι ιδιοκτήτες γης και ορισμένοι έμποροι, θα καταστεί εξαιρετικά δύσκολη, αν όχι αδύνατη, η πραγματοποίηση των επόμενων, μετά την πρώτη, φάσεων, που σε αυτές περιλαμβάνονται κυρίως τα έργα ποιοτικής αναβάθμισης, όπως: «η ανάδειξη της ιστορικής φυσιογνωμίας» της περιοχής, η ενσωμάτωση «ειδικά επιλεγμένων λειτουργιών» και η δημιουργία

συνθηκών «ιδιαιτερότητας» που θα την καταστήσουν «πυρήνα έλξης επισκεπτών».

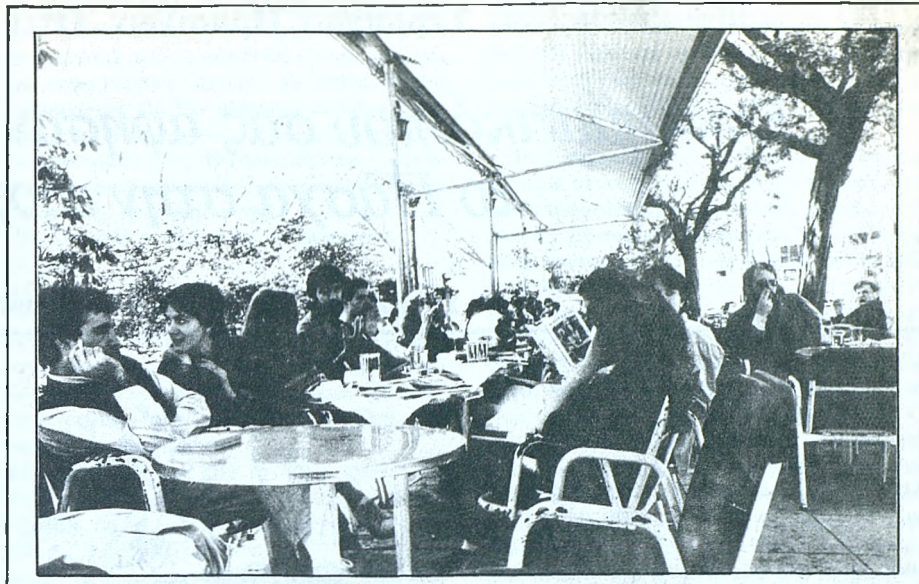
Η πρώτη φάση περιλαμβάνει εκτός από την έκδοση του Διατάγματος των χρήσεων γης, έργα ενδεικτικά των προθέσεων μόνο στον τομέα του δημόσιου χώρου. Ο ιδιωτικός χώρος παραμένει άθικτος. Όμως από την άνοδο των τιμών, που η εξαγγελία της παρέμβασης και η πραγματοποίηση της πρώτης φάσης θα επιφέρουν, δεν θα είναι πλέον δυνατόν να αποκτηθούν για να διατηρηθούν τα προτεινόμενα περίπου 200 παραδοσιακά κτίρια, ούτε να ενσωματωθούν σε αυτά χρήσεις φοιτητικής κατοικίας, εργαστήρια καλλιτεχνών, βιβλιοθήκες, πολιτιστικά κέντρα, κτλ. Οι ευνοούμενοι ιδιοκτήτες επιθυμούν επεμβάσεις μόνο στο δημόσιο χώρο και θα πιέσουν να εκμεταλλευτούν τον ιδιωτικό —δικό τους— χώρο στο έπακρον, να εξαπλώσουν δηλαδή το νομοθετημένο μεγάλο συντελεστή δομήσεως, που ισχύει για την περιοχή. Από την «πριμοδότηση με πολεοδομικά κίνητρα επιθυμητών χρήσεων σε ειδικά επιλεγμένες θέσεις» θα απομείνουν μόνον όσες μπορούν να εξασφαλίσουν κέρδος, οι υπόλοιπες δεν πρόκειται να γίνουν.

Μόνη προϋπόθεση για να επιτύχει τέτοια συνολική επέμβαση θα ήταν η στήριξη της από την πλειοψηφία των σημερινών χρηστών της περιοχής, που μαζί με το Δήμο, θα είχαν διασφαλίσει, πριν την έναρξη της παρέμβασης, τους όρους για την πραγματοποίησή της. Με διαφορετικά δείγματα γραφής από το «χτίσιμο» των παραθύρων και των θυρών στα σπίτια των «λεπρών». Με πραγματική διατήρηση και τόνωση της ιδιαιτερότητάς τους, αφού αποτελεί τη μόνη συνοικία της Αθήνας που επισκέπτονται, ως χρήστες και όχι ως τουρίστες, άνθρωποι από όλη την πόλη και τη χώρα, ανεξάρτητα από ηλικία. Όπου οι τιμές των παρεχόμενων υπηρεσιών θα εξακολουθήσουν να είναι προσιτές και δεν θα μετριούνται σε συνάλλαγμα που καταβάλλεται από τους επισκέπτες (;) του υποβιβασμένου σε θέαμα Αρχαιολογικού Μουσείου. Ό,τι ακριβώς γίνεται σήμερα.

Η ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΕ ΑΛΛΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Αν δεν ήταν όλα ψευδοτίτλα και επιμελώς μασκαρεμένα, η περίφημη πλέον επιθυμητή συναίνεση θα έπρεπε να δοθεί μόνον από τους ιδιοκτήτες γης και τους εμπόρους και φυσικά από τον Διοικητή του Ε' Αστυνομικού τμήματος, που ήταν ειδικά προσκεκλημένος στις κατόπιν εορτής «συμμετοχικές» διαδικασίες. Όλοι αυτοί μπορούν ακόμη και προσεταιρίζονται μεγάλο ποσοστό από τους κυριαρχούμενους από μικροαστική ιδεολογία —κατοίκους με μικρά και μεσαία εισοδήματα, με το πρόσχημα της «ησυχίας - τάξης και ασφάλειας», στοιχεία που τελικά οι άμοιροι θα χρειαστεί να βρουν σε άλλες υποθαμβισμένες συνοικίες, στις οποίες θα αναγκαστούν να μετοικήσουν. Τα Εξάρχεια θα γίνουν ακριβά.

Στη μελέτη σημειώνεται πως «φορέας υλοποίησης της παρέμβασης θα είναι ο Δήμος Αθηναίων». Άλλο ένα δείγμα γραφής. Το υπουργείο μπερδεύει τον εκτελεστή έργων με τον φορέα υλοποίησης, που η δραστηριότητά του τελευταίου δεν μπορεί παρά να αρχίζει από την πρώτη στιγμή, από την επιλογή και τη σύλληψη της παρέμβασης. Ισχυρίζομαι πως, παρόλες τις δομικές λειτουργικές αδυναμίες του Δήμου Αθηναίων, ακόμη και εάν είχε επι-

Μεταμφιεσμένοι δερματοκέφαλοι, φρικιά, πανκ, αναρχικοί, αριστεριστές και άλλα παρόμοια φυράματα προετοιμάζουν στο επιτελείο τους επί της πλατείας...

... επίθεση στη λαϊκή αγορά ναρκωτικών της Καλλιδρομίου όπου οι έμποροι του θανάτου πωλούν ραδιενεργό ηρωίνη.

λέξει πρώτη και μόνον αυτή τη συνοικία για ανάπλαση, πράγμα που αμφισβητώ, θα είχε δράσει με τρόπο που να διασφαλίζονται ορισμένοι άλλοι κανόνες στο παιχνίδι.

Οι ιδέες για τακτοποιημένη και καθαρή πόλη, εννοώ αποκαθαρμένη από πολίτες και φυσικά όχι από τα ποικίλα όσα νέφη του βιομηχανικού καπιταλισμού, ούτε και νούργιες είναι, ούτε τοπικές. Πάντοτε συνδυάστηκαν και υποθάλπουν τη στήριξη της κερδοσκοπίας και την υποταγή στην κυρίαρχη ιδεολογία του τρόπου ζωής. Τα Εξάρχεια, από τη θέση τους μέσα στην πόλη ανάμεσα στο Πανεπιστήμιο και στο Πολυτεχνείο, σε όλες τις κρίσιμες περιόδους της ιστορίας της Αθήνας, υπήρξαν τόπος ενεργού πολιτικής δραστηριότητας. Στην τελευταία περίοδο της Ελληνικής Δημοκρατίας (!), στα χρόνια της Δικτατορίας εκεί άρχισαν να δημιουργούνται και να δρουν οι «περιθωριακοί» πυρήνες αντίστασης στο τότε καθεστώς εξουσίας. Είναι τόπος καθιερωμένος. Εδώ αμ-

φισβητούνται, με τις όποιες πράξεις ζωής και όχι μόνο με τα λόγια, οι «κοινωνικά» κατακτημένες αξίες.

Είναι φανερό πως ο πυρήνας πρέπει να εκκενωθεί από όσους κατοίκους και εργαζόμενους (στα τυπογραφεία;) διαθέτουν ακόμη ιστορική μνήμη και από όλους τους ενεργητικούς πολίτες και να αποδοθεί επιτέλους στους κερδοσκόπους, στους τουρίστες και στους λοιπούς ιδιώτες. Είναι οι συνειδητοί στόχοι των δυο συναρμόδιων Υπουργείων, της Δημόσιας Τάξης και του ΠΕΧΩΔΕ, που απεργάζονται την καταστροφή του μόνου πυρήνα ζωής και αμφισβήτησης που έχει απομείνει στην πόλη. Είναι στόχοι πολιτικοί, μόνον που οι αρμόδιοι δεν διαθέτουν την ειλικρίνεια του Κάτωνα του πρεσβύτερου, που δήλωνε ανοιχτά και δίχως περιστροφές πως «η Καρχηδόνα πρέπει να καταστραφεί».

Σημείωση: στο κείμενο αυτό στηρίχτηκε η παρέμβασή μου στην εκδήλωση που οργάνωσε ο «Ρήγας» στην πλατεία στις 5.6.1986.

Ο ευρωβουλευτής των Γερμανών Πρασίνων Όττο Βολφ μιλάει στο ANTI

Εγκληματικό που σας άφησαν να περάσετε το Πάσχα στην εξοχή

Συνέντευξη στο Στάθη Δεληβοριά

ΕΡ.: Πολλοί εδώ έχουμε εντυπωσιασθεί από τις επιτυχίες σας και θα θέλαμε να ξέρουμε αν πραγματικά πιστεύετε ότι μπορεί να περιοριστεί η τεχνολογική αντεπανάσταση που κινδυνεύει να μας καταστρέψει.

ΑΠ.: Ναι, βέβαια, είναι δύσκολος ο αγώνας μας. Υπάρχει κίνδυνος να χαθεί μέσα στις λεπτομέρειες των κοινοβουλευτικών εργασιών. Τον κίνδυνο τούτο είμαστε αναγκασμένοι να τον αποδεχτούμε. Τώρα πια δεν είμαστε μόνο κίνημα αλλά και κόμμα. Και το κόμμα μας χρησιμοποίησε πολύ τώρα με το Τσερνομπίλ.

ΕΡ.: Δηλαδή πού σας επηρέασε;

ΑΠ.: Αντιληφθήκαμε και σε μεγάλο βαθμό συμφωνήσαμε ότι χρειάζεται νυστέρι και ότι με επιφανειακές αλλαγές δεν στεκόμαστε στο ύψος των περιστάσεων. Η στάση και η ανταπόκριση του κόσμου στην εκστρατεία μας για το δυστύχημα μας έδειξαν το δρόμο.

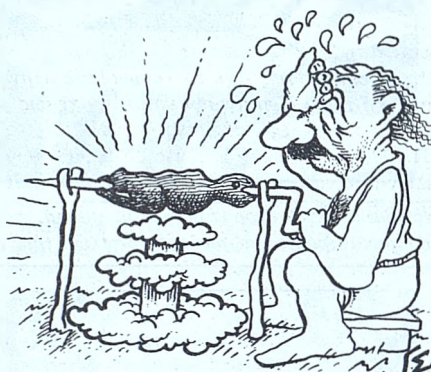
Στην αρχή κατακλείστηκαν όλα τα τοπικά γραφεία μας από τηλεφωνήματα καθώς όλοι ήθελαν να μάθουν τι συμβαίνει και τηλεφωνούσαν μόνο στο δικό μας κόμμα. Ανασκευασθήκαμε και οργανώσαμε τη ροή των πληροφοριών σ' όλη τη χώρα. Κατόπιν σπεύσαμε να ξεκινήσουμε πρωτοβουλίες παντού. Τώρα τις βλέπετε να καρποφορούν, αλλά είναι μόνο η αρχή...

ΕΡ.: Τι πληροφορίες είχατε;

ΑΠ.: Φίλοι μας πυρηνικοί γιατροί, φυσικοί, ειδικοί στα αγροτικά θέματα που εργάζονται σε διάφορα ιδρύματα της Γερμανίας, μας δίνουν πληροφορίες από μετρήσεις ή έρευνες κι εμείς τις δημοσιεύουμε ή κατευθύνουμε τους δημοσιογράφους.

Η κυβέρνηση αναφερόταν μόνο στο ιώδιο 131. Εμείς πληροφορήσαμε τον κόσμο για το καίσιο και τα άλλα ισότοπα. Κανείς δεν μιλάγε για τοπική ραδιενεργή μόλυνση. Η ζήτηση των δικών μας μετρήσεων ήταν τεράστια. Εμείς τους είπαμε ότι δεν συγκρίνεται η φυσική με την τεχνητή ραδιενέργεια, και την καταστροφική επίδραση της τελευταίας στο βιολογικό κύκλο. Με δυο λόγια, κερδίσαμε την εμπιστοσύνη των συμπολιτών μας παρέχοντάς τους πληροφόρηση και οδηγίες για να προστατέψουν τον εαυτό τους και καταδείξαμε έτσι την ανεπάρκεια του κράτους και την ανευθυνότητα των λειτουργών του.

Αίσθηση προκάλεσε η συνέντευξη του δόκτορα Γιανσέρ, πυρηνικού φυσικού από τη Βρέμη. Ο Γιανσέρ είπε ότι παρόλο που δεν γνωρίζουμε τις επιπτώσεις από την έκθεση σε χαμηλά επίπεδα ραδιενέργειας, ωστόσο είναι πιο επικίνδυνη από άποψη θνησιμότητας από σύντομη έκθεση σε υψηλή ραδιενέργεια. Τούτο επειδή στην τελευταία αυτή περίπτωση τα κύτταρα του οργανισμού αναπτύσσουν αμυν-

Η πληροφόρηση και οι διαστάσεις της πυρηνικής καταστροφής στο Τσερνομπίλ χορηγήθηκαν από τις κυβερνήσεις και τα ελεγχόμενα μέσα ενημέρωσης κατά δόσεις σε απορημένους και τρομοκρατημένους πολίτες. Στις χώρες εκείνες όπου υπάρχει αντίλογος στη συναίνεση που κυβερνά, οργανώθηκαν εκστρατείες πληροφόρησης και στη συνέχεια κινητοποιήσεις ενάντια στην «ειρηνική» χρήση της ραδιενέργειας.

Έτσι, ενώ εδώ ψάχναμε την ειρήνη κάπου στο Μαραθώνα και εκστασιαζόμασταν βλέποντας το Ζ στην τηλεόραση, ήρθαν απ' έξω κάποιοι να μας ενημερώσουν στα πλαίσια της δικής τους εκστρατείας πληροφόρησης για την πυρηνική συμφορά.

Ο ευρωβουλευτής των «Πρασίνων» της Δ. Γερμανίας και καθηγητής φιλοσοφίας Όττο Βολφ ήρθε στην Αθήνα, απέφυγε να συναντήσει οποιονδήποτε «υπεύθυνο» παράγοντα, και είπε όσα περισσότερα μπορούσε σε συνεντεύξεις και συζητήσεις όπως αυτή που «γράψαμε» στα γραφεία της «Οικολογικής Εφημερίδας», και που δημοσιεύουμε στις σελίδες αυτές:

τική αντίδραση που προφυλάσσει τον οργανισμό, ενώ τούτο δεν συμβαίνει στη μακρόχρονη μικρή δόση.

Επίσης προειδοποιήσαμε για την ανεπάρκεια των στατιστικών να καταγράφουν π.χ. τους καρκίνους από τη ραδιενέργεια κι ότι οι τερατογενέσεις θα είναι ασημαντες μπροστά

στις φυσικές απορρίψεις των εμβρύων από τις έγκυες.

ΕΡ.: Δηλαδή γύρω από το Κίεβο τι συμβαίνει;

ΑΠ.: Είναι εγκληματική η μυστικότητα με την οποία περιέβαλε η ΕΣΣΔ το μεγαλύτερο πυρηνικό δυστύχημα. Επίσης καθυστέρησαν να εκκενώσουν το Τσερνομπίλ. Το σύνολο των θανάτων από τις επιπτώσεις της ραδιενέργειας, σύμφωνα με τους Αμερικανούς θα φτάσει στην Ουκρανία, τους 100.000.

ΕΡ.: Εδώ η δική μας κυβέρνηση μίλησε για 4 φορές πάνω από τα φυσιολογικά όρια. Στο μεταξύ έβρεξε πολύ.

ΑΠ.: Αν έχετε μέσο όρο 4 φορές πάνω από το κανονικό, τοπικά θα αντιμετωπίσετε καταστροφές. Δεν ήταν η Ανατολική Γερμανία που επλήγη περισσότερο από τη ραδιενεργό μόλυνση αλλά το Σαρ κοντά στα σύνορα με τη Γαλλία, όπου μετρήθηκε ραδιενέργεια 2.000 φορές πάνω λόγω βροχών. Πάντως στη Γερμανία δεν αναφέρθηκε περίπτωση ομαδικής προσβολής από σύνδρομο Χιροσίμας όπως σε σας με τους Πομάκους. Ακόμη θεωρώ εγκληματική τη συμπεριφορά της ελληνικής κυβέρνησης να σας αφήσει να περάσετε το Πάσχα στην εξοχή. Σε τέτοιες περιπτώσεις πρέπει να μένουν όλοι μέσα σε πέτρινα οικήματα.

ΕΡ.: Πώς πολιτεύονται οι «Πράσινοι» μέσα στην ΕΟΚ;

ΑΠ.: Η ΕΟΚ αντέδρασε με δύο τρόπους στο Τσερνομπίλ. Με αντικομμουνισμό, (π.χ. αρνήθηκαν εισαγωγές από τις ανατολικές χώρες χωρίς να ελέγξουν επίπεδα ραδιενέργειας) και με συστηματική αποπληροφόρηση για την πυρηνική ενέργεια.

Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι το καθοριστικό όργανο της κοινότητας το Συμβούλιο των υπουργών αποτελείται από εκπροσώπους κυβερνήσεων που επέλεξαν να αναπτύξουν τη λεγόμενη «ειρηνική χρήση» της πυρηνικής ενέργειας. Οι ισχυρότερες ενέχονται άμεσα και στον πυρηνικό εξοπλισμό της Ευρώπης. Αν στη Γαλλία δέχονται, πολιτικά κι όχι κοινωνικά πιστεύω, την «ειρηνική χρήση», αυτό σε μεγάλο βαθμό οφείλεται στις πυρηνικές αμυντικές επιλογές των κυβερνήσεών τους.

Εμείς μειοψηφούμε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο υποστηρίζοντας την κατάργηση της πυρηνικής ενέργειας, η οποία υποστηρίζεται με φραστικές μόνο διαφοροποιήσεις από δεξιούς, σοσιαλιστές και κομμουνιστές.

Προσπαθούμε να συντονίσουμε τον αγώνα με Άγγλους εργατικούς και τα συνδικάτα των ανθρακωρύχων.

Η οικολογική χρήση του κάρβουνου αποτλεί για μας στρατηγικής σημασίας ζήτημα. Αποτελεί για τις βόρειες χώρες απάντηση

στην πυρηνική ενέργεια και στην ανεργία που πλήττει τους ανθρακωρύχους.

Πιστεύω ότι, ιστορικά, η παραγωγή πυρηνικής ενέργειας όπως και σε μεγάλη κλίμακα πετρελαίου σχετίζεται όχι μόνο με τον πόλεμο, αλλά και με τη μαζική παραγωγή και κατανάλωση ηλεκτρισμού, σύμφωνα με τις απαιτήσεις του σύγχρονου τρόπου ζωής.

Η συνομοσπονδία των γερμανικών συνδικάτων έχει αποφασίσει να απαλλαγούμε βαθμιαία από την πυρηνική ενέργεια. Μάλιστα μια ισχυρή μειοψηφία στους κόλπους της έχει αντιληφθεί ότι ο αγώνας ενάντια στη ραδιενέργεια συνιστά μέτωπο του αντικαπιταλιστικού αγώνα των εργατών.

Προσπαθούμε να ενισχύσουμε την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα συνεργαζόμενοι με τους Βρετανούς ανθρακωρύχους τους εργατικούς καθώς και άλλες οικονομικές οργανώσεις, ώστε να αναπτυχθεί πάλι το κάρβουνο.

ΕΡ.: Τι κάνουν οι Έλληνες στο Ευρωκοινοβούλιο;

ΑΠ.: Οι ευρωβουλευτές σας είναι απομονωμένοι και ασχολούνται με τον εαυτό τους. Είναι δύσκολο να πει κανείς τι κάνουν.

ΕΡ.: Πώς πολιτεύεται η ελληνική κυβέρνηση μέσα στην ΕΟΚ;

ΑΠ.: Αυτό που φαίνεται αμέσως είναι ότι η ελληνική κυβέρνηση αποπειράται ένα πολύ σύντομο, απότομο «εκσυγχρονισμό» του παραγωγικού μηχανισμού της χώρας αδιαφορώντας αν θα καταστραφεί ένα μεγάλο μέρος του. Φαίνεται ακόμη να νομίζουν ότι μπορούν να πάρουν πολλά λεφτά με τα ΜΟΠ για να αντισταθμίσουν αυτές τις ζημιές της πολιτικής τους. Ο απότομος αυτός «εκσυγχρονισμός» ήταν η πολιτική των κεντρικών ευρωπαϊκών κυβερνήσεων πριν 10 και παρα-

πάνω χρόνια όταν είχε μεν αρχίσει η οικονομική κρίση, αλλά τότε υπήρχε η άποψη ότι θα βγαίναμε από το αδιέξοδο μ' ένα καινούργιο αναπτυξιακό μπουμ. Κι όπως τέτοιο μπουμ τώρα πια δεν φαίνεται πουθενά στον ορίζοντα, είναι απίθανο να πετύχουν τον «εκσυγχρονισμό» τους. Θα τους μείνουν η καταστροφή του παραγωγικού μηχανισμού και οι κοινωνικές επιπτώσεις της.

ΕΡ.: Δηλαδή τι θα πρέπει να γίνει στην Ελλάδα;

ΑΠ.: Για χώρες όπως η Ελλάδα είναι αναγκαίο να συνδυασθεί κάποιου είδους «αυτοκεντρική» ανάπτυξη με την τόνωση του παραγωγικού μηχανισμού όπως έχει και την οικονομική αξιοποίηση των φυσικών πλουτοπαραγωγικών πηγών. Δηλαδή ξεχάστε την τουριστική βιομηχανία.

ΕΡ.: Τι επιπτώσεις είχε το Τσερνομπίλ στην πολιτική των «Πρασίνων» και στις σχέσεις τους με τις άλλες πολιτικές δυνάμεις;

ΑΠ.: Τώρα έχουμε φτάσει ένα 80 με 90% των μελών μας να υποστηρίζει ότι είναι πολιτικά ρεαλιστικό να ζητάμε να κλείσουν όλα τα πυρηνικά εργοστάσια της χώρας. Η μειοψηφία διαφωνεί μόνο για το αν μας συμφέρει για λόγους τακτικής στις διαπραγματεύσεις.

Στο Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα, τσακώνονται αν θα πρέπει να ευθυγραμμιστούν με την απόφαση της ομοσπονδίας των γερμανικών συνδικάτων. Εκτιμούμε ότι θα αναγκαστούν να ζητούν κι αυτοί κλείσιμο πυρηνικών εργοστασίων γιατί θα πιεστούν αφόρητα από μας κι από τον κόσμο.

Το ζήτημα είναι πότε θα κλείσουν. Γιατί κανείς λογικός δεν πιστεύει ότι θα υπάρχουν πυρηνικά εργοστάσια, ας πούμε τα 2.030. Επειδή, κι αυτό είναι περίπου επίσημη άποψη, όλοι ξέρουμε πως η πυρηνική ενέργεια είναι

«ενδιάμεση λύση». Οπότε αν κάποιος υποστηρίζει πως πρέπει να κλείσουν τα πυρηνικά το 2.020 είναι σαν να λέει: συνεχίζουμε με την «ειρηνική» χρήση και τα κλείνουμε κανονικά όταν λήξει ο χρόνος ζωής τους. Πράγμα απαράδεκτο για την επιβίωσή μας.

Ένα συγκεκριμένο παράδειγμα πολιτικής πίεσεων στους Σοσιαλδημοκράτες είναι αυτό που αποφασίσαμε τις προάλλες για το κρατίδιο της Έσσης. Ο «Πράσινος» υπουργός περιβάλλοντος του κρατιδίου ζητά από το SPD διαπραγματεύσεις για να κλείσουν μέχρι το τέλος της χρονιάς τα πυρηνικά εργοστάσια του κρατιδίου, αλλιώς αποχωρεί από το συνασπισμό μαζί τους. Βέβαια αν τα κλείσουν μέχρι το ερχόμενο καλοκαίρι πάλι δεν θα τους δημιουργήσουμε προβλήματα...

ΕΡ.: Έτσι θα απαλλαγούμε απ' τα πυρηνικά;

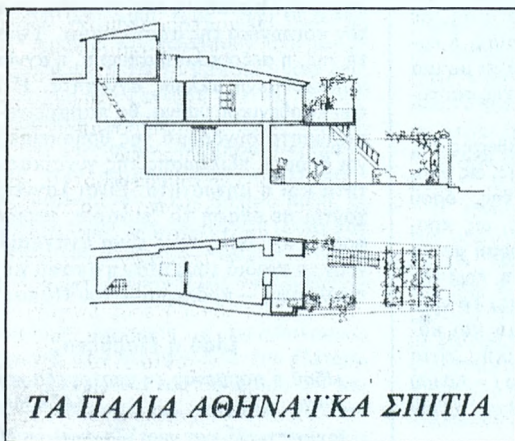
ΑΠ.: Νομίζω πως είναι δυνατόν να απαλλαγούμε από την πυρηνική ενέργεια, όχι όμως χωρίς συγκρούσεις. Θα χρειαστεί να παρθούν αποφάσεις να κλείσουν εργοστάσια. Όπως εκείνο που είναι κοντά στο Αμβούργο, που όλοι του η παραγωγή τροφοδοτεί με ηλεκτρική ενέργεια το εργοστάσιο αλουμινίας.

Χρειάζονται καιριές επιλογές για το ποιες εγκαταστάσεις χρειάζονται στην αρχή, έτσι ώστε να έχουμε λιγότερες διαμάχες και να είναι ελεγχόμενες για να μην διχαστούμε.

Η Ελλάδα και η Πορτογαλία αποτελούν κλασικό παράδειγμα του ότι είναι δυνατόν να υπάρξουν αποκεντρωμένα τοπικά συστήματα παροχής ενέργειας στη μορφή που χρειάζεται, όχι αναγκαστικά ηλεκτρικής.

Ένα τέτοιο μικρό πρόγραμμα υπάρχει στην ΕΟΚ και εκείνο που μπορούμε μαζί με τους Έλληνες να επιδιώξουμε είναι να διευρυνθεί και να εφαρμοστεί ως μέρος των ΜΟΠ.

ΑΡΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΛΥΡΩΤΟ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

ΑΘΗΝΑ: «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»,
Δεινοκράτους 131, τηλ. 72.29.237
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: «Μ. ΚΟΤΖΙΑ ΚΑΙ ΣΙΑ»,
Τσιμισκή 78, τηλ. 279.720

Ένα βιβλίο - ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΟ

ΓΙΑΝΝΗ ΓΚΙΝΗ «Ο άλλος ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ»

Μια αποκαλυπτική προσέγγιση του Κ. Καραμανλή,
τις σχέσεις με τη χούντα • το παρακράτος της ΕΡΕ
• το Κυπριακό • τις αγορές οικοπέδων κ.ά.

Εκδόσεις Άφων Β. ΝΑΣΤΟΥ

ΑΘΗΝΑ: Α. Μεταξά 9, τηλ. 36.02.872
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Κομνηνών 28, τηλ. 23.02.10
Καλλιδοπούλου 13, τηλ. 84.94.52

Εν λύπαις τέξη τέκνα...

...Ή «αν εγκυμονούσε κι ο Πάπας, η άμβλωση θα είχε αναγορευτεί σε ιερό μυστήριο», όπως έγραφαν σε δρόμο του Δουβλίνου, σύγχρονες δαιμονισμένες

της Αλίκης Τσιλιχρήστου

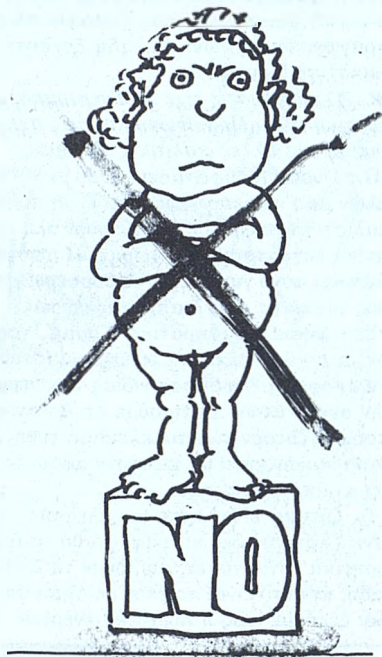
Οι μεταρρυθμίσεις που δίνουν αποφασιστικό λόγο, επί των γεννήσεων στη γυναίκα, πραγματοποιήθηκαν τις 2-3 μόλις τελευταίες δεκαετίες. Έως το '60 σε καμιά γωνιά της γης, δεν όριζε η γυναίκα τις λειτουργίες του κορμιού της. Άλλοι κι όχι εκείνη ήταν οι κύριοι της γονιμότητας της κοιλιάς της. Εκτρώσεις γινόντουσαν βέβαια πάντα, αλλά παράνομα κι εν κρυπτώ ή υπό όρους που την καθήλωναν στη θέση της υποταγής και της ενοχής. Η εκκλησία της Αγάπης, θα εξακολουθεί να τιμωρεί τη διεκδίκηση της ερωτικής γνώσης της Εύας, σε όλες, τις επί 2.000 χρόνια τώρα, γενιές των θυγατέρων της κι ακόμη δεν της αρκεί.

Στην πορεία της γυναίκας για τον έλεγχο της αναπαραγωγικότητάς της, ο μέγας σταθμός σημειώνεται στη δεκαετία του '60, όταν με τη μαζική έξοδο προς την αγορά εργασίας, κάνει την εκρηκτική εμφάνισή του το χάπι και μαζί του η ανατολή μιας εποχής, στην οποία η γυναίκα παύει να είναι η σκιά της μητέρας της. Το υπογάστριο του ανθρώπινου γένους, αυτονομείται, από τις μέχρι τώρα αναντίρρητες, επιταγές της βιολογίας. Η ανθρωπότητα κάνει νέα βήματα εξανθρωπισμού, ο έρωτας διαδραματίζεται με όρους λιγότερο άνιους. Η μητρότητα δεν είναι πια το αναπόφευκτο επακόλουθο μιας τάξης φυσιοκρατικής επιβεβλημένης, παρά επιλογή. Θέλουμε να πιστεύουμε πως δεν είμαστε πλέον οι φυλακισμένες του είδους μας. Το σώμα μας, μας ανήκει. Κανείς δεν μπορεί να μας το επιτάξει ως βιολογικό εργαστήρι, για την αναπαραγωγή του είδους. Την αναπαραγωγή των διαδόχων του λόγου και του νόμου του Πατρός. Ή μήπως μπορεί;

Κάθε τέταρτη, στη γη, εγκυμοσύνη, με υπολογισμούς του '83, διακόπτεται με άμβλωση. Οι μισές, περίπου 26 εκατομμύρια, γίνονται παράνομα. Στις χώρες που ισχύει το υποκριτικό καθεστώς της παρανομίας, τη θέση των προληπτικών ανώδυνων μέσων, παίρνει το χειρουργείο. Οι γυναικολόγοι θησαυρίζουν επί της παρανομίας και τηρούν σιγή ιχθύος, για τις εναλλακτικές λύσεις. Το στοιχειώδες δικαίωμα της γυναίκας ν' αποφασίζει η ίδια, αν, με ποιον, πότε, πόσα και κάτω από ποιες συνθήκες θα κάνει παιδιά, όχι απλώς αμφισβητείται, παρά συναντά μεσαιωνικού τύπου αντιδράσεις, ως τις μέρες μας.

Αυτοδιάθεση της γυναίκας και εκκλησία

Οι εκκλησιαστικοί και λοιποί κραταίοι πατέρες του έθνους, που σφετερίζονταν ανέκαθεν με τους κανόνες τους, είτε της ηθικής είτε των νόμων, την αναπαραγωγική δύναμη της γυναίκας διείδαν στο δικαίωμα της διακοπής

της αθέλητης εγκυμοσύνης και της πρόληψης της, με αντισυλληπτικά, την υπέρτατη απειλή κατά του έθνους και των «χρηστών ηθών». Πέρα όμως από το συμφέρον, της πρόσδεσης της γυναικείας γονιμότητας, σε πλάνα του στρατού ή της εργοδοσίας, η εμβρυόφιλη αγωνία είχε πάντα να κάνει με μια βαθύτερη υπονομευτική θεώρηση, της ταυτότητας της γυναίκας.

Γιατί η αναγνώριση της αυτοδιάθεσής της που θα σήμαινε και αναγνώρισή της, ως υποκειμένου της σεξουαλικότητάς της, όρου πρωταρχικού της αυτονομίας της, ως προσώπου, έρχεται σε πλήρη σύγκρουση με τη βιβλικό - κοσμική κρατούσα άποψη, περί της παραπληρωματικής της υπόστασης. Το νόημα της Βίβλου, παραγωγού συνάμα και καθρέφτη της πολιτισμικής μας οπτικής, είναι πως ο κύριος έπλασε τον άνθρωπο (= Adam) και τη γυναίκα. Ή πως η γυναίκα έγινε χάριν του ανθρώπου που ήταν άνδρας.

«Κι έπλασεν ο θεός τον άνθρωπον¹ χουν από της γης και ενεφύσησεν εις το πρόσωπον αυτού πνοήν ζωής και εγένετο ο άνθρωπος ψυχήν ζώσαν. Και είπεν ο θεός ου καλόν είναι τον άνθρωπον μόνον. Ποιήσωμεν αυτώ βοηθόν κατ' αυτόν... Και ωκοδόμησεν Κύριος ο θεός την πλευράν ην έλαβεν από τον Αδάμ εις γυναίκα».

ΓΕΝΝΕΣΙΣ

Ο πρώτοπλαστος αρσενικός ως προερχόμενος από τη γη, στα εβραϊκά adam, θ' αποκληθεί απ' το θεό Adam, δηλαδή ανθρώπινο

ον γης πιο απλά άνθρωπος. Ο... βοηθός του ανθρώπου δεν θ' αξιωθεί να λάβει το όνομα από τον Κύριο και θα αρκεστεί να ονομαστεί από τον Αδάμ, Γυνή, Ishá² στα εβραϊκά, που σημαίνει Ανδρίς.

«και ήγαγεν αυτήν προς Αδάμ. Και είπεν Αδάμ τούτο νυν οστούν εκ των οστέων μου και σαρξ εκ της σαρκός μου, αυτή κληθήσεται Γυνή, ότι εκ του ανδρός αυτής ελήμφθη αυτή».

Το όνομα Εύα, που σημαίνει περίπου πηγή ζωής, θα της το απονείμει επίσης ο Αδάμ, ο οποίος είχε εξάλλου επιφορτιστεί το καθήκον, να ονοματίσει όλα τα ζωντανά του κήπου της Εδέμ.

«και κάλεσεν Αδάμ το όνομα της γυναικός Ζωή, ότι αυτή μήτηρ πάντων των ζώντων».

Αλλά το στίγμα της γυναικείας μοίρας θα δοθεί με την αναντίρρητη εντολή η οποία έπετα του επεισοδίου της φιλομάθειας της Εύας.

«Και είπεν ο Αδάμ. Η γυνή ην έδωκας μετ' εμού, αυτή μοι έδωκεν από του ξύλου και έφαγον... Και είπεν Κύριος ο θεός τη γυναικι... Πληθύνων πληθυνώ τας λύπας του και τον στεναγμό σου. Εν λύπαις τέξη τέκνα και προς τον άνδρα σου, η αποστροφή σου και αυτός σου κυριεύσει.»

«Έκτοτε», ως η ενσάρκωση του αμαρτήματος, θα παραμείνει καταραμένη στους αιώνες, των αιώνων. Η γνώση θ' αποτελεί γι' αυτήν την καταδίκη της, το στιγματισμό της, τον κοινωνικό της αποκλεισμό. Ύψιστη αρετή της, η σεξουαλική απειρία, η άγνοια. Η αποκαλούμενη αλλιώς αγνότητα. Η λατρεία του παρθενικού υμένα, θα παραμείνει το ανυποχώρητο σύνδρομο της θρησκείας και μόνοι δρόμοι, εξιλέωσης της γυναίκας η αγνότητα και η μητρότητα. Είναι λαγνεία να έρχονται σε επαφή τα ζευγάρια, περισσότερες φορές, απ' όσες τους είναι αναγκαίο να κάνουν τα παιδιά τους ήταν η άποψη για την αντισύλληψη —πρόπερσι— του Πάπα.

Ιδού η Παρθένος

«Ιδού η παρθένος εν γαστρί έξη και τέξεται υιόν».

ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ

Συνοπτικώς και νεοελληνιστί το διαχρονικό μήνυμα: «εμ παρθένα, εμ γιο». Το ευλογημένο γυναικείο πρότυπο του χριστιανισμού κι αντίποδας της Εύας είναι η Μαρία, μητέρα μεν, παρθένος δε. Ο ιδρυτής της εκκλησίας μας και γιος της —ο ίδιος αποκαλεί εαυτόν μόνο γιο του Πατρός— θα παραμείνει το ίδιο ανέραστος, γιατί ήταν θέλημα Πατρός. Όπως θέλημα Πατρός ήταν κι η σύλληψή του από την Παρθένο. Απλώς στη Μαρία αναγγέλθηκε, ότι την επέλεξε ο Κύριος να φέρει το σπόρο του στην κοιλιά της κι εκείνη ψέλιζε:

«*ἰδοὺ ἡ δούλη τοῦ Κυρίου, γένοιτο μοι κατὰ το ῥῆμα σου.*»

Να 'ναι τυχαίο που κι ἡ μάνα τοῦ Κρίσνα ἦταν παρθένα, καθὼς κι ἡ δική μας, ἡ θεά των ἡρώων, ἡ πατρογέννητη Αθηνά, ἐνὸς τα πιο πολλά, ἰσως, ἀδέρφια τῆς καρποῖ ἐξαπατημένων ἕως βιασμένων γυναικῶν, ἀπὸ το μη-χανευόμενο, τα πάντα γιὰ τοῦτο το σκοπὸ, θεὸ των θεῶν Δία; Συμπέρασμα: πού ακοῦ-στηκε δικαίωμα ἐρωτικῆς ἐπιλογῆς των γυναικῶν ἢ ἐπιλογὴ τους στὴ μητρότητα, ἐνὸς-σω στὸν οὐρανὸ θα... βασιλεύουν θεοὶ ἀρσε-νικοί;

Η εκθρόνιση της μητέρας

Το πρῶτο χαρακτηριστικὸ τῆς Βίβλου εἶ-ναι ὁ παραγωνισμὸς τῆς γεννητικῆς ἱκανό-τητας τῆς γυναίκας. Στὸ μῦθο τῆς Γέννησης, ἡ φυσιολογικὴ πορεία τοῦ γεγονότος ὅτι οἱ γυναῖκες γεννοῦν τοὺς ἀντρες, ἀνατρέπειται. Ἕνας ἀρσενικὸς θεὸς γεννᾷ τὸν κόσμον κι ἡ πρώτη γυναίκα σ' αὐτόν, πλάθεται ἀπὸ 'να πλευρὸ τοῦ πρῶτου ἀνδρα. Γαῖα, Ρέα, Κυβέ-λη ἐπίσης θα παραμεριστοῦν ὅταν ὁ Δίας θα ἀναλάβει τὴν ἡγεσία, ἐπὶ των θεῶν πραγμά-των, στὸν Ὀλύμπο. Οἱ μεγάλες μητρικὲς θε-ότητες, προγενέστερες σ' ὅλες τῆς θρησκευτι-κῆς μυθολογίας, γράφει ὁ Φρόνυτ, θα ἐκθρο-νιστοῦν ἀπ' τοὺς ἀρσενικοὺς θεοὺς ἀν και γιὰ ἓνα διάστημα θα συνυπάρξουν μαζί τους.

Τὴν ἀντιφατικὴ ἕως πολὺπλοκὴ τοῦτῃ στά-ση των ἀρσενικῶν πολιτισμῶν, ἀπέναντι στὴ μητρότητα, ἡ Κάρεν Χόρνεϊθ θα τὴν ἀποδώ-σει στὸ δέος που ἀνέκαθεν προξενοῦσε ἡ ἱκα-νότητα τῆς γυναίκας νὰ γεννᾷ ζωὴ. «*Ἡ δύνα-μη τῆς γυναίκας νὰ δημιουργεῖ τὴ ζωὴ, μιὰ ζωὴ θεμελιακὴ, γέμειζε πάντα τὸν ἀνδρα με θαυμασμό. Καὶ σ' αὐτὸ ἀκριβὲς τὸ σημείο, δημιουργεῖται τὸ πρόβλημα. Γιατί εἶναι ἀντίθε-το πρὸς τὴν ἀνθρώπινη φύση νὰ νιώθει θαυμα-σμό χωρὶς ταυτόχρονα νὰ αἰσθάνεται μνησι-κακία γιὰ τῆς ἱκανότητες που δεν κατέχει ὁ ἰ-διος.*»

Οἱ Εβραῖοι χρειάστηκε ν' ἀποκηρύξουν τὴν προηγούμενη θρησκεία τους, περὶ θηλυκῆς θεότητας⁴ προτοῦ προχωρήσουν στὸ μονο-θεϊσμό. Επιδιώκειν ὡστόσο κάποια μνεῖα περὶ θηλυκῆς ἀρχῆς στὴ Γέννηση κι εἶναι τὸ ὄνο-μα Εὐα, εβραϊκὰ Hawwah, που σημαίνει μητέ-ρα ὅλων των ζωντανῶν. «*Ἡ ἀποσκοπούμενη ἐξαφάνιση των μητριαρχικῶν ἀναμνήσεων δεν ὀλοκληρώνεται*»⁵. Στὸν ἀρχικὸ μῦθο, ἦ-ταν ἡ Μητέρα ὅλων των ζωντανῶν (Εὐα) που δημιούργησε τὸν ἄνθρωπον (Adam) και τὸν ἀ-πόδωξε ὅταν στὴ συνέχεια τῆς σφετερίστηκε προνόμιό τῆς.

«*Ἡ διάδοξη θρησκεία, ὁ χριστιανισμός, προερχόμενος ἀπὸ μιὰ θρησκεία τοῦ Πατέρα, θα γινῶταν ἡ θρησκεία τοῦ Γιου, που δεν κα-τόρθωσε νὰ ἐκτοπίσει τὸν Πατέρα*»⁶. Εκτοπι-ζει ὁμως τὴ μάνα. Σε μιὰ παραληρούσα περὶ τοῦ Λόγου τοῦ Πατρὸς, Καὶνὴ Διαθήκη, τὴ μόνῃ «*ἀναγνώριση*» που θ' ἀπειθῶνι στὴ μά-να τοῦ ὁ Χριστὸς, τὴν ὁποία ἀποκαλεῖ «*γυ-ναῖκα*» εἶναι στῆς τελευταῖες στιγμὲς των πα-θῶν του, ὅταν τῆς δείχνει σαν παρηγοριὰ τὸν Ἰωάννη. Ὁ Χριστιανισμὸς τῆς Καὶνῆς Διαθή-κης ξεδιπλώνεται ὡς ἡ λατρεία τοῦ Γιου, που υποτάσσεται παντελῶς στὸν Πατέρα κι ὁχι ἀπλῶς ἀγνοεῖ, ἀλλὰ ἐξουδετερώνει πλήρως τὴ Μάνα. Γιὰ πρώτη φορὰ στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας, μιὰ γυναίκα γονατίζει μπρο-

στά στὸ γιὸ τῆς, γράφει ἡ Σιμόν ντε Μπωβουάρ⁷. Εἰδὼ βρίσκεται ἡ υπέρτατη νίκη τοῦ ἀρσενικοῦ, μιὰ νίκη που εἶναι δεμένη με τὴ λατρεία τῆς Θεοτόκου. Πρόκειται γιὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς γυναίκας με τὴν ὀλοκλη-ρωση τῆς ἡττας τῆς. Ἡ ἐκκλησία, γράφει ἡ ἰ-δια πάντα συγγραφέας ἐκφράζει και ὑπηρετεῖ ἓναν πατριαρχικὸ πολιτισμὸ που θεωρεῖ σω-στό ἡ γυναίκα νὰ εἶναι προσκολλημένη στὸν ἄντρα και με τὸ νὰ εἶναι ὁ πειθήνιος υπηρέ-της του, μπορεῖ νὰ γίνῃ μιὰ τιμημένη αγία.

Ο ἀνὴρ γεννᾷ, ἡ γυναίκα τίκτει

Ἡ παράδοσις των πατριαρχικῶν κοινωνιῶν που ἀμφισβητοῦν τὴν «*αὐτόνομη*» σεξουαλι-κότητα και ἀναπαραγωγικότητά τῆς, εἶναι μακριά. Μιλώντας γιὰ τὴν «*ἀρσενικοκίττα*» ὁ Ἀριστοτέλης θα παραλληλίσῃ τοὺς «*φύσει ο-μοφυλόφιλους ἀνδρες*» με τὴν «*φύσει παθητι-κὴν*» γυναίκα. Ὅσον ἀφορᾷ, τὴν ἀναπαραγω-

γικά ἱκανότητά τῆς γυναίκας, τὸ σῶμα τῆς δεν ἀποτελεῖ, παρὰ τὸ ἐκπλαπτήριο τοῦ ἀρ-σενικοῦ σπέρματος. Τ' ἀγῶρια λέει ὁ Ἀριστοτέ-λης προέρχονται ἀπὸ τὸ ζεστὸ σπέρμα τοῦ πα-τέρα και τα κορίτσια ἀπὸ τὸν κρύο. Πιστὸς στῆς θεωρίες τοῦ ὁ ἐπιστήμονας τοῦ 17ου αἰῶ-να ὀνόματι Γιόχαν Φον Κυφστάιν εἶχε γίνῃ, στὸν καιρὸ του, πασίγνωστος, γιατί εἶχε, λέει, δημιουργήσει ἀνθρώπους ἀπὸ σπέρμα τοῦ ὁποῖο εἶχε κρατήσῃ ἐννιά μῆνες σε χῶρο υγρὸ και ζεστὸ και τὸ ἔτρεφε με αἷμα περιό-δου.

Ἡ γυναίκα εἰδῶθηκε σαν τὸ ἔδαφος, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου, ἔδινε ἀπλῶς ζωὴ ὁ σπέρμας τοῦ ἀνδρα. Ἦθελαν νὰ πιστεῦν πῶς εἶναι ἐκεῖ-νος που γεννᾷ. Ὅλοι οἱ σχετικοὶ κανόνες ἐ-ξάλλου δικαίου και ἠθικῆς εἶχαν νὰ κάνουν με τὴ ρύθμισιν των δικαιωμάτων των ἀπογόν-ων του και των κληρονόμων του. Τοῦτῃ ἡ ἄ-ποψη δίνεται ἀνάγλυφα στὸ ἀπόσπασμα που ἀκολουθεῖ:

*Διδάσκαλε Μωυσῆς εἶπεν, εἰάν τις ἀποθάνῃ
μη ἔχων τέκνα, ἐπιγαμβρεύσει ὁ ἀδελφός
αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ και ἀναστήσει σπέρ-
μα τῶ ἀδελφῷ αὐτῷ. Ἦσαν δὲ παρ' ἡμῖν ἐπὶ
ἀδελφοί. Καὶ ὁ πρῶτος γαμήσας ἐτελεύτη-
σεν. Καὶ μη ἔχων σπέρμα, ἀφῆκεν τὴν γυναῖκα
αὐτοῦ, τῶ ἀδελφῷ αὐτοῦ. Ὁμοίως και ὁ δεύ-
τερος και ὁ τρίτος. Ἐως των ἐπτά. Ὑστερον
δὲ πάντων ἀπέθανε και ἡ γυνή.*

ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ ΚΕΦ. ΚΒ'.

Τὴν ἔδινε ὁ ἓνας στὸν ἄλλον, ὅπως κληρο-νομικῶς δικαίω θα μεταβιβάζονταν κι ἓνα χω-

ράφι και τὴν καλλιεργοῦσαν στὴ σειρά, ἕως ὅτου ἀποδῶσι τὸν καρπὸ που ἐσπείραν. Καὶ το ἐπίμαχο ἐρώτημα:

«*ἐν τῇ ἀναστάσει τίνος των ἐπτά ἐσται ἡ γυ-νὴ; Πάντες γὰρ ἔσχον αὐτήν.*»

Τοῦτο το χωράφι που ὅλοι το κατεῖχαν, ποῖος ἐντέλει θα τὸ πάρει. Ἰδοὺ ἡ ἀπορία.

«*Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. Πλα-νάσθε μη εἰδότες τὰς γραφὰς μηδὲ τὴ δύνα-μιν τοῦ θεοῦ. Ἐν γὰρ ἀναστήσει οὔτε γαμοῦ-σιν οὔτε ἐγκαμίζονται, ἀλλὰ ὡς ἄγγελοι Θε-οῦ, ἐν οὐρανῷ εἰσὶ.*»

Καθὼς προκύπτει ἀπὸ τὴν ἀπάντησιν τοῦ Ἰ-ησοῦ, ἡ γυναίκα θα γλιτώσῃ ἀπὸ τὴ θέσις τοῦ παθητικοῦ ἀντικειμένου διαφορᾶς, των 7 διεκδικητῶν σπορέων τῆς, μόνον χάριν τοῦ ἀφύλου των ὄντων στὴν αἰώνια ζωὴ, ἡ ὁποία μας ἀπαλάσσει ἀπὸ τὸν... ρύπον των ἐρωτα. Κατὰ τα ἄλλα ἡ σαφήνεια στῆς ἀπαντήσεως γενικά τοῦ Χριστοῦ, συναγωνίζεται ἐπαξίως, τὴν ἀκριβολογία σημερινῶν κυβερνητικῶν ἐκπροσώπων.

Τὴν ἀμφιθυμία τῆς ἐκκλησίας ὡς πρὸς τὴ μητρότητα τὴν ξαναβρίσκουμε στὴν παραδο-ξολογία τῆς γενεαλογίας τοῦ Χριστοῦ, τὴν ὁ-ποία προσδίδουν ὅλοι οἱ ευαγγελιστῆς, ἐκτὸς τοῦ Λουκά, στὸν Ἰωσήφ, παρὸτι ὁ ἄνθρωπος, κατὰ τὴ χριστιανικὴ πίστιν, εἶναι ἀμέτοχος στὴ σύλληψιν τοῦ. Ἐτὶ διαβάζουμε:

«*Ἀβραὰμ ἐγέννησε Ἰσαὰκ, Ἰσαὰκ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰακώβ, Ἰακώβ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰούδα...*».

Γιὰ νὰ φτάσουμε στο:

«*Ὁ Ματθάν δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰακώβ, Ἰακώβ ἐ-γέννησε τὸν Ἰωσήφ, τὸν ἀνδρα Μαρίας, ἐξ ἧς ἐγεννήθη ὁ Ἰησοῦς, ὁ λεγόμενος Χριστός.*»

Θυμίζει, γράφει ἡ Ελίζαμπεθ Γκούλντ Ντάβις «*τὸ παλιὸ ἀνέκδοτο «με τὸν χωρικὸ που ὁδηγεῖ τὸ χαμένο ταξιδιώτη στὸ ξενοδο-χείο του και μετὰ ἀπὸ μακροσκελεῖς ἐξηγή-σεις καταλήγει ἀμήχανα στὸν ὑπάρχον ἓνα ξε-νοδοχεῖο ἐκεῖ ἀλλὰ δεν εἶναι αὐτό. Οὔτε ὁ Ἰω-σήφ... ἦταν αὐτό».*»

Ερωτικὸς λόγος στὸ λόγο ἀγαμίας;

Περὶ τοῦ «*ορθόδοξου ἐρωτικοῦ λόγου*», μιὰ προσωπικὴ παρένθεσις ἀγνοῶ τα πάντα. Ἡ ἀνθιστὴ τῆς ὑπόθεσιν, με βρῆκε ὑπὸ τὸν ἀστερισμὸ τῆς τελευταίας, πρὸς βορρά ἀποδημίας μου. Τὸ κρυστάλλινο πάντως μῆ-νυμα τῆς Καὶνῆς Διαθήκης, που συνιστᾷ τὴν ἰδεολογικὴ βάση τόσο τῆς δυτικῆς ὅσο και τῆς ὀρθόδοξης ἐκκλησίας, εἶναι πῶς ὁ συν-τομότερος δρόμος γιὰ τὴ βασιλεία των οὐρα-νῶν, περνᾷ ἐμὲς τῆς ἀγαμίας. Τὴν ἐντολὴ «*οὐ μοιχεύσεις*» ὁ Χριστὸς θα τὴ διευρύνῃ ὡς τὴν ἀπαγόρευσις και τῆς φευγαλέας ἀκόμη ἐ-ρωτικῆς ἐπιθυμίας τοῦ νου.

«*Εγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτήν ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτή ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. Εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμὸς σου ὁ δεξιὸς σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτόν...*»

ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ ΚΕΦ. Ε'.

Κι ὅταν διδάσκει πῶς εἶναι θεμιτὸ κανεὶς νὰ «*ἀπολύσει* τὴν γυναῖκα αὐτοῦ» μόνον «*ἐπὶ πορνείᾳ*» (!) κι οἱ μαθητῆς βρίσκουν γι' αὐτὸ ἀσύμφορο τὸ γάμο, ἀφοῦ ὁ Μωϋσῆς παρεῖχε τὴ δυνατότητα στὸν ἀνδρα νὰ διώχνῃ πολὺ πιο εὐκόλα τὴν ἀνεπιθύμητη γυναῖκα του, ὁ Χριστὸς τοὺς ἀπαντᾷ πῶς «*ὁ λόγος τῆς ἀγα-μίας*» εἶναι γιὰ τοὺς λίγους και ἐκλεκτοὺς.

«*Εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναίκας οὐ συμφέρει γαμήσαι ὁ δὲ εἶ-πεν αὐτοῖς. Οὐ πάντες χωροῦσιν τὸν λόγον*

τούτον, ἀλλ' οἱς δέδοται. Εἰσὶ γὰρ εὐνοῦχοι οἵτινες ἐκ κοιλίας μητρὸς ἐγεννήθησαν ὁντως. Καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι οἵτινες εὐνουχίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι οἵτινες εὐνουχίσαν ἐαυτοὺς δια τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν».

ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ ΚΕΦ. ΙΘ'.

Αμφίβολο αν η γυναίκα έχει ψυχή αναμφισβήτητο... πως το έμβρυο έχει

Δεν θ' αναφερθούμε στην περίφημη σύνοδο περί της ψυχής της γυναίκας. Θα κάνουμε αντίθετα μια σύντομη αναδρομή στην παλιότερη νομοθεσία για την έκτρωση. Στις χώρες του ελληνορωμαϊκού πολιτισμού, η έκτρωση ήταν κατοχυρωμένη από τη νομοθεσία. Ο Πλάτων, στους Νόμους του, συνιστά στις γυναίκες να γεννούν τουλάχιστον δυο παιδιά «τον αριθμό που ορίζει ως σωστό ο νόμος» για το πληθυσμιακό, ενώ ο Αριστοτέλης συστήνει στις γυναίκες στα Πολιτικά του, να κάνουν έκτρωση «πριν το έμβρυο λάβει ζωή». Πριν δηλαδή τον 6ο μήνα. Κατά το Ρωμαϊκό δίκαιο, το έμβρυο αποτελεί τμήμα του μητρικού σώματος. Σε περίπτωση που η γυναίκα αρνιόταν να τεκνοποιήσει παρά την επιθυμία του συζύγου, ο Ρωμαϊκός Νόμος προέβλεπε την τιμωρία της, αλλά για ανυπακοή (ειρήσθω εν παρόδω κατά το περσινό νομοσχέδιο που αποσύρθηκε, αρκούσε και μόνη η θέληση του σπερματοδότη, συζύγου δηλαδή ή εραστή, προκειμένου να γεννηθεί ένα παιδί, όχι μόνο για το λόγο της ανυπαρξίας κατά τον ελληνικό νόμο, του συζυγικού βιασμού αλλά και γιατί προβλεπόταν μόνο κοινή συναινέσει του «ζεύγους» η έκτρωση. Αυτά προς σύγκριση με το Ρωμαϊκό).

Η πρώτη ρητή απαγόρευση της έκτρωσης, επιβλήθηκε τον 3ο μ.Χ. αιώνα, από τον α' χριστιανό Καίσαρα και... Άγιο καθ' ημάς —παρότι διέταξε να ζεματιστεί μέχρι θανάτου η ύποπτη μοιχείας σύζυγος του —Κωνσταντίνου. Πρόκειται για τον ίδιο που καθιέρωσε και το τρισυπόστατο της θεότητας «πατήρ - υιός - πνεύμα». Λογίζεται δηλαδή σαν έγκλημα αφού προσδοθεί ψυχή στο έμβρυο απ' το χριστιανισμό αλλά και πάλι μόνον μετά το χρόνο της εγκατάστασής της. Στα αρχαϊκά έμβρυα εγκαθίσταται η ψυχή

—κατά τον Άγιο Θωμά, την 40η ημέρα, στα δε θηλυκά την... 80η. Το 1000 ο Ερρίκος ο 5ος διατάσσει να ρίχνονται όλες οι γυναίκες που αποβάλλουν στην πυρά κι ο Πάπας το 1588 θεσμοθετεί την ποινή του θανάτου, όχι μόνο για την έκτρωση, παρά και για την παρεμπόδιση της γονιμότητας. Η ηθική των επισκόπων επιτάσσει τον τοκετό ως καθήκον προς το Θεό. Τα νεότερα φασιστικά κράτη τον επιτάσσουν προς το έθνος. Το σταλινικό ανακαλώντας το '36 το δικαίωμα επιλογής, που θέσπισε για τις γυναίκες η Επανάσταση, τον ανακηρύσσει ως καθήκον προς το λαό και προβάλλει σαν ηρωικό, ένα μοντέλο σταχανοβικής μητράς.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι πέρα από τους Ιερείς που κρατούσαν τα ηνία του κοινωνικού ελέγχου, επί της σεξουαλικής ζωής, λειτουργούσε παράλληλα ένας μερικότερος έλεγχος που είχαν στα χέρια τους οι γυναίκες περί τον τοκετό και τα συναφή. Ολόκληρος θησαυρός γνώσεων για τον περιορισμό των γεννήσεων, τη γονιμότητα και τ' αφροδίσια που μεταδίδονταν από γενιά σε γενιά γυναικών, ωστόσο θα χαθεί με τον αφανισμό των μαγισσών, που συχνά ήταν μαμές και γιατρίσες.

Από το 1.300 - 1.700 κήκαν εκατοντάδες χιλιάδες γυναίκες. Οι σεξόφοβοι και μισογύνηδες πατέρες της εκκλησίας, τις φαντασίωσαν πως ζευγάρωναν με το σατανά. Πολλές ρίχτηκαν ζωντανές στην πυρά με τέτοιου είδους αυθεντικότητας, μαρτυρίες.

Το απαύγασμα, όμως της χριστιανο - πατριαρχικής θεώρησης για τη γυναίκα, το βρήκαμε: σ' ένα απόσπασμα διδαχής, ενός άλλου μεγάλου φιλογύννη πατέρα, της Εκκλησίας. Στο Λούθηρο. Να τι λέει:

«Αν μια γυναίκα κουραστεί από τις πολλές γέννες και γείρει τέλος να πεθάνει σε κάποια απ' αυτές δεν έχουμε τίποτα να κάνουμε γι' αυτό. Αφήστε την απλώς να πεθάνει. Δεν βρίσκεται στον κόσμο παρά για να φέρει μόνο παιδιά».

Το σύγχρονο πολιτισμικό μοντέλο

Πόσο αλήθεια απέχει η σύγχρονη θεώρηση επί της γυναίκας, απ' την πρωτόγονη χρησιμοθηρική της ιουδαϊκό - χριστιανικής πατριαρχίας! Εκτός από γέννημα των διαδο-

χών του Λόγου και του Νόμου του Πατρός ή της νέας γενιάς των «πολεμιστών» όπως συνηθίζουμε να λέμε το σύγχρονο πολιτισμικό μοντέλο τη θέλει τώρα και «ανάπαυση» του «Πατρός» ή Πολεμιστή. Αντικείμενο σεξουαλικό από τη μια, υποταγμένο στην ανέλεγκτη βιολογική επιταγή από την άλλη. Θα αμαρτάνει μεν αλλά εντός των αναγνωρισμένων ορίων του γάμου και θα πληρώνει στο ακέραιο τις συνέπειες της αμαρτίας της. Οι εγκυμοσύνες που θα βάζουν «αμφότερους» σε μπελά, θα ελέγχονται υπό το κράτος της ενοχής και του φόβου. Και στη μια και στην άλλη περίπτωση, ο τόπος της ολοκλήρωσης της γυναίκας δεν είναι παρά η μητρότητα. Ο αναντίρρητος φυσικός προορισμός, που προετοιμάζει και καθαγιάζει τη συνεπούμενη υπηρετική κοινωνική θέση. Μια θέση εν είδει συμβολικής μητράς και μαστού προς συντήρηση και αναπαραγωγή της κοινωνικής οργάνωσης. Πρόκειται για το πρότυπο της «αυτοθυσιαζόμενης» και περιθάλπουσας ύπαρξης, περί των πολεμιστών, ενεργών ή παροπλισμένων και των διαδόχων τους, αενάως. Μια αδελφή του ελέους που η ευτυχία της θα συνίσταται στην αυτοανάλωσή τους ως υπηρετικό ον. Ύψιστος σκοπός της, η αυτοεκμνηδένισή της.

Για το «πολυποίκιλο» εξάλλου των αναγκών του σύγχρονου επιτυχημένου άνδρα, ισχύει το γνωστό αθηναϊκό τρίπτυχο: σύζυγος για τους νόμιμους απογόνους, εμπνευσμένη συνεργάτιδα στη θέση της πεφωτισμένης εταίρας, γκόμενες ή ερωμένη για τις ηδονές.

1. Adam, στην εβραϊκή Βίβλο.
2. Ish = άνδρας, isha = ανδρίς.
3. Ψυχολογία της Γυναίκας, Γλάρος σελ. 121.
4. Robert Graves, Who white Goddess, Farrar, σελ. 215.
5. Erich From, The forgotten language, Holt, σελ. 234.
6. Σ. Φρόυντ, Μωσής και Μονοθεϊσμός, ΜΑΡΗ, σελ. 75.
7. Σ.Ν. Μπωβουάρ, Δεύτερο Φύλο, Γλάρος, σελ. 186.
8. El. Gould Davis. Πρώτο Φύλλο. Νέα Σύνορα, σελ. 170.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΑΘΗΝΑ: «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»,
Δεινοκράτους 131, τηλ. 72.29.237
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: «Μ. ΚΟΤΣΙΑ ΚΑΙ ΣΙΑ»,
Τσιμισκή 78, τηλ. 279.720

Τελετές μνήσης στην ομάδα των μικροπρονομιούχων

Οι εξετάσεις για την εισαγωγή στα ΑΕΙ κατέλαβαν για μια ολόκληρη βδομάδα τις πρώτες σελίδες όλου του ημερήσιου Τύπου. Τέτοια δημοσιότητα προφανώς είναι παράδοξη. Και γίνεται ακόμα πιο περιεργό αυτό το γεγονός, όταν σημειωθεί πως όλη η ειδησεογραφία περιστρέφεται γύρω από τη διαφάνεια των κανόνων και την περιφρούρηση από τις διαρροές. Θα έλεγε κανείς πως ένας ολόκληρος λαός περνάει από μια δοκιμασία τόσο κρίσιμη, ώστε οι όροι της πρέπει να λειτουργούν χωρίς να παράγουν την παραμικρή καχυποψία: θα έλεγε κανείς πως πρόκειται για ένα ζήτημα ζωής ή θανάτου!

Κι όμως κάπως έτσι είναι τα πράγματα. Η πασίγνωστη ελληνική κοινωνική κινητικότητα και ό,τι μεταφέρει στο πεδίο των προσδοκιών, των φαντασιώσεων, των οικογενειακών στρατηγικών και του συλλογικού ασυνείδητου, αποκτά υπόσταση και μεταβάλλεται στην υλική βάση που στηρίζει τις αντίστοιχες ιδεολογίες μέσω των εισαγωγικών εξετάσεων.

Τα επιχειρήματα που, προσάγονται από τους κοινωνιολόγους* είναι πειστικά και συνοδεύονται από χρήσιμα στοιχεία: εκείνο που αποδεικνύεται είναι ότι οι γόννοι των εργατών, σε εξαιρετικά υψηλά ποσοστά, αλλάζουν μέσα σε μία ή δύο γενιές τάξη. Μετατρέπονται σε ένα είδος «προσοδούχων» που απασχολούνται στο κράτος ή στους Δημόσιους Οργανισμούς που εξαρτώνται άμεσα από αυτό.

Είναι λοιπόν φανερό, πως σε ένα κράτος όπου οι διαδοχικές κυβερνήσεις ποτέ δεν έχουν πείσει τους πολίτες ότι αυτή η πράξη με τις τόσο ριζικές κοινωνικές επιπτώσεις της γίνεται με όρους αξιοκρατικούς —ας σημειωθεί πως η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ δεν έχει προσλάβει σχεδόν ποτέ με διαγωνισμούς— αυτό το ρόλο, σε ένα άλλο βέβαια επίπεδο, καλούνται να τον παίξουν οι εισαγωγικές εξετάσεις.

Από αυτή τη σκοπιά, η δημοσιότητα και η διαφάνεια καλείται να απαντήσει σε δύο σημεία όπου συγκεντρώνεται η δυσπιστία: στην ισότητα απέναντι στις εξετάσεις —όπως λέμε ότι όλοι είναι ίσοι απέναντι στον νόμο— και στον έλεγχο των διαρροών. Έτσι βλέπουμε στην τηλεόραση τον πρόεδρο της Επιτροπής που βγάζει τα θέματα να μας εξηγεί τα μέτρα ασφαλείας και να μας διαβεβαιώνει ότι η επιτροπή περιφρουρείται από αδέκαστους πράκτορες της ΚΥΠ.

Κι αυτή η δημοσιότητα ολοκληρώνεται κάθε Σεπτέμβρη όταν από όλα τα Μαζικά Μέσα Ενημέρωσης με μια τελετουργική θεατρικότητα γνωστοποιούν τα ονόματα των επιτυχόντων. Διόλου παράδοξα όλοι αισθάνονται την ανάγκη να μνημειώσουν αυτή τη μοναδική στιγμή: έτσι κι αλλιώς πάντα η μεταπήδηση από μια κοινωνική ομάδα σε μια άλλη είναι σε όλες τις ανθρώπινες κοινότητες μια στιγμή αποφασιστικής σημασίας. Είτε είναι οι τελετές μνήσης των εφήβων στις λεγόμενες πρωτόγονες φυλές, είτε είναι οι εισαγωγικές εξετάσεις και η τελική αποδοχή στα «μικροπρονομιούχα στρώματα των προσοδούχων», η δημόσια τελετουργία είναι απαραίτητη. Αυτή διασφαλίζει τη συνοχή της κοινότητας, και τροφοδοτεί τις πραγματικές ή φαντασιωτικές μεγάλες προσδοκίες. □

* Το θέμα αυτό έχει αναπτύξει με εξαιρετική ενάργεια ο Κων. Τσουκάλας.

Σημειωματάριο ειδήσεων

● «Ελάτε στο Πάρκο Ελευθερίας (πρώην ΕΑΤ-ΕΣΑ) πίσω από το Ναυτικό Νοσοκομείο Κυριακή - Δευτέρα από 6.30 μ.μ. - 11 μ.μ. στις 22 και 23 Ιουνίου».

Έτσι τελειώνει και η διακήρυξη των **Α.Ε.ΤΑ.** (Ανεξάρτητες Εκφραστικές Τάσεις) με την οποία μας καλούν σε ένα διήμερο μουσικοκινητικό θέαμα και στο οποίο παίρνουν μέρος μουσικά συγκροτήματα, ακροβάτες, ηθοποιοί, ταχυδακτυλουργοί και πολλά άλλα. Με μια διακήρυξη προθέσεων δηλώνουν πως: Το σωματείο **Α.Ε.ΤΑ.** είναι μια κίνηση που ξεπήδησε μέσα από την ανάγκη να υπάρξει όσο το δυνατόν ζωντανή, αυθεντική, δημιουργική και ελεύθερη η έκφραση οποιασδήποτε μορφής τέχνης.

Ξεκίνησε από ανθρώπους κυρίως μουσικούς που συνειδητοποίησαν ότι η δουλειά τους δεν ανήκει στους ίδιους, αλλά γίνεται αντικείμενο εκμετάλλευσης από παντός είδους θεσμούς, μηχανισμούς, νοοτροπίες και συμφέροντα.

Σκοπός τους είναι να συνενώσουν ευρύτερα στρώματα καλλιτεχνών (μουσικούς, λογοτέχνες, ηθοποιούς, κινηματογραφιστές, φωτογράφους, χορευτές, ακροβάτες κτλ.), που μέσα από αυτή τη συνένωση να μπορέσουν να πραγματώσουν τα οράματά τους ανταλλάσσοντας μεταξύ τους εμπειρίες και δημιουργώντας τις κατάλληλες συνθήκες για να λειτουργήσουν σαν κύριοι του εαυτού τους και του έργου τους χωρίς κανενός είδους πατρονάρισμα.

Αν το χάσμα ανάμεσα στις προθέσεις και τα αποτελέσματα καλύπτεται θα το κρίνουν όσοι βρεθούν στο Πάρκο Ελευθερίας Κυριακή και Δευτέρα.

● Ένας ακόμα Έλληνας καλλιτέχνης, ο **Κωστής Τριανταφύλλου** φαίνεται πως είναι πιο διάσημος στο εξωτερικό παρά στην Ελλάδα. Έτσι αυτές τις μέρες φιλοξενείται δουλειά του στην γκαλερί **X+** στις Βρυξέλλες. Στην έκθεση αυτή παρουσιάζονται έπιπλα, αντικείμενα, γλυπτά και κοσμήματα δημιουργημένα από καλλιτέχνες. Στην έκθεση λαμβάνουν μέρος η **Yvonne Cattier**, ο **Pascal Courcellise**, η **Ruth Franken**, ο **Yonel Leibovici**, η **Dana Roman**, ο **Man Ray**, ο **Philippe Roland** και ο **Κωστής Τριανταφύλλου** που συμμετέχει με κοσμήματά του σε ασημί και χρυσό.

● Το Πανδοχείο της Γαλλίας στη Ρόδο είναι ένα μικρό αριστούργημα. Κατοικία του Μαγίστρου της Γαλλικής Γλώσσας —ενός δηλαδή από τους ηγέτες των Ιπποτών της Ρόδου— σώζεται ακέραιο σχεδόν μέχρι σήμερα.

Πρόσφατα ανακαινίσθηκε και επαναλειτουργεί ως Πνευματικό Κέντρο. Το Γαλλικό Ινστιτούτο λοιπόν οργανώνει εκεί από 21 Ιουνίου μέχρι 10 Σεπτεμβρίου δύο εκθέσεις εξαιρετικού ενδιαφέροντος: «ο Μπρακ και η ελληνική μυθολογία» και «Φυσικές μορφές» του ζωγράφου Χατζηκυριάκου Γκίκα. Τις δύο αυτές εκθέσεις που επιβεβαιώνουν τους πολιτιστικούς δεσμούς ανάμεσα στην Ελλάδα και τη Γαλλία θα εγκαινιάσει η **Μελίνα Μερκούρη**. Αξίζει ένα ταξίδι στη Ρόδο, μόνο για τις εκθέσεις και το Πανδοχείο που δυστυχώς δεν φιλοξενεί πια κοινούς θνητούς.

● Όμως οι πρώτες ομαδικές των νέων καλλιτεχνών συνεχίζονται.

Το **Α'** εργαστήριο Ζωγραφικής της **ΑΣΚΤ** εγκαινίασε τη Δευτέρα 16 Ιουνίου την έκθεση έργων των σπουδαστών του στο Ωδείο Αθηνών.

● Δύο ενδιαφέρουσες συναντήσεις γυναικών πραγματοποιούνται αυτές τις μέρες.

Στις 13 και 14 Ιουνίου έγινε μια διήμερη συνάντηση της **Επιτροπής Γυναικών** της **ΕΔΑ** με θέμα «Κατακτήσεις και προοπτικές του γυναικείου κινήματος. Η ελληνίδα μπροστά στο 2000». Ενώ από το «**Κέντρο Ερευνών για τις Γυναίκες της Μεσογείου**» διοργανώνεται στις Σέπτες από 22 Ιουνίου - 6 Ιουλίου ένα καλοκαιρινό πρόγραμμα σπουδών με θέμα «Αναπτύσσοντας νέες στρατηγικές για τις γυναίκες της Μεσογείου. Στο πρόγραμμα παίρνουν μέρος πολλές Ελληνίδες και ξένες γυναίκες που ασχολούνται δραστήρια με το γυναικείο κίνημα.

● Μια πολύ πρωτότυπη εκδήλωση διοργάνωσαν από κοινού το «**Καλλιδρόμιο**» και η Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς. Με τον τίτλο **Εικαστική Δράση I και II** πραγματοποιούνται από τις 21 Ιουνίου ως τις 10 Ιουλίου δύο εκδηλώσεις. Η πρώτη θα είναι ζωγραφική σε διαφημιστικά ταμπλά και θα πραγματοποιηθεί σε κεντρικούς δρόμους της Αθήνας. Η δεύτερη θα είναι μια έκθεση στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Αθηναίων με προβολή βίντεο και διαφανών από την προσωπική δουλειά των

καλλιτεχνών που συμμετέχουν στις εκδηλώσεις.

Στις εκδηλώσεις θα πάρουν μέρος 60 νέοι καλλιτέχνες.

● Μία όμως άλλη ενδιαφέρουσα εκδήλωση - συμπόσιο με θέμα «Κρίση και προοπτικές στην Ευρώπη» οργανώνει στις 24 και 25 Ιουνίου το Κέντρο Πολιτικού Προβληματισμού. Θα πραγματοποιηθεί στην αίθουσα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Βασ. Σοφίας 2. Η έναρξη θα είναι στις 7 μμ. Ομιλητές είναι οι: Δ. Χαράλαμπος, Τ. Φωτόπουλος, Π. Καζάκος, Σπ. Παπασηλιόπουλος, Στ. Μπαμπάς, Ηλ. Κατσούλης, Α. Τσουκάλης.

● Ξανακυκλοφόρησε —μετά από σιωπή ενός χρόνου— το μουσικό περιοδικό ΤΑΡ από τις εκδόσεις Νεφέλη και με τη διεύθυνση πάντα του Νότη Μαυρουδή. Στο καινούργιο τεύχος διαβάσαμε:

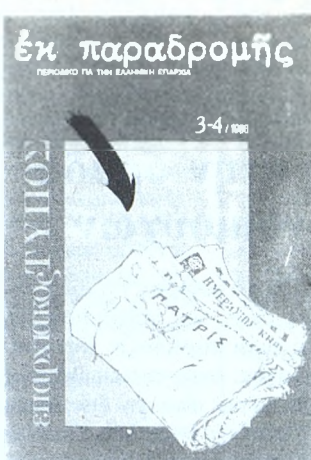
Ένα αφιέρωμα στο Νίκο Στεφανίδη για τα τρία χρόνια από το θάνατο του σημαντικού αυτού λαϊκού μουσικού, που επιμελήθηκε ο Π. Κουνάδης. Επίσης τα άρθρα: *Άραβες και Τσιγγάνοι φορείς μυστικισμού στο Flamenco*. *Οδυσσεάς και η αναζήτηση της Ιθάκης στο Ελληνικό τραγούδι*, *Η «μορφή» και η λειτουργία της Μουσικής του Paco de Lucia*, καθώς και

συνεντεύξεις, αναλύσεις, σχόλια, ειδήσεις, παρουσίαση σημαντικής δισκογραφίας, οργανολογία, μελέτη για τον ήχο της κιθάρας κτλ.

● Με ενδιαφέρουσα ύλη κυκλοφόρησε το 3ο τεύχος του περιοδικού «Τα εκπαιδευτικά», όργανο του νεοϊδρυμένου «Εκπαιδευτικού Συνδέσμου».

Ανάμεσα στα περιεχόμενά του περιλαμβάνονται: Φ. Βώρου *Το ξεκίνημα της επανάστασης του '21 από την Αγία Λαύρα -Θρύλος και ιστορική αλήθεια*, Η. Νέλλα - Γ. Νικολάου: *Μαθησιακές δυσκολίες*, Δ. Σακκά, *Προσέγγιση των αδυναμιών των κειμένων νεοελληνικής λογοτεχνίας Γυμνασίου και Λυκείου*, Ε. Τσαγκαράκη, *Ιδεολογία και λειτουργικότητα του υπερρεαλισμού στο άσμα Η' από τα «Πάθη» του «Αξίον Εστί» του Οδ. Ελύτη*, Μ. Σταύρου, *Τα αδιέξοδα του σχολείου και της νεολαίας σήμερα*, Γ. Μπάρτζη, *Ο βενιζελισμός και το ιδιώνυμο*. Επίσης: κριτική βιβλίου, γλωσσικά σημειώματα, εκπαιδευτικές ειδήσεις κτλ. το περιοδικό εκδίδουν οι εκδόσεις Gutenberg.

● Το **εκ παραδρομής**, περιοδικό για την ελληνική επαρχία, σ' αυτό το τεύχος 3-4 (1986) που κυκλοφορεί περιέχει ανάμεσα στα άλλα ιδιαίτερα αξιόλογο

και φροντισμένο αφιέρωμα για τον επαρχιακό Τύπο. Όπως σημειώνουν «οι λιγότες μας δυνάμεις φτάσαν να συλλέγουμε τα χρεώδη πληροφοριακά για μερικές πόλεις, μαζί με κριτικά σχόλια, συνεντεύξεις, δημοσκοπήσεις, ανάλυση των επιμέρους. Ίσως μπορέσουν ν' αποτελέσουν την απαρχή μιας διαφορετικής ματιάς· εντέλει, αυτές οι φτωχοντυμένες φυλλάδες προσπαθούν να είναι η τυπωμένη ανάσα της εκείθεν Ελλάδας». Φίλοι, έστω και με λιγότες δυνάμεις συνεχίστε...

● Τέλος αξίζει να σημειώσουμε μια ενδιαφέρουσα προσπάθεια στο χώρο των εκδόσεων του ΟΕΑΒ: τα δύο τεύχη του βιβλίου «Οικολογία και Περιβάλλον» για

την Β' τάξη του ενιαίου Πολυκλαδικού Λυκείου. Οι συγγραφείς **Αρτέμης Αθανασάκης, Θ. Κουσουρής και Σάββας Κονταράτος** έκαναν μια σημαντική εργασία, σ' ένα χώρο καινούργιο για τα σχολεία. Η προσπάθειά τους βοηθά στην συνειδητοποίηση και ευαισθητοποίηση του σημερινού μαθητή - συριανού πολίτη στα προβλήματα της οικολογίας και την υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος.

ΒΕΑΤΡΙΚΗ ΣΠΗΛΙΑΔΗ

Ο πρόωρος χαμός της Βεατρίκης Σπηλιάδη φτωχαίνει περιγράφοντας έναν ήδη αναμικτό χώρο στην Ελλάδα, αυτόν της θεωρίας και της κριτικής της τέχνης. Το κενό δεν είναι δυσαναπλήρωτο, είναι σκέτο και μαύρο κενό. Η Βεατρίκη, παρόλο που ήταν ανάμεσα στους περισσότερο καταρτισμένους Έλληνες τεχνοκριτικούς, δεν είχε ίχνος επιτήδευσης ή αυταρέσκειας. Τα κείμενά της που δημοσιεύονταν για πολλά χρόνια, μέχρι προχθές ακόμα, αποτελούν μια ανυπολόγιστη ακόμα αξίας συμβολή στην κατανοήση και την εκτίμηση των εικαστικών τεχνών στην Ελλάδα, αφού λειτουργήσαν πάντοτε σαν ευκρινής και διεισδυτική εισαγωγή του αναγνώστη - θεατή στη μορφή και το περιεχόμενο του έργου τέχνης, σύγχρονης και παλιότερης. Ποτέ η Βεατρίκη δεν όρθωσε ανάμεσα στην τέχνη και το κοινό το τείχος των ασυνήθιστων λέξεων και των ασαφών νοημάτων, φαινόμενο που ενδημεί σ' αυτόν τον τομέα στην Ελλάδα· ο λόγος είναι προφανής: γνώριζε σε βάθος το αντικείμενο

της, ήξερε καλά ελληνικά και είχε συγκροτημένη σκέψη που μπορούσε να την παρακολουθήσει να αναπτύσσεται με την καθαρότητα θεωρήματος. Πάνω από όλα είχε αγάπη και πίστη στη δουλειά της.

Τα κείμενά της είναι ο καθρέπτης της εργατικότητας και της βαθιάς γνώσης της στην ιστορία και τη θεωρία της τέχνης. Μια επιλογή από τα πιο αντιπροσωπευτικά πρέπει οπωσδήποτε να εκδοθεί σε τόμο, αφού είναι γνωστή η φτώχεια της ελληνικής βιβλιογραφίας για τις εικαστικές τέχνες· κάτι τέτοιο θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί από την Εταιρεία Ελλήνων Τεχνοκριτών της οποίας η Βεατρίκη ήταν ιδρυτικό μέλος και είχε διατελέσει Γενική Γραμματέας ή από το Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Κέντρο Δελφών στο οποίο, όπως και στην Εταιρεία πρόσφερε πολλά.

Η Βεατρίκη Σπηλιάδη ανήκε στο δυσεύρετο εκείνο είδος ανθρώπων που παρόλο που είναι ενεργητικοί και αποτελεσματικοί, δεν έχουν ίχνος επιθετικότητας, παρόλο που είναι ευαίσθητοι και

βαθείς γνώστες του αντικείμενου τους δεν επαίρονται γι' αυτό. Ήταν η πιο γνωστή τεχνοκριτικός της γενιάς της κι όμως ουδέποτε διέκρινε μέσα της την παραμικρή τάση αυτοπροβολής ή θορύβου γύρω από το όνομά της και τις δραστηριότητές της: ήρεμα και μεθοδικά επεξεργαζόταν το αντικείμενό της και το δόσιμό της στη δουλειά της έφτανε συχνά τα όρια της αυταπάρνησης. Οργάνωσε σημαντικές εκθέσεις μεγάλης κλίμακας μέσα κι έξω από την Ελλάδα, ήταν τακτική συνεργάτης σε έγκυρα ειδικά έντυπα, εφημερίδες και περιοδικά στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, έκανε εκπομπές στο ραδιόφωνο και την τηλεόραση —ιδιαίτερα σημαντική ήταν η σειρά Ζωντανό Μουσείο που η τελευταία εκπομπή του δεν έχει προβληθεί ακόμα. Και κοντά σ' αυτά η Βεατρίκη έτρεχε από έκθεση σε έκθεση, από εργαστήρι σε εργαστήρι κι επισήμαινε και ανακάλυπτε. Οργάνωσε την Ευρώπη για να φέρει και στην Ελλάδα το μήνυμα και τα δείγματα σημαντικών εξελίξεων στις εικαστικές τέχνες. Κι όλες αυτές οι δραστηριότητές της είχαν στόχο να συμπλιώσουν τον κόσμο με τις μορφές της τέχνης· να γεφυρώσουν ένα χάσμα

που βάθαινε όλο και περισσότερο μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο, να φέρουν την τέχνη στον κόσμο και τον κόσμο στην τέχνη.

Αν κάτι θαύμαζα ιδιαίτερα στη Βεατρίκη είναι ότι ποτέ δεν την άκουσα να λέει αυτά που συνήθως ακούει κανείς, λόγια του τύπου «άκουσες τη χτεσινή εκπομπή μου, διάβασες το σημερινό άρθρο μου, να δεις την εκπομπή μου μεθαύριο», με άλλα λόγια δεν ήταν ποτέ ο άνθρωπος με τη νοοτροπία, έστω κι έμμεση, του «τραβήχτε να περάσω, σηκωθείτε να καθήσω». Η βαθιά αίσθηση του χιούμορ της τη θωράκιζε πάντα απέναντι σε μικροψυχίες και προπαντός την προφύλαγε από το να παίρνει τον εαυτό της στα σοβαρά. Γιατί το χιούμορ της Βεατρίκης δεν εξαντλούνταν στο επίπεδο της χαριτωμένης κουβέντας ή της ετοιμόλογης φράσης· προχωρούσε βαθύτερα και διαπερνούσε την ίδια της τη στάση απέναντι στη ζωή.

Η Βεατρίκη ανέδινε τη ζωστασία και την τρυφερότητα της παρουσίας της σαν άρωμα που τύλιγε τους γύρω της και τους γοήτευε και είναι γι' αυτό νομίζω που, για όσους τη γνώριζαν, η Βεατρίκη θα παραμείνει ένα είδος ακριβού δώρου στη ζωή τους.

Αντώνης Κωτίδης

Διανοούμενοι μοντέρνοι, μεταμοντέρνοι, οργανικοί και ανοργάνωτοι:

Διανοούμενοι πάσης Ελλάδος ενωθείτε...

του Γιώργου Βέλτσου

Τους όρους μιας «μεταμοντέρνας συνθήκης» θέτει πάλι με το κείμενό του αυτό ο Γ. Βέλτσος, σε μια Ελλάδα, που όχι μόνο δεν αφομοίωσε και δεν ολοκλήρωσε το μοντερνισμό αλλά και που διαρκώς τον αναστρέφει προς τις μορφές του πιο χαρακτηριστικού πολιτιστικού και πολιτικού kitς.

Τυπολογία οργανωμένων και ανοργάνωτων οργανικών διανοουμένων, ερμηνεία μιας thelogia theatrica που παίζεται ελληνοκεντρικά —και νεο-ορθόδοξα— από τότε που συνομιλούσε ο Σεφέρης με τον Κ. Τσάτσο; Κριτική που θέτει εκ των υστέρων τα κριτήριά της; Λίβελλος που ζητά να προκαλέσει;

Το κείμενο αυτό είναι μέρος της μετάφρασης που έγινε από το άρθρο του Γ. Βέλτσου στο περιοδικό «Temps Modernes» στο ειδικό αφιέρωμα για την Ελλάδα, που σύντομα κυκλοφορεί από τις εκδόσεις «Εξάντας».

«Δεν ανήκα στην μικρή φάρα. Κι όπως σε κάθε φάρα, είτε είναι κοσμική, είτε πολιτική, είτε λογοτεχνική, αποκτάμε την διεστραμμένη ευκολία που μας κάνει να ανακαλύπτουμε σε μια συζήτηση, σ' έναν επίσημο λόγο, σε μια είδηση ή σε ένα σονέτο αυτό που ο τίμιος αναγνώστης δεν θα μπορούσε ποτέ να διανοηθεί».

M. Proust
«Sodome et Gommorrhe»

Πρόκειται λοιπόν εδώ για μια «ανάγνωση» αυτού του χώρου που σχηματίζεται από «μικρές φάρες» και «ποδοπατήματα»¹ και που είναι η πνευματική ζωή στην Ελλάδα. Και είναι φυσικό όταν δεν ανήκεις σε φάρες αλλά αναγκάζεσαι να συγχρωτίζεσαι μαζί τους, να μην τα έχεις όλα εννοήσει για το είδος της κάθε μιας. Γι' αυτό θέλω να υποστηρίξω εδώ την υπόθεση μιας πολύ σχηματικής «τυπολογίας» των Ελλήνων διανοουμένων. Και τούτο να το κάνω όχι σαν «τίμιος αναγνώστης» αλλά σαν «υποκριτής», για να θυμίσω το στίχο του Baudelaire. Διανοούμενος - αναγνώστης, «όμοιος» αλλά όχι «αδελφός».

Καμιά εξ αίματος συγγένεια. Μονάχα —και αναγκαστικά— μόλυνση, ανάμεσα στο δικό τους χώρο, ας πω τον ανολοκλήρωτο «μοντερνισμό», και το δικό μου το χώρο: το μετα-μοντερνισμό.

Πώς εννοώ όμως το μετα-μοντερνισμό; Θα το πω αμέσως, προσδιορίζοντας αυτό το «μετά», που μετα-κομίζει από την ουμανιστική - ελληνοκεντρική παράδοση ενός αντιφατικού διαχρονικού και μνημειακού μοντερνισμού, προς ένα κείμενο όπως αυτό. Ένα κείμενο που μαρτυρά για την κρίση, χωρίς ωστόσο να θεμελιώνει τη μαρτυρία του σε προηγούμενα κριτήρια. Και το σπουδαιότερο, χωρίς να απευθύνει τη μαρτυρία του σε κανέναν.

Αν οι μοντέρνοι Έλληνες διανοούμενοι στοχάζονται και κρίνουν την Ελλάδα ως μια «εκδοχή» της γενιάς του '30 υπό το ιλαρόν φως των «Δοκιμών» του Σεφέρη², η μετα-μοντέρνα στάση που υπερασπίζομαι³ είναι η κριτική της κρίσης τους και συγχρόνως της δικής τους εσωτερικής κρίσης (του αδιεξόδου) σαν άτομα με πάθη και επιδιώξεις ή συμφέροντα κοινωνικά και πολιτικά. Ο μετα-μοντερνισμός τότε, όντας σ' αυτό το παράδοξο «πρωθύστερο» σημείο που βρίσκεται πριν από το «μοντέρνο» και όχι στο τέλος του, και συνιστώντας ότι ο J.F. Lyotard δηλώνει ως «το παράδοξο του παρελθόντος - μέλλοντος», κάνει ακριβώς αυτό: εμποδίζει το μοντέρνο λόγο τους να ολοκληρωθεί, στο όνομα άλλοτε του ενδόξου παρελθόντος και άλλοτε του σοσιαλιστικού μέλλοντος. Δεν επιτρέπει ο λόγος τους να χρησιμοποιηθεί ως πρόσχημα για νοσταλγικές επιστροφές στο 'Όρος* και τις Κυκλάδες ή και για αισιόδοξες εκτοξεύσεις στο δομικό 2.000. Την απεικόνιση της παρουσίας ως παρελθόν που θα απευθύνεται σε συγκεκριμένο

κοινό ζητούν οι Έλληνες μοντέρνοι διανοούμενοι και όχι τον υπαινιγμό της. Το «όλο» προσπαθούν να διασώσουν και όχι το «απόσπασμα». Την «τιμή του πράγματος» υπερασπίστηκαν ως τώρα και όχι την «τιμή του ονόματος». Και είναι φυσικό: η ευαισθησία τους να είναι ο μόνος δρόμος για την κατανόηση του νοητού που οι ίδιοι δεν κατανόησαν. Η θεωρία στην Ελλάδα περίττει, λες και περισσεύει ο *homo faber* που πρότειναν ο Τσάτσος και ο Σεφέρης σαν τον ιδανικό αναγνώστη της ποίησης.

Να συνοψίσω με ξένα λόγια την αποστροφή για τη θεωρία; Ακούστε τα:

«Στο σημείο που έχουν φθάσει τα πράγματα είναι πολύ πιθανό πως ο αναλφαβητισμός βοηθεί μάλλον παρά εμποδίζει την ποιητική κατανόηση» (Γ. Σεφέρης).

Μπορούμε να καταγγείλουμε την «ατομική» και την «εθνική» μας ταυτότητα, την «ιδιοπροσωπεία» μας, το «νόημα της ιστορίας» ως ιστορίας των καμίων ή της λεβεντιάς της Ρωμιοσύνης; Μπορούμε να σκεφτούμε την Ελλάδα με ικανότητα ενεργητικής λήθης και όχι με την ευκολία της μακαρίας ή οδυνηρής μνήμης;

Μ' αυτό τον προσωπικό τρόπο θέλω να μιλήσω για την Ελλάδα στα γαλλικά.

Λέξεις γραμμένες από έναν Έλληνα που επιστρέφει στην Ελλάδα από την αποσπασματική μετα-μοντέρνα γραφή του Michel de Montaigne και του Pascal. Λέξεις που λένε πάντα την αλήθεια για το «όνομα» και όχι για το «πράγμα», που δείχνουν το «δρόμο που δεν οδηγεί πουθενά». Γιατί η επιστροφή στην Ελλάδα μόνον ως επιστροφή σ' έναν «τόπο κενό»⁴ νοείται, και σ' αυτό το «κενό» οφείλουμε να την σκεφθούμε στο εξής.

Το να ανακαλύψουμε την Ελλάδα έξω από εκδοχές και ιδεολογήματα, ιδού το ζητούμενο. Μόνο ένας τόπος κενός μπορεί να εξουδετερώσει τα ιδεολογικά ζεύγματα όπως: «Ελλάδα - Δύση», «παρελθόν-παρόν», «αληθινό - ψεύτικο», «παράδοση - πρόοδος» που ακόμη διέπουν την περιφερειακή μας ταυτότητα ως διανοουμένων, στηριγμένη στις «μεγάλες αφηγήσεις» και «ιδέες», όπως η «ελληνικότητα» αλλά και τα σύγχρονα υποκατάστατά της, το λαϊκισμό και τον αριστερό μοραλισμό. Με την αμφισβήτηση αυτού του μανιχαϊστικού εντέλει δυισμού μπορούμε να θεωρήσουμε —επιτέλους— την Ελλάδα ως ανεξάντλητο τόπο κενό, τόπο του ανθρώπου χωρίς κέντρο*. Κι έτσι να εμποδίσουμε τη μάταιη και ένοχη αναζήτηση του «χαμένου» μας «κέντρου» (Λορεντζάτος) που μας επιβάλλεται μαζί με μια άλλη ερμηνευτική για την Ελλάδα πρόταση ενός ανθρωπιστικού μαρξισμού.

Εισαγόμενος πανεπιστημιακός μαρξισμός και ιθαγενής αναζήτηση του «κέντρου» και των «ριζών», να η μόνη εναλλαγή που μας παρέχεται για να μιλήσουμε για την Ελλάδα σήμερα.

(*) 'Άγιο Όρος αλλά και Όρος της Αίγινας που ο Σεφέρης δε θέλησε να το «πατήσουν» με την Μαρώ.

(*) «Τα σώματα, δεν έχουν πια κέντρο, εκτός από το κέντρο του θανάτου τους όταν είναι εξαντλημένα...» (G. Deleuze).

Στο κείμενο αυτό τίθενται οι αρχές μιας δυναμικής ερμηνείας περισσότερο παρά μιας θεωρίας. Αυτό που ενδιαφέρει είναι το: «γίγνεσθαι Έλληνας» και όχι το: «είναι Έλληνας». Και το «γίγνεσθαι Έλληνας», είναι η δύναμη του απατηλού της ζωής. Είπα ερμηνείας; Γιατί όχι γραμμή διαρροής και έκπτωσης από μια σκηνοθεσία, μια *theologia theatrica*, των αρχαίων μαρμάρων, των πατέρων και της «καταγωγής» που είναι ανάλογη με ψευδο-επιστημονισμούς και σχηματοποιήσεις συγχρόνων τάσεων που αναμειγνύονται συχνά στα πανεπιστήμιά μας μαζί με τη νεο-ορθοδοξία.

Προτείνω να κρίνουμε την Ελλάδα πριν τον «κανόνα» της (τον ανολοκληρώτο μοντερνισμό) που υποτίθεται ότι επαληθεύει την κρίση μας. Να τη δούμε σαν «μεγάλη εφήμερη επιφάνεια»⁵, να την αφηγηθούμε ως «αφηγηματική γνώση», καταστρέφοντας όλα τα μονομερή λογοπαίγνια, τα μονοπώλια που αναλαμβάνουν να μιλήσουν γι' αυτήν με επιστημονική σοβαρότητα ή χειρωνακτική ευαισθησία. Να την αφηγηθούμε μετατοπιζόμενοι *επιπόλαια*, από ένα είδος λόγου σ' ένα άλλο, αδιαφορώντας για τις ανύπαρκτες συνέπειες όπως μας υποδεικνύει ο Νίτσε στον Πρόλογο της Δεύτερης έκδοσης της «Χαρούμενης Γνώσης»:

«Αχ! πόσο ξέρανε να ζήσουν αυτοί οι Έλληνες! Μα γι' αυτό χρειάζεται να είσαι αποφασισμένος να μένεις στην επιφάνεια με γενναιότητα, να στέκεσαι στην ψυχολογία, στην επιδερμίδα, να λατρεύεις την επίφαση και να πιστεύεις στη μορφή, στους ήχους, στις λέξεις, σ' όλο τον Όλυμπο της φαινομενικότητας. Αυτοί οι Έλληνες ήσαν επιπόλαιοι — από βάθος».

Το πέρασμα λοιπόν από την καταπίεση της δικτατορίας στην απουσία κάθε καταπίεσης δεν άλλαξε την κατάσταση των διανοουμένων ως «τεράτων, προϊόντων μιας εξίσου τερατώδους κοινωνίας», όπως θα έλεγε ο J.P. Sartre. Και το τερατώδες στην Ελλάδα σήμερα είναι η δική μας *ευφορία*, μέσα στη γενική. Γιατί περνάμε μια γενικευμένη ευφορία στην Ελλάδα. Και το ξέρουμε: οι περίοδοι ευφορίας είναι και οι λευκές σελίδες της ιστορίας. Από αυτή τη «στάση» γεννιούνται όλες οι ευκολίες, όλες οι ταυτολογίες μιας κατάστασης μισο-πολιτικής, μισο-πολιτιστικής, που δίνουν την εικόνα της *festivitas*.

Ευφορία, λοιπόν, ή τρόπος του λέγειν αυτήν την ιστορική συγκυρία που χαρακτηρίζεται (α) στο κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο από έναν κατακερματισμό και μια πολυσθένεια, η οποία με τη σειρά της οδηγεί εξίσου στη «μαύρη εργασία» και στο νεο-φιλελευθερισμό, στους αεριτζήδες και τον κατατονικό σοσιαλισμό και (β) στο πολιτιστικό επίπεδο από μια κρίση κινήτρων πολιτιστικής δημιουργίας και πολιτιστικής υποδοχής.

Ευφορία σήμερα στην Ελλάδα που, απαλλαγμένη από την απόλυτη ή τη σχετική πειθαρχία των ετών 1967-1974 και 1974-1981, οδεύει αισιόδοξα προς ένα νέο πολιτιστικό μοντέλο που καθοδηγείται από τους πρωτοεσλίδους τίτλους των εφημερίδων, τα οικογενειακά «σήριαλ» της τηλεόρασης, τις αδιαφοροποίητες και εντέλει αδιάφορες για όλους επαναλήψεις των επαναλήψεων από τις οποίες αναδεικνύεται τόσο η μιζέρια της προοδευτικής ιδεολογίας όσο και η ένδεia του συντηρητισμού. Ευφορία δυστυχώς των αντιπάλων αναδελφών συμπατριωτών σε μια διπλή αντιφατική λογική: *ιδιωτεύσης* και *γραφειοκρατικοποίησης* που καθορίζει και την κατάσταση των διανοουμένων στο βαθμό που και αυτοί αναπαράγουν για να αναπαραχθούν, κοινωνιολογούν για να κρατικίζουν, κορακίζουν για να κοινωνούν, ωφελούνται γενικά από το Κράτος συμβάλλοντας στην απαιτούμενη συναίνεση και συγχρόνως ιδιωτεύουν διαφωνώντας.

Νομίζω ωστόσο απαραίτητο να υπενθυμίσω την καταγωγή του πολιτιστικού status στην Ελλάδα, σημειώνοντας εδώ, το αξιολογικό.

Από τη γέννηση του ελληνικού κράτους και ως τα 1930 παρατηρούμε μια ταύτιση του πολιτιστικού και του κρατικού λόγου, που την προωθεί μια αστική τάξη, κρατικοποιημένη και η ίδια. Κράτος - προστάτης και Κοινωνία μ' έναν λόγο κοινό, αναδιπλώνονται στο παρελθόν για να μπορέσουν να διαμορφώσουν το μέλλον τους. Καμιά ασυνέχεια ανάμεσα στο ένδοξο παρελθόν και στο παρόν, καμία τομή του ιδεολογικού συστήματος. Ακόμη και η αντίθεση Διαφωτισμού - Ρομαντισμού που προηγείται, κρίνεται ως πλαστή αφού είναι αμφίβολο ιστορικά αν υπήρξε «ιδεολογική μετατόπιση» με τη μετάβαση από το ένα «ρεύμα» στο άλλο.

Είναι φανερό πως και ο λόγος που διαμορφώνεται για τον πολιτισμό καθορίζεται από τον ιστορικό ρόλο του Κράτους, τελικού

παράγοντα διαμόρφωσης και της Κοινωνίας και της ιδεολογίας της.

Έτσι και τα ρομαντικά ιδεολογήματα της «αυθεντικότητας» και της «εθνικότητας» εξυπηρετούν στρεβλωμένα εξίσου στρεβλές κατηγορίες του αστικού μας προτύπου των δυτικών κοινωνιών όπως η ορθολογικότητα και η πρόοδος. Παράδοξα, η στροφή και η ανανέωση γίνεται μέσα από σχήματα παραδοσιακά. Και αντίστροφα, τα ανανεωμένα θεσμικά πρότυπα, αντλούν το κύρος τους από την παράδοση.

Μέχρι την εμφάνιση της «γενιάς του '30», που μας εισάγει στον ελληνικό μοντερνισμό⁶ — «πρωτοποριακό, αντιπαραδοσιακό και σκανδαλώδη, έτσι ώστε να μην ανέχεται να ιπτάμενα αντικείμενα που διασχίζουν κάποτε τον ορίζοντά του, στον ανελαστικό χώρο που ορίζουν ακόμη ο Υμηττός προς τη μεριά της χαμένης ανατολής, η σκιά του Σεφέρη προς τη δύση, το Ίδρυμα Τριανταφυλλίδη προς βορράν και ο αένας μυθολογούμενος αλεξανδρινός νότος» — αυτό που κυριαρχεί στην πνευματική ζωή της Ελλάδας είναι ο *εθνοκεντρισμός*. Αυτός εξαγγέλλει τη «Μεγάλη Ιδέα», διακηρύσσει την επιστροφή στις «ρίζες», καλλιεργεί την ξеноφοβία προτείνοντας τον εθνικισμό ως το μόνο τρόπο για την «επιβίωση της φυλής». Η ιδέα της «ελληνικότητας» ωστόσο, που αναδύεται από τη «γενιά του '30» δεν πάει πίσω. Στο όνομά της καταρρίπτονται πάραυτα «οι ιπτάμενοι εισβολείς από το μολυσμένο αέρα της Εσπερίας».

Βέβαια, η «ελληνικότητα» δεν παρέχει μόνον πολιτιστικό προσανατολισμό, αλλά γίνεται και ιδεολογικός παράγοντας της οικονομικής προόδου του τόπου, διαδραματίζοντας βασικό ρόλο στην αφομοίωση ή την εξουδετέρωση των νέων κοινωνικών δυναμικών τάσεων που εξελληνίζονται τάχιστα παρέχοντας στην αστική τάξη και στον εξελισσόμενο καπιταλισμό τον απαραίτητο εκείνο ιδεολογικό μανδύα για την προβολή της γαλανόλευκης οικονομικής ανάπτυξης.

Η «γενιά του '30», παρότι είναι ανοιχτή σε ορισμένες θεωρητικές τάσεις της εποχής, παρότι «διαβάζει» τους ευρωπαίους της, προσδίδει στην «ελληνικότητα» το καθεστώς του χαμένου και ξανακερδισμένου μύθου: η Ελλάδα, πάντοτε άλλη, εμφανίζεται έτσι ταυτόσημη με τη μυθολογική εικόνα που «η ελληνικότητα» κατασκεύασε γι' αυτήν. Η «ελληνικότητα», κάτω από τον αστερισμό άλλοτε του σουρρεαλισμού (Ελύτης), άλλοτε του λαϊκισμού (Κόντογλου) και άλλοτε της έντιμης μελαγχολίας για «τα σπίτια που χάθηκαν» (Σεφέρης), αναγγέλλει το δρομολόγιο προς τις «ρίζες»: το ταξίδι στην Ελλάδα που «πληγώνει», γίνεται πάντα με καράβι ξένο. Ο «Πολικός», το υπερωκεάνειο του Ανδρέα Εμπειρίκου, είναι υπό σημαία ευκαιρίας.

Ιδού λοιπόν το παράδοξο: «ελληνικότητα», «ρίζες», «επιστροφή» είναι τελικά ευρωπαϊκές έννοιες γιατί, παρά την αυτόχθονη επίφασή τους συνιστούν «τμήμα του δυτικού λογοκεντρισμού»⁷. Ο Άλλος, για τον Έλληνα διανοούμενο δεν ήταν — και δεν είναι — υποχρεωτικά, ο Ξένος αλλά ο διαφορετικός από αυτόν: ο ανόμοιος. Και τέτοιος δεν θεωρείται μόνον όποιος δεν είναι αστός (ο κομμουνιστής) αλλά και εκείνος που δεν στέργει να γίνει φορέας ενός υποβολιμαίου λόγου προερχόμενου από αλλού. Υπαγορευόμενου δηλαδή από το κυρίαρχο αφήγημα της «αιώνιας Ελλάδος» που στην εποχή των συνταγματαρχών του είπαν: «Ελλάς Ελλήνων Χριστιανών» και τώρα «πολιτικοποίηση» και «κουλτουραλισμός».

Παρά την πολιτιστική έκρηξη μετά το 1981 η συντηρητική τελικά ιδεολογία της «ελληνικότητας» μεταμορφώνεται σε προοδευτικό λαϊκισμό. Προτάσεις, παρεμβάσεις, εκδηλώσεις στον τομέα της εκπαίδευσης, διαμορφώνουν τον πολιτισμό σε αμφιλεγόμενο θέμα. Ρητορικές της «συμμετοχής» και της «αποκέντρωσης», ψυχολογισμός και «πολιτικοποίηση» της κουλτούρας θεωρούμενης ως σωματικής ακράτειας περισσότερο («κουλτούρα να φύγουμε»), παρά ως πνευματικής καλλιέργειας: ιδού οι ενδείξεις μιας κοινωνίας με καθετήρα. Μιας κοινωνίας που για πρώτη φορά πέραν ενθουσιασμένη την κρίση του υποκειμενισμού της και την υποτιθέμενη χειραφέτησή της, όχι βέβαια υπό νοσοκομιακή παρακολούθηση (γύψος της περιόδου 1967-1974) αλλά στους διαδρόμους των εξωτερικών ιατρείων του ΕΣΥ.

Το μέτρο για τον όψιμο αυτό εκπολιτισμό είναι ο «μέσος θεατής», ο «μέσος αναγνώστης», ο «μέσος τηλεθεατής», που παρεμβαίνει με τα χαρακτηριστικά ανώνυμα ή επώνυμα γράμματα και

τηλεφωνήματα, στους διευθυντές της τηλεόρασης ή των εφημερίδων και που καθίσταται έτσι ο ρυθμιστής των πνευματικών μας πραγμάτων.

Στον πληθωρισμό αυτόν των φεστιβαλόντων και των φεστιβαλιζομένων, των τηλεθεατών και των τηλεθεωμένων, βασιλεύει πλην ελαχίστων εξαιρέσεων η **ευφορία** που χαρακτηρίζει τα νέα μεσοστρώματα. Ο μικροαστισμός μακροημερεύει και κυριαρχεί δια του Κράτους που και αυτό με τη σειρά του επικρατεί λειτουργώντας ως κοινωνική τάξη. Η στάση των λαϊκίζοντων διανοούμενων, την άρχουσα μικρομεσαία ιδεολογία ενισχύει μάλλον παρά αποθαρρύνει. Πώς θα μπορούσε να είναι διαφορετικά όταν ο διανοούμενος λαϊκισμός α la greque είναι κι αυτός μικροαστικός. Η πολιτική εξουσία τον μεταχειρίζεται ως άλλοθι, κι αυτός με τη σειρά του χρησιμοποιεί το λαό για την εξουσία του. Να το συστατικό στοιχείο αυτού που ονομάζω **ευφορία**: αχταρμάς λαϊκής παρόδοσης μουσειακού χαρακτήρα και προσοδευτικού λαϊκισμού, ανάμειξη ετερόμορφων επιστημονικών και εμπειρικών λόγων, διάσυνθεση αντικειμενισμού και υποκειμενισμού, ελιτισμού και αντιελιτισμού, υλισμού και ιδεαλισμού, μιας λογικής δηλαδή ετερόκλητης, που αποδίδει πάντως στο λαϊκισμό το χαρακτήρα του αντι-λαϊκού και στο μοντερνισμό, το χαρακτήρα του «κίτς».

Ο λαϊκιστής διανοούμενος, καλλιτέχνης, θεωρητικός ή συγγραφέας, χρησιμοποιεί το λαϊκό πρόσωπο — συχνά μεταμφέζεται σε λαϊκό — για να διαμορφώσει ένα νέο καθεστώς αρεστό και στο λαό και στην κρατική εξουσία. Έτσι, δίκτυα αυτής της νέας εξουσίας των διανοούμενων, δικτυώνουν υπουργικά γραφεία, διοικητικά συμβούλια, κρατικές επιτροπές σε ατελείωτες οριζόντιες διακλαδώσεις, σε μια λογική τοτεμικών ταξινομήσεων, που προσφέρουν στον εαυτό τους την ψευδαίσθηση ότι εκμεταλλεύονται τη φυσική ετερογένεια των λόγων.

Σημείωσα ότι ο άλλος πόλος του ζεύγματος είναι ο αριστερός μοραλιστής διανοούμενος, φανατικός του «ύφους» και του «ήθους». (Αυτό ακούμε συνεχώς). Το «ύφος» όμως υποχωρεί, φετιχοποιεί τα σημαίνοντα, τα κείμενα, τις κρίσεις, τις επιφυλλίδες, τις κριτικές, ζητά τρόπο ελέγχου για να αντιμετωπίσει τα λογοτεχνικά δρώμενα και τον «ανιδεολογητο πλουραλισμό», προτείνει μέτρα κρίσεως μαρξιστικά, διαχωρίζει και κρίνει ως εάν το έργο της τέχνης απευθύνεται σήμερα σ' έναν λαό με τη ρομαντική έννοια του όρου ή ως εάν ο λαός υπάρχει σαν οργανική ενότητα ή τέλος, ως εάν ο καλλιτέχνης γνωρίζει το «κοινό».

Το «ήθος» του λοιπόν υποδύεται το «ύφος», με αποτέλεσμα ηθικοπολιτικό και ηθικο-πλαστικό.

Αυτού του είδους η αριστερή «παρέμβαση» παρά τον ανιδιοτελή θεωρητικό ισχυρισμό της, σκοπεύει εντούτοις την εξουσία. Ο αριστερός διανοούμενος βρίσκεται κι αυτός σ' ένα πεδίο σχέσεων δύναμης εκτός ή εντός του Κράτους αλλά πάντοτε εντός των θεσμών, όπως π.χ. το Πανεπιστήμιο. Αντίπαλες μικρές ομάδες, μικρά περιοδικά, συναθροίσεις εντεταγμένων και ανεντάχτων,

δημιουργούν έναν αντίστροφο «ρεντουκσιονισμό», υποτάσσοντας από άλλο δρόμο την κουλτούρα στην πολιτική.

Εάν θα έπρεπε να προσδιορίσω τον «τύπο κυριαρχίας» των λόγων των διανοούμενων στη σημερινή Ελλάδα θα διέκρινα: α) έναν λόγο αποστολικό - λειτουργικό που εξαγγέλλεται από το λαϊκιστή - γραφειοκράτη διανοούμενο του ΠΑΣΟΚ ή του ΚΚΕ και β) έναν λόγο εμπειρικό - μαρξιστικό - ανθρωπιστικό του αριστερού διανοούμενου του ΚΚΕ εσωτ. Φοβούμαι ότι παρά τις διαφορές τους οι δύο αυτοί λόγοι διαμορφώνουν μια παράλληλη πρακτική που συναντά την πολιτική και την εξουσία.

Ο τρίτος τύπος λόγου που ανήκει στο διανοούμενο της διασποράς, παρά το ότι διεκδικεί για τον εαυτό του όλη τη θεωρία, γνωρίζει πως μόνον ως αντι-θεωρητικός -κοινωνικός αφηγηματικός λόγος μπορεί να λειτουργήσει. Διαμορφώνει συνεπώς ένα τρίτο «μεικτό είδος» γραφής, μεταξύ λογοτεχνίας και δοκιμίου και γράφει έναν «τύπο» κειμένων που ανήκουν στην κατηγορία των «κειμένων που επιδέχονται γραφή». Κειμένων που καταργούν την τελεολογική κριτική — και την πολιτική της — και που αναγάγουν το κείμενο ως μόνο πραγματικό τόπο σύγκρουσης.

Το πρόβλημα που θέτει ο τόμος αυτός με τον τίτλο «**Η Ελλάδα σε κίνηση**» στο επίπεδο των διανοούμενων θέτει εύλογα το ερώτημα: σε κίνηση προς τα πού;

Άραγε τι μπορεί να κάνει ο Έλληνας Αριστερός διανοούμενος που καλείται να απαντήσει, και που συγχρόνως αντιλαμβάνεται ότι ο μοντερνισμός δεν μπορεί να ολοκληρωθεί γιατί η περίοδος των «μεγάλων λόγων» παρέρχεται ανεπιστρεπτι; Η απάντηση είναι να οδεύσει ανοιχτά προς την πολιτική που είναι ο χαρακτηριστικότερος τρόπος εκφοράς εκείνου του λόγου των δύο κυρίαρχων τύπων που προανέφερα. Να στρατευθεί σε ένα κόμμα, ένα ύφος, ένα ήθος ή διαφορετικά να διασπαρεί. Να περιθωριοποιηθεί στις περιοχές της φαντασίας και μιας θεωρίας πολλαπλής, χωρίς κριτήρια αντιμετώπιζοντας έτσι τον κίνδυνο του χαρακτηρισμού του ως «κουλουριάρη», άνευ σημασίας.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. «Πάνω απ' όλα ανήκαμε στην ίδια φάρα των συγγραφέων σιγοβράζαμε στην ίδια κατσαρόλα. Ούτε λίγο ούτε πολύ, ποδοπατούσαμε και μας ποδοπατούσαν».

Μένης Κουμανταρέας, περ. «Αντί», 1.3.1985.

2. Δ. Δημηρούλης, «Τι συμβαίνει στην (ελληνική) κριτική;», περ. «Πολίτης» τ. 67-68.

3. J. F. Lyotard, «La condition postmoderne», εκδ. Minuit, 1979. Βλ. επίσης «La futilité de juger» από το Colloque στο Cerisy, εκδ. Minuit, 1985.

4. M. Foucault, «Les mots et les choses», εκδ. Gallimard, 1968.

5. J.F. Lyotard, «Economie libidinal», εκδ. Minuit, 1974.

6. Δ. Καψάλης, «Κριτική του ελληνικού μοντερνισμού», περ. «Δεκαπενθήμερος Πολίτης» τ. 25.

ΜΠΑΡΜΠΟΥΝΑΚΗΣ

ΓΑΛΑΤΕΙΑ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ

- ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΚΑΙ ΥΠΕΡΑΝΘΡΩΠΟΙ
  - ΑΝΔΡΕΣ
  - ΓΥΝΑΙΚΕΣ
  - ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ
  - ΛΕΠΡΟΙ
- ΛΙΓΟ ΠΡΙΝ ΔΥΣΕΙ Ο ΗΛΙΟΣ

και τώρα

- ΓΕΛΑ ΠΑΛΙΑΤΣΟ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΠΑΡΜΠΟΥΝΑΚΗ

Βασ. Ηρακλείου 26 Θεσσαλονίκη, Τηλ. 236555

σωστά γερμανικά από καταξιωμένο επιτελείο καθηγητών

Το ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΦΡΑΝΚ - ΓΚΡΙΤΖΑΛΗ - ΛΙΜΠΕΡΜΑΙΣΤΕΡ - ΜΑΝΩΛΑ Ε.Π.Ε.

με τους καταξιωμένους Γερμανούς και
Ελληνες Φιλολόγους καθηγητές προετοιμάζει
υπεύθυνα σε όλες τις βαθμίδες τους μαθητές
για τις ακόλουθες εξετάσεις του
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ GOETHE.

• GRUNDSTUFE • MITTELSTUFE
• OBERSTUFE • VORBEREITUNGSKURS
KLEINES UND GROSSES SPRACHDIPLOM.

ΕΓΓΡΑΦΕΣ:

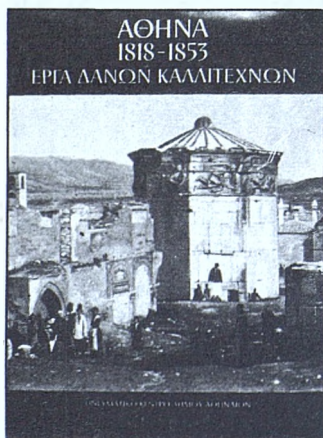
Από 24 - 30 Ιουνίου και
από 1 Σεπτεμβρίου

ΣΟΛΩΝΟΣ 136 ΤΗΛ.: 3640078-79 - 3628646

«Όλα τα οικοδομήματα της πόλης ήταν έργα Ηπειρωτών μαστόρων. Κάθε χρόνο, την Καθαρή Δευτέρα, από τα χωριά της Κόνιτσας, την Πυρσόγιαννη, τη Βθύρμπιανη, το Κεράσοβο και άλλα, καθώς και από τους Χουλιάρδες, ξεκινούσαν οι αυτοδίδακτοι εκείνοι οικοδόμοι. Ως τον επόμενο χειμώνα ταξίδευαν στην Ήπειρο, Πελοπόννησο, Μακεδονία, και πιο ψηλά στο βαλκανικό χώρο, χτίζοντας τα στέρεα τοξωτά γεφύρια, τις ωραίες εκκλησίες και τα γραφικά ξωκκλήσια, τα μοναστήρια, τα σχολεία και τέλος τα σπίτια, πότε αρχοντικά και πότε φτωχικά. Αυτοί οι άνθρωποι δημιούργησαν την ηπειρωτική λαϊκή αρχιτεκτονική».

Από την Εισαγωγή, σελ. 11.

Παλιά Γιάννινα

Τα Γιάννινα, μια από τις ωραιότερες ελληνικές πόλεις την εποχή της Τουρκοκρατίας, διασώζει, σήμερα, πολύ λίγα ίχνη της παλαιάς της αρχιτεκτονικής. Η μεγάλη πυρκαγιά του 1820, κατέστρεψε το μεγαλύτερο μέρος των κτισμάτων της χάνια, λουτρά, μαγαζιά και σπίτια, που ξανακτίστηκαν όμως πάνω στα ίδια θεμέλια. Η πρωτεύουσα της Ηπείρου, σύμφωνα με την περιγραφή του Ιταλού περιηγητή Φραγκίσκο Γκουίτσιαντίνι, που επισκέφθηκε τα Γιάννινα το 1900, παρουσίαζε την εξής όψη:

«Οι δρόμοι εκεί δεν είναι ούτε πλατιοί ούτε ίσιοι και τα πλευρά τους σχηματίζονται από σπίτια, που έχουν, τα περισσότερα, δύο πατώματα ή από τοίχους που περιβάλλουν σαν μάντρες κήπους και στο βάθος είναι το σπίτι. Όλα τα σπίτια της πόλης έχουν κήπους, μέσα στους κήπους φυτρώνουν ρωμαλέα πλατάνια, αϋλανθοί, συκαμιές, ακακίες, που σκεπάζουν τους δρόμους με δροσερή σκιά και δίνουν στην πόλη, όταν την βλέπεις από απόσταση, την όψη μιας πρασινάδας, που εδώ κι εκεί διασπάζεται από τις κορφές των ψηλών οικοδομών».

Αυτή η μορφή της πόλης διατηρήθηκε σε μεγάλο βαθμό, ως το 1960 περίπου. Από τότε κατεδαφίστηκαν και κήκαν πολλά σπίτια, εξαφανίστηκαν γειτονιές... Η Νίτσα Σινίκη - Παπακώστα συγκέντρωσε μια σειρά από σχέδια που φιλοτέχνησε, η ίδια εκ του φυσικού, από το 1965 ως το 1984: παλιά αρχοντικά, μικρά λαϊκά σπίτια, στενοσόκακα και γραφικές γειτονιές, λεπτομέρειες από εσωτερικά... Πολλά χαμένα για πάντα και άλλα στριμωγμένα και χωμένα ανάμεσα σε πολυκατοικίες, αναδεικνύονται μέσα από τις σελίδες του λευκώματος αυτού, πολύτιμη μαρτυρία για τη ζωή και την αρχιτεκτονική παράδοση μιας πόλης με υψηλό πολιτιστικό επίπεδο και πλούσια την κληρονομιά του παρελθόντος.

ΝΙΤΣΑ ΣΙΝΙΚΗ — ΠΑΠΑΚΩΣΤΑ, Παλιά Γιάννινα
Σχέδια - σχόλια, εκδ. Μέλισσα, σελ. 215

Αθήνα 1818-1853

Έργα Δανών καλλιτεχνών

Η έκδοση του λευκώματος αυτού φέρνει στο φως ανέκδοτο υλικό που σώζεται μέχρι τις μέρες μας στα ιστορικά και καλλιτεχνικά αρχεία της Δανίας, καθώς και σε συλλογές Δανών ιδιωτών. Περιλαμβάνει 234 έργα Δανών καλλιτεχνών - περιηγητών που επισκέφτηκαν την Ελλάδα από το 1818 έως το 1853 και έχουν ως θέμα τους την Αθήνα —μικρή πόλη ακόμα, τότε, που ωστόσο διαμορφωνόταν σταδιακά σε πρωτεύουσα του νεαρού ελληνικού κράτους.

Σχέδια, υδατογραφίες και ελαιογραφίες γνωστών ζωγράφων και αρχιτεκτόνων, αποτελούν το εικαστικό και ταυτόχρονα πληροφοριακό υλικό, στοιχειοθετώντας μια νέα, ελάχιστα γνωστή μαρτυρία για την Αθήνα των χρόνων της επανάστασης και των πρώτων μεταπελευθερωτικών χρόνων, μέχρι το τέλος της βασιλείας του Όθωνα.

Έργο των αδελφών Χάνσεν, του Μαρτίνου Ρέεμπυ, του Γέργκεν Κοκ, του γνωστού μας παραμυθά 'Αντερσεν και άλλων περιλαμβάνονται στον τόμο αυτό που αποτελεί προσφορά του Πνευματικού Κέντρου του Δήμου Αθηνών, στα πλαίσια του εορτασμού για τα «150 χρόνια της Αθήνας —πρωτεύουσας του ελληνικού κράτους».

Το έργο έχει επιμεληθεί η αρχαιολόγος και εθνολόγος Αριστέα Παπανικολάου Κρίστένσεν, στην οποία εξάλλου οφείλεται και η συλλογή του υλικού, που βασίζεται στην έρευνά της σε Δημόσια αρχεία, αλλά και ιδιωτικές συλλογές σε ολόκληρη τη Δανία.

Οι υπόλοιποι συντελεστές της καλαισθητής αυτής έκδοσης είναι: Μιχάλης Δωρής (εισαγωγικό σημείωμα), Παναγιώτης Γράββαλος (καλλιτεχνική επιμέλεια της έκδοσης), Κέβιν Άντριους (μετάφραση στα Αγγλικά) και Γεωργία Αλεξίου (διορθώσεις κειμένων).

ΑΘΗΝΑ 1818-1853 — Έργα Δανών Καλλιτεχνών
Εκδ. Πνευματικού Κέντρου Δήμου Αθηναίων, Αθήνα 1985, σελ. 190.

ΔΟΚΙΜΙΟ / ΜΕΛΕΤΗ
/ ΕΡΕΥΝΑ

ΛΥΣΙΕΝ ΓΚΟΛΝΤΜΑΝ

Διαλεκτικές έρευνες
Μετ. Κωστής Παπαγιώργης
Εκδ. Γνώση 1986, σελ. 448.

Συνεχίζοντας σε ουσιαστικά σημεία τη σκέψη του Λούκατς ο Γκόλντμαν, επιχειρεί μια ανανέωση της μαρξιστικής μεθοδολογίας με επίκεντρο την έννοια της ολότητας. Τη γονιμότητα αυτής της νέας μεθοδολογικής προσέγγισης τη δείχνει η εφαρμογή της στο χώρο της ιστορίας των ιδεών και της αισθητικής, δηλαδή στην προσπάθεια, σύλληψης λογοτεχνικών ή φιλοσοφικών έργων στη διαπλοκή τους με μια κοινωνική ομάδα και με μίαν εποχή. Ο συγγραφέας εφαρμόζει τη θεωρία του σε μια σειρά αναλύσεων, που αφορούν θέματα της κλασικής γαλλικής και γερμανικής λογοτεχνίας, ενώ επεκτείνεται, παράλληλα και σε επιμέρους προβλήματα της μαρξιστικής φιλοσοφίας και οικονομίας. Ο συνδυασμός της γενετικής θεωρίας με τη δομική οδηγεί στο τέλος σε μια προσέγγιση του διαλεκτικού μαρξισμού με τάσεις, όπως την επιστημολογία του Πιαζέ.

JOHN BERGER

Η εικόνα και το βλέμμα

Μτρ. Ζαν Κονταράτου
Εκδ. Οδυσσέας, 1986, σελ. 164

Το βιβλίο αυτό, που βασίζεται σε μια επιτυχημένη σειρά του BBC, περιλαμβάνει επτά δοκίμια. Από αυτά, τα τέσσερα χρησιμοποιούν λέξεις και εικόνες, ενώ τα άλλα τρία μόνο εικόνες. Ανάμεσα στα θέματα που αναλύονται κριτικά σημειώνουμε: ο διακαθορισμός του τρόπου όρασης από γνώσεις και πεποιθήσεις, η σημασία των εικαστικών τεχνών στο παρελθόν και η σημερινή χρήση των έργων τέχνης του παρελθόντος, οι μεταλλαγές που επέφερε στον τομέα της τέχνης η δυνατότητα τεχνικής αναπαραγωγής της εικόνας, η λειτουργία του γυναικείου γυμνού στις εικαστικές τέχνες και στη διαφήμιση, η ιδιαιτερότητα της ελαιογραφίας όχι μόνο ως τεχνικής αλλά και ως μορφής τέχνης, ο ρόλος της διαφήμισης στην καπιταλιστική κοινωνία.

Όλες οι αναλύσεις βασίζονται σε συγκεκριμένα παραδείγματα, ενώ στα καθαρά εικονογραφικά δοκίμια ο αναγνώστης καλείται να αυτενεργήσει προχωρώντας σε δικές του πιο επιστημονικές και κρίσεις.

ΛΟΥΪΤΖΙ ΦΕΡΑΓΙΟΛΙ

Βία και πολιτική
Εισαγωγή - Μετάφραση: Δ. Δεληολάνη
Εκδ. Στοχαστής, Αθήνα 1985, σελ. 137

Ο Λουίτζι Φεραγιόλι, διδάσκει φιλοσοφία του δικαίου στο πανεπιστήμιο του Καμερίνο. Στον τό-

μο αυτό περιλαμβάνονται τρία αξιολογικά δοκίμια του και μια αποκλειστική συνέντευξη του στο περιοδικό «Τετράδια». Πρόκειται για τα κείμενα: Η βία και η πολιτική, Τρομοκρατία και κρίση του όψιμου καπιταλισμού και ο Μαρξισμός και το πρόβλημα της εγκληματικότητας.

Ο Α. Φεραγιόλι προσπαθεί με επιστημονική ακρίβεια και πρωτοτυπία να απαντήσει σε ορισμένα από τα πιο άμεσα και καυτά προβλήματα των ημερών μας, όπως:

Τι είναι αλήθεια η τρομοκρατία, ποιος την υποκινεί, ποιος την υποδαυλίζει; Γιατί πήρε τέτοια τρομακτική ένταση στις μέρες μας. Είναι προϊόν εγκληματικής συμπεριφοράς ορισμένων μανιακών της βίας ή είναι ένα καθαρά πολιτικό φαινόμενο που έχει να κάνει με την έντονη κρίση του κλασικού φιλελεύθερου πρότυπου κράτους δικαίου; Ποια είναι η σχέση του σημερινού κράτους απέναντι στα φαινόμενα αυτά και ποια η θέση της αριστεράς; Γιατί οι διανοούμενοι απλώς δαιμονοποιούν το φαινόμενο και το μετακινούν στη σφαίρα του αλλογενούς στο βαθμό που κατανοούν ότι είναι αναγκασμένοι να ξεκαθαρίσουν τους λογαριασμούς και τις ευθύνες τους. Σε τι συνίσταται η διαφορά κοινωνικής βίας και τρομοκρατίας; Ποια μπορεί να είναι η στάση μιας αριστεράς που αντιδρά στην κρατική βία αλλά και στον αισθητισμό της βίας που καλλιεργεί ένα τμήμα των θεωρητικών της πολιτικής βίας;

ΜΙΛΤΙΑΔΗ ΠΑΠΑΝΑΓΝΟΥ

Λαζογερμανοί
Εκδ. Στοχαστής, Αθήνα 1985, σελ. 90

Η μικρή αυτή συλλογή, περιλαμβάνει οκτώ διηγήματα που αφορούν τους Έλληνες μετανάστες και τα προβλήματά τους. Ο συγγραφέας τους χρονιά ολόκληρα μετανάστες κι αυτός βιώνει τραυματικά όλη την υπόγεια ένταση που περικλείνει ο κύκλος του ξεριζωμού, της «αναγκαστικής προσγείωσης», της περιπλάνησης στο άξενο και αχανές των μητροπόλεων του βορά και τέλος τη στυφή επιστροφή των «πολλών ανθρώπων είδεν άστεα και νόων έγνω».

Αυτό το στυφό στοιχείο είναι που κυριαρχεί σε όλα τα διηγήματα της συλλογής, από το *Αουγκούστα Βιντελκόρουμ* και την *Μιλχστράσσε*, μέχρι την *Οδό Χαμοστέρνας* και το *Ψοφίμι* και σε συνδυασμό με το λιτό ύφος του συγγραφέα τους δίνει την αξία της ζωντανής μαρτυρίας - κατάθεσης. Και όχι μόνο αυτό, αφού τα διηγήματα αυτά δεν αρκούνται στη φωτογραφική αναπαραγωγή των εξωτερικών χαρακτηριστικών του έλληνα μετανάστη, αλλά στοχεύουν να μας μεταφέρουν τους εσωτερικούς κραδασμούς, την καταστροφή της ατο-

μικής ισορροπίας όλων εκείνων που μέινανε μετέωροι ανάμεσα σε μια πατρίδα μακρινή και μια νέα εχθρική ή αδιάφορη.

ΛΟΙΟΤΕΧΝΙΑ/ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

ΓΚΡΑΧΑΜ ΓΚΡΗΝ

Ο 100ος άνθρωπος

Μτφ. Γιάννης Κωστόπουλος
Εκδ. Ψυχογιός, 1985, σελ. 156

Το έργο αυτό του πολυγραφώτατου Άγγλου συγγραφέα, είναι γραμμένο από το 1937. Ανακαλύφθηκε, ωστόσο, τυχαία το 1983 στα αρχεία της κινηματογραφικής εταιρείας Μέτρο - Γκόλντγουιν - Μάγερ με την οποία ο συγγραφέας είχε διαρκές συμβόλαιο αμέσως μετά τον πόλεμο. Ο Γκράχαμ Γκρήν αφηγείται εδώ μια συγκινητική ιστορία με φόντο την κατεχόμενη από τους Γερμανούς Γαλλία. Ήρωές του οι κρατούμενοι μιας γερμανικής φυλακής, που βρίσκονται στην εξαιρετικά τραγική θέση, να επιλέξουν μόνοι τους τους ομήρους που θα τουφεκιστούν σαν αντίποινα για το φόνο ενός γερμανού στρατιώτη.

ΧΑΟΥΑΡΝΤ ΦΑΣΤ

Ο πολίτης Πάιν

Μτφ. Γιάννη Σπανδωνή
Εκδ. Καλέντη, 1986, σελ. 368

Ο Χάουαρντ Φαστ, αμερικανός συγγραφέας, γεννήθηκε στη Νέα Υόρκη το 1914. Η λογοτεχνική του παραγωγή είναι πολύ πλούσια και αποτελείται από μυθιστορήματα, θεατρικά έργα, ποιήματα, σενάρια, κριτικά δοκίμια και διηγήματα. Το 1950 ίδρυσε το «Κίνημα για την Παγκόσμια Ειρήνη». Ο πολίτης Πάιν είναι η ιστορία ενός επαναστάτη, απόστολου της Δημοκρατίας στο 18ο αιώνα που ξεσήκωνε τους αμερικανούς για να ζητήσουν την ανεξαρτησία τους και προπαγάνδιζε τις καινούργιες ιδέες της εποχής της γαλλικής επανάστασης. Καταδιώχθηκε από τον Ροβεσπιέρο, τους συντηρητικούς Άγγλους, αλλά και τους Αμερικανούς, όμως δεν έπαψε ούτε στιγμή να αγωνίζεται για τα πιστεύω του.

ΙΒΑΝ ΜΠΟΥΝΙΝ

Σκοτεινές αλέες

Μτφ. Πέτρος Ανταίος
Εκδ. Οδυσσέας, 1986, σελ. 158

Στον τόμο αυτό περιλαμβάνονται μερικά από τα ωραιότερα διηγήματα του σημαντικού Ρώσου συγγραφέα. Το πρώτο —με τη σειρά που παρουσιάζονται στην ελληνική έκδοση— είναι η νουβέλα *Λίκα*, ιστορία ενός απελπισμένου έρωτα. Τα άλλα, μικρότερης έκτασης, είναι: *Ζαχάρ Βορομπόφ*, *Σκοτεινές αλέες*, *Κρύο Φθινόπωρο*, *Το ρόδο της Ιερής*, *Μπερνάρ*. Κοινό στοιχείο όλων των διηγημάτων μια βαθιά ανθρωπιά και ένας αυτοσαρκασμός, που διατρέχει τις σελίδες του Μπούνιν, μαζί με τη νοσταλγία της ρώσικης στέπας.

ΑΝΤΡΕ ΜΠΑΓΙΟΝ

Ιστορία μιας Μαρί

Μτφ. Ίρα Κολινιά
Εκδ. Εστία, 1986, σελ. 271

Ο Αντρέ Μπαγιόν έγραψε το μυθιστόρημα αυτό το 1918. Είναι ένα έργο που βασίζεται πολύ στη βιογραφία του συγγραφέα, αφού η ηρωίδα είναι πρόσωπο εμπνευσμένο από την ίδια τη γυναίκα του (Μαρί Βάντερμπεργκ). Όπως σημειώνει στον πρόλογο του βιβλίου ο Υμπέρ Ζουέν, «*Η ιστορία μιας Μαρί*» συμπλέκει τρεις «διηγήσεις»: τη διήγηση της Μαρί που πραγματικά είναι και πόρνη και αγνή. Τη διήγηση του Ανρύ Μπουλάν, του καταδικασμένου δώκτη. Τη διήγηση της λογοτεχνίας, αφοσιωμένης στην προσπάθεια να γίνει λογοτεχνία...». Ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον βιβλίο, ίσως το καλύτερο του Μπαγιόν.

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

ΒΑΣΙΛΗ ΚΑΡΑΒΙΘΗ

Φόρμουλες για μια άγνωστη ζωή (ποίηση)

Εκδ. Διαγωνίου, Θεσσαλονίκη 1982, σελ. 142

ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΚΩΤΗ

Ξύλινα χαμόγελα (ποίηση)

Εκδ. Φιλιππότη, 1986, σελ. 62

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΚΑΡΙΖΩΝΗ ΧΕΚΙΜΟΓΛΟΥ

Τσάι και μυθολογία (ποίηση)

Εκδ. Νέας Πορείας, Θεσσαλονίκη 1985, σελ. 80

ΔΗΜΗΤΡΗ ΛΕΝΤΖΗ

Λόγος ζωγραφισμένος δια χειρός (ποίηση)

Εκδ. Μπαρμπουνάκη, Θεσσαλονίκη 1986, σελ. 30

ΓΙΩΡΓΟΥ Θ. ΤΖΩΡΤΖΑΚΗ

Ποιήματα

Εκδ. Αίθρα, 1986, σελ. 108

ΠΑΝΩΡΑΙΑΣ ΓΑΛΑΤΑ

Στην είσοδο

Εκδ. Δόμος, 1986, σελ. 61

ΘΑΝΑΣΗ ΦΩΤΙΑΔΗ

Μητρώον 1937-1977 (ποίηση)

Έκδοση του περιοδικού Συλλογές, 1985, σελ. 200

ΑΝΔΡΕΑ ΤΑΖΟΛΙΔΗ

Μικρές παλιές ιστορίες (διηγήματα)

Θεσσαλονίκη 1986, σελ. 63

ΝΙΚ. ΓΡ. ΜΑΡΚΟΒΙΘΗ

Οι λαοί προστάζουν

(Για την Παγκόσμια δημοκρατική τάξη, Ειρήνη - Ασφάλεια Ελευθερία και Αποπλισμό).

Θεσσαλονίκη 1985, σελ. 143

ΤΑΣΟΥ Ν. ΠΕΤΡΗ

Συνέντευξη με τον εαυτό μου (θεατρικός μονόλογος).

Εκδ. Καραμπελόπουλος, 1986, σελ. 29

25 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΑΜΝΗΣΙΑΣ

Η Δ.Α. σας καλεί να τη βοηθήσετε οικονομικά για να μπορέσει ανεξάρτητη να συνεχίσει τους αγώνες της για την:

- απελευθέρωση όσων κρατούνται για τις ιδέες, τη θρησκεία ή το χρώμα τους.
- την κατάργηση των βασανιστηρίων
- την κατάργηση της θανατικής ποινής

Η οικονομική σας ενίσχυση βοηθά τους φυλακισμένους και τις οικογένειές τους, δυναμώνει τον αγώνα σ' όλο το κόσμο για το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ελληνική Επιτροπή της Δ.Α.

Αρ. Λογ. Εθν. Τράπεζας
480138-55

Μαυρομυδάλη 20, 10680 Αθήνα
τηλ. 3600628

Δελμούζου 7, 54635 Θεσ/νίκη
τηλ. 286583

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΑΙΝ - ΜΑΡΤΕΝ

Λαμπράκηδες

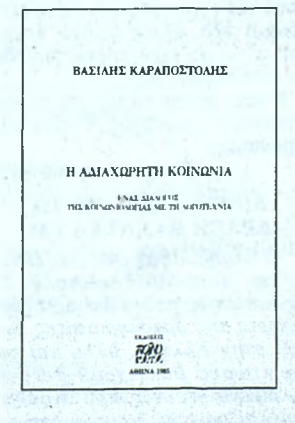
Ιστορία μιας γενιάς

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

ΜΙΑ «ΜΟΡΦΗ ΒΙΑΣ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΗ»

● Για το κάπνισμα μας γράφει αναγνώστης μας από τη Θεσσαλονίκη «φίλος της Γης»:

Κύριε Διευθυντά,
Σε άρθρο του για την πυρηνική ενεργεια ο κ. Χρ. Αργυρόπουλος αναφέρεται και στις «ήπιες μορφές ρύπανσης» (Αντί 23/5 σελ. 31). Μια από τις πιο διαδεδομένες ήπιες μορφές ρύπανσης εσωτερικών κυρίως χώρων, είναι και το κάπνισμα. Που είναι ταυτόχρονα και μια μορφή βίας αφού ο καπνιστής των κλειστών χώρων ιδίως, επιβάλλει και στους άλλους να εισπνεύουν καπνό. Μια συνήθεια πολλαπλά επικίνδυνη τόσο για τον ενεργητικό όσο και για τον παθητικό καπνιστή.

Μια συνήθεια ανελεύθερη αφού δημιουργεί πανίσχυρο εθισμό αποδείξει ότι, το 72% (εβδομήντα δύο τοις εκατό) του νοσηλευτικού προσωπικού των νοσοκομείων καπνίζει! Όπως επίσης και πολλοί γνωστοί πολιτικοί και πνευματικοί άνθρωποι. Αυτά σε συνδυασμό με το γεγονός ότι γίνεται καθημερινά τεράστια έδραση διαφήμιση των τσιγάρων από την τηλεόραση μέσω των σήριαλ αλλά και διάφορων πολιτιστικών εκπομπών όπου γνωστοί πνευματικοί άνθρωποι καπνίζουν ασταμάτητα. Εξηγούν το γεγονός ότι οι Έλληνες κατέχουν το ρεκόρ στην κατανάλωση των τσιγάρων σ' όλο τον κόσμο. Αποτέλεσμα: εκατομμύρια εργάσιμες ώρες χάνονται κάθε χρόνο εξαιτίας των συνεπειών του καπνίσματος, η αντιμετώπιση των οποίων στοιχίζει στο δημόσιο τολάνιστον τριάντα δισεκατομμύρια!

Και το χειρότερο, πάνω από δέκα χιλιάδες άτομα πεθαίνουν πρόωρα κάθε χρόνο στην πατρίδα μας εξαιτίας του καπνίσματος.

Δεν είναι τουλάχιστον αντιφαστικό να μιλάμε για συστήματα υγείας και για προληπτική ιατρική όταν δεν κάνουν απολύτως τίποτα για να περιορίσουν τον υπ' αριθμό ένα καρκινογόνο παράγοντα όπως έχει χαρακτηριστεί το κάπνισμα;

Τι έχει άραγε να πει για τα παραπάνω ο υπουργός Υγείας και Πρόνοιας;

«Ένας φίλος της γης»

ΔΙΕΥΚΡΙΝΙΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΔΡΑΣΗ ΒΑΛΝΤΧΑΪΜ

● Ο Θέμης Μοσχάτος μας έστειλε την παρακάτω επιστολή. Οι διευκρινίσεις που δίδει φωτίζουν πλευρές της δραστηριότητας των ναζί στην Ελλάδα, αλλά και της περιπτώσεως Βαλντχάιμ. Το συγκεκριμένο γεγονός που αναφέρεται ελπίζουμε να διευκρινιστεί και

ιστορικά. Πέραν του «λάθους» των ημερομηνιών, η ουσία ωστόσο παραμένει.

Κύριε Διευθυντά

Στο τεύχος 315 (25-4-86) στις σελίδες 30-31 δημοσιεύετε ένα άρθρο με τον τίτλο «Ο μέλλον πρόεδρος της Αυστρίας επιτηρούσε τους Έλληνες "συμμοριτες"» και μιλάτε για τον Βάλντχάιμ. Στη σελ. 31 γράφετε «... και την 15-8-43 αυτή τη φορά απ' την Αθήνα αναμεταδίδει ότι για την «ειρήνευση» της περιοχής νοτίως της Άρτας τα γερμανικά στρατεύματα θα είχαν τότε μόνο προοπτική επιτυχίας «αν ο συνολικός ανδρικός πληθυσμός συλληφθεί και εκτοπισθεί». Σ' αυτό το απόσπασμα υπάρχει κάποιο λάθος και συγκεκριμένα: Εκείνο το 1943 πρέπει να είναι 1944. Και να οι λόγοι: α) Μέχρι τις 8-9-43 την ευθύνη για την περιοχή της Δ. Ελλάδας την είχαν τα ιταλικά στρατεύματα. Δεν υπήρχαν εκεί Γερμανοί. Στις 8-9-43 αναγγέλθηκε η συνθηκολόγηση της Ιταλίας. β) Η δραστηριότητα των ανταρτών στη Δ. Ελλάδα το καλοκαίρι του 1943 δεν ήταν ακόμη ανεπτυγμένη σε σοβαρό βαθμό. γ) Μετά τη συνθηκολόγηση της Ιταλίας (Σεπτέμβριος 1943) την ευθύνη και για την περιοχή της Δ. Ελλάδας ανέλαβαν τα γερμανικά στρατεύματα. δ) Στις 12-14 Ιουλίου 1944 δόθηκε η μάχη της Αμφιλοχίας απ' την 8η Μεραρχία του ΕΛΑΣ. Κινητοποιήσαμε, συνολικά, 4-4.500 αντάρτες μόνιμους και εφεδρικούς. Μπήκαμε στην Αμφιλοχία και μείναμε εκεί μέχρι τις 18.30 της 13ης Ιουλίου 1944. Μόνο μέσα στην Αμφιλοχία οι Γερμανοί είχαν 270 νεκρούς. Χώρια οι άλλοι στο Ρίβιο, στο Κρίκελο, έξω από την Άρτα και στο Μοναστηράκι της Βόνιτσας, όπου οι αντάρτες απαγόρευαν στους Γερμανούς να κινηθούν προς την Αμφιλοχία για ενίσχυση της. Πήραμε και αρκετά λάφυρα.

ε) Φυσικά τους Γερμανούς τους πόνεσε πολύ αυτή η μάχη και λογικό είναι να απασχολήθηκαν μ' αυτή και τα αποτελέσματά της οι ανώτερες και ανώτατη Γερμανική Στρατιωτική Διοίκηση στην Ελλάδα (Γενικό Αρχηγείο της Ομάδας Στρατιών Ε, Γραφείο Ιγ, που είχε την έδρα του στο Αρσακλί της Θεσσαλονίκης). στ) Οι παραπάνω στρατιωτικές διοικήσεις των Γερμανών χρειάστηκαν κάποιο χρόνο για να συγκεντρώσουν όλες τις σχετικές με τη μάχη της Αμφιλοχίας πληροφορίες και να βγάλουν τα συμπεράσματά τους και τις αποφάσεις των. Έτσι, λογικά, το γραφείο Ιγ αναμεταδίδει στις 15-8-44 και όχι 1943 ότι «για την ειρήνευση» της περιοχής νοτίως της Άρτας (εννοεί την ευρύτερη περιοχή Άρτας - Αμφιλοχίας) τα

γερμανικά στρατεύματα θα είχαν τότε μόνο προοπτική επιτυχίας, αν ο συνολικός ανδρικός πληθυσμός συλληφθεί και εκτοπισθεί».

Όλα τα παραπάνω τα γνωρίζω καλά, γιατί υπηρετούσα στον ΕΛΑΣ σαν διευθυντής του Γραφείου Επιχειρήσεων (3ο Γραφείο) της 8ης Μεραρχίας του ΕΛΑΣ (διοικητής ο στρατηγός Γεράσιμος Αυγερόπουλος), της Μεραρχίας που εμελέτησε, οργάνωσε και διηύθυνε τη μάχη της Αμφιλοχίας.

Με εκτίμηση
Θέμης Μοσχάτος

ΤΑ ΚΡΗΤΙΚΑ ΜΗΤΑΤΑ

● Από τον αρχιτέκτονα Γ. Πετράκη, πήραμε το γράμμα που ακολουθεί:

Κύριε Διευθυντά,

Με αφορμή σχόλιό σας με τον τίτλο «Παντέρμη Κρήτη» στο τεύχος 316 και σχετικό σημείωμα αναγνώστη σας στο τεύχος 317 που αφορούν τα Μιτάτα (ή Μητάτα ή Κούμοι) του Ψηλορείτη, για την αποκατάσταση της αλήθειας παρακαλώ να λάβετε υπόψη σας τα εξής:

— Το καλοκαίρι του 1985 ο Δήμος Ανωγείων υπέγραψε σύμβαση με τον ΕΟΤ η οποία αφορούσε την ανάπτυξη εναλλακτικού τουρισμού στην ευρύτερη περιοχή Ανωγείων.

Στη σύμβαση αυτή προβλέπονται ορισμένες μελέτες από τις οποίες εδώμας αφορά μία με τον γενικό τίτλο: «Εξασφάλιση των μέσων (χάρτες κτλ.) και διαμόρφωση των χώρων (Μονοπάτια - καθιστικά - παρατηρητήρια) που απαιτούνται για την ανάπτυξη στην ευρύτερη περιοχή Ανωγείων μορφωτικού και ορειβατικού τουρισμού και την παρατήρηση του οικολογικού και περιβαλλοντικού πλούτου της ευρύτερης περιοχής Ανωγείων και των υπαίθριων παραγωγικών δραστηριοτήτων της (π.χ. Μητάτα).

Συμβαίνει τώρα η ευρύτερη περιοχή Ανωγείων να περιέχει ανθρώπους, άντρες, γυναίκες και παιδιά όλους ζωγραφισμένους με το αίμα της καρδιάς» (όπως έγραφε κάποτε ο Μάνος Χατζιδάκις). Συμβαίνει στα μάτια αυτών των ανθρώπων να λάμπει η αλήθεια του τόπου που ζουν: Του Ψηλορείτη, ο οποίος τους περνάει ένα μήνυμα της γης και που μεταφράζεται με μια λεπτή αίσθηση η οποία διαπερνάει το σώμα και σκέφτεται πως αυτός ο τόπος και οι άνθρωποι που τον κατοικούν έχουν δικούς τους νόμους και κανόνες ζωής. Είναι αυτοί οι νόμοι και κανόνες που κάνουν τους Ανωγειανούς να 'ρχονται απέναντι — απέναντι με το πνεύμα της παράδοσης χωρίς πολλά λόγια και βερμπαλισμούς.

Συμβαίνει επίσης τα Ανώγεια να έχουν μια Δημοτική Αρχή η οποία ούτε «εκπορνεύει ούτε εμπορευματοποιεί» αξίες, ούτε αφήνει να «διαπράττονται ασέλλειες σε βάρος του ήθους και του ύψους του λαού μας προς χάρη του τουρισμού» αλλά ούτε και «συμμετέχει» με τις δυνάμεις της στο φιάσκο της τουριστικής γελοιοποίησης αφήνοντας το χώρο της ανυπεράσπιστο σε όσους διακινούν και καταστρέφουν με το χρήμα και τη γελοία επίδειξη.

Πριν προχωρήσει λοιπόν αυτή η μελέτη σε συνεργασία με τον υπογράφοντα μελετητή, έγινε προ-

σπάθεια, να εξασφαλισθεί ο χώρος στον οποίο αναφέρεται η μελέτη, από τους κινδύνους μιας «τουριστικής γελοιοποίησης» και από τα «σαΐνια της ιδιωτικής πρωτοβουλίας» που στο όνομα του χρήματος καταστρέφουν τα πάντα.

1. Σαν πρώτη κίνηση κρίθηκε αναγκαίο τα Μιτάτα (με όλα τα βοηθητικά τους κτίσματα) της ευρύτερης περιοχής της Νίδας να ανακηρυχτούν διατηρητέα. Πράγματι σε συνεργασία με την τότε προϊσταμένη της 7ης Εφορίας Νεωτέρων Μνημείων αρχιτέκτων Ιωάννα Σπεργιώτου έγιναν οι απαραίτητες διαδικασίες και με το υπ' αριθμό 527/18-11-85 έγγραφο προς τη διευθύνση Λαϊκού Πολιτισμού του υπουργείου Πολιτισμού, διαβιβάστηκε κατάλογος των Μιτάτων της περιοχής Νίδας για την άμεση ανακήρυξη τους σαν διατηρητέα μνημεία.

2. Παράλληλα έπρεπε να εξασφαλισθεί και το θεσμικό πλαίσιο που θα απαγόρευε την οποιαδήποτε μορφής δόμηση στην περιοχή. Έτσι σε συνεργασία με την ομάδα μελέτης της ΕΠΑ Ανωγείων προτάθηκε, και ήδη έχει υποβληθεί για έγκριση από το ΥΠΕΧΩΔΕ η ένταξη σε ΖΟΕ (Ζώνη οικιστικού ελέγχου) όχι μόνο της ευρύτερης περιοχής Νίδας αλλά και όλο το μήκος του οδικού άξονα Ανωγείων - Νίδας.

Από και και πέρα, για την όσο το δυνατόν πιο «σεμνή» (απέναντι στην ιστορική και φυσική μνήμη του χώρου) υλοποίηση των όρων της σύμβασης, προχωρήσαμε στον προσδιορισμό των παρακάτω βασικών σημείων της μελέτης:

α) Διερεύνηση και καταγραφή των υφισταμένων από την αρχαιότητα διαδρομών - μονοπατιών τα οποία ενώνουν τα διάφορα σημεία ειδικού ενδιαφέροντος του Ψηλορείτη και βελτιώνουν των συνθηκών περιδιάβασής τους.

β) Προσδιορισμός και προστασία των χώρων εκείνων της περιοχής της Νίδας οι οποίοι μπορούν να αποτελέσουν εστίες συνολικής φυσικής αναβάθμισης της περιοχής και χώροι σημαντικών οικολογικών παρατηρήσεων δεδωμένης της ανυπαρξίας βιότοπων με αδιατάρακτη την οικολογική τους ισορροπία εξαιτίας της ανεξέλεγκτης βοσκής και κυνηγιού.

γ) Καταγραφή και αποτύπωση (σχεδιαστική - φωτογραφική) 25 (εικοσιπέντε) Μιτάτων της περιοχής της Νίδας και του εξωκλήσιου του τιμίου Σταυρού στην κορυφή του Ψηλορείτη (2456 μέτρα) με μοναδικό σκοπό την αναστήλωσή τους (με τον παραδοσιακό τρόπο από το μοναδικό εναπομείναντα τεχνίτη) δεδομένου ότι εξαιτίας της εγκατάλειψης από τους βοσκούς τα περισσότερα έχουν αρχίσει να καταστρέφονται ανεπανόρθωτα.

Μην βιαστείτε λοιπόν να φωνάζετε για άλλη μια φορά «Παντέρμη Κρήτη» προπάντων για όσο καιρό, εκεί στην πλαγιά του Ψηλορείτη στα δυτικά της Νίδας θα συνεχίσει να υπάρχει η είσοδος του Ιδαίου Άντρου που θα ενισχύει την πνευματική αυτονομία όλων αυτών που και χωρίς τα «κατάλληλα ελικοδρόμια» θα επιμένουν να ανηφορίζουν μέχρις εκεί.

Με τιμή

Γιώργης Πετράκης

Αρχιτέκτονας Ηράκλειο

● Σ. Σ. Χαρά μας που πήραμε την είδηση.

α. Απορρίπτουμε τους βερμπαλισμούς και μεις κ. Πετράκη

—μάλιστα τυχαίνει κιόλας να μην είμαστε εμείς που τους χρησιμοποιούμε.

Και τα ουσιαστικά τώρα:

β. Συμφωνούμε με τη διαπίστωση, ότι η Δημοτική Αρχή Ανωγειών διακρίνεται για την ευαισθησία της.

γ. Από όλα, αυτό που κρατάμε, επικροτούμε και δεχόμαστε είναι η «πρώτη κίνηση... να ανακηρυχτούν τα μητάτα διατηρητέα». Από εδώ και εις το εξής, εναπόκειται στον πατριωτισμό, την ευαισθησία και τη γνώση του μελετητή να ζυγίσει που σταματά εκείνο που ο ίδιος χαρακτηρίζει «βελτίωση συνθηκών περιδιάβασης», «αναβάθμιση περιοχής», «αναστήλωση... γιατί καταστρέφονται ανεπανόρθωτα» κτλ.

Και ακόμη περισσότερο, ευχόμαστε να μην χρειαστεί να επανέλθουμε. Προσώρας, καλή δουλειά!

ΓΙΑΤΙ ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΑΤΕ;

● Φοιτητής από τα Χανιά που επιθυμεί να διατηρηθεί η ανωνυμία του μας γράφει με αφορμή το άρθρο του Μιχάλη Σαμπατάκη για τη «17 Ν» στο τχ. 316. Να ποια είναι η άποψή του:

Αγαπητό Αντί,

Ο Μ.Σ. με ένα άρθρο που έμενα προσωπικά μου φάνηκε έξω από το «κλίμα» των γραφόμενων στο περιοδικό τα τελευταία χρόνια τουλάχιστον συγκρίνει την 17 Νοέμβρη με τον πρόεδρο Ράμπο, τους ρατσιστές και άλλους διάφορους. Φτάνει μέχρι και τους ναζί (από ιστορία πάμε καλά...), αλλά ξεχνά να αναφέρει τις Ερυθρές Ταξιαρχές ή τη Μπάαντερ Μάινχοφ που έμενα τουλάχιστον είναι το μόνο που φέρνει στο μυαλό η δράση της «17 Ν». Ακόμη στο άρθρο κυριαρχεί ένας ειρωνικός τόνος που τονίζεται με παχύτερα τοιχεία.

Αυτό που με προβλημάτισε είναι το γιατί γράφτηκε το άρθρο. Ο Μ.Σ. αναφέρει αρκετούς λόγους αλλά δεν μου φάνηκαν αρκετοί για να δικαιολογήσουν την οξύτητά του. Η γνώμη μου είναι ότι η «17 Ν» μπορεί να δολοφονεί αλλά τουλάχιστον τα κείμενά της θα μπορούσαν κάλλιστα να γραφούν και από κάποιο άλλο πρόσωπο ή αριστερό φορέα δεν είναι καθόλου ακραία. Μπορεί ο Μ.Σ. να λέει «ευχαριστούμε πολύ, αλλά σας παρακαλούμε να μην μας σώσετε άλλο», αλλά ίσως θα ξέρι ότι τα γραφόμενα στο «Αντί» κάποτε ο κυβερνητικός εκπρόσωπος αρνήθηκε να τα σχολιάσει λέγοντας ένα απλό «δεν σχολιάζω δεκαπενθήμερα έντυπα» αποστομώντας έτσι τον ερωτούντα δημοσιογράφο. Όσο για τα κείμενα της «17 Ν» φυσικά δεν μπόρεσε να πει «δεν σχολιάζω κείμενα ανωνύμων». Με ένα κείμενό της η «17 Ν» μπορεί να απασχολήσει για μέρες τον καθημερινό Τύπο και την κοινή γνώμη ενώ τα γραφόμενα σ' ένα περιοδικό σαν το «Αντί» το πολύ

πολύ κάποια μήνυση από την Αιριανή όχι όμως κάποια ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης για τα όσα συμβαίνουν γύρω μας. Σίγουρα δεν είναι λύση να καταφεύγει κανείς σε τόσες εντυπωσιακές μεθόδους για να προκαλέσει την προσοχή αλλά όπως και να το κάνουμε είναι κι αυτή μια λύση. Μήπως η «λύση» του Δροσογιάννη να δέρνονται «προληπτικά» οι διερχόμενοι στα Εξάρχεια είναι καλύτερη;

Σημείωση: Δεν είχα την πρόθεση να γράψω την άποψή μου για το άρθρο του Μ.Σ. αλλά σήμερα είχε στα Χανιά μια ακόμη «πορεία» 50 πάνω κάτω αναρχο-αριστέρων για την πυρηνική ενέργεια με «σπόντες» για τα «ΜΑΤ και ΜΕΑ κτλ.». Τα χαμόγελα των αστυνομικών που οδηγούσαν την πορεία στο άκουσμα των «ΜΑΤ και ΜΕΑ» με οδήγησε στο γράμμα αυτό, γιατί θέλω να πιστεύω ότι ο Μ.Σ. θα θεωρεί ότι οι μαχητικές πορείες διαφόρων ατόμων είναι ένας «νόμιμος» τρόπος καταγγελίας - διαμαρτυρίας.

Φιλικά
φοιτητής στα Χανιά

ΠΕΡΙ ΚΡΙΣΕΩΝ ΣΤΑ ΑΕΙ

● Για τη κατάσταση στα Πανεπιστήμια, τις κρίσεις, το κλίμα και την αζιοκρατία μας γράφουν δύο αναγνώστριες του περιοδικού:

Στις 20-6-86 συνήλθε η Γενική Συνέλευση του φαρμακευτικού τμήματος του Πανεπιστημίου Αθηνών, με θέμα (μεταξύ των άλλων) την εκλογή λεκτόρων για πλήρωση δύο θέσεων στα γνωστικά αντικείμενα «Έλεγχος Φαρμάκων» και «Παρακολούθηση -Μέτρηση φαρμάκων στα βιολογικά υγρά».

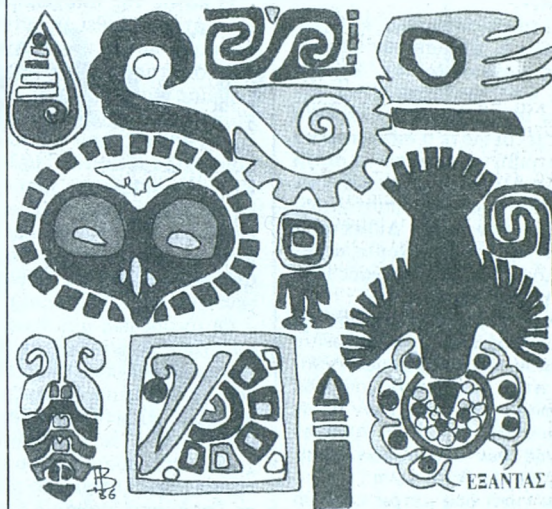
Για τις δύο αυτές θέσεις οι υποψήφιοι ήταν τρεις και είχαν και οι τρεις εισηγητική έκθεση ομόφωνα αρνητική, από την ίδια εισηγητική επιτροπή και για τον ίδιο λόγο: «το θέμα της διδακτορικής τους διατριβής δεν εμπίπτει στις υπό προκήρυξη θέσεις».

Το πρόβλημα αυτό, που έθετε μόνο η τυπολατρική ερμηνεία του νόμου, ίσχυε και για τους τρεις υποψήφιους, οι οποίοι όμως είχαν σημαντικά ουσιαστικά προσόντα. Για το λόγο αυτό μειοψηφία εκλεκτόρων τοποθετήθηκε εναντίον της συντηρητικής θέσης που εμποδίζει την είσοδο στο Πανεπιστήμιο νέων αξιών επιστημόνων. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι υποψήφιοι κάθε άλλο παρά υστερούσαν στην προσωπικότητα και στην κοινωνική τους προσφορά, που ο νόμος στις περιπτώσεις αυτές συνεκτιμά (§7 άρθρο 14).

Η διαδικασία όμως που ακολουθήθηκε στη Γενική Συνέλευση δεν άφησε περιθώρια αμφισβήτησης της έκβασης των αποτελεσμάτων. Το επιστημονικό κατεστημένο φαίνεται ότι είχε προαποφασίσει «με ποιους θα πάει και ποιους θα αφήσει». Έτσι, επιτηρήματα που να τεκμηριώνουν την επιστημονική επάρκεια ή όχι των

ΕΔΟΥΑΡΔΟ ΓΚΑΛΕΑΝΟ ΜΝΗΜΕΣ ΦΩΤΙΑΣ

Εκδόσεις ΕΞΑΝΤΑΣ

Γραφτείτε συνδρομητές στο **ΑΝΤΙ**
θα έρχεται σπίτι σας
και θα ενισχύετε έτσι το περιοδικό

● Κοντά στο σπίτι σας και δίπλα στο Λυκαβηττό λειτουργεί τό νηπιαγωγείο. «Τό αστεράκι».

- Μία μικρή δαση μέσα στο τσιμέντο.
- Πρόγραμμα μελετημένο - Διδασκαλία και επίδραση από έμπειρο προσωπικό.
- Παιχνίδι και μάθηση σ' ένα περιβάλλον φροντίδας και αγάπης για τό παιδί.
- Έλάτε να γνωριστούμε και νά συζητήσουμε για τό παιδί σας.

Γκόλφω Τζελετοπούλου - Ευθυμίου
Βαλαμώνος 4 και Άσκληπιού τηλ. 6447830 - 3635419.

επιστημονική επάρκεια ή όχι των υποψηφίων, που να προέρχονται από αξιολόγηση του επιπέδου της ερευνητικής τους δουλειάς δεν συζητήθηκαν, αλλά ούτε και σχολιάστηκαν (από την πλειοψηφία της Γ.Σ.) τα γενικότερα σε σχέση με την επιστήμη προσόντα των υποψηφίων.

Στο γενικότερο κλίμα της αδράνειας των ημερών μας, μέχρι και ο εκπρόσωπος των φοιτητών δεν διεκδίκησε την κερδισμένη κατάκτησή τους, να διαμορφώνουν άποψη σχετικά με τη διδακτική ικανότητα των υποψηφίων λεκτόρων.

Έτσι το κατεστημένο, καθηγητικό και μη, ψήφισε τον υποψήφιο της αρεσκείας του, διευρύνοντας από την αρχική της έννοια το θέμα της υπό πληρωση θέσεως (έτσι ώστε η διδακτορική του διατριβή να εμπίπτει σε αυτή) και παραβλέποντας την έλλειψη δύο δημοσιευμάτων επιστημονικών εργασιών εκτός Διδακτορικής διατριβής που ο Νόμος απαιτεί (οι λόγοι για τους οποίους η εισήγηση ήταν αρνητική).

Με την παραπάνω μεθόδευση τα προβλήματα τυπολατρίας του νόμου παρακάμφθηκαν επιμελώς στην περίπτωση του ενός υποψηφίου, ενώ συνέχισαν να αποτελούν τη μοναδική αιτία απόρριψης των δύο άλλων, αφήνοντας τη μία θέση κενή.

Τώρα γιατί δύο μέτρα και δύο σταθμά δεν είναι δύσκολο να γίνει κατανοητό. Ο νόμος βέβαια ουδολώς έχει εμποδίσει τέτοια φαινόμενα παρόλο που έγινε με σκοπό την τήρηση της αξιοκρατίας και της δημοκρατικής διαδικασίας. Τελικά όμως φαίνεται, και αυτό το έχει συνειδητοποιήσει και ο τελευταίος πολίτης αυτής της χώρας, ότι οι νόμοι δεν φτιάχνουν τους ανθρώπους αλλά οι άνθρωποι τους νόμους για να τους στρέφουν πάντα ενάντια στην ίδια και συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα...

Δνο φίλες

ΓΙΑ ΤΗ ΑΠΟΧΩΡΗΣΗ ΑΠΟ ΤΟ ΚΚΕ

● Στην επιστολή που ακολουθεί ο αναγνώστης μας Θ. Παγώνης εξηγεί τους λόγους που τον οδήγησαν να αποχωρήσει από το ΚΚΕ:

Κύριε διευθυντά:

Με το γράμμα μου αυτό θέλω μέσα από τις στήλες του περιοδικού σας, να κάνω γνωστό σε όλους όσους μέχρι σήμερα έχω έρθει σε επαφή σα μέλος του ΚΚΕ σε οποιοδήποτε χώρο πολιτικής έκφρασης (στο κόμμα και τις λειτουργίες του, στο συνδικαλι-

σμό κτλ.) ακόμα και στο επίπεδο της καθημερινής ιδεολογικής στάσης και συγκρούσης, ότι έχω αποχωρήσει από το ΚΚΕ, και φυσικά τους λόγους της αποχώρησής μου.

Την ενέργειά μου της δημοσίευσης αυτής, τη θεωρώ υποχρέωσή μου, καθαρή και υπεύθυνη πολιτική στάση, μια μικρή προσωπική συμβολή για το διάλογο μέσα στην Αριστερά για την ανασύνθεση του νέου αριστερού πολιτικού λόγου που έχει ανάγκη η σοσιαλιστική προοπτική της πατρίδας μας.

Ο λόγος της αποχώρησής μου είναι ότι έχω έρθει σε αντίθεση με βασικά σημεία του προγράμματος και της γενικότερης φυσιογνωμίας και πολιτικής του ΚΚΕ και είναι αδύνατο να κρατήσω τις αντιθέσεις μου για τον εαυτό μου παραμένοντας μέλος του ΚΚΕ. Οι διαφωνίες μου άρχισαν με τη στάση στον ΚΚΕ απέναντι στο πολωνικό ζήτημα και στο θέμα της Αργεντινής - Φάλκλαντ (αναφορικά με τις ευθύνες Αργεντινής - Μ. Βρετανίας).

Οι αντιθέσεις μου όμως σήμερα έχουν να κάνουν με βασικές -θεμελιακές πολιτικές επιλογές του ΚΚΕ (στάση όχι αντικειμενική αλλά άκριτης αποδοχής και υποστήριξης των επιλογών των χωρών του σοσιαλισμού σε εσωτερικά τους ζητήματα, αλλά και σε ζητήματα καθαρά κρατικών επιλογών στα πλαίσια της εξωτερικής πολιτικής των χωρών αυτών).

Επίσης οι διαφωνίες μου αφορούν πολύ βασικά ζητήματα του προγράμματος του ΚΚΕ για το σοσιαλισμό (αναφέρω τη ΜΗ ΘΕΣΗ στο πρωταρχικό ζήτημα της απεργίας, την έλλειψη επεξεργασίας σε βασικά θέματα όπως συμμετοχή, κατοχύρωση της εργατικής εξουσίας από την κοινοματική - κυβερνητική κάστα, πράγματα που μπορούν και πρέπει να επεξεργαστούν θεωρητικά και με βάση τη διεθνή εμπειρία οικοδόμησης του σοσιαλισμού.

Είναι τόσο μακρινή η υπόθεση του σοσιαλισμού; Προσωπικά πιστεύω ότι ο σοσιαλισμός είναι καθημερινή επαναστατική πράξη μέσα στις καπιταλιστικές συνθήκες.

Κατά τη γνώμη μου στα παραπάνω βρίσκονται κύρια οι αιτίες της πτώσης, γενικά της στασιμότητας του ΚΚΕ, και όχι μόνο στα διλήμματα του ΠΑΣΟΚ, στις απειλές για τα ξερονήσια της δεξιάς, στην «Αυριανή» κτλ.

Τις διαφωνίες και αντιθέσεις μου, τις εκφράζω γραπτά στο ΚΚΕ και όσο γινόταν ολοκληρωμένα, στα πλαίσια της συζήτησης της απόφασης της ολομέλειας της ΚΕ μετά τις εκλογές της 2 Ιούνη (όπου δυστυχώς για μια ακόμα φορά τα αίτια ψάχνονται ΜΟΝΟ στα «τραύματα μιας μερίδας οπαδών... κτλ.», στα διλήμματα και καθόλου στον πολιτικό λόγο και στις υποθετικές επιλογές του κόμματος γενικά).

Θέλω τέλος να πω τα εξής:

Ήμουν και παραμένω αντικαπιταλιστής - σοσιαλιστής.

Η υπόθεση του σοσιαλισμού είναι αδύνατο να χωρέσει μέσα στις οκτώ (8) και κάτι σελίδες (όπου έχει στριμωχτεί) στο πρόγραμμα του ΚΚΕ, όπου λείπουν θέσεις επεξεργασίας για βασικά ζητήματα (απεργία, συμμετοχή, κατοχύρωση της πραγματικής εργατικής εξουσίας), ενώ αντίθετα υπάρχει πλήρης ανάλυση της πολιτικής για τα ιστορικά μνημεία (κάτι λιγότερο από μισή στις οκτώ σελίδες).

Το ΠΑΣΟΚ μάταια προσπαθεί να περάσει ξυστά και ανώδυνα από τις διακηρύξεις της 3ης Σεπτεμβρίου '84 (κοινωνική απελευθέρωση, λαϊκή κυριαρχία, εθνική ανεξαρτησία), τη στιγμή που διατυπώνει στον πολιτικό του λόγο και διαμορφώνει στην πολιτική του πράξη μια νέου τύπου καπιταλιστική ανάρρωση από την καπιταλιστική κρίση (ανάρρωση βέβαια με μικροεκπλήξεις που δεν αλλάζουν τη φορά των πραγμάτων). Στις συνταγές ΠΑΣΟΚΙ-ΚΗΣ έμπνευσης για την έξοδο από την κρίση (όπου στη θύρα εξόδου βρίσκεται ο καπιταλισμός) και το δρόμο προς τον σοσιαλισμό τελευταία έχουμε και «ολίγη» από τους ρομαντικούς σοσιαλιστές, Φουριέ κτλ.

Το ΠΑΣΟΚ θα ξεπεραστεί από το νέο κοινωνικό ριζοσπαστισμό που γεννιέται από τις αντιφάσεις του και τις ανεπάρκειες της αριστεράς. Το πρόβλημα και η ανάγκη σήμερα για την αριστερά και το σοσιαλισμό είναι πρώτα ο διάλογος «εφόλης της ύλης», διάλογος στον οποίο θα συμμετέχουν όλοι οι πολιτικοί φορείς και οι ανένταχτοι που οραματίζονται το σοσιαλισμό.

Σ' αυτό το διάλογο που ήδη γίνεται, δίνω από σήμερα και εγώ το παρόν, ένα πρώην μέλος του ΚΚΕ.

Παγώνης Θανάσης
Θεσσαλονίκη

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713 - 72.32.819

- Υπεύθυνος, σύμφωνα με το νόμο:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα
- Υπεύθυνος τυπογραφείου:
ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ
Σπαρτάκου 9, Καλλιθέα
- Δημόσιες σχέσεις
Διαφημίσεις:
ΤΑΣΙΑ ΡΟΥΜΠΟΥ
- Μοντάζ:
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
- Φωτοστοιχειοθεσία:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.29.237
- Αναπαραγωγή φιλμ:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.29.237
- Εκτύπωση:
«Εκδοτικά επιχειρήσεις»
Ν. ΘΕΟΦΑΝΙΔΗΣ Α.Ε.
Πειραιώς 52, Μοσχάτο
Τηλ. 48.12.558 - 48.22.779
- Κάθε ενυπόγραφο άρθρο εκφράζει την προσωπική άποψη του συγγραφέα του.
- Χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού

Εξαρ. 850 δρχ. - Ετήσια 1.700
Ετήσια Οργανισμών
Τραπεζών, κτλ.: 6.000 δρχ.
Φοιτητική έκπτωση 15%

Εξωτερικού

Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:
εξάμηνη: ..... δολ. 13
ετήσια: ..... δολ. 26
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία -
Αυστραλία - Ωκεανία:
εξάμηνη: ..... δολ. 15
ετήσια: ..... δολ. 30

● Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ

● ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ δρχ. 100
● ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 150

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

- Για τα βιβλιοπωλεία της Αθήνας:
Περιοδικό «ANTI»
Δημοχάρους 60
τηλ.: 72.32.713 - 72.32.819
- Για τα βιβλιοπωλεία Β. Ελλάδας: Βιβλιοπωλείο Μ. Κοτζιά και Σια Ο.Ε.
Τσιμισκή 78, τηλ. 279.720
546 22 Θεσσαλονίκη

ΧΑΟΥΑΡΝΤ ΦΑΣΤ

Ο Πολίτης Παινήν

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Χωριό μου είναι ο κόσμος
και πατρίδα μου εκεί όπου
δεν υπάρχει λευτεριά.

Τηλ. 3234.270

ΚΑΛΑΝΘΗΣ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΣΕ ΛΙΓΕΣ ΜΕΡΕΣ

Les Temps Modernes

η Ελλάδα σε εξέλιξη

ΜΑΝΕΣΗΣ – ΒΕΡΓΟΠΟΥΛΟΣ

ΡΟΖΑΚΗΣ – ΒΕΡΕΜΗΣ –
ΜΟΥΖΕΛΗΣ – ΤΣΟΥΚΑΛΑΣ

ΓΙΑΝΝΙΤΣΗΣ – ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΑΣ –
ΠΑΚΟΣ – ΚΡΑΒΑΡΙΤΟΥ-ΜΑΝΙΤΑΚΗ

ΒΕΛΤΣΟΣ – ΖΟΥΡΑΡΙΣ

εξάντας

Εκδόσεις ΕΞΑΝΤΑΣ

STYLE OF LIFE

